સારા અને સુંદર ફોટોગ્રાફીનો આધાર

વિશ્વાસુ કેમેરાપર હોય છે.

અને તેવા કેમેરા

કોન્ટીનેન્ટલ ફોટો સ્ટોર્સ

માંથી મળી શકે છે

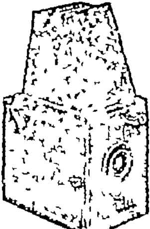

આ સિવાય

ફોટોગ્રાફીને લગતો

સર્વ સામાન પુરતા

જથ્થામાં મળી શકે છે.

જગપ્રસિદ્ધ

"ઝાઇસ"નાં દુરબીનો

વ્યાજબી ભાવે વેચાય છે.

કોન્ટીનેન્ટલ ફોટો સ્ટોર્સ,

૨૫૭. હોર્નબી રોડ,

મુંબઇ.

(પત્રવ્યવહાર ગુજરાતીમાં કરી શકાશે)

વર્ષ ૬ અંક ૪ — માહ ૧૯૮૨ — ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૬

કનૈયાની બંસરી

કાનો કાલિન્દીને તીર, બજાવે બંસરી રે લોલ,
જમુના વ્હેતો નીર ગભીર, સુણી એ બંસરી રે લોલ.
સીંચે નવજીવન જગમાંય, સુરીલી બંસરી રે લોલ.
દુનિયા ઝીલે રાત–આનંદ, મધુરી બંસરી રે લોલ.
ખોલે બ્રહ્માંડોના ભેદ, ગભીરી બંસરી રે લોલ,
ચીરી આભ દેખાડે દેવ, ભલી શી બંસરી રે લોલ.
વ્હેતો થંભી જાય સમીર, સુણી એ બંસરી રે લોલ,
વાદળ લાંઠી રહે ઘડી ધીર, અહા! શી બંસરી રે લોલ.
ઉછળે આકાશે રસ પૂર, રસીલી બંસરી રે લોલ,
હૈયે હૈયે જાગે સુર, અજબ શી બંસરી રે લોલ.

"વૈષ્ણવધર્મ પતાકા" માંથી રમણલાલ પી. સોની

એ માગું

એ માગું, એ માગું;
પ્રભુજી ! એ માગું, એ માગું
ધન ના માગું, ધામ ન માગું;
કે માગું નહિ ધરા,
એક જ તારી રહેમ નજર
આમપર રહે પરમેશ્વરા ! એ માગું. ૧

દુખતણા ડુંગર ઠેકતા
રહ્યાં મસ્તકે મુજ સદા,
સુખસિન્ધુમાં [illegible] તરતા
ડૂબકાં ખા[illegible] ન કદા. એ માગું ૨

વાઘ-સિંહની સાથ વસું
ને ફૂલડાં સાથ હસું,
બુલબુલ સંગે ગાન કરતાં
હરણાં સાથે રમું એ માગું ૩

વેરરૂપી હું ઝેર પચાવું,
ક્રોધાગ્નિથી ન બળું,
અભિલાષાની પવનપાવડી-
થી ઉડતા ના પડું એ માગું. ૪

અન્ય સ્વર્ગની ઇચ્છા ન ધરું,
અવનિ સ્વર્ગ જ કરું,
જગના જડ બંધન તોડી,
મોજે ફરતો રહું. એ માગું ૫

ભલે બધે મુજને હસવો હું,
પણ અન્તરથી રહું;
તારું રાજ્ય બધું મારું ઘર
એ કદીએ ના ભૂલું ! એ માગું. ૬

મૂળશંકર કે. પંડ્યા

ખેડુત

— કુંડળીયા —

રાતલડી રળીયામણી ટળી થઇ રમ્ય સ્હવાર,
ખેડુત નિકળ્યા બારણે બંધ કરી ઘર બાર.
બંધ કરી ઘર બ્હાર ઢોર ડાંખર લઇ સાથે,
ચાલ્યા આ ગોવાળ મૂંકી ભાથુ નિજ માથે.

જઇ ખેતરમાં ખુબ પછી કરશે વાતલડી,
ઉઠે ખેડુતો રોજ જતાં મિટ્ટી રાતલડી.
ખેડુ વૃધ્ધ ઉભા રહી હળ લઇને નિજ હાથ,
ખેતર ખેડી નાંખશે જપતો શ્રી જગનાથ.
જપતો શ્રી જગનાથ કામ કરશે બહુ ખંતે,
વળી પડતાં વરસાદ વાવણી કરશે અંતે,

ખેડુતની વહુ પછી નિર ભરશે લઇ બેડું,
ખાતાં ખુબ બપોર ખાય ભાથું ત્યાં ખેડુ,
ઢોરો જે ઝાઝા હશે, ભેંસ બળદ ને ગાય,
ખેડુતનાં બાળક બધાં તે લઇ નદીએ જાય.
તે લઇ નદીએ જાય મળી ગોવાળો ઝાઝા,
ખાય મઝાનું ઘાસ બને ઢોરો સહુ તાજા.
ચરતાં ઢોર ચતુર હાંકી લઇ નીરે ચારો,
તેથી એ ગોવાળ બપોરે રાખે ઢારો.
વગડે ચરતા ઢોરની એમ લઇ સંભાળ,
સૌ કો ભાથુ છોડતા ચંપીલા ગોવાળ

કાંચીડાએ આ વખત ફરીથી ઉંચુ નીચુ ડોકુ હલાવ્યું. મિયા સમજ્યા કે કાચીડાને બળદ ખરીદવો છે। તેમણે કહ્યુ, "જા લે જા. રૂપિયા કબ દેગા? આજ દેતા હે?"

કાંચીડાએ ડોકુ આડુ હલાવ્યુ મિયા સમજ્યા કે હાલ રૂપિયા નથી એમ કહે છે મિયા બોલ્યા, "અચ્છા કુછ હરકત નહી. કલ દેગે?"

કાચીડાએ વળી આડુ ડોકુ હલાવ્યુ મિયાએ ફરી પુછયુ, "અચ્છા. જા ભાઇ પરસુ તો દેગે ના?"

કાચીડાએ આ વખત ઉંચુ ડોકુ હલાવ્યુ એટલે મિયા બોલ્યા "અચ્છા તબ પેસા તયાર રખના. લે સલામ વાલેકુમ મે જાતા હુ."

મિયા તો ઝાડે બળદ બાંધીને ત્યાથી પસાર થઇ ગયા. કાચીડા ફરવા જતો રહ્યો. કોઇક મવાલી આવ્યો તે બળદ લઇને રફુચક્કર થઇ ગયો મીયાએ બીબીને કહ્યુ કે રૂપિયા પરમ દિવસે મળવાના છે તે દિવસે મીયા નીકળ્યા ને પેલા વાડતળે આવ્યા. પેલો કાચીડો વળી બહાર નીકળ્યો. મીયા કહે, "ચાલ, તીસ રૂપિયા લાવ."

કાચીડો રૂપીયા ક્યાથી લાવે? તે તો ડોકુ હલાવતો બેસી રહ્યો. મિયા સમજ્યા કે આ કમબખ્ત હવે રૂપિયા આપવાની ના પાડે છે મીયા લઇ લાકડી ને કાંચીડાપર ધસ્યા. કાચીડો તો પોતાના દરમા ભરાઇ ગયો. મિયા બોલ્યા, "તેરેકુ અબ છોડદુ તો મે મુસલમાન નહિ! અભી દેખ લે બ દાંડા ઝપાટા!"

મીયા નજીકમાં આમ તેમ તપાસ કરી. એક અણીવાળી લાકડાની ડાળી સુકેલી હતી તે શોધી લાવ્યા. લાવીને ઝનુનમાં આવી તેમણે કાંચીડાનું દર ખોદવા માંડયુ દર ખુબ ઉંડુ હતુ મિયાએ બ દમપર આવી બધી માટી બહાર કાઢી નાખી ને ઉંડુ ને ઉંડુ ખોદવા માંડ્યુ છેવટે બ દરથી સડપ લઇને કાચીડો નીકળી તેમના

ને પગ વચ્ચેથી પસાર થઈ ગયો. તેની પણ મિયાભાઈને ખબર ન પડી. તેમણે તો ખોદવા જ માંડ્યું. છેવટે કાંઈક કઠણ ચીજને તેમની લાકડી અથડાઈ. મીયાંએ બરાબર તપાસ કરી તો એક ઢાંકણવાળો ચરૂ જણાયો. ઢાંકણ દૂર કરી અંદર મિયાએ નજર કરી તો આખો ચરૂ સોનામ્હોરોથી ભરેલો હતો! મિયા સમજ્યા કે કાચીંડા ગમે તેમ પણ ઇમાનદાર ખરો! મિયાએ ગણીને ત્રીસ સોનૈયા લીધા ને પાછું ઢાંકણ ઢાંકી બખોડી પાછી પુરી દીધી ને ત્યાંથી ઘેર ગયા. બીબીને બધી વાત કરી. બીબી મીયાની સાથે પેલા ઝાડ આગળ ગઈ, ને સોના મ્હોરનો ચરૂ કાઢ્યો. મિયાની મદદથી બીબીએ ચુપચુપ ચરૂ ઘેર આણ્યો. મિયા લક્ષાધિપતિ થઈ ગયા!

પ્રભુને બાળકો પ્યારાં

કવ્વાલી

પ્રભુને બાળકો પ્યારા, સદા આનંદના ક્યારા,
રમત નિર્દોષ રમનારા, પ્રભુને બાળકો પ્યારા.
બીના સમભાવથી ભોળા, મધુર વચનો વદે કાલા;
હસાવી અવર હસનારા, પ્રભુને બાળકો પ્યારાં
ભલા એ ભૂરીઆ ભોળા નયનથી નેહ ઝરનારા;
રુવે જન દેખી દુખિયારા, પ્રભુને બાળકો પ્યારા.
ન ગર્વે ગાજતા બ્હેકે, હમેશા વિનયથી મ્હેકે,
ગૃહે ઉલ્લાસ ઉજીઆરાં, પ્રભુને બાળકો પ્યારા
સદા મગરૂ સુખી હૈયા, અમલ જેના અધિક હૈયા,
જીવિતને મિષ્ટ કરનારા, પ્રભુને બાળકો પ્યારાં

મહૌના મુખ્ય ગુફામંદિરનું પ્રવેશદ્વાર

આ મુખ્ય ગુફામંદિરની વાયવ્ય દિશામાં બીજી કેટલીક નાનકડી ગુફાઓ તથા પાણીની ટાંકીઓ છે એ જ. મુજબ તેથી બરાબર બીજી સામેની બાજુએ પણ ગુફાઓ તથા પાણીની સગવડ છે તેની આગળના ભાગ આગળ સરકારે કઠેરા કરી લીધે છે અને આગળ જવામાં જોખમ છે એવું પાટીયું માર્યું છે અમે થોડાક આગળ વધ્યા પણ ચઢાણ આકરૂં, રસ્તો ખરાબ, અને ગબડી પડીએ તો કુટમોલ જેવી દશા થાય એમ હતું એટલે આગળ વધવાનો વિચાર માંડી વાળ્યો.

આ ગુફાવાળી જગ્યાની બીજી બાજુ ટેકરીઓ ઉપર પણ બીજી ગુફાઓ છે દેવગઢ, સેલીતા, અને બીજી જગ્યાઓએ પણ ગુફાઓ છે. વળી લોહગઢની નજીક ભાજા ગામમાં પણ ગુફાઓ છે.

અમે ગુફાઓ જોયા પછી કકડીને ભુખ લાગેલી એટલે સાથે ખાવાનું આણ્યુ હતુ તે પર સારી રીતે મારો ચલાવ્યો. ત્યાંનુ મીઠુ કંચનસરખુ પાણી એ ભોજનને સારી રીતે પચાવી દે એવી શક્તિવાળુ જણાયુ નમતે પહોરે ટેકરી ઉતરી અમારા ભોમિયાને ચાર આના આપી વિદાય કર્યો. થોડાક ભીખારીઓની પલટણ જામી હતી તેમને પણ જેમ તેમ કરી કાંઈક આપી વિદાય કર્યા અને મોટરમા બેસી સાંજની ઠંડી ખુશનુમા હવામા સહેલ કરતા કરતા અમે અમારા મુકામપર ભાંબરવાડીમાં લોનાવલા ગામે આવી પહોચ્યા.

આગળ જણાવ્યુ છે કે અહીં ઠંડી સખત પડે છે તેની ખરી ખુબી અમને તે રાતના સમજાઇ એક સાધારણ ઓરડીમા અમે સાત જણ નજીક નજીક મજબુત ઓઢીને સુતા અને માત્ર હવા પુરતુ અર્ધુ જ બારણું ખુલ્લુ રાખ્યુ. છતા ઠંડી હાડકા હચમચાવી મુકતી હતી. અહીં ઠંડી અતિશય સખત પડે છે એમ ખાસ કરીને મુંબઈમા રહેનારને તો લાગ્યા વગર રહે એમ નહોતુ પણ સાથે સાથે ચન્દ્રની શીતળ ચાંદનીનો આનંદ પણ કાંઇ ઓછો નહોતો. લોનાવલા ગામથી આશરે માઇલેક દૂર અમારો મુકામ હતો. ચારે બાજુ પહાડોની હદો અને ઝાડપાન રાતના શાંત વખતે ચંદ્રના શીતળ પ્રકાશનુ જાણે સ્નાન કરી રહ્યા હતા. દૂરથી પસાર થતી આગગાડીના કઠોર અવાજ અને તેથીય દૂર જંગલમાંના શિયાળવાના રૂદનના અસ્પષ્ટ અવાજ સિવાય ચારે બાજુ પરમ શાંતિ છવાયેલી હતી. ઇશ્વર આવા રમણીય સ્થળે વળી પાછા ક્યારે આણશે એવો વિચાર કરતા કરતા આખા દિવસના થાક અને મહેનતને લીધે પથારીમા પડતાની સાથે જ અમે તમામ ઘસઘસાટ ઉંઘી ગયા.

લોહગઢનો ઐતિહાસિક કિલ્લો, અને ભાજાની ગુફાઓ, વિસાપુરનો કિલ્લો અને માલીવલી નજીકનું લીધાનું સુદર્શન એ 'સંપૂર્ણ' વર્ણન બીજા આવતા અંક સુધી રાખી જાઓ.

પરાક્રમી જૅક

લખનારઃ ભાનુ

એક ગામમાં એક નાની સરખી ઝુંપડીમાં એક ડોશી તેના એક પુત્ર જેક સાથે રહેતી હતી. આ છોકરો ખુબ તોફાની અને સમજવાસમજવામાં '૦' હતો. તે પોતાનો આખો દિવસ કુદાકુદ કરવામાં ગાળતો હતો.

શિયાળાના દિવસ હતા અને ટાઢ ઘણી સખત હોવાથી ડોશીથી ઘરની બહાર નીકળાતું નહોતું ઘરમા ખાવાપીવાનુ કાંઇ નહોતુ તેની પાસે માત્ર એક ગાય હતી તેથી તેણે તેના પુત્ર જેકને તે ગાય વેચી આવવાનુ કહ્યું જેક તેને લઇ બજારમા વેચવા ગયો. રસ્તામા તેને એક માણસ મળ્યો. તેના હાથમા તુમડાં હતા. તેણે જેકને કહ્યું, " તુ આ તુમડા લઇ મને તારી ગાય આપીશ ? " જેકે તે તુમડા લઇ ગાય વેચી દીધી અને તુમડાં લઇ ઘેર આવ્યો.

તેની માએ જ્યારે આ વાત જાણી ત્યારે તે ઘણી દિલગીર થઇ. તેણે જેકને પૂરો ઠપકો આપ્યો. તે તુમડાં ખાવાના કામમાં આવે તેવા હતાં જ નહિ એટલે ડોશીએ તુમડાં આંગણામાં ફેંકી દીધાં.

આ તુંમડાં ઘણાં ચમત્કારી હતા. તે તે જ રાત્રે ઉગી નીકળ્યાં. તેનો વેલો એટલો તો ઉંચે ચઢ્યો કે તેની ટોચ દેખાય જ નહિ

જેકને ઝાડપર ચઢવાનું બહુ ગમતું હતું. એટલે તેને આ વેલા ઉપર પણ ચઢવાનું મન થયું તેણે ઉપર ચઢવા માંડયું પણ ! તેની ટોચ કેમે કરી આવે નહિ. આખરે તે ટોચે પહોચ્યો.

આ વેલાની ટોચ એક મજબુત કીલ્લા આગળ આવેલી હતી. તે એવો આસનેમ જોતો હતો સેવામાં તેની પાસે એક દિવ્ય સુંદરી આવી. જેકે ધાર્યું કે આ સુંદરી કીલ્લાની માલીક હશે. તેણે તેને નીચા વળીને નમન કર્યું. પછી તેણે તેને પુછ્યું, "બાઈસાહેબ! આ કિલ્લો તમારો છે?" તે સુંદરીએ જવાબ આપ્યો, "ના, તે એક બહાદુર યોદ્ધાનો છે. એક દુષ્ટ શખસે તેનું ઓચીંતુ ખુન કર્યું. તેની સ્ત્રી પોતાના પુત્રને લઇ પર્વતની તળેટીમાં જઇને

રહ્યા જેક ! તે સ્રા તે તારી મા. આ કીલ્લો તારા બાપનો છે રાક્ષસ સાથે લડીને તું આ કીલ્લો પાછો મેળવ. તેની અંદર ઘણી નવાઇજેવી વસ્તુઓ છે કાંઇ ન બને તો છેવટે તેમાથી એક સોનાનાં ઈંડાં સૂકતી મરઘી અને બોલતી સારંગી, એ બે વસ્તુઓ તો તારે મેળવવી જ જોઇએ ” આટલું બોલતા જ તે સ્રી અદ્દશ્ય થઇ ગઇ આ સ્રી એક ભલી પરી હતી.

હવે જેકે રાક્ષસ પાસેથી તે કિલ્લો મેળવવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેણે એક રણશીંગુ આણ્યુ અને રાક્ષસની ગુફા આગળ જઇને વગાડયુ. એકએક મિનિટમા તો બારણું ઉઘડયુ અને રાક્ષસની સ્રી બહાર આવી. આ સ્રી ઘણી જ માળુ હતી તેથી તેણે જેકને પોતાની ગુફામા આણ્યો અને તેને કહ્યું, “ તારે રોજ મને રાધવામાં મદદ કરવી. જો નહીં કરે તો તને ખાઇ જઇશ ! ” જેકે આ વાત કબુલ કરી, એવામાં કોઇએ બહારથી બારણું ઠોકયું. રાક્ષસીએ તરત જ જેકને એક ઓરડીમાં સતાડી દીધો અને બારણું ઉઘાડયું. રાક્ષસ ઘરમા આવ્યો. પછી તેણે ખાઇ કરીને તેની સ્રીને કહ્યુ, “ પેલી સોનાનાં ઈંડાં સુકતી મરઘી લાવ જોઇએ ? ” રાક્ષસીએ તે આણી આપી. રાક્ષસે તેને જેટલી વાર ઇંડાં મૂકવાનું કહ્યું તેટલી વાર તેણે સોનાનાં ઇંડાં મૂકયાં. તેની જોડે રમત કરતાં કરતાં તે ઉંઘી ગયો એટલે જેક ઓરડીમાથી બહાર આવ્યો અને મરઘી લઇ ચાલતો થયો તે વેલો ઉતરી તેની મા પાસે આવ્યો અને તેને મરઘી આપી. તેની માએ તેને બીજી વાર ત્યા ન જવાને કહ્યું પણ જેક બીજે દિવસે વેશ બદલીને ત્યા ગયો અને પહેલાની માફક જ રણશીંગુ વગાડયું રાક્ષસીએ બારણું ઉઘાડયુ અને બહાર આવી. આ વખતે તે રાક્ષસીએ જેકને ઓળખ્યો નહિ કારણ કે તેણે નવી તતનો પોશાક પહેર્યો હતો. આ વખતે પણ રાધવાની શરતે તે તેને ઘરમા લઇ ગઇ અને જ્યારે રાક્ષસ આવ્યો ત્યારે તેને સતાડી દીધો. રાક્ષસ ઘરમાં આવીને બોલ્યો, “ અને માણસનો પરસેવો

ગંધાય છે ” રાક્ષસીએ કહ્યુ, “ એ તો આપણા કેદીઓની વાસ આવે છે ” રાક્ષસે આ વાત ખરી માની. ત્યાર પછી ખાઇ કરાને રાક્ષસ બોલતી સારંગી સાથે રમત કરવા બેઠો. તેણે સારંગીવડે ગાવા માંડયુ. પછી રાક્ષસે ત્યા બેસીને પુષ્કળ દારૂ પીધો અને ઉંઘી ગયો. તેનાં નસકોરાંનો અવાજ એટલો તો મોટો થતો હતો કે સારંગીનો સુર પણ સંભળાય નહિ! આ તકનો લાભ લઈ જેક બહાર આવ્યો અને તેને લેવા ગયો. આ વખતે પહેલાના જેવુ કાઈ સહેલુ કામ નહોતુ જેવો તે ઉપાડીને દોડવા જાય છે તેવી જ સારંગીએ ‘ શેઠ ! શેઠ ! ’ કરીને ચીસો પાડી. રાક્ષસ એકદમ જાગી ઉઠયો અને તેની પાછળ દોડયો. સારા નસીબે આ વખતે રાક્ષસે બહુ દારૂ પીધો હતો એટલે તે દોડતા દોડતા અરબડીઆં ખાવા લાગ્યો અને એક મોટા પથ્થરસાથે તેનો પગ અથડાવાથી તે ઠોકર ખાઇ નીચે પડયો. જેક ઝટ લઇને વેલો ઉતરી ગયો, અને ઘરમાંથી એક કુહાડી લાવ્યો. રાક્ષસ ઉંચો થઇને વેલાની નીચે ઉતરતો હતો. જેકે જોરથી વેલાના થડમાં કુહાડીના ઘા કર્યા. થોડી જ વારમાં વેલો કપાઇ ગયો. રાક્ષસ વેલા સાથે નીચે આવીને પડયો, અને મરણ પામ્યો.

રાક્ષસનું મૃત્યુ થયુ કે તરત જ પેલી પરી ત્યાં આવી અને જેકને તેની હોશીઆરી માટે ધન્યવાદ આપ્યો. હવે તેને તે કીલ્લામા જવાનો રસ્તો રહ્યો નહી, કારણ કે વેલો તો હવે કપાઇ ગયો. તેણે પરીને રસ્તા વિશે પુછ્યુ પણ તેને અને તેની માને એક સોનેરાને રસ્તે રાક્ષસના કીલ્લામા લઇ ગઇ અને ત્યાં પહેલુ મોટુ નગારૂં વગાડવાને કહ્યું. જેવું નગારૂ વગાડયું કે તરત તે જ રાક્ષસીએ જાણી લીધુ કે તેનો ધણી મરી ગયો. તેણે એક તલવાર વડે પોતાનું માથુ કાપી નાખી આત્મઘાત કર્યો. જેકને હવે કોઇનો ભય રહ્યો નહી. તેણે કિલ્લાનો કબજો લીધો અને પોતાના બાપના નોકરો, જેમને રાક્ષસે કેદ કર્યા હતા તેમને છોડાવ્યા. ત્યાર પછી તેણે પોતાના દિવસો આનંદમા ગુજાર્યા, ખાધુ પીધુ ને મઝા કરી.

મોતીની માળા

આયુષ્ય, બુદ્ધિ, બળ, આરોગ્ય, સુખ, અને રુચીને વધારનારા, તથા ચીકાશવાળા સ્વાદિષ્ટ, પોષક અને હૃદયને પ્રિય લાગે એવા આહાર સાત્વિક જનોને વહાલા હોય છે

કડવા, ખાટા, ખારા, અતિ ઉન્હા, લુખા, તથા દુઃખ, શોક અને રોગને ઉપજાવનારા આહારો રાજસ જનોને ગમતા હોય છે

એક પહોર વીતેલુ, સ્વાદ ઉડી ગયેલુ, દુર્ગંધવાળુ, ટાઢુ, એઠુ અને અપવિત્ર ભોજન તામસી મનુષ્યોને પ્રિય હોય છે

દેવ, બ્રાહ્મણ ગુરુ અને જ્ઞાનીનુ પૂજન, તથા સરળતા, બ્રહ્મચર્ય, અને અહિંસા, એ શરીરનુ તપ કહેવાય છે

પોતાનુ કર્તવ્ય માનીને દેશ કાળ તથા પાત્રનો વિચાર કરીને અને પોતાના ઉપર ઉપકાર ન કરનાર તથા બદલો ન વાળી શકે એવાને જે દાન અપાય તેને સાત્વિક દાન કહ્યુ છે

ઉપકાર વળવાને, ફળની ઇચ્છાથી કે દુઃખથી જે દાન અપાય, તેને રાજસ દાન કહ્યુ છે

અયોગ્ય સ્થળે અકાળે, કિંવા અપાત્ર મનુષ્યને અને સત્કારરહિત તથા તિરસ્કારપૂર્વક જે દાન અપાય તેને તામસ દાન કહ્યુ છે

હે પરંતપ! બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, અને શૂદ્ર, એમના કર્મો પણ તેઓના સ્વભાવ મુજબ જુદાં જુદાં હોય છે

મનોનિગ્રહ, ઇંદ્રિયનિગ્રહ તપ, પવિત્રતા, ક્ષમા, સરળતા, શાસ્ત્ર જ્ઞાન, અનુભવ જ્ઞાન, અને આસ્તિકતા, એ બ્રાહ્મણના સ્વભાવજન્ય કર્મ છે

"ગીતા" માંથી

?? કમુનાં ઘેટાં— —— – ગયાં ક્યાં ??

કમુ બાગમાં જઇને રમવા બેઠી ત્યારે તેની પાસે સાત ઘેટા રમતા હતા. કમુ તેમને રમાડતા રમાડતાં ઉંઘી ગઇ ઉંઘમાંથી ઉઠી અને આખ ચોળીને જુએ તો એકકે ઘેટુ તેને ન દેખાયું ! તેમા જ તો કમુનો મિજાજ ગયેલો જણાય છે ! નહિ તો તો કમુ બહુજ ખુશ મિજાજી છે પણ સબુર ! એ ઘેટા તો કમુની છેક નજીક છે તમો જોઇ શકો છો ? બતાવો તો ?

ધઠબાય નમ

નુ પડી ગયો. વીનુ ખડખડ હસવા લાગ્યો. નુને એવી ચીડ ચડી કે જો વીનુ નજર પડે તો મેથીપાક વગાડી દે. પણ નુનિ વીનુ જડેજ નહિ !- તમે તો જોયા હશો ને ?

બરફવાળા મુલકમાં

રહેતી મેરી ખૂબ ખુશ મિજાજથી લાકડી ના ટેકા પર ઉભી થઇ જોઇ-દોડે પણ ભય નજીક છે એક મોટું વિકરાળ રીંછ નજીકમાં સંતાયેલું છે. મેરી તો દેખતી નથી, પણ તમે તે જોઇ શકો છો કે નહિ ?

ટીઇઇગ-ટીસીઠીઠીરાગ

મસલી માય દાદમાં પડી સંઇ વુગીડી વગાડી તેના નાના-બચ્ચાને સૌવાડે છે ખિન્નારી તે તેના સમયાને માટે માથાં શોધ કરે છે તે ગુમડું તો - મોજથી હસે છે એક જ એને તમે જોઇ શકો છો કે નહિ !

નેપોલીયન

પત્તાંની એક ફાંકડી રમત

લખનાર: ભાઇ સત્યેન્દ્ર ચીમનલાલ મઝારા

આ એક પાનાની રમત છે જો પાનાર્માં સારામા સારી રમત હોય તો આ જ છે. આ રમતમા મોટા માણુસ તેમ જ નાના માણુસને ખુબ આનંદ પડે છે સરખે સરખામાં તો અતિશય આનંદ પડે છે. આ રમતમા ચાર માણુસ અથવા ચારથી વધારે માણુસ પણ ભાગ લઇ શકે છે આ રમતમાં જેમ માણુસો વધારે તેમ વધારે આનંદ પડે છે. જો કે આ રમત નાના બાળકોને જરા અઘરી પડશે, પણ આવડી ગયા પછી તેમને એ રમત શિવાય બીજી રમત રમવી પણ ગમશે નહિ આ રમત કેમ રમાય છે તે જો તમારે જાણવું હોય તો નીચેનુ લખાણ વાંચો.

આમા છુટા છુટા પાના અપાતા નથી, પણ સાત હાથની માફક એકદમ સામટા જ પાના અપાય છે પાના સરખે ભાગે વહેચવામાં આવે છે. જો તેમ કરતા પાના વધે તો વહેચનારની મુનસફી પર છોડવામા આવે છે દાખલા તરીકે પાચ માણુસ રમવા બેઠા હોય તો દરેકને ભાગે ૧૦ પાના આવે ને બીજા ૨ વધે તે વહેચનારની મુનસફીપર છોડવામા આવે છે આ રમતમા જોકર (વધારાનુ પાનું જેને પકડનુ પાનું ગણુવામા આવે છે) બીલકુલ વપરાતો નથી. જો કે આ રમત જરા અઘરી છે પણ આનંદદાયક છે. આ રમત નેપોલીયન બોનાપાર્ટના જીવનચરિત્રપરથી શોધી કઢાઇ

છે જેમ નેપોલીઅન પોતાના કામો ઘણી જ બુદ્ધિ વાપરીને કરતો હતો, ને આખા ફ્રાન્સમા તો શું પણ આખી દુનીયામા બુિદ્ધમાન ગણાતો હતો તેમ આ મતમા બુદ્ધિની તેમજ યાદદાસ્ત શક્તિની ખાસ જરૂર છે ને તેથી જ આ રમત બધી મતમા સારામાં સારી ગણાય છે જે માણસની યાદદાસ્ત શક્તિ તીવ્ર હોય તેને જીતવાનો દાઝ રહે છે આમા રમનારાઓ એકદમ પાસે ન બેસતા જરા આઘે આઘે બેસે છે કેટલાક તો પાના સતાડવાની ખાતર ખુણામા જઈને બેસે છે ને એટલી બધી યુકિતઓ વાપરે છે કે નહિ પૂછો વાત. જેમ નેપોલીયનને પારકા પ્રદેશ પર ચઢાઇ કરીને તે પોતાને તાબે કરવાનુ મન હતુ ને આખી દુનિઆના રાજા થવું હતું, તેવી જ રીતે આ રમતમાં સામા આદમી પાસે માગી માગીને પરા પાના આપણે ભેગાં કરવાના જે પરા પાના ભેગા કરે તે નેપોલીઅન થયો કહેવાય અર્થાત્ જીત્યો કહેવાય.

આમા માગવામા પણ નિયમો હોય છે, જે નીચે પ્રમાણે છે ૧ તમારે ચાર રગની દરેક ચીઝ સામા માણસ પાસે માગી માગીને ભેગી કરવાની, જેને જોડી કહે છે ૨) જો તમારામા જ જોડી હોય તો કોઇને ખબર પડે નહિ એવી રીતે તે સતાડી દેવાની. ૩) જો તમારી પાસે ગમે તે રગની એક ચીજ (પાનુ) હોય તો તમે બીજા પાસે બીજા પણ રગની તે ચીજ (પાનુ) માગી શકો ૪) પણ જો તમારી પાસે કોઇ પણ રગની એ ચીજ (પાનુ) નહિ હોય તો તમે એ ચીજ (પાનુ) માગી શકો નહિ ૫) તમારી મરજી પડે તે માણસની પાસે તમે માગી શકો. ૬) પણ જો તમારી માગેલી ચીજ (પાનુ) સામા માણસ પાસે નહિ હોય તો તમારો માગવાનો હક એની પાસે જતો રહે. ૭) જે વખતે તે આદમી તમારી પાસેથી તમારો માગવાનો હક છીનવી લે તે વખતે તે તમને "સાહેબજી સલામ" અથવા "રામરામ" અથવા "આવજો" વગેરે મશ્કરીના શબ્દો કહી શકે તે ઉપરથી તમારે સમજવાનુ કે તમારી માગેલી ચીજ (પાનુ) એની પાસે નથી. ૮) સામા આદમી પાસે કઇ કઇ જોડી થાય છે, તે જો તમારાથી બને તો તમારે ધ્યાનમા રાખવાનુ કે જેથી

તમને જોડી માગવી વખતે કામ આવે. ૯) તમારે આવી રીતે ચાર રંગની બધી જોડીઓ કરવાની. ૧૦) તમારી પાસે કઇ કઇ જોડી થાય છે અથવા તો કે, ને સામા માણસને ખબર ન પડવી જોઇએ. ૧૧) આવી રીતે જ્યા લગી તમારા હાથમા જુદા જુદા પાના હોય ત્યા લગી તમારે જોડી કરવાની. ૧૨) જ્યારે તમે બધી જોડી કરી રહો કે પછી તમારે જ્યા લગી બીજા બધા માગતા રહે ત્યા સુધી ચુપચુપ બેસવાનું ૧૩) જ્યારે તમે એકલા જોડીઓ કરી રહો ત્યારે તમે તમારો માગવાનો હક તમારી મરજી પડે તેને આપી શકો.૧૪) જ્યારે બધા જોડી કરી રહે ત્યાર પાછી બધાએ જોડીઓ મા ગવાની શરૂઆત કરવાની. ૧૫) આમા તમે ગમે તેની પાસે ગમે તે જોડી માંગી શકો. ૧૬) આવી રીતે તમારે ૧૩) જોડી ભેગી કરવાની અથવા તો પર) પાના ભેગા કરવાના જો તમે આટલું ભેગુ કરો. તો તમે 'નેપોલીઅન' થયા કહેવાઓ; અથવા તો તમે છુટયા.

તમે બાલજીવનમા નેપોલીઅન બોનાપાર્ટનું જીવનચરિત્ર વાચ્યુ હશે તો તમને એની મહત્વાકાક્ષાઓ તથા પરાક્રમોની પુરેપુરી ખબર હશે જો તમે ઉપરની રમત એના વિચારો જોડે સર ખાવશો તો તે લગભગ મળતી આવશે. જો તમે ઉપરની રીત પ્રમાણે આ રમત રમશો તો તમને જરૂર આનંદ પડયાવગર રહેશે નહિ

ઉંદરડા

જુઓ જુઓને છોકરાં ઉંદરડા, એના લાંબા લાંબા પુંછરડાં,
એ ચોરી કરવા જાયે છે, ગોતી ધાન્ય બધું એ ખાયે છે

એ બીલ્લીથી બહુ ત્રાસે છે, દર્શન થાતાં તો નાસે છે,
એ ઘરમાં કાણાં પાડે છે, વળી કપડા પણ બહુ ફાડે છે

મુખે ઉંઘ ન લેવા દે પાડી, કરે રાત બધી દોડાદોડી,
એની બ્હીક અમોને ના પેઠી, બધુ નાખે છે તોડી ફોડી.

અમે અંતે એનાથી થાક્યા, બહુ કર્યું છતાયે ના ભાગ્યા,
મે ઉંદરમારની છુટ થઇ, ને પાસી પાસી બીત થઇ,

કૃષ્ણલાલ મગનલાલ શાહ

બાલજીજ્ઞાસા

ક્રીકેટની રમત રમ્યા પછી રમનારાઓ ફળ ખાય છે અને બરફ નાખેલા ઠંડા સોડા લેમન વિગેરે પીએ છે તે શા માટે? —હરેક ચીજમાં આપણને અંગ્રેજોની વાનર નકલ કરવાની ટેવ પડેલી છે તે માટે જ. હી પહેલાના વખતમાં તો સવારે કસરત કરી આવી ઘેર આવી છોકરો દૂધનો એક તાજો પ્યાલો ગટગટાવી જાય અથવા સાંજે ગામને પાદરે ખુલ્લી હવામાં ગેડી-દડાની કે બીજી રમત રમી થાક્યોપાક્યો ઘેર આવે ત્યારે છાશ કે દૂધ સાથે વાળુ કરી લે. અત્યારે તો ક્રિકેટ રમી આવ્યા એટલે રમનારા જાણે ઇડરીઓ ગઢ જીત્યા એમ માની લે છે

અલબત્ત રમતમાં પુષ્કળ થાક લાગે છે એ વાત ખરી છે તે ઉતારવાને ત્યાં તાત્કાલિક હાલના જમાનામાં મફતના દૂધ ને છાશ તો ક્યાંથી મળે? અને મળે તોય તે વાપરવાની બુદ્ધ કોના બાપની લાવે? આ કારણથી જેમનું જોઇને આપણે આ રમત શીખ્યા તેમનું જ જોઇને તેમના જેવું ખાવાપીતા શીખ્યા. રમત રમ્યા પછી લીલો કે સુકો મેવો આવો સારો છે પણ કોઇપણ જાતનું ઠંડુ પાણી કે સોડા લેમન વિગેરે પીણું પીવું એ શરીરને બહુ જ નુકશાનકારક છે તરસ લાગેલી હોય ત પર જો થોડેક કાબુ રાખ્યો હોય તો તો જે મેવો ખાવામાં આવે તેમાં પાણી ને સેલાઇન (ક્ષાર) નો જે ભાગ રહેલો છે તે વતી તરસ જરૂર છીપશે. ઠંડા પીણા પીનાર માંથી કેટલાકને તાત્કાલિક નુકશાન નહિ દેખાતું હોય પણ ઘણી વાર પાછળથી તેથી ભારે નુકશાન થાય છે શરદી, ઉધરસ, સળેખમ, અને પેટના નળ ફુલી જવાના રોગો એવાં માણસોને પાછળથી થાય છે

શબ્દોની રમત

રિ વા જ	અ મ ઘા	મ ગ ન	વિ વે ક
વા સ ણ	મ વા લી	ગ ર ક	વે વા ણ
જ ણ સ	ઘા લી ચા	ન ક લ	ક ણ ક
કા ન સ	મો લ સા	ક બા ટ	ર મ ત
ન મ ન	લ સ ણ	બા વ ન	મ ગ જ
સ ન મ	સા ણ સી	ટ ન લ	ત જ ણુ
સા ક ર	ર ગી ત	ઘ ન વ	શી ક લ
ક ર્વ ત	ગી ર જા	ન જ ર	ક લ મ
ર ત ન	ત જા ગુ	વ ર ખ	લ મ ણું
ખ મિ સ	જ ગ ત	જા સૂ સ	ને ત ર
મિ લ ન	ગ મા ર	સૂ ત ર	ત [illegible] ત
સ ન મ	ત ર સ	સ ર સ	ર ત ન
ચ પ લ	છો ક રી	પો પ ટ	જ ખ મ
પ ઢી ડ	ક ર વા	પ લ ગ	ખ મી સ
લ ડ ગુ	રી વા જ	ટ ગ ર	મ સ ળ

હિરા

—મકનદાસ હરજીવનદાસ મહેતા

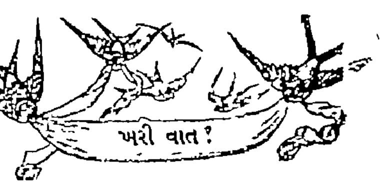

તુર્કસ્તાનના જેડીઆ પ્રાંતમાં (Dead Sea) મૃત સરોવરમાંના ૧૦૦ મણ પાણીમાંથી ૪૫ મણ મીઠું થાય છે

વિલાયતમાં એક જાતની નાળીયેરીનાં પાંદડાં ૩૦ ફુટ લાંબાં હોય છે

અમેરિકામાં એક મોટું ઘડીયાળ છે, તેનો કલાક કાંટો ૩૦ ફુટ લાંબો છે, અને મિનિટ કાંટો ૬૦ ફુટ લાંબો છે

વિલાયતમાં સૂરજન તથા ગોરટાનો આસવ કાઢી તેનાથી એક વિમાન કલાકના ૬૦ માઇલની ઝડપે ઉડાવવામાં આવ્યું છે

જોન વેસ્લી નામના એક પાદરીએ ૨૭૦૦૦ વ્યાખ્યાનો કર્યાં છે

દક્ષિણ પાસિફિક મહાસાગરમાં નિકોસીરીસ નામનો એક વેલો થાય છે, તે પાણીમાં ૩૦૦ ફીટ જેટલો ઉંચો વધે છે

એક ઘનફુટ પાણીમાંથી ૧૬૬૨ ઘનફુટ વરાળ ઉત્પન્ન થઇ શકે છે.

મોટામાં મોટી વ્હેલ માછલી જ્યારે પુરેપુરૂં મ્હોં ઉઘાડે છે ત્યારે તે મ્હોં ૧૨ ફુટ પહોળું અને ૧૮ ફુટ લાંબુ થાય છે

જીરાફની જીભ દોઢ ફુટ લાંબી હોય છે

ઇ. સ. ૧૧૮૦માં ઇંગ્લાંડમાં કાચની શોધ થઇ

,, ૧૨૦૦માં ઇંગ્લાંડમાં કાચની ચીમની બનાવવામાં આવી.

,, ૧૪૪૫માં જર્મનીમાં સોયની શોધ થઇ.

,, ૧૫૮૮માં જર્મનીમાં પહેલું વહેલું અખબાર છપાઇ નીકળ્યું

જગતમાં સર્વશ્રેષ્ઠ સ્મરણ મંદિર આપણા હિંદમાં છે તે આગ્રાનો તાજમહાલ. તે બાંધતાં ૨૦,૦૦૦,૦૦૦ રૂપિયા ખર્ચ થયો હતો.

જગતમાં મોટામાં મોટું મકાન મીસર દેશમાં છે અને તે ત્યાંના ગિઝેહ પ્રદેશમાં આવેલો મહાન પિરામિડ

જગતનું ઉંચામાં ઉંચું મકાન યુરોપ ખંડના ફ્રાન્સ દેશના પાટનગર પારિસમાંનું 'એફિલ ટાવર' મનાય છે તે આશરે એક હજાર ફુટ ઉંચું છે.

મગનલાલ હરગોવનદાસ મહેતા

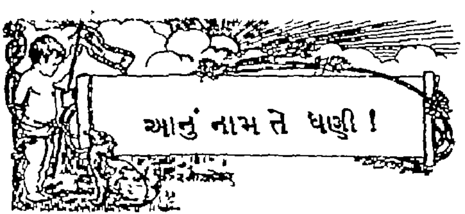

આનું નામ તે ધણી !

ભાવનગર તાબાના વડોદ ગામના ધણી અભાભાઇ ગોહિલ હતા. તેમના વખતમાં પટેલ જગા ગગાને જુવાર બાજરાના નીપજ સારી થઇ હતી. કાઠીઆવાડમાં ઘણે ઠેકાણે એવો રિવાજ ચાલતો હતો, કે ખેડુત જે મોલ પકવે તે સર્વ ગામની ભાગોળે ખળીમાં ભેગો કરવામાં આવે અને ગામ ધણીનો હિસ્સો અપાયા પછી બાકીનું અનાજ ખેડુતો ઘેર લઇ જાય. બાજરો એવો સારો પાકયો હતો કે તેથી જગા પટેલની નજર બગડી એટલે દરબારને ભાગ ન આપવો પડે એવા ઇરાદાથી તેણે તેમાંનો એક ગાડું બાજરો છાનોમાનો રતોવાઇ ઘેર લઇ જવાની ગોઠવણ કરી. લોભના માર્યા તેણે ગાડામાં હદ ઉપરાંત બાજરો ભર્યો, અને પાછલી રાતે ગાડું હંકાર્યું રસ્તે જતા ઘણા ભારને લીધે, ગાડાની ધરી ગુડીઆમાંથી નીકળી ગઇ, અને ગાડાનું પૈડું ચાલતું અટકી પડયું તેણે, તેના ભાઇએ તથા ગાડું હાંકનારે ઘણી મહેનત કરી પણ ગાડું ઉંચું ન થયું

દરબારની ચોરી એટલે ગામમાં જઇ કોઇને બોલાવી લાવતાં વાત જાહેર થઇ જાય; તેમ ગાડું પાછું ખળીમાં લઇ જવાય તેમ પણ ન હોતું માટે વિમાસણ કરવા લાગ્યો, એવામાં જેની ચોરી હતી તે જ અભાભાઇ દરબાર તેમના હમેશના નિયમ પ્રમાણે દિશાએ જવા સારૂ હાથમાં લોટો લઇ એ રસ્તે આવી લાગ્યા.

તેમણે મુછાની બાપેડી હતી, તેથી પટેલની ઓળખમા ન આવ્યા તેણે કહ્યુ, ઓ જુવાન ! આ ગાડુ સમુ હાંકવતો જા. દરબારે પટેલને ઓળખ્યો, પણ તેમને વિચાર થયો કે જો હુ ઓળખાઇ જઇશ તો જગા પટેલ જેવો માણસ ભોઠો પડશે. તેથી તેમણે નીચુ જોઇ પૈડાને ટેકો આપ્યો, એટલે પટેલે ધરી નાખી ગાડુ ચલાવ્યું ભલા દરબાર મનમા સમજ્યા કે હશે, હોય ! બિચારા રાત દિવસ ટાઢ તડકો વેઠી પેદા કરે, અને સારા દાણા ભાળી મન બગાડે તો ભલે. એ પણ આપણી પ્રજા છે

૭ એક માસ વીત્યા પછી દરબારમા મેમાનો આવેલા તેમને સારૂ ખાટલા ગોદડા લેવા હવાલદાર જગા પટેલને ત્યા ગયો. હા ના કરતાં હવાલદારે કડવું વચન કહ્યુ, તેથી તે બોલ્યો કે મારે આવા દરબારના ગામમાં રહેવુ નથી. પટેલે રાતની વખતે ઉચાળા ભર્યા, અને સવારમા તે ગાડા ભરી બાળ બચ્ચા સાથે નીકળ્યો. ગામ લોકોએ તેને બહુ સમજાવ્યો, પણ તેણે પોતાની હઠ છોડી નહિ. દરબારને ખબર પડી એટલે તેમણે પણ જગાને બહુ સમજાવ્યો, હવાલદારને ધમકાવ્યો ને તેની ભૂલ કબુલ કરી દિલગીરી બતાવી, પણ હઠે ભરાયલા જગાએ માન્યુ નહિ.

પછી દરબારે જગા પટેલને પડખે બોલાવી કાનમા કહ્યું, કે પટેલ, જાઓ તો ભલે જાઓ, પણ જે ધણી કેટનો ટેકો દઇ બાજરાનું ગાડુ ચલાવે, તેના ધણીના ગામમાં રહેજો ! આટલુ કહી દરબાર ડેલીએ ચાલ્યા ગયા. તેમની વાણી સાભળીને પટેલના તો હાજા જ ગગડી ગયા. તેનાથી કંઇ બોલાયું નહિ ! પણ મનમા એક જ વાત ઠસી ગઇ કે "આનુ નામ તે ધણી!"

[આ વાર્તા તથા પાન ૨૦૯-૧૦ ઉપરની વાર્તા "ચટુકડી પાંચમી મેર વાતો" માંથી તેના કર્તા રા. બ. હરગોવિંદદાસ દ્વા. કાંટાવાળાની પરવાનગીથી સચિત્ર વાપેલી ઉ—ગંગી, આસરૂવન]

આનું નામ તે ધણી!

ફ જે ધણી કેડનો રેંટો દઇ બાજરાનું ગાડું ચલાવે, તેવા ધણીના ગામમાં રહેવું.

કડવા બડવા સોહિ ખાહિ !

એક નગરમા પૂનમચંદ કરીને શેઠીઓ રહેતો હતો, તે હરેકને પ્રિય લાગે એવો, કરૂણાળુ, અને મુનિઓની સેવા કરવામા હમેશા તત્પર રહેનારો હતો. તે નગરમા કડવા ને બડવા નામના બે રાક્ષસ ભાઇ આવ્યા. તેમની સાથે સોહિ કરીને તેમની બહેન પણ હતી. તેઓ અદ્રશ્ય રીતે ઘેર ઘેર ભમતા, અને નવા નવા રોગ ઉપજાવીને માણસોનો જીવ લેતા; તેથી ઘણા માણસો મરણ પામતા જોઇ રાજા પણ બહુ દુખી થયો.

એક દિવસ રાજાએ સભામા હુકમ કર્યો, કે જે કોઇ મારા નગરજનોના ક્ષયનુ કારણ જાણીને તેનો યોગ્ય ઉપાય બતાવશે, તેને મોમાગ્યુ દ્રવ્ય આપવામા આવશે. સર્વ શેઠ શાહુકાર ને અમીર ઉમરાવ રાજાનુ વચન સાભળી રહ્યા. પછી પૂનમચંદ ઘેર આવ્યો. તેણે આગલે દિવસે બાળકોને ખાવા માટે તલ આણ્યા હતા, તે તલ બાળકો ખાતા ને ધમાચકડી કર્યા કરતા હતા. આ સમયે પેલા બે રાક્ષસો પોતાની બહેન સહિત તે શેઠને ઘેર માણસ મારી તેનું ભક્ષણ કરવા માટે આવ્યા પણ શેઠના પુણ્યપ્રભાવથી તે એકાએક ઘરમા પ્રવેશ કરી શક્યા નહિ તેઓ પ્રવેશ કરવાનો લાગ શોધતા હતા, તેવામાં એક બાળકે ઓસરીમા બેઠેલા શેઠને કહ્યુ, કે બાપાજી, આ તલ તો કડવા છે ને તેમા કાંકરીઓ છે તે

શી રીતે ખાઇએ ? તે સાંભળીને શેઠ જરા ક્રોધાયમાન થઇને બોલ્યો, " કઠવા બડવા સોહિ ખાહિ, " મતલબ કે કઠવા બડવા જેવા હોય તેવા ખાઇ જાઓ. આ પ્રમાણે ત્રણ ચાર વખત ઉંચે સ્વરે કહ્યું તે વચનો બહાર રહેલ ત્રણ રાક્ષસોએ સાંભળ્યાં, એટલે તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા, કે આ શું આશ્ચર્ય ! આપણે અદ્રશ્ય રીતે અહીં આવ્યા છીએ, છતા આપણું આગમન ને નામ સુદ્ધાં શેઠ જાણે છે, માટે તે કાં તો ત્રિકાળદર્શી હોય, અથવા તેમની પાસે કોઇ મંત્રાદિકની શક્તિ હોય એમ લાગે છે તેથી તેઓ ગભરાયા ને શેઠની પાસે આવી પ્રગટ થઇને બોલ્યા, અરે શેઠજી, તમે અમારૂં વાગોણું શા માટે કરો છો ? અમે કઠવા બડવા સોહિ નામ વાળા રાક્ષસ તમારા દાસ છીએ.

આ પ્રમાણે સાંભળી અકકલવાન શેઠે કલ્પના કરી હસીને કહ્યુ, હવે તમને જીવતા જવા દઇશ નહિ તેઓ વારંવાર તેની ક્ષમા માગવા લાગ્યા, એટલે શેઠે પ્રસન્ન થઇને કહ્યું, કે એક વખત હું તમને રાજા કને લઇ જઇ તેમને દેખાડીશ, અને પછીથી છોડી દઇશ; મારીશ નહિ. એવું હુ તમને અભયવચન આપુ છુ એમ કહીને તેણે હાથ વડે કોલ આપ્યો. પછી તેમને રાજા પાસે લઇ જઇને દેખાડયા, અને આપેલા કોલ પ્રમાણે છેવટે તેમને મુક્ત કર્યા. રાજા તથા સર્વ સભાજનો આ હકીકતથી આશ્ચર્ય પામ્યા. રાજાએ શેઠને પુષ્કળ દ્રવ્ય આપ્યુ અને લોકો નિર્ભય થવાથી શેઠની બહુ તારીફ કરવા લાગ્યા. આખા રાજ્યમા તેની ઉજ્વળ કીર્તિ પ્રસરી રહી. પુણ્યોદયથી ગમે તેવી વાણી વડે પણ અભ્યુદય થાય છે, એવું આ બતાવી આપે છે

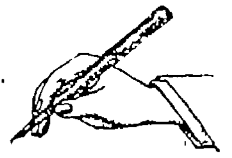

નવરાશની વખતે

સ્લેટપર લખવાની પેણ બનાવવાની રીત

પેણ બનાવવાને આપણને પાંચ વસ્તુની જરૂર પડશે.

(૧)	કાળી ચીકણી માટી	તોલા ૧૦
(૨)	સફેદ સુંદર બાવળનો	તોલો ૧
(૩)	ખડી (ચૉક)	તોલા ૫
(૪)	શખજીરૂ	તોલા ૫
(૫)	પાણી ..	જરૂર પ્રમાણે

ઉપરની બધી વસ્તુઓ ચોકખી હોવી જોઈએ. માટી તેમ જ ગુંદરને પાણીમાં પલાળી લુગડા વડે ગાળી લેવાં. ખડી તેમ જ શખજીરૂનો ભૂકો કરી તેને લુગડાથી ગાળી લેવો. પછી તે બધાનું મિશ્રણ કરી પેણો બનાવવી. બનાવેલી પેણોને તડકે સુકવવી-પણ થોડી થોડી વારે તેને ફેરવતા રહેવું નહીંતર વાંકી ચુકી બનશે.

ॐ

લોખંડની કોઈ ચીજ પર નામ લખવું હોય તો સહેલામાં સહેલો માર્ગ એ છે કે તે ચીજપર સાબુ (પાણી વગર) ચોપડીને તેનાપરથી એક સ્ટીલ પેણ કે ખીલાવડે કે પેનસીલવડે નામ લખવું, જેથી તેટલો સાબુ નીકળી જાય અને નીચેનું લોખંડ દેખાવા માંડે. પછી એક કાચના ગ્લાસમાં થોડું પાણી લઈ તેમાં ચપટી મીઠું અને ચપટી મોરથુથુ નાંખવું અને ઓગળી જાય કે એ પાણી પેલા લખાણપર ભરી દેવું. એટલે એ પાણી લોખંડને અડીને તેટલો ભાગ કોતરી નાંખશે. પાંચ મીનીટમાં નામ કોતરાઈ રહેતાં સાબુ ધોઈ કાઢવો. છુરી અને ચપ્પુ કે અસ્તરા બનાવનારને માટે આ પણું ઉપયોગી છે

ॐ

સળગી ગયેલી દોરીની રાખપર વીંટી કેમ લટકાવશો?

જાડી લાઈની સુતળી અથવા સુતરની જાડી દોરી લઈને તેને મીઠાના પાણીમાં બોળી પછી તેને સુકવી નાખવી. પછી એકાદ વીંટી, દાતણ, દીવાસળીની પેટીનું ખોખુ, કે એવી કોઈક હલકી ચીજ એક છેડે બાંધી દોરીના બીજે છેડા એક ખીંટીએ લટકાવવો. પછી દીવાસળીવતી દોરી સળગાવી દેવી. આખી દોરી બળી જશે તો પણ પેલી લટકાવેલી ચીજ એ રાખને વળગેલી જ રહેશે.

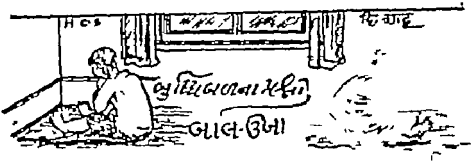

(૧) ચોખડી નગરી, ચાર દરવાજા,
સોળ છે રાણી, સાત છે રાજા.

(૨) છે પુરુષ પણ કેવાય મા, એને નમે શાણા ગા
અકબર બાદશાહ કરે સલામ, એને નમે ગવળ જાગ.

(૩) અગ મગ દશ પગ ત્રણ માથા, જાય નાઠા
દો નાડી દો ધાધરા છટકે નાડી છ

(૪) અર્ધ નાખુ આગ્રા, છ પગ ને બે વાગ્રા

(૫) આઠ ઠાટ લાકડુ વચમા બેહુ ડાઉ,
એ અરથ જે ન કહે એની દાઢી કરડી ખાઉં ।

(૬) આટલો દડો, મોતીએ જડયો, જઇ રાજાને ખોળે પડયો.

(૭) આટલી છડી, મોતીએ જડી, જઇ રાજાને ખોળે પડી

(૮) પડી પડી પણ ભાગી નહિ, કટકા થયા બે ચાર,
વગર પાંખે ઉડી ગઇ, ચતુર કરો વિચાર

(૯) વાંસા વચ્ચે આટલો ચતુર હો તો કહો

(૧૦) ઇનાગા મુનીરામ, ઇનાથા પુછ
દોડ જાય મુનીરામ પકડ લાવે પુછ

મણુ કાલાવાળા

સાહિત્ય સત્કાર

આ સયાજી બાળ જ્ઞાન માળાનાં નવાં પુસ્તકો વડોદરા રાજ્યની વિદ્યાધિકારી કચેરીની ભાષાંતર શાખા તરફથી "શ્રી સયાજી સાહિત્ય માળા"ની માફક શાખા તરફથી આ સયાજી બાળ જ્ઞાન માળા બહાર પડે છે. તેના મુખપૃષ્ઠ પરથી પણ વગેરે નીચે જણાવેલી ચોપડીઓ બહાર પડી છે. દરેકની કિંમત ૬ આના છે.

આકાશ અને સૂર્યમાળા—લેખક સ્વ. ઇંદુલાલ દેસાઈ, બી. એસસી. આ જ લેખકની લખેલી "આકાશ" નામની બહાર પડેલી ચોપડીના જેવી જ ઉપયોગી આ ચોપડી છે ને તે બાળકોને ઉપયોગી જ્ઞાન આપશે એમ ખાત્રિ છે. માણસ જાતના આ દૂધ ઘટેલીઓને નાણું ગણવાના ઉપાય પણ અંદર છે એ ખાસ વખાણવાલાયક છે.

પાણીનાં પરાક્રમ ભાગ ૧ અને ૨—લખીતા વિદ્વાન અને સર્વદેશ "કેળવણી" માસિકના અધિપતિ શ્રી મગનલાલ નથુભાઇ જોશીએ આ ૨ ચોપડીઓ લખી છે. આ બન્નેમાં ઘણા વિષય લીધેલ છે. તેમની શૈલી હમેશ સહેલી ઊંચી સ્થળગત તેવી અને સ્મૃતિ સારી રહે એવી હોય છે. તેનો અનુભવ ત્યારથી જ થશે. આ બે ચોપડીઓમાં તેમણે જે વિષય લીધા છે તેની બહુ સુંદર માહિતી સારી રીતે બાળકોને આપી છે. તેમનો શ્રમ અવશ્ય સફળ થશે છે.

રસાયન પ્રવેશ—લેખક વનિતાપ્રસાદ દવે લેખક કહે છે કે કુદરતનાં રહસ્ય સમજવામાં સૌથી વધારે સફળ અને રસિક સાધન રસાયન વિદ્યાનો અભ્યાસ છે. નાના ઘરમાં ઘણાં સાધનો ભેગાં કરી, ઓછા ખરચે રસાયન વિદ્યાનો અભ્યાસ કેવી રીતે થઈ શકે તે આ ચોપડીમાં છે. ઉદ્દેશ તો બહુ જ મજાનો છે. પણ તેના શબ્દો કોઈ પણ બાળક સહેલાઈથી સમજી શકે એમ છે? જુઓ: મરક્યુરિક, આર્દ્રવાયુ, વિઘટન, વગેરે ગુજરાતી ભાષામાં આ નવા શબ્દો યોજવા માટે ભાષાંતર શાખાને માન ઘટે છે. પણ તે બાળકો સમજી શકશે ખરાં? એના કરતાં અંગ્રેજી શબ્દોની સાથે જ કૌંસમાં પ્રચલિત અંગ્રેજી શબ્દ મૂક્યા હોય તો? બાકી જે રીતની આ ચોપડી છે તે રીતે તો તે બાળકો ભાગ્યે જ સમજી શકે.

આણપૂરદી—લેખક મધુસૂદન પરીખ-પૂર્વનો ભૂતકાળનો ઇતિહાસ, તે વખતના લોકમાનસનું નૈસર્ગિક જીવન વિગેરે અને ઉપયોગી અનુપ જેવી માહિતિ આ ચોપડીમાં છે

હવા અને પાણી—લેખક મૂળશંકર પ્રેમશંકર ભટ્ટ જીવોની આ બે જરૂરીયાતો વિષે ઉપયોગી માહિતી આ ચોપડીમાં છે, પણ તેમાં પાછા પેલા જમાનાના વૈજ્ઞાનિક શબ્દો ઠેરઠેર દેખાય છે એ સિવાય આ ચોપડીની માહિતી સારી રીતે ઘણુ ઉપયોગી બની શકાય

હોજરીની ભાજી—લેખક, શ્રી. રતિલાલ ઇચ્છારામ દેસાઈ, ૨ જુના ગોધરો આપણા દેશના વગડાની ભાજી છે પણ આ ચોપડીમાં જે લીધી છે તે ભાજીના ગુણોની છે. આ ચોપડી તમામ રીતે ઉપયોગી માહિતી આપનારી, અને બહુ જ આસાન સ્વરૂપમાં લખાઈ છે. શ્રી. કૃષ્ણલાલ જોશીની ચોપડીના જેવી જ સરળ ને આસાન રીતે તે લખાયેલી છે

ઉત્સર્જનતંત્ર—લેખક મનુભાઈ દેસાઈ છે આપણા શરીરમાં જે પેદા થાય છે, તેનો ઉપયોગી ભાગ શરીરના જુદા જુદા ભાગમાં જાય. નિરુપયોગી ભાગ મળ મૂત્ર વડે બહાર જાય છે એ ક્રિયાનો ઉત્સર્જનતંત્રમાં સમાવેશ થાય છે આ ચોપડીમાં તે સમજણનું વર્ણન છે

આ બાળ જ્ઞાન માળાના પુસ્તકો સંબંધી સામાન્ય સૂચનાઓ એ કરવાની કે તમામના ભાષા પ્રતીક પૈકી નાનાં ન હોવાં જોઈએ ભાષા અને શબ્દો સરળ ને બાળકો સહેલાઈથી સમજે એવા હોવા જોઈએ (ઘણી ચોપડીઓમાં આ બન્ને વિષયો ભરાઈને બતાવવા પણ છે) જ્યાં બની શકે ત્યાં સંવાદ, વાર્તા, કે પત્રના રૂપમાં અથવા વિષય મર્યાદા જોઈએ જેથી બાળકની જીજ્ઞાસા વૃત્તિ ઠેઠ સુધી સતેજ રહી શકે "કૌમુદી" ત્રૈમાસિકમાં એવી પત્ર કે સંવાદની રચના ઘણી લખાયેલી આવે છે એ રીતે બહુ અનુકરણીય (ખાસ કરીને બાળકો માટે) બની શકાય

અનુપમ કથા—"ગુજરાતી પંચ" કાર્યાલય (અમદાવાદ)ની ૧૯૨૫ની ભેટ તરીકે ૨૮૮ પાનાના આઠ ફરમાના પહેલા આ મોટા કદના પુસ્તકમાં આપણા સમાજના આ નો પ્રશ્નોની સુંદર ચર્ચા કરી છે દેશી રાજ્યના અને પ્રજાજનો પણ પુરુષોથી વર્ણવેલા છે આપણા સમાજમાં બીજુ મૂલ્ય આપવું જોઈએ તેથી બહુ જ થોડુ આશ્ચર્ય થાય આવો કે સાર નિપુણ નિવડે છે તેનું એ એ અવલંબન કારણ છે એમ લેખકનો માન્યતા છે, અને તે લેખનું સરળ રીતે આ પુસ્તકમાં રજુ કરી છે આ પુસ્તક તે પત્રના વાચકોમાં ફક્ત આકાર વાચકો એમ અમારી માન્યતા છે

૧૯૨૫ નું કલ્પના—બહુવાર અને ભાઈશ્રી દિવાન વિઠ્ઠલદાસ ભાણીભાઈ પ્રકાશક ૦-૧૨-૦ સ્વામી શ્રી આત્માનંદ આદિના મૂળ ગ્રંથનો આ અનુવાદ છે આ ગ્રંથમાં રેવાશીઠનું જીવન ચરિત્ર પણ આપવામાં આવ્યું છે સ્વામી રામતીર્થ અને સ્વામી વિવેકાનંદનાં પુસ્તકો ગુજરાતી ભાષામાં ઘણું સાહિત્ય વાંચી શક્યા છે પણ તે જ સમયના આ મહાત્માના મૂળ પુસ્તકનું ગુજરાતીમાં ભાષાંતર નહી થયેલ હોવાથી આ ઉણપ તે પૂરી કરે છે પુસ્તક બહુ વાંચવા જેવું છે

વ્યવસ્થાપક—શ્રી. રમણિકલાલ ક. શાહ બી એ

નવા સવાલો

(૧) શોધી કાઢો જોઈએ ?

ભગો અને જગો બે પાડોશીઓ હતા અને તેમના બગીચામાં બે મોટા આંબા હતા ભગાના આંબાની કેરીઓ મોટી હતી અને જગાના આંબાની નાની હતી.

એક દહાડો સવારમાં બેઉ જણા ત્રીસ ત્રીસ કેરીઓ લઈને બજારમાં વેચવા ગયા. ભગે પૈસાની બે અને જગે પૈસાની ત્રણ વેચી ને બેઉ જણે પચીસ પૈસા ઉપજાવ્યા.

બીજે દહાડે ભગે અને જગે વિચાર કર્યો કે કેરીઓ વેચવા માટે બે જણાએ અથડાવાની જરૂર નથી. એક જણ જાય તો પણ કેરીઓ જલદી થી વેચાઈ જશે. આમ વિચાર કરીને બેઉ જણે ત્રીસ ત્રીસ કેરીઓ ઉતારી ને ભગાએ વેચવા જવાનું કબુલ કર્યું

ભગે બજારમાં જઈને બે જુદા જુદા ભાવ પાડવા કરતાં બે પૈસાની પાંચ લેખે કેરીઓ વેચવા માંડી કારણ કે એક પૈસાની બે અને બીજા પૈસાની ત્રણ એટલે બે પૈસાની પાંચનો ભાવ એવો પાડ્યો

બધી કેરીઓ વેચાઈ રહી ત્યારે તેને ચોવીસ પૈસા મળ્યા. તેણે વિચાર કર્યો કે ગયે વખતે પચીસ પઇસા મળ્યા હતા, અને આ વખતે ચોવીસ કેમ?

વાંચનાર ! ભાઈ ! કહો તો ખરા તેનો પૈસો ક્યાં પડી ગયો હશે ? તમે ખોળી કાઢો જોઈએ ! બિચારો ભગો જગાને શું જવાબ દેશે ?

(૨) બાલ ઉખાણા આ અંકમાં ભાઈ મંજુલાલ કંટાવાળા રજુ કરે છે. તે તમામના ખરા જવાબો લખી મોકલો.

ઇનામ

પહેલુ રૂ. ૨) રૂ. બીજા - હમેશ મુજબ.

કાદમ્બરી

લખનાર-શ્રી. રણછોડજી વ શાહ. બી. એ

કથાઓનો સાર વિદિશા નગરીના શુદ્રક રાજાની સભામાં ચંડાળ કન્યા વૈશમ્પાયન નામના સર્વ વિદ્યા જાણનારા પોપટને લાવે છે આ પોપટ રાજાને પોતાની પૂર્વ જન્મની વાત કહે છે પોપટ તેના વૃદ્ધ બાપ સાથે એક મોટા ઝાડમાં રહેતો હતો. શીકારીઓએ તેના બાપને મારી નાખ્યો. જાબાલી મુનીના શિષ્યોએ વૈશમ્પાયનને આશ્રમમાં આણ્યો જાબાલી મુની પોપટનુ પૂર્વ જન્મનુ વૃત્તાંત જણાવે છે કે ઉજ્જયિની નગરીમાં તારાપીડ નામના રાજાને વિલાસવતી નામની રાણી હતી. તેમને ત્યાં વૃદ્ધાવસ્થામાં ચંદ્રાપીડનો જન્મ થાય છે. શુકનાસને ત્યા પણ વૈશમ્પાયન નામના પુત્રનો જન્મ થાય છે આ બન્ને મિત્રો સાથે અભ્યાસ કરે છે અભ્યાસ પૂર્ણ થયા પછી તારાપીડ રાજા ચંદ્રાપીડનો રાજ્યાભિષેક કરે છે ત્યાર બાદ ચંદ્રાપીડ રાજકુમાર વૈશમ્પાયન તથા પત્રલેખા નામની પાનદાની ઝાલનારી સાથે સ્વારી રૂપે દિગ્વિજય કરવા જાય છે અને સુવર્ણપુર પાસે મુકામ નાખે છે. હવે આગળ વાંચો

શિકાર

બીજે દિવસે કુમાર ચંદ્રાપીડ મૃગયા રમવા નીકળ્યો જંગલમાં એક કિન્નર જાતના નવોઢનું જોડું તેણે જોયું અને તેમને પકડવા પાછળ પડ્યો જોડું તો છુપાઇ ગયું પણ ચંદ્રાપીડ પોતાના ઇંદ્રાયુધ ઘોડા સાથે ઘણે દૂર નીકળી આવ્યો હતો. એટલામાં જ એક અચ્છોદ નામનું સુંદર શીતળ જળવાળું સરોવર નજરે પડવાથી તેમાં ચંદ્રાપીડે સ્નાન કર્યું તથા જળપાન કર્યુ, અને ઘોડાને પણ પાણી પાયું થોડીક વાર આરામ લેવા તે આસન પાથરી

પડચો હતો. તેવામા સુંદર, કાનને પ્રિય લાગે એવુ ગીત ,તેણે સાભળ્યુ જે બાજુથી અવાજ આવતો હતો તે બાજુ ચંદ્રાપીડ ગયો એક મહાદેવના દેવળમા એક દેવકન્યા જેવી સ્વરૂપવાન કન્યા મહાદેવજીનુ એકાગ્ર ચિત્તે ધ્યાન કરતી બેઠેલી જોવામાં આવી. ધ્યાન છોડયા પછી તે કન્યાની નજર ચંદ્રાપીડ ઉપર પડી. ચંદ્રાપીડ તેને માનની દ્રષ્ટીથી જોવા લાગ્યો, તથા તેને નમસ્કાર કર્યો. તે કન્યાએ ચંદ્રાપીડને પોતાની મહેમાનગીરી સ્વીકારવા વિનંતી કરી અને ચંદ્રાપીડે તે કબુલ કર્યુ. તેની પાછળ પાછળ ચંદ્રાપીડ તેની ગુફા સુધી ગયો. બહાર ઓટલાપર ચંદ્રાપીડને બેસાડી તે કન્યાએ ફળફળાદિથી ચંદ્રાપીડની ભૂખ મટાડી તથા સ્વચ્છ જળ પાયું ચંદ્રાપીડે પોતાનો વૃત્તાંત ટુંકામા કહી સભળાવ્યો અને તે કન્યાની હકીકત જાણવા વિનયથી ઇચ્છા બતાવી. તે કન્યાએ પોતાનો દુ ખદાયક ઇતિહાસ નીચે પ્રમાણે નિવેદન કર્યો.

મહાશ્વેતાનુ વૃત્તાંત

દેવ લોકોમા અપ્સરાનાં ચૌદ કુળ છે તેમાના એક કુળમા હંસ નામનો મોટો ગધર્વ હતો અને બીજા એક કુળમા ઉત્પન્ન થયેલી ગૌરી નામની કન્યાસાથે તેનુ લગ્ન થયુ હતુ. તેમને એક કન્યા ઉત્પન્ન થઇ અને તેનુ નામ મહાશ્વેતા પાડવામા આવ્યુ. તે કમનશીબ મહાશ્વેતા તે હુ જ. એક વખત હુ મારી માતા સાથે અચ્છોદ સરોવરમા સ્નાન કરવા ગઇ હતી. ત્યા ઘણે દૂરથી સરસ સુવાસ આવવા લાગી અને તે તરફ હુ ગઇ. ત્યાં દૂર એક તપસ્વી કુમાર તથા તેનો મિત્ર ફરતા હતા. તે તપસ્વી કુમારના કાને એક સુંદર ફુલ મંજરી હતી. તેમાંથી પેલી સુંદર વાસ આવતી હતી. મે પેલા તરુણ તપસ્વીના મિત્રને તેમનું વૃત્તાંત પૂછ્યુ અને મારો ભારે આગ્રહ દેખી તેણે તે કહેવા માંડયું.

પુંડરીક

શ્વેતકેતુ નામના મહામુનિનો કમળમાથી ઉત્પન્ન થયેલો આ પુત્ર છે પુંડરીક એટલે કમળ અને તેમાથી પેદા થયેલો હોવાથી તેનું નામ પુંડરીક રાખવામા આવ્યુ હું તેનો મિત્ર છુ અને મારૂ

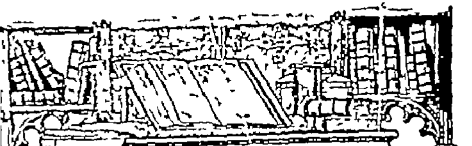

આવતા અંક

રામાવતારની તૈયારી-આ વખત આપેલા "કનયાની બંસરી" ને પણ આટીરે એવા અતિશય સુંદર રંગીન ચિત્રમાંથેની આ સહેલી ને સરળ બની રસીક કવિતા દરેક વાચક મ્હોએ કરશે.

મારો ડંકો! (સચિત્ર) શ્રી. રમણલાલ પી. સોનીની આ સુંદર કવિતા મોઢે થયા વગર રહે જ નહિ

ગોરબાપા—શ્રી. સુરેશ દેસાઈ ઊભરીઓ માટે વળી એક નવું લોક-ગીત રજુ કરે છે

મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતી—એ મહાપુરુષની જન્મ જયંતિ આ મહિને જ ઉજવાશે. એમના જીવનની જાણવાજોગી અનેક બાબતો બહુ આકર્ષક સ્વરૂપમાં ભાઈ હર્ષદ રજુ કરે છે (સચિત્ર)

સિંહગઢનો પ્રવાસ-મહારાષ્ટ્રના એ કાળજૂના કિલ્લાના પ્રવાસની રસમય વિગત ખાસ લીધેલી છબીઓ સહિત આ અંકમાં રજુ થાય છે

વરસની વદ્ધામણી—એક દુઃખી ને દમ ખતી મીઠી મધ જેવી રમુજી વાર્તા

ચાલો ભાઈ ચીતરીએ ! -પણ શું ?—અત્યારે સૌ ત્યાં જવું સરતું મળે છે મગજમાંથી ચિતારું અને દિલમાંથી ભય કેમ સહેલાઈથી ચીતરાય તેનાં ખુબ ચિત્રો સાથેનો આ લેખ રમુજી નિવડશે.

અક્ષયપાત્ર—બાળકોની લાંબા વખતની માગણીને માન આપી તેમને માટે ખાસ રમુજી લાંબી રમુજી આ વાર્તા આ અંકમાં ખાસ રજુ કરી છે અને તે ખુબ ઉમંગથી વંચાશે એની ખાત્રી આપીએ છીએ.

હોળી આવી પહોંચી છે આ અંકમાં હોળીના તહેવારો મનાવી જાણવાજોગી વિગતો વાર્તારૂપે શ્રી દરિયાકર શાસ્ત્રી રજુ કરે છે

કાકમગી—એ માનુવાનોનો અતિ આકર્ષક ભાગ તો હજુ હવે જ શરૂ થાય છે આ અંકમાં જ તમે તેની મઝા જોશો અને એ ઉપરાંત બીજી કવિતાઓ રમાયણ ચિત્રો વગેરે આવશે.

આ માસિક છા. મણીલાલ જમનારામ ઠાકરે રાવપુરા, વડોદરામાં શ્રી સયાજીવિજય છાપખાનામાં છાપ્યું; અને રમણલાલ નાનાલાલ શાહ, બાલજીવન કાર્યાલય, ખાજવાડ, પીપળાશેરી, વડોદરામાંથી પ્રસિદ્ધ કર્યું તા. ૧-૨-૧૯૩૬.

ગોદરેજના સાબુ

શુદ્ધ તેલના—જરાએ ચરબી વિનાના

મુરકારી રસાયણીની સરટીફીકેટ, તા. ૨૬મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૪

"ગોદરેજનો નાહવાનો સાબુ મે બારીકીથી તપાસી જોયો છે અને મારા મત મુજબ એ સાબુ ઉંચી જાતનો છે અને સારા સાબુમાં જે જે ગુણ જોઇએ તે બધા એમાં છે એ સાબુ ફક્ત શુદ્ધ તેલનો બનેલો છે, ફીણ બહુ વળે છે, ટકવામાં ઘણો સારો છે અને નાજુક ચામડીમાટે પુરતો લાયક છે"

સી. મેજર ડીકીન્સન, આઇ એમ. એસ., ગવર્નમેન્ટ એનેલાઇઝર

ઉપલી સર્ટીફીકેટની તારીખ જોતાં વાંચનાર સમજી શકશે કે ફક્ત સાબુ વેચવાની ગોદરેજની મતલબ હોત તો ૧૨ વરસ ઉપર વેચવા માંડત. મુંબઇમાં ઘણાંઓને ખબર છે કે ગોદરેજ પોતાનો સાબુ સંપૂર્ણ બનાવવા ઘણાં વરસથી મહેનત કરે છે રસાયણીની ઉંચી સરટીફીકેટ છતાં પોતાનો સાબુ સઘળા ઉત્તમ સાબુના ગોદરેજની પાકી ખાતરી નહીં થયેલી હોવાથી ઉતાવળે બજારમાં નહીં મેલતાં માત સાત વરસ મોટે ખરચે ગોદરેજે મહેનત ચાલુ રાખી અને પછી જ વેચવા માંડયો છે તે એવી ખાતરી થવાથી કે એટલો ઉત્તમ પરદેશી સાબુ હિંદુસ્થાનમાં ભાગ્યે જ આવે છે, અને ત્રણ ગોટીનો બાકસ ત્રણથી ચાર રૂપીએ વેચાય છે

કારખાનું—સાંકલી સ્ટ્રીટ, ભાયખલા, મુંબઇ નં. ૮

બાલકો માટેનાં નવાં પુસ્તકો

આનંદધારા ભાગ ૧	...	.	કિમ્મત ૬ આના
આનંદધારા ભાગ ૨	...	...	,, ૮ ,,
અમ્હારી વાર્તાઓ	...	...	,, ૮ ,,
અમ્હારી બીજી વાર્તાઓ ...		...	,, ૮ ,,
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા (સમશ્લોકી)			,, ૮ ,,

ઉપરના તમામ બાલોપયોગી પુસ્તકો સચિત્ર છે અને સારી ભાવના

કાગળપર આકર્ષક રીતે છાપેલા છે વિદ્વાનોએ સારા

અભિપ્રાયો આપ્યા છે

લખો—વ્યવસ્થાપક—બાલજીવન—બાજવાડા—વડોદરા

મુંબાઇના તમામ જાણીતા બુકસેલરોને ત્યાંથી અમારાં પુસ્તકો

છુટક તથા જથાબંધ કમતી મળી શકે છે

જાહેર ખબરવાળા અમને મદદ કરે છે તમે તેમને મદદ કરો.

દાનનો મહિમા

દાન આપવું તેનો અર્થ શું ? તમે ધારો છો તેમ દાન દેવાનો અર્થ આપી દેવું તેવો નથી.

મહાત્માઓ કહે છે કે, દાન આપવું તેનો અર્થ આપી દેવું તેવો નથી, પણ દાન દેવું તેનો અર્થ ઇશ્વરને ત્યાં થાપણ મુકવી તેવો છે દાનરૂપી ઇશ્વરને ત્યાં મુકેલી થાપણ આપણીને વખતે આપણને વ્યાજ સાથે કામ આવે છે. જ્યારે અજાણે થઇ ગયેલાં બુરાં કર્મોથી પેદા થયેલા પાપરૂપ દુશ્મનો આપણી ઉપર હુમલો કરે છે, અને તેથી આપણે આફતમાં આવી પડીએ છીએ ત્યારે આપણા બચાવ માટે ઇશ્વરને ત્યાં અનામત મુકેલી દાનરૂપી મુડી વ્યાજ સાથે કામ લાગે છે

આપણે નજરે જોઇએ છીએ કે, કોઇ પણ સારો માણસ બીજાની થાપણ ખાઇ જતો નથી ત્યારે સૌથી આગળમાં સારો ઇશ્વર આપણી, થાપણ કેમ ડુબાવશે ?

માટે ભાઇઓ ! દાન કરો, દાન કરો ! દાન કરવું તે આપી દેવું એમ નથી, પણ આપણા જ બચાવ માટે અનામત મુકવું એ છે એ અનામત રકમ, એ રીઝર્વ ફંડ, એ સેવીંગ્સ બેંકમાં મુકેલું નાણું, જેમ વધારે હોય તેમ વધારે લાભ છે—વધારે બચાવ છે, માટે આપણા ગરીબ ભાઇ બહેનોને મદદ કરતાં હાથ પાછો ખેંચો નહિ, ખેંચો નહિ " મ૦ પરિવાર કૃત " સ્વર્ગનું વિમાન " માંથી

આજના આવા વિકટ સમયમાં અનેક રખડતાં રઝળતાં નિરાધાર અનાથોને આશ્રય આપનાર સંસ્થા . .

હિંદુ અનાથાશ્રમ,

નડિયાદ

છે અને હરકોઇ પ્રકારના દાન દેવા એ ઉપર જણાવ્યા મુજબ ઉત્તમ દાન ગણાય છે શ્રીમંત હો કે ગરીબ,–ગમે તે હો,–જેના હૃદયમાં દયા હોય તેણે આ સંસ્થાને ગમે તે પ્રસંગે ગમે તે પ્રકારનું દાન કરવું હોય ત્યારે યાદ કરવી.

વાર્ષિક રિપોર્ટ અને વિશેષ વિગત
માટે મંત્રિને નડિયાદ લખો.

બાલજીવન કાર્યાલય, કાવેલ, ગાયવાડી, મુંબઇ નં. ૨
નકલના આના ૬, વાર્ષિક લવાજમ, રૂ ૩, પરદેશ માટે રૂા ૪ (પો. ખ. સાથે)

મનગમતા ભાતભાતના આંખે ઉડી વળગે એવા

શુદ્ધ સોનાના ભરોસાદાર અલંકારો

ઓઆો, બાળકો, ને પુરુષો માટે, મીનરેકશતે ખરીદવાનું ભરોસાદાર
મુંબઇની પ્રજાનું માનીતું ને જાણીતું ધામ

એમ. જોધાભાઈની કું૦, ઝવેરીઓ

સોના, ચાંદી ને ઝવેરાતના દાગીનાના મશહૂર વેપારીઓ
મુળજી જેઠા મારકીટ, મુંબઈ, નં ૩
ટેલીફોન નં.-૨૧૮

એક જ વાર અમારી દુકાનપર પધારો, અને તમે અમારા કાયમ ગ્રાહક થવાના, એમ અમને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ છે

તમારે માટે, તમારા કુટુંબ માટે, તમારા બાળગોપાળ માટે !
રક્ષણ, શોભા, અને સૌંદર્યનું વિશ્વમાન્ય સાધન

સોના ચાંદી અને ઝવેરાતના દાગીના છે
તે ખરીદવાનું મુંબઇનું પંકાયેલું લોકપ્રિય મથક

ચોકસી દેવચંદ મુળજી

સોના ચાંદી અને ઝવેરાતના દાગીનાના જાણીતા વેપારી
શેખમેમણ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

ભાતભાતના નવીન દાગીના, કળા અને સૌંદર્યની અપૂર્વ રમઝટ ઉંચામાં ઉંચા ઢબની કારીગીરી || વિશ્વાસપાત્ર કાંટાઓ ને અનુભવી વજરનો કુશળ કારીગીરવાળો, બ જમી મજુરીએ તૈયાર થતો માલ

"ગ્રાહકોને સંતોષ એજ અમારી મુડી"–એ અમારો મુદ્રાલેખ
આજે જ આવો ને–કામ પાડી ખાત્રિ કરો.

રસસિંદુર, અભ્રક, કેસર, કસ્તુરી અને બીજાં કીમતી પાચન વગેરે પૌષ્ટિક ઔષધ મેળવી હીરા, રસ્સાર, અમૃત સરખાં, આયુર્વેદમાંથી બનાવેલું

ઝંડુનું કેસરી જીવન

મહારસાયન

મહારસાયન નવજીવન આપે છે
કેસરી જીવન મહારસાયન છે
કેસરી જીવન નવજીવન આપે છે

નવજીવન આપનાર

સર્વે ઋતુમાં

માંદાં સાજાં
નબળાં સબળાં
નાનાં મોટાં
સ્ત્રી પુરુષ
સૌએ

વાપરવા લાયક

કેસરી જીવન અસલ ઝંડુનું જ

મેળવવાનો આગ્રહ રાખો.

ઝંડુ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્કસ લી.

—કારખાનું—	—મુખ્ય દુકાન—
મિલીટરન રોડ, મુંબાઈ ૧૪	જુની હાટીઆ મહાજનવાડી, કાલબાદેવી

સ્ટેશન એજન્ટ ૧૫, રતન અપાર્ટ ... પીળા ગલ્લા, રતન ઓલો ? રોડ

કેસરી જીવન વિષેનું ખાસ માહિતીપત્ર તથા
આયુર્વેદિક દવાઓનું સૂચીપત્ર વાંચી જ મંગાવો.

નિરોગ ... [illegible]

બાળકોને દુઃખમાંથી બચાવનાર કોણ ?

અગ્યારનું બાળાર્ક રજીસ્ટર્ડ

વિલાયત વગેરે આસાકિત અવસ્થાઓ માટે

વિભાગ બાપરવાની સલામત

બાળકોના દરદો જેવાં કે, માથે તાવ, આંખોનું આગ, ઉધરસ, શરદી, ખોદીઉ વગેરેની ચુન્ક્ર્મા વગેર, દરદોના નાશ કરી બચાવવા તરત બાળ કોર્ટ કોઈપણ કરી, નીરોગી, મજબૂત તેવા અને આનંદી બનાવે એ બાળાર્ક લાભ ભાવે મ્યાને બાર પાસ, અને તેની ગુણી અંતરની આધીન મેળવો બાળાર્ક "તૈયાર" મફત છે, કિંમત માત્ર રૂ. ૧) દરેક દવાવાળાને ત્યાં મળી શકશે. ભાગવાડી પાસે—મુંબઇ

હવે થોડુ જ થોડી નકલો બાકી છે આજે જ મંગાવી લો

બાળજીવન પુસ્તક ૪

બાળજીવનના ૪૦૦ ઉપરાંત પાના, ૨૫૦ ઉપરાંત ચિત્રો, ઉત્તમ આર્ટ કાગળપર છપેલાં મનોહર ખુબસુરત રંગીન ને સાદાં ચિત્રો, મજબુત બાંધણી પુઠાનું પાકું પુસ્તક

(કિંમત રૂા. ૫)

જો જલદી નહિ મંગાવો તો પછી નહિ મળે બાળજીવનના પાછલા અંકોની કિંમત વધતી જ જાય છે અને આજ તો મળતી જ નથી. આ ઉત્તમ સંગ્રહ અત્યારે નહિ મંગાવો તો પછી કદી જ મળી શકશે નહિ. તમારા બાળકના માનસિક વિકાસના કામમાં આ રામબાણ ઔષધરૂપ પુસ્તક બીજું એકે નથી.

બાળજીવન કાર્યાલય—મનાડ અમદાવાદ

બાળજીવન કાર્યાલય—ગાયવાડી, મુંબઇ ૪

જગત આગળ ધસે છે: તમે શું કરો છો!

?

આ પ્રશ્નનો જવાબ ઉગતી પ્રજાએ આપવાનો છે

મોટી ઉમરનાં છોકરા છોકરીઓ તથા

કુટુંબનાં બધાં માણસો સાથે મળીને વાંચે
જ્ઞાન અને સંસ્કાર તથા ઉત્સાહ અને પ્રેરણા પામે
એવું આ માસિક તમે એકવાર જરૂર મંગાવી જુઓ.

દુનિયાની રસભરી વાર્તાઓ, સાહસ અને પરાક્રમની વાતો, પુરાણની કથાઓ ને લોક વાર્તાઓ, ઇતિહાસના પ્રસંગો, ભૂગોળ અને પ્રવાસની વાતો, જાત જાતના હુન્નરો, હાથે કરી શકાય એવી નુસખાઓ, પ્રેરણા આપનાર લેખો, મહાન પુરુષોની જીવન કથાઓ, વિજ્ઞાનની અજાયબીઓ અને નવી શોધો, દુનિયાના દેશ દેશની જાણવા જેવી હકીકતો, અવનવું વિવિધ જ્ઞાન, મધુરાં ગીતો અને કાવ્યો, રમુજ ટુચકાઓ આ બધું સુંદર આકર્ષક ચિત્રો ને ટેબલો સાથે

'કુમાર' નું પાનેપાનું આ વસ્તુઓથી ભરેલું છે: એની ખાતરી ને ઉપયોગિતા તો એ નજરે જોવાથી જ સમજાય.

વારસના ૩ રૂપીઆ, ૭ મહીનાના ૩ રૂ. પરદેશના ૭ રૂ. છુટક દશ આના

કુમાર કાર્યાલય ૪૪૮૦ રાયપુર અમદાવાદ

શાળાઓ તથા દરેક માબાપને "કુમાર" મંગાવવાની ભલામણ કરીએ છીએ.

બાલકો માટે પુસ્તકો

બાજ અને માલિદાસ (સચિત્ર)	...	રૂ ૪-૦-૦
ઇસપકૃત કલ્પિત વાતો ભાગ ૧, ૨, (સચિત્ર)		,, ૨-૮-૦
લોર્ડ ચેસ્ટર ફીલ્ડનો પોતાના પુત્ર-પ્રતિ ઉપદેશ		,, ૧-૮-૦
બાલસદબોધ વાર્તાશતક	..	,, ૧-૮-૦
કાઉન્ટ ટોલસ્ટોય ની વાતો		,, ૦-૮-૦
નવર ની બાળકો	...	,, ૦-૮-૦
રમુજી સો વાતો ભાગ ૧, ૨, ૩, ૪, ...		,, ૫-૦-૦
દીર્ઘાયુષી શી રીતે થવાય		,, ૨-૦-૦
શિશુસદ્બોધમાળા ભાગ ૧, ૨, ૩,	..	,, ૧-૪-૦
નાટ્ય કથારસ ભાગ ૧, ૨,	.	,, ૨-૮-૦
મધુબિન્દુ (સચિત્ર)	...	,, ૧-૦-૦
બાલકાવ્ય	..	,, ૦-૪-૦
ટુંકી કહાણીઓ ભાગ ૧, ૨,	...	,, ૧-૪-૦
રત્નગ્રંથી	...	,, ૦-૧૦-૦
નવી જીનમી	...	,, ૩-૦-૦
શેરલોક હોમ્સનું નવું પરાક્રમ		,, ૧-૦-૦
સ્વદેશ (ડૉ. રવીન્દ્રનાથ ટાગોર કૃત)		,, ૧-૦-૦
બાળકોનો આનંદ ભાગ ૧, ૨,	..	,, ૧-૮-૦
મૂર્ખો	...	,, ૦-૧૦-૦
ચતુરસિંગ	..	,, ૦-૮-૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની,

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ,—મુંબઇ, ૨

કોઈપણ મગાવતી વખત તમે આ જા. ખ. આ માસિકમાં વાંચી એમ જરૂર જણાવશો. તમારો લાભની વાત

નમ્રતા, પ્રમાણીકપણું, અને બંધુપ્રેમ એ સર્વોત્તમ નીતિ હોઇ અમારો મુદ્રાલેખ છે

અત્યાર સુધીમાં બજાવવામાં આવેલ સંગીન કામકાજ અને સભાસદોની ચાલુ ધમાલ એ અમારૂં પ્રમાણપત્ર છે.

લગ્નની પવિત્ર ગાંઠથી જોડવા અને જોડાવા આવતા દિકરીઓના લગ્ન અને જીંદગીની જોખમદારી માટે શાહુકારીના પંજામાંથી બચાવનાર સર્વોત્તમ સાધન

પાયોનીયર લીમીટેડ કન્સર્ન ઓફ મેરેજ સોસાયટી ઇન ઇન્ડીયા

ધી ઇન્ડીયન મેરેજ સોસાયટી

કું૦ લીમીટેડ

(નામદાર વડોદરા સરકારના કાયદા મુજબ સ્થપાયલી)

હેડ ઓફીસ—નવસારી—બ્રાંચ—બારડોલી

જો તમો તમારું અને તમારી બનિ પરણેલું-હિત સમાળી શાહુકારીના સબવાની સંકટમાંથી પોતાની કીમતી મીલ્કત બચાવી લેવા ચ્હાતા હો, કામની નાણાંભીડ અને દુકાળ સ્થિતિમાં આર્થિક મદદ મેળવવા ચ્હાતા હો, તો જરૂર જ આ મંડળમાં જોડાવા ચુકતા નહિ. અત્યાર સુધીમાં જુદીજુદી કોમ અને જુદાજુદા ધર્મના ઘણા સભાસદો ઘણી સંગીન મદદ આ મંડળ મારફત મેળવી ચુક્યા છે. દાખલ ફી તથા મંડળના સભાસદોના લગ્ન વખતે માત્ર રૂ૦ ૧ ભરનાર સભાસદ પોતાના લગ્ન વખતે તે પછી આખી જીંદગી સુધી ઘણી સંગીન મદદ મેળવી શકે છે. માટે તમારી પહેલી ફરજ છે કે કોઇપણ કામ કરતાં પહેલાં-આજે જ સભાસદ બનો અને બીજાને બનાવો.

ધી ઇન્ડીયન મેરેજ સોસાયટી કું૦ લીમીટેડ—નવસારી

જાહેર ખબરવાળાઓ અમને મદદ કરે છે તમે તેમને મદદ કરો

આદર્શ અને સસ્તું બાલ સાહિત્ય

બાળકો માટે ઉમદા સચિત્ર દ્વિમાસિક

બાળક

વાર્ષિક લવાજમ-દોઢ રૂપિયો (પો સાથે) પરદેશ-ત્રણ શિલીંગ

નમુના માટે પાચ આનાની ટિકિટ બીડવી

' ગુજરાતનાં તમામ પત્રોના સારા અભિપ્રાય પ્રાપ્ત કરી ચુકેલુ રમકડા જેવા કદમાં ઝળદાર દેખાવ સુન્દર લેખો, કવિતાઓ આપતું આ એક જ પત્ર છે જે વર્ષોથી સખ્ત ખોટમાં કામ કરે છે

આ પત્ર કોઈપણ પત્ર સાથે જોડાયલુ નથી.

બાલજીવનના ગ્રાહકો, બાળકને દોસ્ત કરો

આદર્શ બાલપુસ્તકોઃ

બાળક પુસ્તક ૧ [બાળકની પહેલા વર્ષની પાકી સહિત]	રૂપિયા એક
બાળક પુસ્તક, ૨ [બીજા વર્ષની દિવાળી અંક સાથે સહિત]	રૂપિયા એક
૧૯૮૦ નો દિવાળી અંક [બાળકનો]	આઠ આના
પ્રકાશ [પુસ્તકમાં આવેલ પ્રકાશ કરેલુ]	રૂપિયો એક
બાળ વિહાર [વિજ્ઞાનની સુંદર વાતો]	આઠ આના

ટચુકડી સો વાતો—ચાર ભાગ [શા. બા. કાંટાવાળા કૃત] સવાચાર રૂ. એકઠી ત્રણ ભાગ, દરેકનો રૂ. એક, ચોથા ભાગનો સવા રૂ.

લખોઃ—ભીખાભાઈ પુ. વ્યાસ

સંપાદક બાળક, ગોધરા (પંચમહાલ)

મુંબઈના એજન્ટઃ—આર વનમાળીદાસ બુકસેલર,
૩૯૭, કાલબાદેવી, મુંબઈ, ૨

આપ બાળ સાહિત્યને તો કાંઈએ મદદ કરશો ને?

!!બાલ-ફોટોગ્રાફર!!

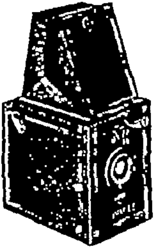

ડેવલપીંગ, પ્રીન્ટીંગ,—
—એન્લાર્જીંગ—
વિગેરે
સંતોષકારક રીતે
કરી આપીશું

અમારા સુંદર

"ઈહાગી રીફલેક્ષ કેમેરા

વતી એક બાલક પણ

સુંદર ફોટોગ્રાફ પાડી શકે છે,

બાલકોને બક્ષીસ

આપવા લાયક ચીજ છે!

કિંમત રૂ. ૧૬, ૨૨, ૩૨, ૩૭, ૪૨ અને ૫૦

—: સર્વ જાતનો ફોટોગ્રાફીને લગતો સામાન વેચનાર :—

કોન્ટીનેન્ટલ ફોટો સ્ટોર્સ

૨૫૧, હૉર્નબી રોડ, મુંબાઈ.

☞ પત્ર વ્યવહાર ગુજરાતી ભાષામાં પણ થઇ શકશે. ☜

લક્ષ્મી આર્ટ પ્રિન્ટિંગ વર્કસ, ભાયખલા, મુંબઈ

પંડિત ઈશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગર.

આપણા દેશમાં થઈ ગયેલા એ મહાન ગંભીર વિદ્વાન અને સાધુ પુરૂષનું જીવનચરિત્ર હવે પછી બાલજીવનમાં આપશું.
તેમની એક વાર્તા આ અંકમાં છે તે જુઓ.

વર્ષ ૫. અંક ૬] ચૈત્ર-૧૯૮૧ [એપ્રિલ ૧૯૨૫

હરૂ અને બકરૂં

સવૈયા

(૧)

સોરઠ દેશ મધ્યે આવેલી, ભાદર નામ નદી નિરધાર,
વિશાળ પટથી વ્હેતી ચાલે, પાણી મીઠું અમૃત સાર;
દિવસ એક હતો ગરમીનો, વરસતી'તી જ્વાળમાંય,
જમીન તડકે તપતી ભારી, પશુ ઝાડમહીં લપટાય;

(૨)

જંગલના જીવો સૌ આવી, પીવા માટે મૂકે દોટ,
હું દેખીને તે ગમ રોકે, નિષ્ફળ જાયે તેના કોટ
નજીકનું પાણી છોડીને, મૃગજળનું કરવાને પાન,
ખોટાં જળનો લોભ કરીને ખિજે થાયે બહુ હેરાન

(૩)

ચોટે દૂર નદીથી છાંયે, બેઠું હતું બકરાંનું વાઘ,
ત્યાંથી આવ્યું એક અદ્ભુત, પાણી પીવા આવ્યું વાટ;

(ચિત્ર ૧૬)

ઊંક ડૂષાળી નીચી કરીને, પાણી પીતું નીચે શ્વાસ,
એવે એક વરૂએ દીઠું, ઉભું હતું જે ઉપરવાસ.

(૪)

શિશુ મઝાનુ આ ગાજનું છે, વિચાર એવો એને થાય,
(ચિત્ર ૨જુ)

ગમે તેમ કરી પેટ મહીં હું પધરાવુ એ સુંદર બાળ;
ઘુરકી બોલ્યો ડોળા કાઢી "ઉભો રહે તું બકરા નીચ,
તારે એંઠેલું આ પાણી, આવું આવે પીવું શીદ ?"

(૫)

બકરે બોલ્યું, "બાપા મારા, જુઓ કંઇ ઉઘાડી આંખ,
ઉપરવાસ તો આપ પીઓ છો, કાં કાઢો છો મારો વાંક?
ખમ ખાઇને વરૂ બોલિયું, "તારૂં ડહાપણ પાસે રાખ,
ગયા વરસમાં ગાળ દીધી'તી બોલ જ કારણ તું નાપાક!"
(ચિત્ર ૩જુ)

(૬)

બકરૂ બીજુ ઉત્તર આપે, "કાં પાડો છો નાહક ડોક;
પાંચ માસનુ બાળક હું છુ, રખે હશે તે બીજુ કો'ક"
એમ ક્યરીને હાર્યું જાણી, ક્રોધે વરસાવે અંગાર,
"હશે બાપ તારો ત્યારે તો, એમાં શું સંદેહ લગાર ?

(૭)

અપક્ષીનું બાળક તું છે, કરૂં તને શિક્ષા તત્કાળ,"
એમ કહીને તરાપ મારી, બકરી લઇને ખાધુ બાળ
ખાઉધરા એ દુર્જન હોઠો, ન્યાય તણો રાખીને ડોળ,
(ચિત્ર ૪થુ)
નિર્બળ સાચા ઉપર કોપે, વરતાવે છે મોટી રોળ;

(૮)

ન્યાય જ નામનુ ફારસ કરતાં, કરે કાવતા કાળા એશ,
દાનત ખોટી દેવે ધારી, સ્વાર્થ સાધનની હમેશ;
નમસ્કાર નવ ગજના કરવા, વાત તજીને એવા પાસ,
દુર્જનથી સૌ દૂર જ નાસો, કામ ન પાડો એવા સાથ.

મગનલાલ ભગવાનજી જોશી

વરુ અને બકરું

૧

૨

વરૂ અને બકરૂં

બ્રાહ્મણ અને વાઘ

[લખનાર—શ્રી નાગરદાસ ઇ પટેલ]

એક હતો બ્રાહ્મણ વટેમાર્ગુ એક ગામની ભાગોળે તેણે વાઘને પાંજરામાં પુરેલો જોયો વાઘ કહે —" મહારાજ ! મ્હને ભૂખે તરસે મારી નાખે છે મને જરાક કાઢો. હું પાણી પીને પાછો પુરાઇશ." બ્રાહ્મણ કહે, ' ના રે ભાઇ, તું મ્હને ખાઇ જાય ' વાઘ કહે 'નહિ ખાઉં,

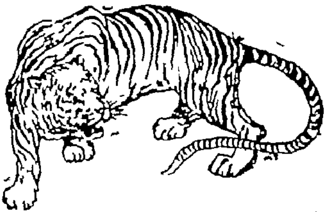

દયાનીધિ. ' બ્રાહ્મણે વાઘને બહાર કાઢયો વાઘ કહે ' હવે તો તને ખાઇ જાઉં ને પછી પાણી પીઉં !' બ્રાહ્મણ કહે, ' રાખ આપણે પાંચ જણને પૂછીએ. પંચ ત્યાં પરમેશ્વર. એ બધા કહે તો મ્હને ખાઇ જજે ' વાઘ કહે. ' ભલે '

પછી તેમણે વડને પૂછયું ' વડ રે ! વડ ! ન્યાય કર ' વડ પૂછે, ' શાનો ન્યાય ? ' બ્રાહ્મણે બધી વાત કહી, એટલે ' વડ કહે, ' માણસ બહુ ખરાબ પ્રાણી છે મ્હારી નીચે બેસી મ્હનેજ કાપવા ફરે છે માટે વાઘ ભલે માણસને ખાઇ જાય !' વાઘ કહે ' ખાઉં ' બ્રાહ્મણ કહે ' રાખ, હજી બીજા ચારને પૂછીએ. '

પછી મળ્યો પોઠીઓ. પોઠીને વાત કહી એટલે તે કહે ' માણસ ઘણું પાતકી પ્રાણી છે મ્હને ચાબુક મારીને ખુબ દોડાવે છે. માટે વાઘ ભલે માણસને ખાઇ જાય!' વાઘ ખુશી થયો પણ બ્રાહ્મણે વાર્યો.

ડાહ્યો દીકરો

[લખનાર—શ્રી. કેસનજી મણીભાઈ દેસાઇ]

શિવપુરના પંડિત સોમદત્ત ત્રિપાઠી સંસ્કૃતના મહા વિદ્વાન હતા. રાતદિન પૂજાપાઠમાં તે લાગી રહેતા લોકો એમને બહુ માન આપતા. પંડિતજી ભાગવતની કથા બહુ સારી કરતા કથા વાંચવી એ એમની જીવિકા હતી એમને કોઇ પણ વાતનું દુ:ખ નહોતું કેવળ એટલું જ કે, એમનો પુત્ર બિલકુલ ઠોઠ નિકળ્યો હતો.

પંડિતજીના પુત્રનુ નામ વિદ્યાધર હતું. સોળ વરસ થયા છતા પણ હજી સુધી લઘુકૌમોદીનાં સંજ્ઞા પ્રકરણ પણ તેણે પુરાં કીધા નહોતા. પંડિતજી સર્વ ઉપાયો કરી હારી ગયા છતા, વિદ્યાધરને એકે અક્ષર ન જ આવડયો અંતે લાચાર થઈ એમણે ભણાવવાનુ છોડી દીધું

એક દિવસ પંડિતજી પોતાના ઓટલાપર બેસી વિદ્યાધરને શીખવી રહ્યા હતા ઘણો ઉપદેશ કર્યો પછી તેમણે કહ્યું —બેટા ! આજ હું જે વાત કહું છું, તે મુજબ તું વર્તીશ તો, તારી જીંદગી સુખચેનથી જશે જુદા બાપનો ઉપદેશ આજે બહારા દિકરાના ધ્યાનમા ઝટ આવી ગયો વિદ્યાધરે એ. વાત પોતાની નોંધપોથીમા લખી લીધી. ઉપદેશ નીચે મુજબ હતો —

(૧) મનુષ્યે પુરૂષાર્થ કરવો જોઇએ.
(૨) મુફર ઓ શત્રુ સમાન છે

(૩) શત્રુનો નાશ અવશ્ય કરવો જોઇએ.
(૪) સ્ત્રીહત્યા કરતાં મોટું પાપ કોઇ નથી
(૫) મનુષ્યના મુખની શોભા નાક છે
(૬) સજ્જન પુરૂષોની સાથે થોડે દૂર ચાલવાથી પણ મિત્રતા થઇ જાય છે
(૭) ભોજન વહેંચીને ખાવું જોઇએ
(૮) રાજા, દેવતા ને ગુરૂનું દર્શન ખાલી હાથે ન કરવું જોઇએ.

વિદ્યાધરે બીજા જ દિવસથી આ નિયમોનું પાલન શરૂ કીધું. સવાર પડતાં જ પાવડો લઇને ઘરની અંદર તે ચાલ્યો ગયો ને એક દિવાલ ખોદવા માંડી આ તમાસો જોઇ ઘરમાં હલ્લો મચ્યો; પણ એ કોઇનું સાંભળતો નહોતો ઘર ખોદવામાં એ એટલી ચાહક મચ્યો હતો પાડોશમાંથી બે ચાર માણસો જ્યારે આવ્યાં ને એને બહુ સમજાવ્યો, ત્યારે જ ઘર ખોદવાનું તેણે બંધ કીધું પહેલા નિયમનું પાલન (પુરૂષાર્થ કરવાનું!) વિદ્યાધરે ઘર ખોદીને કર્યું

થોડા વખત પછી વિદ્યાધરનો વિવાહ થયો ભાગ્ય યા અભાગ્યથી સ્ત્રી અત્યંત રૂપવતી ગણી પોતાની સ્ત્રીની સુંદરતા જોઇ વિદ્યાધરને બીજો નિયમ યાદ આવ્યો એણે વિચાર્યું કે સુંદર સ્ત્રી શત્રુ સમાન છે માટે ત્રીજા નિયમ અનુસાર એને મારી નાંખવી જોઇએ.

પરન્તુ ચોથા નિયમાનુસાર સ્ત્રીહત્યા સૌથી મોટું પાપ છે ત્યારે શું કરવું જોઇએ? તરત વાત ધ્યાનમાં આવી ગઇ પાંચમો નિયમ યાદ આવવાથી સઘળી કઠણાઇ દૂર થઇ ગઇ એણે વિચાર્યું કે, એનું નાક કાપી લેવાથી અવશ્ય એની સુંદરતા નાશ પામશે; ને સાથે સાથે બીજા નિયમનું પાલન પણ થશે હવે શું વાર હતી? એક તેજદાર ચપ્પુ લઇ એણે એની નવ-વિવાહિતાનું નાક કાપી લીધું! બિચારી બાળા એકદમ જોસથી

ચીસ મારી બેહોશ થઇ બઇ પોતાના છોકરાનાં આ કૃત્યેથી પંડિતજી બહુ ખીજવાયા. વિદ્યાધરને પોતાના ઘરમાંથી કાઢી મૂકયો.

રોજ રોજની ધમકીથી વિદ્યાધર કટાળી ગયો હતો, તેથી આ વખતે એ પણ ખીજવાઈને ઘર છોડી ગયો. રસ્તામાં એના ગામના કેટલાક લોકો સાથે એને મેળાપ થયો. તેઓ એક લાશ લઇ સ્મશાને જવા હતા એ લોકોને જોઇ વિદ્યાધરને છઠ્ઠો નિયમ ધ્યાનમાં આવી ગયો. તેપણ એમની સાથે સાથે જવા લાગ્યો. સ્મશાનમાં બહુ વખત રહેવાથી એને ભૂખ લાગી, ત્યારે પોતાની પોટલી ખોલીને શેકેલા ચણા કાઢયા. સાતમા નિયમ અનુસાર તે એક એક મુઠી ચણા પેલા લોકોને વહેચવા લાગ્યો. આ સર્વ લોકો તેનાપર ખીજવાઇ ઉઠયા. એકે કહ્યું "તું કેવો મૂર્ખ છે ? તને એ પણ નથી સુઝતું કે, આ ખાવા પીવાનું સ્થાન નથી ?" આથી વિદ્યાધરે પોતાનો સાતેમો નિયમ કર્યો. એટલામાં એકે જોરથી બે ચાર તમાચા તેને લગાવી દીધા.

વિદ્યાધર એ લોકો ઉપર કામ ચલાવવા માટે રાજદરબાર તરફ રવાના થયો રસ્તામાં આઠમો નિયમ યાદ આવ્યો. પાસે તો કંઈ હતું નહિ, તેથી દરબારમાં પહોંચ્યા પછી પોતાનુ ધોતીયું કાઢી પોતાના હાથમાં તેણે લઇ લીધું ! દરબારના સિપાઇઓ એને પાગલ સમજ્યા, ને દમ બતાવી ધોતીયું પાછુ પહેરાવ્યું રાજાએ એની ફરિયાદ સાંભળી. રાજાએ વિદ્યાધરના શરૂથી આખરસુધીના સારાહાલ સાંભળ્યા પછી તે બોલ્યા, તમારા પિતાએ તમને બહુ સારી શિખામણ આપી હતી. જો તમે તમારી કુબુદ્ધિથી એનો દુરૂપયોગ ન કરત તો આ કષ્ટ તમારે સહેવું પડત નહિ તમારી જીંદગી અવશ્ય સુખમાં જાત. રાજા સાહેબની વાત વિદ્યાધરને રૂચતી આવી નહિ. તે એમના પર નારાજ થઇ બબડતો બડબડતો દરબારમાંથી ચાલ્યો ગયો.

જ્યારે ગાળાને કાંઇ પુણ્ય થયું હોય તો તે ફોકટ જાય છે ? દેશાવરમાં બે ચાર ઓળખીતાની મદદથી બધડમથા શેઠ શાપર પુરેપુરી મેળવી ઘર તરફ વળ્યા ગામમાં પેસતાં જ બે ચાર સભાઓએ પ્રભુભોજન માટે શેઠને ધન્યવાદ આપ્યો. મનમાં ગુંચવાતા શેઠ ઘેર પહોચ્યા. શેઠાણીને પુછયું કે, "તમે બોખડધજને શું જમાડ્યું હતું ?" શેઠાણીએ જવાબ આપ્યો કે—"તમારા કહેવાથી તેની માંગણી મુજબ બરાબર સો માણસોનું સીધું જમાડ્યું હતું; તથા પૈસો પૈસો દક્ષણા દીધી હતી એકંદર ખર્ચનો આંકડો રૂા ૧૦૦) નો થયો છે

શેઠ સમજ્યા કે, માતાજીએ માનતાના રૂપીઆ સો આમ યુક્તિથી લઇ લીધા હતા

નિશાળ

ગુજરાતી ૦૬

મળે પાઠ નિત નવા ત્યાં અપરૂપ,
દૂર જાય ના ને કરે જ્ઞાની જોડ;
... ... ગુણ ... અપનારી
... મળી એજ નિશાળ સારી. ૧
નિશાળે રૂડા શીક્ષકો બોધ આપે,
નવા ... પાપીને ક્ષેમ સ્થાપે,
શરૂ બાળની આજ છે વાડી સારી,
અમારી ભલી એ જ નિશાળ સારી. ૨
ગરૂ બાળ તો છોડ છે વાડી કેરાં
ગુરૂ માળી છે તેમને પોષનારાં;
રૂડું બાળને જ્ઞાનની અર્પનારી,
અમારી ભલી એ જ નિશાળ સારી. ૩
અરે બાળ નિશાળ શુભે દીપાવો,
લઇ જ્ઞાન ને દેશ ખ્યાતિ વધારો;
મુગતિ ... કાન વિનતિ મારી.
અમારી વધી એ જ નિશાળ સારી. ૪

—પાઠક

ઉંદરોની ઉજાણી

લખનાર—શ્રી કમલાકાન્ત

મનુના ઘરમાં અનાજ વગેરે રાખવામાટે એક જુદો ઓરડો રાખવામા આવ્યો હતો તેના ખુણામા એક દર હતું. તેમાં ટીપ, ટોપ અને ટેપ નામના ત્રણ ઉંદરો રહેતા હતા તેઓ રોજ રાત્રે બધાં ઉંઘી જતા ત્યારે તે ઓરડામા ફરવા નીકળતા, અને જે કાંઇ ઉઘાડું રહી ગયું હોય અથવા નીચે વેરાએલુ હોય તે સઘળું ખાઇ જતાં. એક દિવસે તેમણે ઉજાણી કરવાનો વિચાર કર્યો, અને લાગ મળે ત્યારે કોઇ સારો પદાર્થ ઉઘાડો રહી જાય તો તે સઘળાએ મળીને ખાઇ જવો એમ નક્કી કર્યું આજથી તેઓ હંમેશાં કોઇ ગળ્યા પદાર્થની શોધમા રહેતા હતા.

એટલામાં મનુનો જન્મદિવસ આવી પહોંચ્યો તે દિવસે તેને ત્યાં સારૂં સારૂં જમવાનું કર્યું હતું, અને બીજા સગાં વહાલાં તથા ભાઇબંધ દોસ્તદારોને પણ જમવા માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા મોડી રાત સુધી જમવાનું કામકાજ ચાલવાથી ઘરનાં બધાં માણસો થાક્યાં પાક્યા ઝટપટ સુઇ ગયા કામની ધમાલમા ઓરડામા રાખેલી એક મુરબ્બાની બરણીનુ મોં ઉઘડું રહી ગયું હતું. હંમેશની માફક આજે પણ ઉંદરો ઓરડામા ખાવાનુ શોધવા માટે રખડતા હતા. એટલામાં પેલી બરણી તેમના જોવામાં આવી અને તેમાં શું છે તેની તપાસ કરવા માટે ત્યા આગળ ત્રણે જણા આવીને ભેગા થયા. બરણીમાંનો મુરબ્બો લગભગ ખલાસ થવા આવ્યો હતો, પણ ઉપરની જાડી મધ જેવી ચાસણીથી તેનો લગભગ અરધો ભાગ ભરેલો હતો. બરણીમા શું

છે તે જોવા માટે ટીપ એકદમ બરણીઉપર ચઢયો, અને બાકીના બે જણા નીચે બેસી રહ્યા

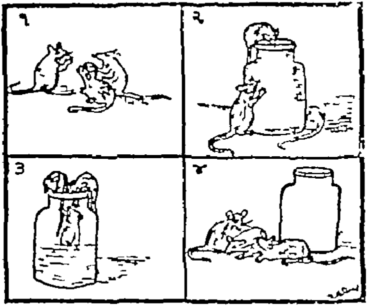

ટીપે ઉપર ચઢી બરણીની અંદર જોયું તો ખાવાનું ઘણું હાડું જણાયું તેનો સ્વાદ ચાખવાને તેનું મન ઘણુંજ તલપાપડ થઇ રહ્યું હતું પણ શું કરે ! આખરે તેણે અંદર ઉતરવાનો વિચાર કર્યો, અને પકડેલી દોર છોડી દઇ જેવો તે અંદર ઉતરવા જાય છે કે, તરત જ ધબ દઇ અંદર પડયો; અને આખું શરીર ચાસણીથી લદબદ થઇ ગયું તેણે ઘણાએ ફાંફા માર્યા, પણ કાચ લીસો હોવાથી તેનાથી ઉપર ચઢી શકાયું નહિ.

બહાર રહેલો ટાપ અને ટેપ તો તેની રાહ જોઇને બેસી રહ્યા હતા. ઘણી વાર થઇ, પણ ટીપ તપાસ કરી પાછો આવ્યો નહિ. તેમણે ઊંચું જોયું તો, ટીપને બરણીની અંદર પડેલો દીઠો. આથી તેઓ ગભરાયા, અને ઘણા જ દીલગીર થયા હવે ટીપને કેવી રીતે બહાર કાઢવો તેનો તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા. થોડીવારમાં ટાપને એક યુક્તિ સુઝી આવી તેણે ટેપને કહ્યું કે, હું પહેલો બરણી ઉપર ચઢી તેની દોર પકડીને મારી પૂંછડી બરણીની અંદર લટકતી રાખું; એટલે પછી તું પણ

ઉપર આવીને મારી પૂંછડી તારા મોંવડે મજબૂત પકડી રાખજે, કે જેથી, ટીપના ભારવડે હું અંદર પડી ન જાઉં

પછી ટીપ મારી પૂંછડી પકડી ઉપર ચઢી આવશે. તેમણે ઉપર મુજબ ગોઠવણ કરી ટીપને પૂંછડી પકડી ઉપર આવવા ઇશારત કરી. થોડીવારમાં ટીપ પૂંછડી પકડી બરણીના મો સુધી ઉપર ચઢી આવ્યો હવે ટોપ અને ટેપે નીચે જમીનપર આવવા માટે જોરથી કુદકો માર્યો. એટલે ટીપ, ટોપ, અને ટેપ ત્રણે જણા એકદમ નીચે જમીન ઉપર આવી પડયા ટીપનું આખું શરીર ચાસણીથી ખરડાએલુ હતુ. તે ટોપ અને ટેપે ચાટી ખાઇને ચોકખુ ચટ કરી દીધુ પછી ત્રણે જણ ઉજાણી પૂરી થવાથી આનંદથી દોડતા દોડતા પોતાના દરમા પેસી ગયા.

નમું બાળકને

તોટકવૃત્ત

કુસુમ સરખુ રૂડું બાળક એ, ખીલતુ હસતુ જ સુગંધ દીએ,
સહુ પાઠ ભણે શીખવે જગને, બસ એકજ નિર્મળ બાળ કથા. ૧
રડતા જનને હસરી હસતું, વધુ નિકટ ઇશ કને વિસતું;
જનની સહુ બાળ થકી દુર છે, વળી એકલડું જગમા ઝુરતું. ૨
પળવાર વિરામી જતાં દુઃખડાં, હસતા નિરખ્યા શિશુનાં સુખડાં;
રહું હું બસ રાખી જઇ શાંત થતી, શુદ્ધ આહ્વાન બાળકની દિસતા. ૩
જગની બધી ધાંધલમાંય કદી, ન અશાંતિ દીઠી તુજ કીકી મહિ;
કુમળા! જગરેલ વસી વિસરો, પણ તું ઉરમાં ચિર છું ખીલવે ૪
પ્રભુનો પયગામ એ સૂચવતું, 'સમભાવ ભરી સમ દૃષ્ટિ બધી.'
દિલથી ઉપકાર સ્મરી શિશુના, શુદ્ધ અંતરથી નમું બાળકને. ૫

દુર્લભજી ભવાનીશંકર જોષી.

અબોલ રાજબાળા

લખનાર—ડા. મોહનલાલ જગન્નાથ પાઠક

એક રાજાને એક છોકરો હતો તે નાનપણથીજ ઘણો હોશીયાર અને ચાલાક હતો, તેણે વિદ્યાભ્યાસ પુરો કર્યો પછી જુદા જુદા દેશો જોવા માટે વિચાર કર્યો. ને પોતાના બાપની રજા માગી બાદશાહે તેના ગુરૂને સાથે લઇને તેને જવાની રજા આપી

તૈયાર થઇ ગયું   તરતજ મગાવો!

આનંદધારા

બાળજીવન પુસ્તક માળાનું નવું (પાંચમું) પુસ્તક.

કિમ્મત માત્ર આના ૬

બાળજીવન કાર્યાલય મધવાડી મુંબઇ-૨

અથવા

બાળજીવન કાર્યાલય, રાવપુરા બજાર વડોદરા

રસ્તામાં ચાલતા તેઓ એક દિવસ એક ડુંગરના મથાળે આવી પહોંચ્યા. ત્યાં પર ઉભા રહી આસપાસ નજર ફેરવતાં સામેના શહેરના કિલ્લાના ગુંબજમાં પ્રકાશ તેમણે જોયો. તે પ્રકાશ વિષે રાજપુત્ર તેના ગુરૂ સાથે અનેક તર્ક કરતો હતો. એવામાં

તમણે એક પાઠો ઊભો જોયો તેને બોલાવી રાજપુત્રે પુછ્યું

"આ શાનો પ્રકાશ છે, ભાઈ ?" તેણે જવાબ આપ્યો, "પાસેના શહેરમાં જે રાજા રહે છે તેને એક કુંવરી છે તે રૂપનો ભંડાર છે મોગરાની કળી જેવી તેની સુકુમાર કાયા છે. આ પ્રકાશ તેના ગાલના ગુલાબી રંગનો પડછાયો છે હજી તેના લગ્ન થયાં નથી. તે કોઈની પણ સાથે બોલતી નથી. તેને જે બોલાવી શકશે તેની સાથે જ તેનાં લગ્ન કરવા એવો રાજાનો નિશ્ચય છે

આ સાંભળી રાજપુત્રે મનેતો તે શહેરમા જઈ રાજકન્યા જોવનો વિચાર કર્યો તેણે પોતાના ગુરૂ સાથે શહેરમા આવી એક ધર્મશાળામાં મુકામ કર્યો ત્યા તેના સાભળવામા આવ્યુ કે રાજાનો એવો હુકમ છે કે જે રાજકન્યાને બોલાવવા આવશે તેની સાથે જો રાજકન્યા બોલશે નહિ તો તેના શિરચ્છેદ કરવામા આવશે. છતાં પણ રાજપુત્રે પોતાનો વિચાર ફેરવ્યો નહિ. તેના ગુરૂએ પણ કહ્યુ છતા પણ તેણે માન્યુ નહિ બીજે દિવસે રાજકુંવરે બજારમા એક બીમારી પારેધી એક સુંદર મેના ખરીદ કરી મેનાની તે જાતે જ સમભાળ લેવા લાગ્યો એક દિવસ તેણે મેનાને સહજ જ પુછ્યુ કે, "હે મેના, તે મારી સાથે બોલશે ?" મેનાએ તરત જ એક યુક્તિ કહી સંભળાવી; અને કહ્યું કે જો તું આ પ્રમાણે વર્તીશ તો જરૂર રાજકન્યા તારી સાથે બોલશે તેને તે યુક્તિ પસંદ પડી તરત જ તેણે રાજા પાસે રાજકન્યાને મહેલ જવાની પરવાનગી મંગાવી. બીજે દિવસે મેનાને લઈને તે રાજકન્યાના મહેલમાં ગયો.

તેણે રાજકન્યાને જુદી જુદી જાતના અનેક પ્રશ્નો પુછ્યા; પણ તે બોલી નહિ. છેવટે તેણે મેનાને પુછ્યું કે, "તું તો

મારી સાથે બોલ મેના! કહે, તારી પ્રકૃતિ કેમ છે?" તરત જ મેનાએ જવાબ આપ્યો, 'હે રાજપુત્ર! તું મારા જેવા પક્ષિ સાથે બોલ્યો, તેથી મને ઘણો જ આનંદ થાય છે મારી સાથે આજ સુધી કોઇપણ નહોતું બોલ્યું મારી પ્રકૃતિ ઘણી જ સારી છે હવે હું તને એક વાર્તા કહું છુ, તે સાંભળ"

"એક વખત ત્રણ મિત્રો સાથે પ્રવાસ કરતા હતા તેમા એક સુથાર, બીજો દરજી અને ત્રીજો જાદુગર હતો. રસ્તામાં એક સાંજે તેમણે એક ઝાડ નીચે મુકામ કર્યો રાત્રે સુથાર જાગ્યો, અને ઉંઘ ન આવવાથી એક લાકડાનો કટકો લાવી તેણે તેની પુતળી બનાવી તેના સુતા પછી દરજી જાગ્યો તેણે પોતાની પાસે સરસ પુતળી જોઈ તને માટે ઉત્તમ કપડાં તૈયાર કરી પહેરાવ્યા. પછીથી તે પણ ઉંઘી ગયો હવે જાદુગર જાગ્યો. તેણે આ સુંદર પોષાક પહેરેલી પુતળી ને જોઇ તેમા જીવ મૂકવાનો વિચાર કર્યો તેણે પુતળીની છોકરી બનાવી. સવારે તેમનામા ભાંજગડ પડી કે એ છોકરીનો ખરો માલિક કોણ? તો હવે રાજપુત્ર! તું જ કહે કે, તે છોકરી કોણે લેવી?"

હવે રાજપુત્ર અને મેના વચ્ચે વાદવિવાદ શરૂ થયો. મેનાએ દરજીની પક્ષ લીધી; અને રાજકુંવરે સુથારનો પક્ષ લીધો ઘણો વખત તકરાર ચાલી, પણ જાદુગરનું તો બેમાંથી એકે નામ જ ન લે હવે રાજકન્યાથી રહેવાયું નહિ તે બોલી "એ શું તમે ગાંડની ગાંડ્ય તકરાર કરો છો? તમે જાદુગરને કેમ ભૂલી ગયા? મને તો લાગે છે કે, તે છોકરી જાદુગરને જ મળવી જોઇએ કારણ કે જો તેણે તેમા જીવ ન મૂક્યો હત, તો તે પુતળી, પુતળી જ રહેત! સુથારે પુતળી ઘડી, માટે તે તેનો જન્મદાતા ગણાય. દરજીએ વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં, તેથી કાંઇ તેનો હક્ક ન પહોંચે. જાદુગરે તેને જીવન આપ્યું માટે તે તેનો ખરો પતિ ગણાય આટલુએ ખબર નથી?"

આ પ્રમાણે રાજકન્યા બોલી! આ સાંભળી રાજા ઘણો જ ખુશી થયો તેણે તે રાજપુત્ર સાથે રાજકન્યાના લગ્ન ઘણી ધામધુમથી કર્યો, અને પોતાનું રાજ્ય પણ તેને પહેરામણીમાં આપ્યું.

મહાત્મા ગાંધીજી અને શ્રી. કસ્તુર

મહાત્માજીના પરદેશી મિ

ઉમર

લખનાર:—શ્રી. રઘુનાથ ક. શાહ, બી. એ.

મીસર દેશમાં મન્સુર નામે એક સોદાગર રહેતો હતો. તેને ઉમર નામે એક છોકરો હતો. એક દિવસ મન્સુર તેના પુત્ર ઉમરને લઇ ન્યાયમંદિરમાં ગયો હતો.

ન્યાયમંદિરની કચેરીમાં કાજી સાહેબ તેમના આસનપર બેઠા હતા તેમના ચહેરાપરથી તેઓ બહુ ભલા અને ન્યાયી તથા પૂર્ણ અનુભવી લાગતા હતા. કાજીના આસનની આગળ કેટલાક મોટા સોદાગર શેઠીયાઓ ઉભા હતા. કેટલાક ફરીયાદીઓ અને તે ઉપરાંત જોવા આવેલા પણ કેટલાક માણસો ત્યાં હતા મન્સુર પણ ઉમરની સામે ત્યાં જઇને ઉભો રહ્યો.

પહેલો મુકદમો એક જુવાન વેપારીનો નીકળ્યો. તે વેપારી ભરતખંડનો રહેવાસી હતો. તેણે ઉભા થઇને કહેવા માંડ્યુઃ—

" કાજી સાહેબ ! મારા પિતાના મરણ પછી મને વારસામાં એક હીરાથી ભરેલી પેટી મળી તે પેટીમાંના હીરા કોઇ ઠેકાણે વેચી પૈસા પેદા કરવાના વિચારથી હું આ (મીસર) દેશ તરફ રવાના થયો પણ મોસમ ખરાબ હોવાથી મારે વચ્ચે જ રોકાઇ જવું પડ્યું. ત્યાં મને પૈસાની જરૂર પડવાથી હીરાને ત્યાં જ વેચી નાખવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો. તે શહેરમાં અલી નામે એક મોટો ઝવેરી રહેતો હતો તેની પાસે હું ગયો અને તેને મારા હીરા બતાવ્યા તેણે થોડીવાર વિચાર કરી મને કહ્યુ કે આ તમારા હીરા બહુ જ હલકા છે આવા હીરા તો અમારા નોકર લોકો પહેરી રાખે છે આ વાતની ખાત્રી કરી આપવા તેણે પોતાની પાસેથી મારા હીરાઓ કરતા એક મોટો હીરો કાઢી મારી સાથે આવેલા મારા નોકરને આપી દીધો આ જોઇ હું બહુ જ નિરાશ થયો. અલીએ મને કહ્યુ, તમે ગભરાશો નહિ; આ પેટી મારી પાસે રાખી જાવ અને બે કલાકની અંદર તેને

બદલે આ શહેરમાં મળી શકતી કોઈપણ ચીજ માગી જાણે. હું ત્યારપછી ગામ મુકામે ગયો ત્યાં ગયા પછી મને માલમ પડ્યું કે મારા નોકરને આપેલા હીરા બનાવટી હતા તરત જ હું અલીની પાસે ગયો અને મારી પેટી પાછી માગી તેણે પેટી આપવા ના પાડી આ મારી હકીકત છે તો આપ સાહેબ હવે યોગ્ય ન્યાય કરશો"

હવે અલીને ઉભો કરવામાં આવ્યો. તેણે જણાવ્યું કે, અમારી વચ્ચે સોદો થયો હતો એ વાત સાચી છે પણ, તેની પેટી મારી પાસે રાખવાનું કાંઇ મેં તેને કહ્યું ન હતું તેણે એની ખુશીથી તે મારી પાસે રાખી છે ત્યારપછી ત્યાં કુરાનનું પવિત્ર પુસ્તક મંગાવવામાં આવ્યું; તેનાપર હાથ મૂકી અલીએ જાહેર કર્યું કે આ વ્યાપારીને મેં દગો દીધો નથી શરત પ્રમાણે પેટીના બદલામાં કોઈપણ ચીજ આપવા હું તૈયાર છું

આ સાંભળી ન્યાયાધિશે પેલા હીરાવાળા વ્યાપારીને કહ્યું 'એ ભાઇ! આ મુકદ્દમે તારી વિરૂદ્ધ જાય છે તારે તારા બચાવમાં કાંઇ કહેવું છે?' વ્યાપારી કાંઇપણ બોલ્યો નહિ

અત્યાર સુધી બાળક કમર તેના બાપની સાથે ઉભો ઉભો આ બધું સાંભળ્યા કરતો હતો. ધીમેથી તે પેલા વ્યાપારીની પાસે ગયો, અને તેને કહ્યું "મારાપર વિશ્વાસ રાખી, તારા બદલે મને દશ મીનીટ બોલવા દે. તારા હીત ખાતર હું એક ચીજ માગવા ઇચ્છું છું" વ્યાપારીએ તેને બોલવા

રજા આપી. તે આગળ આવી કાજીને સલામ કરી ઉભો.

પછી તેણે અલીને પુછ્યું, "ભાઈ! આ વ્યાપારીએ તમને જે પેટી આપી છે તેનું વજન કેટલુ છે?" અલીએ જવાબ આપ્યો કે દશ શેર છે

ઉમરે જોશથી કહ્યું, "ઠીક, તો કૃપા કરી આપની શરત પ્રમાણે આ પેટીના બદલામાં દશ શેર મરચીના પીછા બે કલાકમાં મને લાવી આપો" અલી આ વાત સાંભળી ખુબ ચીડાયો. તે બોલ્યો, આ વાત તદ્દન અશકય છે. બે કલાકમાં દશ શેર પીછા મળે ખરાં કે?" કાજીએ વચ્ચે જ સવાલ કર્યો—આ પ્રદેશમા મરઘીનાં પીછા મળી શકે છે ખરાં?"ત્યા હાજર રહેલા સઘળા બોલી ઉઠયા—"હાજી અહીં મરઘી દરેક જણુ પોતાને ઘેર રાખે છે" આ સાંભળી કાજીએ ચુકાદો આપ્યો કે:—

"ઠાં તો, અલીએ શરત પ્રમાણે મરઘીનાં દશ શેર પીછાં બે કલાકમા લાવી આપવાં; અગર, તેણે વ્યાપારીને તેની પેટી બે કલાકમા પાછી સોંપવી.

બધા બોલી ઉઠયા:—"બરાબર ન્યાય થયો, બરાબર ન્યાય થયો."

અલીએ ઉતરેલા ચહેરે પેટી વ્યાપારીને પાછી સોંપી દીધી. વ્યાપારીએ પેટીમાંથી ત્રણ મોટામાં મોટા હીરા કાઢી તેનો બચાવ કરનાર છોકરાને બક્ષિસ આપ્યા. આમ તેની ચાલાકીનો યોગ્ય બદલો તેને મળ્યો.

અમૂંજવાળી પણ રાત

ભાધી ધુપ સરીખડો, આખર લીલની જાત,
બજ ગાદીપણ સાથરો, અજવાળી પણ રાત.
લઘરો પણ લાડીઓ અંતે જાત કુજાત,
બહેલ તોયે ભામિની, અજવાળી પણ રાત.
બણી ગણી રહાપણ ભરી, આખર સ્ત્રીની જાત,
શરદ પુનમની શોભીતિ, અજવાળી પણ રાત

ચતુર રાજકન્યા

લેખક—શ્રી લખમસીંહ કે રૂપારેલ

પ્રાચીન કાળમાં કોઇ બળવંત અને દ્રવ્યથી પુર એવા એક રાજાને એક રૂપાળી અને બહુ ચતુર પુત્રી હતી. રાજા તે પુત્રી ઉપર ઘણુ વહાલ રાખતો અને તેને દીઠે અતિ પ્રસન્ન થતો. એક વાર રાજા પરીવાર સંગ બેઠા બેઠા ગમત કરે છે. તે દરમ્યાન પોતાની આ વ્હાલી દીકરી સાથ પ્રશ્નોત્તર કરતાં બહુ હરખમાં આવી તે દીકરીને કહેવા લાગ્યો. "અહો લાડકી, આજ હું તારાથી બહુ પ્રસન્ન છુ. માગ, હમણાં જે માગે તે આપુ"

કુંવરી બોલી,—

" બાપા બેટી લાડકી,
શેરડી માગું ચાર,
હાથે હાથે ચોગણા
સોલ હાથે અઢાર. "

(આ કવિતાની સમજ એ કે, લાડકી પુત્રીએ બાપા પાસેથી ચાર સોપારી એવી રીતે માગી કે, સોળ હાથ સુધી તે બાસ્ને

દરેક વખતે ચોરી કરી ગુનવી એટલે કે પહેલાં ચાર, પછી ચાર, એક સોળ અને સોળ ચોક ચોસઠ એ રીતે જે રકમ જે રીતે આવે તેને સોળ વખત સુધી ચારે ગુણાકાર કરતાં જે સરવાળો થાય તેટલી સોપારી આવે.)

આ સાંભળી રાજા મોઢું મલકાવી બોલ્યો, "વહાલી બેટી, આ તારૂં માગવું બહુ અચંબો પમાડે છે. મેં તો ધાર્યું હતું કે તું દ્રવ્યની કિંવા જાગીર કે ગામની માગણી કરશે; પણ તેં એ તો તારી બાલક બુદ્ધિને લાંછન લાગવા સરીખી તુચ્છ માગણી કરી" પુત્રી બોલી, "બાપા, મારી એ માગણી ઉપર જ હું રાજી છું. તમે વચન ખઈ કસ્તા હોય તો બસ, એટલુ જ અપાવો."

રાજાએ કહ્યું, "ત્યારે તો જા બેટા, તારી માગણી ખાસ વચન સાથે તને પુરી કરી દેવી." પછી કોઠીદારને બોલાવી હુકમ કીધો કે આ પુત્રી જેટલી સોપારી માંગે છે, એટલી એને દેવી. કોઠીદાર નમીને ગયો, અને હિસાબ ગણી જોય છે તો તે ભારે ગભરાયો ! ગણતા કાંઇ થાગ લાગતો નથી, એટલી સોપારી થાય છે તે તે ક્યાંથી લાવે ? અને કેમ કરી પુરી કરી આપે ? તે પાછો ફરી રાજા પાસે આવ્યો; અને અરજ કરી કે, "મહારાજ ! આમા કાંઈ ભરમ છે, જે મારાથી ઉકેલાતો નથી."

રાજાએ પ્રધાન તરફ જોયું, અને બોલ્યો, "આ મૂર્ખાને સમજ પાડ, અને જોઈતી સોપારી અપાવ." પ્રધાને કોઠીદારની ગણત્રિ તપાસી જોઇ, અને હેબકી જઈ તે બોલ્યો—"મહારાજ ! એટલી સોપારી આપણી આખી રાજધાનીમાં તો શું ! પણ દેશદેશમાંથી પણ મળનાર નથી ! રાજાએ ભવાં ચઢાવ્યાં અને ગુસ્સાથી બોલ્યો, "અરે પ્રધાન ! તારામાં એટલી પણ આવડ નથી ? માગેલી સોપારી ન મળે તો; જે દામ થાય તે ચુકાવી દે !"

પ્રધાન ત્યાંથી ગયો; અને સોપારીની ગણત્રિ કરી તેની કિંમત કરાવી તો તે ગભરાટમાં પડયો બીજે દિને તે રાજાની હજુરમાં શોકાતુર થઇ, હાથ જોડી ઉભો

રાજા પૂછે છે, "હે પ્રધાન! આજ તું ચિંતામાં કેમ છે?"

"મહારાજ! આ તો કંઈ અદ્ભુત માગણી છે રાજપુત્રીએ માગેલી સોપારનું દામ આ મોટા ભંડાર ખાલી કરીએ પણ પુરી થનારી નથી!" એમ પ્રધાને કહ્યું.

રાજા આ સાંભળી ચમક્યો; અને દિગ્મૂઢ થઇ પ્રધાનનું મોઢું જોઇ રહ્યો.

ઉપલી માગણીનો ખુલાસો

રાજપુત્રીના માગવા પ્રમાણે ૬૪ હાથ સુધી સોપારી ગણતાં કુલે ૧૭૧૭૯૮,૬૯૧૮૪ સોપારી થાય છે અને ૧ મણ સોપારી તોળી હાથ તો ૨૦૦૦ નંગ થશે આ પ્રમાણે ગણત્રિ કરતાં કુલે મણ ૮૫,૮૯૯૩ના પાંચ લાખ નેવ્યાસી હજાર નવસો ને બાણુ થયાની હવે દર મણ એકના રૂા. ૫) નો ભાવ ગણતાં કુલ રૂા ૪૨૯,૪૯૬૭૨ એટલે (ચાર કરોડ ઓગણત્રીસ લાખ, ઓગણપચાસ હજાર છસો ને બોતેર) રૂપિયા રાજપુત્રીને આપવા જોઇએ એટલા બધા રૂપિયા ક્યાંથી લાવવા?

દડવી હોય લીંબડી, ગીઠી હોય છાંય,
બાંધવ હોય અબોલણા પણ પોતાની બાંય.
ધનથી નાશી સંપડે પુત્ર નસીબે હોય,
માડી જાયો નર મળે લાખો ખરચે તોય.

આણશંકર પંડિતનું ભૂલવું પરાક્રમ

લખનાર—શ્રી. મનુભાઈ હરિવલ્લભ શાહ, બી. એ.

આણશંકર પંડિત પૈસે ટકે સુખી હતા. તેમના કુટુંબમાં તેમની સ્ત્રી તેમનો દીકરો કૃષ્ણારામ, અને દીકરી લલિતા એટલાં હતાં.

મૂળ બ્રાહ્મણ જાત એટલે શંકરના ઉપાસક અને શંકરના ઉપાસક હોવા સાથે વિજયા—ભાંગ—ના પણ ઘણા જ શોખીન હતા જ્યારે પંડિતજી ભાંગ પીને બેસે, ત્યારે એવા ગપાટા હાંકે, કે સાંભળનારો ઠીંગ જ થઈ જાય. તેમને ગામથી ચાર ગાઉ દૂર આવેલા ભીડભંજન મહાદેવ દર્શન કરવા જવાનો રોજનો નિયમ હતો ત્યાં જઈ દર્શન કરવાં, અને ભાંગ છણી બે છાંટા મહાદેવજીને ચઢાવી બે લોટા પોતે ઢોકી જવા અને પછી પાછા ઘેર ફરવા ચાર ગાઉનો રસ્તો તેમના હિસાબે ફક્ત તેમના ઘરથી તે ગામની ભાગોળ જેટલો નજીક લેખાતો.

આ મુજબ એક દિવસ આણશંકર પંડિત તેમના કુટુંબ સાથે ભીડભંજન મહાદેવ દર્શન કરવા માટે ગયા હતા તેમની સ્ત્રી અને દીકરીને કોઈનો સથવારો શોધી આગળથી ઘેર રવાના કરી દીધા રહ્યા ફક્ત પોતે, અને કૃષ્ણો. આજ પંડિતજીએ ભાંગને પુરેપુરો ઇન્સાફ આપી દીધો. થોડી વારે તેઓ ઘેર જવા નીકળ્યા. રસ્તામાં કૃષ્ણાને પુછયું, 'કેમ અલ્યા' તને ઝોળીમાં ઘાલીને ઉપાડું કે ખાંધે બેસાડું ?' કૃષ્ણો કહે, બાપા, મને તમારા ખભે બેસાડો. તરત જ પંડિતજીએ કૃષ્ણાને ખાંધે બેસાડી ગામ તરફ જવા માંડયું ભાંગનો અમલ પુરેપુરો જામ્યો હતો એટલે વિચાર પર વિચાર ઉભરાઈ જતા હતા. એમ કરતાં કરતાં ગામના નજીક આવી પહોંચ્યા અને પોતાની પોળમાં પેસવાની તૈયારી તેમણે કરી. તરત જ તેમને એક વિચાર આવ્યો કે અલ્યા મારો કૃષ્ણો કયાં ગયો ? આગળ પાછળ જોવા માંડયું પણ કયાંય પણ કૃષ્ણાનો પત્તો લાગ્યો નહિ ! કૃષ્ણો તો નિરાંતે ખાંધ પર સ્વાર થઈને બેઠો હતો. તે બિચારો શું જાણે કે તેના બાપાના મનમાં તેના વિષે જ વિચારો ચાલે છે !

પંડીતજી હવે તો ગભરાયા તેમણે ધાર્યું કે નક્કી કૃષ્ણાને મહાદેવમાંજ ભૂલીને હું ચાલ્યો આવ્યો તરત જ પંડીત પાછા ફર્યા અને મહાદેવ આવ્યા. ત્યાં આની બધે તપાસ કરી પણ

કુષ્માનો પત્તો ન મળે! પછી મોટેથી બે ચાર બૂમો પાડી કુષ્માને બોલાવ્યો. કુષ્મો ઉપર રહ્યો રહ્યો બોલ્યો ઓ... કહીને જવાબ આપે ત્યારે પંડિત સમજ્યા કે આ તો ઘુંમટમાં પડઘો પડે છે, કુષ્મો તો એની મા સાથે જ ઘેર ગયો હશે, માટે ચાલ પાછા ઘેર, એમ વિચારી ફરી પાછા તેમણે ઘર તરફ ચાલવા માંડ્યું. છેવટે ઘરપાસે આવી પહોંચ્યા એટલે તેમના એક પડોસીએ તેમને બોલાવ્યા કે આવો મહેરબાન પંડિત, પંડિત કહે ના ભાઈ, હમણાં મને ઘેર જવા દો, મારો જીવ ઉંચો છે. પડોસી કહે, જરાક તો હવે જરા પાન તંબાકુ તો ખાતા જાવ! બહુ આગ્રહ થયો એટલે પંડિતજી ઓટલો ચઢી પડોસીના બારણામાં પેસવા લાગ્યા કે ઉપરથી કુષ્માએ બૂમરાણ કરી મૂક્યું, ઓ બાપા, મારું માથામાં વાગે છે, જરા નીચા તો નમો નીકર મને નીચે ઉતારો. આ શબ્દોએ પંડિતજીની કેફ ઉતારી લીધી. તરતજ તેમણે કુષ્માને નીચે ઉતાર્યો અને આ બાળગળનું ભૂત આ જ છે એમ સમજી બે ચાર લગાવી કાઢી.

કુષ્મો તો બીચારો બૂમો પાડવા લાગ્યો, અને પડોસી પણ નવાઈ પામી ગયા કે આ શું એકાએક બન્યું! તેમણે પંડિતને પુછ્યું કેમ મહેરબાન કરભાઈ બીચારા છોકરાને નાહકનો શું કામ મારો છો? પંડિતે જોરથી જવાબ આપ્યો, શું કરૂં ત્યારે? મારૂં નહિ તો શાની પૂજા કરૂં? મને વગર ફોગટનું આઠ માઈલનું ચક્કર ખવડાવ્યું અને પોતે ખભા ઉપર બેસી જોયા કર્યું! આ સાંભળી ત્યાં એકઠા થયેલા બધા પંડિતજીની અક્કલપર પેટ પકડીને હસવા લાગ્યા. બિચારા પંડિતજી પણ શરમિંદા પડી ગયા અને છોકરાનું કાંડુ પકડી ઘરમાં પેસી ગયા. જોયા ભાંગના પ્રતાપ!

:: પ્રમાણિક બાળક ::

લખનાર – બ્હેન સરલા વૈકુંઠરાય દેસાઈ

સાંજ પડવા આવી હતી. અમે બે ભાઈ બ્હેન બજારમાં ફરતાં ફરતાં હતાં. એટલામાં એક ન્હાનો છોકરો અમારી પાસે આવ્યો. તેણે અમને દીવાસળીની પેટી લેવા ખૂબ આગ્રહ કર્યો. અમારે પેટીનો ખપ હતો નહિ તેથી લેવાનો વિચાર ન હતો, પણ એનામ કંઈ કહેવું પડ્યું. એણે માગ્યું " હું તથા મ્હારો ન્હાનો ભાઈ ભૂખ્યા છીએ; તેથી હું ત્હારે પેસે પેસે આપવા તૈયાર છું " ... પેટી લીધી; ન પાછી પરચુરણ ન હોવાથી એને એક રૂપીઆની નોટ આપી. એ રૂપીઆનો રોકડે વટાવવા ગયો. હું ઘણું વાર સુધી ત્યાં જ ઉભી રહી પણ કોઈ ન આવ્યું. તેથી મને એમ લાગ્યું કે, એ છોકરો પૈસા લઈને નાસી ગયો, પણ તે રાત્રે તો એ ન જ આવ્યો.

બીજે દિવસે પેલા છોકરાના જેવો જ એક છોકરો અમારી પાસે આવ્યો અને બોલ્યો. ' બ્હેન મ્હારો ભાઈ બિચારો પડી ગયો, અને ગાડીનું એક પૈડું એના પગ ઉપરથી ચાલી જવાથી પગ ભાગી ગયો છે. તેથી એ ન આવી શક્યો. એ તમારા પૈસા પાછા જ આપતો હતો. ત્હમારા પૈસામાંથી ૭ આના મ્હને જડ્યા. એ એને વિષે બહુ જ ચિંતા કરે છે. એ કહે છે કે ત્હમે એને વિષે શું ધારશો ! " ગરિબ બાળક કેટલી હદ સુધી પ્રમાણિક હતો ! આ વિચારે અમારૂં અંતર આનંદથી ઉભરાયું. મ્હેં એને પૈસા રહેવા દેવા કહ્યું અને અમે એની સાથે ગયાં.

એ લોકોનું ઘર એક ન્હાનું અંધારૂં ઝુંપડું હતું ને બહુ જ નજદીક હતું. અંદર પેસતાં જ મેં જોયું કે, અંદર એક છોકરો પથારી ઉપર સુતો હતો. એને બહુ જ વાગ્યું હતું. તથા એનો પગ ભાગી ગયો હતો, તે મરવાની અણી ઉપર જ હતો. પોતાના ન્હાના ભાઈને જોઈને એ તેને બાઝી પડ્યો, અને બોલ્યો. ' હવે મ્હારા ભાઈની દરકાર કોણ લેશે ! " અમે કહ્યું, ' ત્હારે એની ચિંતા ન કરવી. અમે એની પુરતી સંભાળ લઈશું. " આ સાંભળી તે જાણે બહુ જ ખુશ થયો હોય એમ લગાર હસ્યો અને અમારી તરફ જોતાં જોતાં તે મરણ પામ્યો. અમે એ નાના બાળકની સંભાળ લીધી. જો કે સર્વની સંભાળ લેનાર તો સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા જ છે; પરંતુ એ બાળકની અમે યોગ્ય સંભાળ જરૂર લીધી.

શરમ !

-લખનાર—શ્રી. પીયુષ.

રાતના આઠ વાગ્યા હતા. બર્દવાન સ્ટેશન ઉપર ગાડી આવી પહોંચી. સર્વ માણુસોએ પોતપોતાનો સામાન લઈ નીચે ઉતરવા માંડયું એવામાં અંગ્રેજી પોષાકમાં સજ્જ થએલા એક ગૃહસ્થે "મજૂર મજૂર !" કરી બૂમ પાડી.

થોડીવાર પછી એક માણુસ આવ્યો અને કહ્યું "શો હુકમ !" વાર થવાથી તે ગૃહસ્થ ચીડાયો હતો તેથી તેણે કહ્યું કે તમે ક્યાં જતા રહો છો ? ગાડી ઉપર વખતસર હાજર રહેતા નથી ! ચાલ, આ પોટલી લઈ લે બહાર ગાડીમાં મૂકવાની છે"

તે માણસે કંઈપણ બોલ્યાવગર પોટલી લઈ આગળ ચાલવા માંડયુ, અને સ્ટેશન બહાર જઈ પોટલી ગાડીમાં મૂકી.

તે ગૃહસ્થે આનો કાઢી તે માણસને આપવા માંડયો; પણ તેણે તે લેવા ના પાડી. ગૃહસ્થે કહ્યું કે "એક આનો ઓછો પડે છે ?"

તે માણસે કહ્યું કે, "મેં પૈસા લેવા માટે આપની પોટલી ઉપાડી નથી; પણ માત્ર એક દેશબંધુથી પોતાની પોટલી ઉપાડી શકાતી નહોતી તેથી મે મદદ કરી હતી એ આપને હવેથી પોતાની પોટલી લેવામાં શરમ નહિ લાગે તો હું મારી મજુરી વસુલ થએલી માનીશ !

અત્યાર સુધી તે ગૃહસ્થે તે માણસને બરાબર જોયો ન હતો. તેના તરફ તે ગૃહસ્થે ધ્યાનથી જોયુ તો તે માણસ મજુર જેવો લાગ્યો નહિ. પણ કોઈ ભલો માણુસ લાગ્યો તે માણસને ઓળખીને તે ગૃહસ્થ તેમના પગમાં પડયા અને ક્ષમા માગી

જે માણસનાં દર્શન કરવા તે ગૃહસ્થ આવ્યા હતા તે જ માણુસ આ પોટલી ઉચકી લાવનાર શ્રીઈશ્વરચન્દ્ર વિદ્યાસાગર હતા ઈશ્વરચન્દ્ર વિદ્યાસાગરની વાત હવે પછી કરીશું.

ચુગર ફ્રુગટની ચુઢવાડ

લખનાર—ભાઇ વોહરા અકબરઅલી અમરૂદ્દીન પટેલ

એક વખતે બે મીયાં ભાઇઓએ એવો વિચાર કર્યો કે આપણે આપણા રૂપીઆમાંથી શેરડીનો વાડ કરીએ બન્ને પાસે મળીને પચાસેક રૂપીઆ હતા

પ્હેલો મીયાં—આપણે શેરડીની એવી સભાળ રાખશું—ખાતર પુરશું ને પછી પાશું—કે શેરડી જેમ જેમ ખાશું તેમ તેમ વધારે ખાવાનું મન થશે.

બીજો મીયા—અરે, હું તો એક છરો મુકીશ ને તો દશ સાંઠા સાફ કઇને કાપી નાખીશ. પછી તો રસની નદી વહેશે

પ્હેલો મીયાં—તું દશ કાપીશ તો મ ે ા છરો ને મારી તાકાત ક્યાં બળી ગયા છે? ભાવટો એક ઘાયે વીસ કાપશે! બોલ,

બીજો મીય—હવે જોઇ તારી શેખી. તારા જેવા બાપલા તે શું વીસ કાપતા'તા? આ બંદો પચાસ કાપશે બોલ બેટમજી; હવે છે તાકાત?

પ્હેલો મીયાં—બેસ નામર્દ! પચ્ચાસ કાપવામાં તે હતું શું? બાવટાના ભાકા તે હજી નહિ એવા હોય હજી કાલે જ એક મોટા વાઘને (બીલાડો) તો જહન્નમ ભેગો કર્યો છે અને વળી તું શું બબડાઇ મારે છે? સો સાંઠા કાપવા તે પણ આદિ તો છોકરાની રમત જેવું છે બોલ છે સત્તા?

બીજો મીયાં—અય હરામી! બસ જબાન બંધ કર. હું બસો કાપીશ.

પ્હેલો મીયાં—હું બારસો કાપીશ. લે છે સત્તા ?

બીજો મીયાં—હું પાંચસો કાપીશ અને બોલ કે "હું હાર્યો છું." નહિ તો (જમૈયો કાઢીને) ચાલ જમૈયો તૈયાર કર નાપાક !

પ્હેલો મીયાં—તું બોલને કે "હું હાર્યો છું" નહિ તો તુંય આવી જા

બન્ને મીયા ભાઈઓ સામસામા જમૈયો લઈને લડે છે અને ખુબ ઘાયલ થાય છે, ત્યાં એક મહેસુલ ખાતાનો સરકારી અમલદાર ઘોડે બેસીને આવી પહોંચે છે તેની વાંસે એક પટાવાળો પણ ઘોડે બેસીને આવે છે. અમલદારે પુછ્યું—અરે મીયાંસા'બ, શા માટે લડો છો ?

બીજો મીયાં—આ બાયલો જુઓ. એ હરામી કહે છે કે હું બારસો સાંઠા કાપીશ અને હું કહું છું કે હું એક ઘાયે પાંચસો કાપીશ એ નીમ તે માનતો નથી

પ્હેલો મીયાં—અરે સા'બ એ બદમાશ માનતો નથી ને કહે છે કે હું વાઢ કરવા વધારે કાપીશ.

અમલદાર—પણ તમે શેરડીના વાડનો કર કેમ નથી ભર્યો ? અય પટાવાળા ! લઈ લે આના પાસેથી જેટલા હોય એટલા રૂપીઆ.

પટાવાળો ઘોડેથી ઉતરીને મીયાભાઈના ખીસાં ખાલી કરે છે, અને સાહેબને સોંપે છે.

પટાવાળો અને અમલદાર ઘોડે ચઢીને પોતાને રસ્તે પડે છે.

પેલા મીયાં સાહેબો પણ નીચે મોઢે પશ્ચાતાપ કરતા પાછા ફરે છે.

:: સીધું એટલે ? ::

લખનાર—સૌ. બ્હેન લલિતા દોલતરાય દેસાઇ

રઘુ નામે એક છોકરો હતો નાનપણથી જ તે તોફાની હતો. તેના માત પિતાએ તોફાન કરતો મટે એમ ધારી તેને નિશાળે મૂક્યો હતો આ વાતને આજ એકેક વરસ થયા હતા હમણાં તે બીજી ચોપડીમાં હતો તેની બુદ્ધિ મધ્યમ હતી તે રમતાઆળ ઘણો હતો વર્ગમાં તદ્દન મનનિ ‘બીઆ મતં’ ચેહા પડો આપ પેસે’મા હતી હંમેશા તે પેહલી પાટલી ઉપર બેસી રહેતો વર્ગમાં તનુ ધ્યાન માન્યે જ રહેતુ તેનુ ચિત્ત બીજી બાબતોમાં ગૂંથાયલુ જ રહેતું

એક દિવસ વર્ગ ચાલુ હતા શિક્ષક વાચન લેતા હતા રઘુ હમેશ પ્રમાણે આવ્યો નિરાંત હિંમત ક્યાંક ફાટી જવાની બીકે ધીમેથી ચોપડી ઉપાડી તેણે ગજવામાંથી પેંસીલ કાઢી સિસાપેન વતી ધની શબ્દની છબી પાડી. તેને નિરખવા તે મથ્યો હતો શિક્ષકનુ ધ્યાન તેના તરફ ગયું તમણે પૂછ્યુ, “ રઘુ શું કરે છે ? ”

“ સાહેબ, રામુ વાંચે છે તે ઉપર ધ્યાન આપું છુ ”

“ એમ ! બોલ ત્યારે, રામુએ શું વાંચ્યુ ? ”

“ ગપેદ્ય પણ સીધું માલી છે ”

“તું સીધુનો અર્થ જાણે છે ? સીધુ એટલે શું ? ”

સવારે જ રઘુની માતાએ ગવપન શુકન મટે સીધુ કહ્યું હતું રઘુએ તે સાંભળ્યું હતું શું શું લીધે હતી તે તણે જોઇ હતી. તે સંકોચરિના બોલ્યો.

“ સાહેબ, ઘઉં ચોખા, મગ દાળ, ગોળ ઘી, ઇત્યાદિ ટોટ અને એક પૈસો મૂકી બ્રાહ્મણને આપવાનો આર છે, તેને સીધુ કહે છે । ”

આ લોક હસી પડ્યા. રઘુ બિચારો શરમાઇ પડ્યો.

લખનાર–શ્રી કરીમ મહમ્મદ માસ્તર, એમ એ એલએલ. બી.

આ! જગમશહુર હકીમ અને ફિલસુફ પહેલાં ગુલામ હતો; એક વખત તેના શેઠે તેને ખેતરમાં ઘઉં વાવવા મોકલ્યો. તેણે જઈ ચણા વાવ્યા. થોડા દિવસ પછી શેઠ ખેતર જોવા આવ્યો ત્યારે ચણા જોઈ પૂછ્યું 'આ શું વાવ્યું છે?' લુકમાને કહ્યું, 'ચણા.' શેઠે ચીડાઈ ને કહ્યું, 'બેવકૂફ, મેં તો તને ઘઉં વાવવાનું કહ્યું હતું.' લુકમાને આજીજીથી જવાબ આપ્યો, 'પણ આમાંથી ઘઉં જ થશે.' શેઠે કહ્યું 'તારું ડહાપણ; ચણા વાવી ક્યાંય ઘઉં થતા હશે કે!' લુકમાને ધીરેથી કહ્યું 'કેમ સાહેબ, દુનિયા આખામાં થાય છે, અને આ ખેતરમાં નહિ થાય!' શેઠે આંખ કાઢી કહ્યું 'એ કેમ?' લુકમાને ઘણી જ નમ્રતાથી કહ્યું 'જુઓ, સાહેબ દુનિયાના માણસો કેટલાં પાપ કરે છે; અને પણ પછી મુક્તિની આશા રાખે છે; તેથી હું સમજ્યો કે ચણા વાવી ઘઉં થતા હશે.' શેઠે બોધ લીધો, અને લુકમાનને તરત જ ગુલામમાંથી છૂટો કર્યો. *

• જૂનું ઉપરથી

નિવેદન

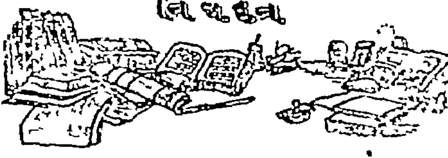

ખાસ અગત્યની સૂચના—પુસ્તકાલયના વાચકો, ગ્રાહકો, લેખકો, જાહેર ખબરવાળાઓ તથા ઇનામ માગનાર સર્વ લોકોનું આ અંકની ટાઈટલ ઉપર છપેલા નવા નિયમો તરફ ખાસ લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે. અમોને આશા [illegible] વર્તમાનપત્રો, માસિકો, વિગેરેના પ્રકાશકોને વિનંતી કરવાની કે હવેથી [illegible] તમામ પત્રવ્યવહાર [illegible] વડોદરાના નવા સરનામે મોકલવાનો. આ પ્રમાણે [illegible] વડોદરાથી શ્રી મહારાજા સાહેબ તરફથી પ્રગટ થતા "લાઈબ્રેરી" માસિક (જે હાલ કેટલાંક વર્ષોથી બંધ થયું છે) સાથે [illegible] પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થામાં તેમજ તેની [illegible] પરિણામે [illegible] ઉત્પન્ન [illegible] નહિ તેની ખાત્રી આપવામાં આવે છે તેટલું જ નહિ પણ પુસ્તકાલયને [illegible] પાયા ઉપર મુકી તેની ખીલવણી [illegible] પણ વધારે [illegible] પ્રયત્નો [illegible] અમે કરવાના છીએ. [illegible] વડોદરાના [illegible] પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે પુસ્તકાલયને [illegible] ખાસ વિનંતિ કરવામાં આવે છે. આ [illegible] વર્ષોથી લાયબ્રેરી બંધ [illegible] તેના [illegible] અને [illegible] લાયબ્રેરીની [illegible] જાહેરખબરો પોતાના [illegible] તેમ જ પુસ્તકાલયના [illegible] ન પડે [illegible] ખુલાસો કરવામાં આવે છે.

[illegible] નવા ગ્રાહકો [illegible] વખતે [illegible] વખતે [illegible] ગ્રાહકનો પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે, [illegible] વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

પુસ્તકાલય કાર્યાલય શાખા
[illegible] વડોદરા—BARODA

કવિતા

જર અને બાર	૨૫૯
નિશાળ	૨૬૦
નમું બાળકને	૨૬૩
અજવાળી પણ રાત	૨૬૫
ઘાઇ	૨૭૬

વાર્તા

આસનુ અને બાપ	શ્રી. નાગરદાસ ઇ. પટેલ	૨૬૧
શઠ શાહેબનો ન્યાય	શ્રી માધવરાવ બા કર્ણિક	૨૬૩
સુખી શિક્ષો	શ્રી. કસનજી મ. દેસાઇ	૨૬૫
જપરમેસ શેઠની નવી માનતા	શ્રી. હરિલાલ એ. ભટ્ટ	૨૬૮
વદરોની વાણી	શ્રી. ભગવાનન્દ	૨૭૧
અમીલ રાજબાળા	ડૉ. મોહનલાલ જ. પારેક	૨૭૪
રામર	શ્રી. રમુભાઇ ઇ. શાહ	૨૭૭
ચતુર રાજકન્યા	શ્રી લખમસિંહ કે રપારેલ	૨૮૦
એ.તો હમેરી સુતીશ પ્રતાપ	બાઇ મ ક્રેમન્દ મ. મહેતા	૨૮૩
પ્રભુકર પહિતનુ નવુ પ્રયોગ	શ્રી રમુભાઇ ઇ. શાહ	૨૮૪
પ્રમાણિક બાળક	બ્હેન સરલા વૈકુંઠરાય દેસાઈ	૨૮૬
રારમ	શ્રી પીસ્ટ્ય	૨૮૭
વગર કૈગમની વહવાર	વોહરા અકબરઅલી અ. પટેલ	૨૮૮
શીખુ એમૂક ?	સૌ. બ્હેન લલિતા દેo દેસાઈ	૨૯૦
હુ માન હીમ	શ્રી. કરીમ મહમદ માસ્તર	૨૯૧
અકબરનો બાપદાન	શ્રી. કસનજી મણિભાઈ દેસાઈ	૨૯૦

પ્રકીર્ણ

ઈનામ માળા	૨૯૩
નિવેદન	૨૯૬

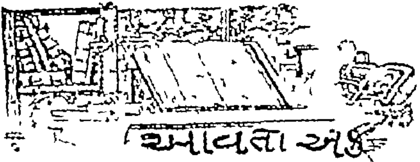

કોયલડી—(સચિત્ર) શ્રી જગન્નાથ ઠ. મોદીનું એક ઊર્મિગીત

એની ઉજાણી કરશું—(સચિત્ર). (શ્રી જ્યોત્સ્ના શુક્લ) આ બાળ ગીતમાં બ્હેન જ્યોત્સ્ના ખૂબ મીઠાશથી નાનેરું એક ઉત્તમ ચિત્ર આ રીતે રજુ કરે છે

બ્હેની પધારો!—શ્રી. વજેચંદ વ. શાહની બાલિકાઓને ગાવાની એક ખાસ કવિતા

બ્હેનોનાં ઉખાણાં—બાળકોને માટે નવાં નવાં ઉખાણાં

મહાવીર સ્વામી—(રા. ...) જૈન ધર્મના આ મહાન સ્થાપકની ટુંકમાં જીવનકથા

ફરી પ્રયત્ન કરો! (બા. ... શાહ) એક બાળબોધક સચિત્ર વાર્તા.

આપણા ... આર્ટિસ્ટો આકર્ષક ચિત્રોસહિતનો આ ઉપયોગી લેખ બાળકોને બહુ જ ગમવાલાયક છે

આશ્રમ વિદ્યાપીઠ—પ્રાચીન યુગના સુપ્રસિદ્ધ મહાન ઋષિ ...નું સચિત્ર રસિક વર્ણન.

... મુંબઈ નગરના આ સુપ્રસિદ્ધ ... સચિત્ર રસમય ...

બ્હેરો રોતાં—... "..."ની ખૂબ રમુજી વાર્તા

એ ઉપરાંત બીજા લેખો કવિતાઓ ને ચિત્રો વગેરે પુષ્કળ

લ—ફોટોગ્રાફર!!

અમારા સુંદર

"ઈહાગી રીફ્લેક્ષ કૅમેરા

વતી એક બાળક પણ

સુંદર ફોટોગ્રાફ પાડી શકે છે

બાળકોને બક્ષિસ

આપવા લાયક ચીજ છે !

કિંમત રૂા ૧૬, ૨૧, ૩૨ ૩૭ ૪૨ અને ૫૮

ડેવલપીંગ, પ્રીન્ટીંગ —
— એનલાર્જમેન્ટ —
વિગેરે
મનોહારક રીતે
કરી આપીશું

-: સર્વ જાતનો ફોટોગ્રાફીને લગતો સામાન વેચનાર :-

કોન્ટીનેન્ટલ ફોટો સ્ટોર્સ

૨૫૧, હૉર્નબી રોડ, મુંબાઈ.

☞ પત્ર વ્યવહાર ગુજરાતી ભાષામાં પણ થઈ શકશે. ☜

[illegible]

શ્રીકૃષ્ણ અને અર્જુન

બાલજીવન

વર્ષ પાંચમું અંક ૯ | જુલાઈ ૧૯૨૫ | અષાડ ૧૯૮૦

વડોદરા, જામનગર, ભાવનગર, સચીન, વિ. દેશી રાજ્યોની પ્રાથમિક શાળાઓમાં મંજુર થઈ અમદાવાદ, મુંબઈ, કરાંચી વિ. ની શહેર સુધરાઈની પ્રાથમિક શાળાઓ માટે મંગાવાતું, વડોદરા રાજ્યના પુસ્તકાલય ખાતાએ પોતાના તાબાનાં પુસ્તકાલયો માટે મંજુર કરેલું, અને મહાત્મા ગાંધીજી સંસ્થાપિત ગુજરાત વિદ્યાપીઠના તાબાનાં તમામ કુમાર મંદિરો તથા વિનય મંદિરો માટે મંજુર થયેલું, ગુજરાતી ભાષાનું સૌથી પહેલું સસ્તામાં સસ્તું માસિક

મોતીની માળા

—:ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના વચનામૃતો:—

જગતના સર્વ ધર્મના ઉત્તમ ગ્રંથો પૈકીનો એક ગ્રંથ તે શ્રીમદ્ ભગવદ ગીતા. હિંદુ ધર્મમાં પુરાણ, શાસ્ત્રો, શ્રુતિ સ્મૃતિ, ઉપનિષદો, વેદો એ સર્વનું દોહન કરી જે ઉંચામાં ઉંચો નામાંકિત ગ્રંથ બનેલો તે ભગવદ્ગીતા. હજારો વર્ષો વીતી ગયા ને વીતશે પણ ગીતાજીના ઉપદેશની કિંમત ઘટવાની નથી. આર્ય પ્રજાને માટે ગીતાજીના ગ્રંથ જેવો ઉત્તમ વારસો આપણા પૂર્વજોએ બીજો એક પણ આપેલો નથી. ભગવાન બાળકૃષ્ણ યમુનાને કિનારે ગોકુળ ગામની ગાયોને વૃંદાવનની કુંજમાં જ્યારે તેમની બંસરી બજાવતા ત્યારે ગોકુળની ગોપકન્યાઓ ઘેલી બની ત્યાં દોડી આવતી, પશુ પક્ષિઓનાં ટોળા આનંદથી ડોલી ઉઠતાં, યમુનાના પાણી ઘડીભર થંભી જતા, અને મોટા મોટા યોગીઓની સમાધિ છુટી જઈ તેઓ આનંદથી તરબોળ બની જતા એ શ્રી કૃષ્ણની બંસરીનો નાદ તો આજ આપણે નથી સાંભળી શકતા પરન્તુ જગતના સર્વશ્રેષ્ઠ એ મહાપુરૂષ જે મુખે વાંસળી વગાડતા તે જ મુખે તેમણે અર્જુનને જે ઉપદેશ કર્યો એ ઉપદેશ રૂપી અમૃત તો આજે પણ આપણી આગળ હાજર છે એ ઉપદેશનો સંગ્રહ તે શ્રીમદ્ ભગવદ ગીતા. તે પરમ પવિત્ર પુસ્તકના કેટલાક અગત્યના ભાગનો સંગ્રહ આ માસિકના પાનામાં આપ્યો છે તે વાંચીને મનન કરવા બાળકોને અમારી વિનંતિ છે એ જ મુજબ ગીતાજીનો પાઠ થોડો થોડો દરરોજ દરેક બાળક ખાસ કરે એવો અમે તમને આગ્રહ કરીએ છીએ

આ આત્માને જે મારનારો જાણે છે અને જે એને મરી જતો માને છે તે બન્ને ખોટા છે તે કદી મરતો નથી અને મારતો પણ નથી.

વળી આત્મા કદી જન્મતો પણ નથી કે મરતો પણ નથી, તેમ જ તે પુર્વે નહોતો અને ભવિષ્યમાં નહિ હોય, એમ પણ નથી. તે તો જન્મે નહિ એવો, સદાય કાયમ, મરે નહિ એવો અને પુરાતન છે શરીર મરી જતાં આત્મા કાંઇ મરી જતો નથી.

એ આત્માને હથીયારના ઘા નથી થતા, દેવતાથી તે બાળી શકાતો નથી, પાણીથી તે ભીંજાતો નથી અને પવન તેને શોષી શકતો નથી.

× × ×

હે અર્જુન ! સુખ અને દુઃખ, લાભ અને નુકશાન, તથા જીત અને હાર, એ સર્વને સમાન ગણીને યુદ્ધમાં જોડા. એથી તને પાપ લાગશે નહિ.

× × ×

કર્મ કરવાં એ જ તને યોગ્ય છે ફળની ઇચ્છા રાખવી એ તને યોગ્ય નથી. માટે કર્મનાં ફળ ભોગવવાની ઇચ્છા તું ન રાખ. વળી કર્મો ન કરવાની ઇચ્છા પણ તું રાખતો નહિ.

× × ×

મોટા માણસો જે જે વર્તન કરે છે તેનું સામાન્ય માણસો અનુકરણ કરે છે, અને જે વાતને તે પ્રમાણ ગણે છે તે જ પ્રમાણે લોકો વર્તે છે

× × ×

પોતાનો ધર્મ ઓછા ગુણવાળો હોય તો પણ તે પારકો ધર્મ આચરવા કરતાં સુખકારક છે સ્વધર્મ મરવામાં કલ્યાણ છે, પરંતુ પારકો ધર્મ તો ભયકારક જ છે

× × ×

જ્યારે જ્યારે ધર્મ નબળો પડે છે, ને અધર્મનું જોર જામે છે, ત્યારે ત્યારે ધર્મનો ઉદ્ધાર કરવાને હું અવતાર લઉં છું

સંતોનું સંરક્ષણ તથા દુર્જનનો સંહાર કરવા, તથા ધર્મની સંસ્થાપના કરવા માટે યુગે યુગે હું પ્રગટ થાઉં છું

અજ્ઞાની, અશ્રદ્ધાળુ તથા સંશયી મનુષ્યો તો વિનાશ જ પામે છે વ્હેમી અને અશ્રદ્ધાળુ માટે તો આ લોક નથી, પરલોક પણ નથી, અને સુખ શાંતિ પણ નથી.

માણસ પોતે જ પોતાનો મિત્ર અને પોતે જ પોતાનો શત્રુ છે, માટે તેણે પોતાનાથી જ પોતાનો નાશ ન કરતા પોતાનો ઉદ્ધાર કરવો.

મનને જીતનારા મહાત્મા પુરૂષનો આત્મા ટાઢ, તડકો, સુખ, દુઃખ તથા માન અને અપમાનમાં સરખો જ રહે છે. અંગત સગો, મિત્ર, શત્રુ, તટસ્થ, મધ્યસ્થ, દ્વેષપાત્ર, બંધુ, સાધુ તેમ જ પાપીમાં પણ જેની સમબુદ્ધિ છે, તેવો પુરૂષ શ્રેષ્ઠ યોગી છે

× × ×

હે મોટા હાથવાળા ! મન ચંચળ અને કબજે રહેવું કઠણ છે, એમાં સંશય નથી, પરંતુ હે અર્જુન ! અભ્યાસ અને વૈરાગ્યવડે તે પણ જરૂર વશ થાય છે

× × ×

હે તાત ! સારાં કામો કરનારો કોઇપણ માણસ દુર્ગતિને નથી જ પામતો.

× × ×

જે જે મનુષ્ય જે જે દેવના સ્વરૂપને શ્રદ્ધાથી પૂજવા ઇચ્છે છે, તેની તેની શ્રદ્ધા તે તે દેવપર હું અચળ કરૂં છું

અંતકાળે જે મારૂં જ સ્મરણ કરતો શરીર છોડી જાય છે, તે મારા જ સ્વરૂપને પામે છે, એમાં સંશય નથી.

માટે સર્વ કાળમાં તું મારૂં સ્મરણ કરતો રહે અને યુદ્ધ કર. મારામાં મન બુદ્ધિ અર્પણ કરવાથી નક્કી તું મને જ પામીશ.

× × ×

દેવોને ઉપાસનારા દેવોને, પિતૃઓને પૂજનારા પિતૃઓને, ભૂતોને પુજનારા ભૂતોને અને અને મને પૂજનારા મને પામે છે

જો કોઇ નિર્મળ ચિત્તવાળો મનુષ્ય મને પુષ્પ, પત્ર, ફળ કે જળ પણ ભક્તિ-સહિત અર્પણ કરે છે, તે ભક્તિ તરબોળ ભેટ હું આનંદથી સ્વીકારૂં છું

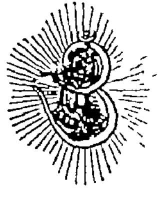

તું પણ જે કાંઇ કરે, જે જમે, જે હોમે, જે આપે અને જે તપ કરે, તે સર્વ હે કુંતીપુત્ર, મને જ અર્પણ કર્યા કર.

× × ×

અતિ દુરાચારી મનુષ્ય પણ જો મને અનન્ય ભક્તિથી ભજે તો તેને સાધુ માનવો, કારણ કે તે હવે ઉત્તમ રસ્તે ચડ્યો છે

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા

મોર

(બાળગીત)

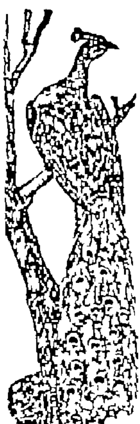

આ જુઓને મોરલો છે ઝાડે,
કેવો બેસી ઉપર બૂમો પાડે.

તે ટહૂક ટહૂક બોલે છે,
તેની ડોક તો કેવી ડોલે છે!

એને માથે તે ફુમતુ ફરકે છે,
કંઠ રૂપ રૂપાળુ ચળકે છે,

પચરંગી છે પીછાં અંગ,
ડોક દેખો તો વાદળી રંગ,

કેવો કળા કરી તે નાચે છે!
દેખી દેખીને દિલડું રાચે છે.

"શાંતિનાથ"

મેઘરાજાની મહેર

ગઝલ

જગતની સર્વ જનતાએ, કીધી વિનતિ વિનીત સાદે,
અહા ! આકાશથી ત્યારે, દીધી દૃષ્ટિ જ વરસાદે !
જગતના સંકટો હરવા, પ્રશાંતિ પૃથ્વિમાં ભરવા,
દુઃખો દુષ્કાળ દૂર કરવા, લીધું વ્રત આજ વરસાદે !
ઉન્હાળે ઉષ્ણ લ્હાળાના, ઉપદ્રવ રોગચાળાના;
સિતમ સાખ્યા શિયાળાના, હણ્યા આજ વરસાદે !
ત્રિતાપો નષ્ટ કરવાને, પ્રજામાં પ્રાણ ભરવાને,
વિમળ વિશ્વે વિહરવાને, કીધો અભિલાષ વરસાદે !
ઉષાનો શુભ્રતમ સાણુ, ખિરી નભ ત્યાં ભર્યું કાણુ,
મધુ જગ ગાંત ઉજમાણુ, કર્યો જય નાદ વરસાદે !
ખરી પ્રભુની થઇ દૃષ્ટિ, ઝરી તેથી જ આ વૃષ્ટિ;
કરી નિષ્પાપ સહુ સૃષ્ટિ, વધ્યા પરિશ્રમ વરસાદે !
વરસતા વાદળી કાળી, ભૂમિ થઇ ભદ્ર હરિયાળી,
લતા ફુંગી પલ્લવોવાળી, જુઓ પળમાં જ વરસાદે !
જીવન ઉદ્યોગ સહુ જાગ્યા, કૃષિક નિજ કર્મમાં લાગ્યા;
વિજયના વાદ્ય જો વાગ્યાં, જીવાડ્યું વિશ્વ વરસાદે !
ભર્યાં ધન ધાન્યથી ખેતર, ભૂમિ સલિલે થઇ છે તર,
થયો આનંદ બહુ ઘરઘર, કીધો જયકાર વરસાદે !

× ×

ધ્વજા વર્ષાધનુ ડંકા થતા જે પાપ આકાશે,
શું સહુને ખડગ વિદ્યુતના, પ્રકાર્યું યુદ્ધ વરસાદે !

× ×

વિજય ગીત વિશ્વ વર્ષાના, ઉચ્ચારે જો ! વિપુલ નાદે;
ખચિત આનંદની વર્ષા, કીધી 'કર્ણિક' વરસાદે !

માધવરાવ ભાસ્કરરાવ કર્ણિક

સંતોષી નર સદા સુખી

કાશીના મહારાજા કનકકાન્તના મરણપછી તેના સેનાપતિએ લશ્કરને કાબુમા લઇ પોતાની સત્તા જમાવી અને ત્રણ રાજકુમારોને દેશપાર કર્યા.

ત્રણે રાજકુમારો, સત્તાવિહીન થઇ દૂર દેશાવર ચાલી નીકળ્યા.

એમના નામ, દિલીપ, દિલદાર અને દિલાવર

થાકયા પાકયા એક વખત એક જંગલ પસાર કરી મેદાનવાળા પ્રદેશમા તેઓ આવી પહોચ્યા. અને ત્યા રસ્તાની બાજુપર આવેલી એક ધર્મશાળામા રાત ગાળી તેઓ આગળ ચાલ્યા. આગળ ચાલતા તેઓ થાક લેવા બેઠા અને સૌએ વિચાર કરવા માંડયો કે ગુમાવેલું રાજ્ય લેવાને શા ઉપાયો યોજવા.

દિલીપે પુછયું " દુનિયામા ઉત્તમમા ઉત્તમ ચીજ કઇ ? "
" હું નથી જાણતો, " દિલાવરે કહ્યું

શક્તિ " દિલદાર બોલ્યો.

" ના, તું ભુલ કરે છે–પૈસો. " દિલીપ બોલ્યો

દિલીપે અને દિલદારે ક્યા સુધી એ શક્તિ અને પૈસાની ઉપયોગિતા વિષે વાદવિવાદ કર્યો.

છેવટે નક્કી થયુ કે ત્રણે ભાઇઓએ છુટા પડવું અને સૌએ દુનિયાની ઉત્તમમા ઉત્તમ ચીજ લઇ દસ વરસ પછી વિજ્યા દશમીને દહાડે પેલી ધર્મશાળામા મળવું

એક મોટા વણુઝારાની પોઠ સાથે દિલીપ સિધાવ્યો અને પોતાનો ઘોડો ખેલાવતો દિલદાર દૂરના ડુંગરાઓમા અદ્રશ્ય થઇ ગયો. દિલાવર ઉભો ઉભો વિચાર કરવા લાગ્યો કે શુ કરવું ?

તેણે ધર્મશાળામા ધર્મશાળાના રખેવાળની એક સુદર કન્યકા જોઇ હતી. તેનું હૃદય તેના તરફ આકર્ષાયુ ને તે ત્યા ગયો.

દસ વરસને વહી જતા વાર ન લાગી. દસ વરસમા દિલાવર બે છોકરાનો બાપ થયો હતો તેને જે લાગ્યું હતું તે બીજાને લાગ્યુ હશે કે કેમ તે શકા હતી.

વિજયા દશમીની મગળ પ્રભાતે એક તરફથી અનર્ગળ દ્રવ્યથી ભરપુર વેપારી કાફલો અને તેને મોખરે દિલીપ, અને બીજી બાજુથી સેકડો ઘોડા દોડાવતા રણધીરો અને તેનો નાયક દિલદાર ધર્મશાળાતરફ ધસ્યા આવતા હતા.

દસ દસ વર્ષની જહેમત એ સંપત્તિ અને સાધનો મેળવવા પાછળ ગાળી હતી.

બેઉ એક બીજાને ભેટયા.

" ત્હારી પાસે બળ છે, પણ પૈસો ક્યા ? ત્હારા બધાએ માણસોને પૈસાની લાલચ દઇ હુ રોકી શકુ એમ છું " દિલીપ દિલમા ખીજીને કહ્યુ

"અને ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમા તારો તમામ અસબાબ હુ લુટાવી મારો કરી શકુ એમ છુ " દિલદારે એ જ રીતે દિલ દમે એવો જ્વાબ વાળ્યો.

"પણ દિલાવર કયાં ?"

એવામાં લતામંડપ નીચે દિલાવર દેખાયો. બેઉ ત્યાં ગયા. "ત્હેં શું કર્યું ?" તેમણે પૂછયું

"અંદર ચાલો" તેણે જવાબ આપ્યો.

"હું આ કમાયો" એમ કહી દિલાવરે પોતાનું સંતોષી કુટુંબ બતાવ્યું. ત્હેના બાળકો પોતાના કાકાઓને વળગી પડયાં

તેમનાં દિલ પીગળ્યાં.

"પણ એથી કાંઇ રાજ્ય પાછું મેળવાય ?"

હસીને દિલાવર બોલ્યો, 'એ આપને જ મુબારક હો ! સેનાપતિ આપણે જુદા પડયા પછી બીજે જ વર્ષે મરણ પામ્યો છે; અને ત્યાર પછી પ્રજાના અનેક કહેણ મને રાજગાદી સંભાળી લેવાને આવ્યાં પણ હું મારી આ સ્થિતિમાં એટલો સંતોષી છું કે તે ઉપાધિ વ્હોરી હું એમાં પડવા દિલ લલચાતું નથી"

"હમ હમ વર્ષની જહેમત ! અને અંત અમે એક બીજાના ગળા કાપવા તૈયાર થયા હતા ! હું દિલદારનું બળના લોભે."

"અને હું ધનના લોભે ! ધનના અભાવે હું મ્હારા સૈનિકોને શું કહું એ ગભરાતો હતો.

'પણ ત્રીજી ચીજ સિવાય એ બેઉ નકામાં છે"

"ખરેખર ! દુનિઆમાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ ચીજ તો ત્હેં જ શોધી છે" એમ કહી દિલીપ અને દિલદાર દિલાવરને ભેટયા

થોડા વખતમાં દિલીપને કાશીનું ગવ્યાસન પ્રાપ્ત થયું અને દિલદારને દિવાનપદ મળ્યું

દિલાવર પોતાની સ્થિતિમાં સંતોષ માની રહ્યા હતા એ કહેવાની કાંઇ જરૂર છે ?

"અમારી વાર્તાઓ" માંથી

અંબરનાથનું પુરાતન શિવમંદિર

લખનાર. રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

કલ્યાણથી દિલ્હી બાજુ જતા ઇગતપુરી દેવલાલી ને ત્યાંથી પુણ્યક્ષેત્ર નાશિક તથા ત્ર્યંબક, તેમ જ ત્યાંના ગિરિરાજ બ્રહ્મગિરિના પ્રવાસની વાત બાલજીવનના વર્ષ ૧લાના છઠ્ઠા અંકમાં આવી ગઇ છે એટલે આપણે તો પૂનાની બાજુ જ પ્રવાસે જવાનું છે પણ કલ્યાણની નજીકના પરમ પવિત્ર પ્રાચીન અંબરનાથ મહાદેવના દેવાલયે આપણે હાલ તો જઇશું

અંબરનાથ

ગાડા, ખટારા, ટાંગા, જે જોઇએ તે કલ્યાણ સ્ટેશનથી વાહન મળી શકે છે અને ૪–૫ માણસ હોય તો જવા આવવાનો ખર્ચ ૧૨ આનાથી ૧ રૂપિયા સુધી માણસ દીઠ લાગે છે આપણા ગુજરાતમાં જ્યારે ઘાસચારાની તંગી હોય છે અને ઢોરને ચરવાને પણ ઉન્હાળામાં સાધન નથી હોતાં ત્યારે આ બાજુ ૧થી ૧॥ હાથ ઉંચા ઘાસને કોઇ લણતું એ નથી ! તમે આ બાજુ મુસાફરી કરશો ત્યારે તમને તેની ખાત્રિ થશે. કુદરતની ને પાણીની લીલા લ્હેર હોવાથી અહીં આમ થાય છે ઉન્હાળામાં આવી મુસાફરીએ જવાને બદલ શિયાળામાં વ્હેલા સવારના જવું વધારે ઠીક પડે છે ૧॥થી ૨ કલાકમાં અંબરનાથ ગાડીમાં પહોંચી શકાય છે ચાલવાનો શોખ હોય તે ચાલીને જાય તો પણ હરકત નથી રસ્તો બહુ સારો તો નથી, પણ ખાસ કાંઇ ખરાબ પણ ન કહેવાય,

હિંદી સ્થાપત્ય કળાનો સુંદર નમુનો

અંબરનાથનું દહેરૂં એ પ્રાચીન હિંદી સ્થાપત્ય કળાનો એક સંપૂર્ણ નમુનો છે કાળા કઠણ પથરાનું તે શિવાલય બંધાયલું છે નજીક એક પાણીનો વ્હેળો છે અને તેનું પાણી શીતળ, મીઠું અને અનાજને પચાવનારૂં તથા કઠડીને સુખ લગાડનારૂં છે દેવાલયના એક ભાગપરના શિલા લેખપરથી જણાય છે કે તે મંદિર સન ૧૦૬૦ (સંવત ૧૦૦૩) માં બંધાયલું છે મંદિરનું મુખ્ય દ્વાર પશ્ચિમ દિશાએ છે, પણ ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશાએ પણ બારણાં છે દરેક દ્વાર આગળ કમાનદાર ઘુમટ છે અને પાંચ છ પગથીઆં ઉપર ચડીને ત્યાં જવાય છે દરેક એવી કમાન ચાર સ્થંભપર ટેકવેલી છે પ્રવેશદ્વારથી અંદર જતાં મુખ્ય દિવાનખાનું ૨૨ ૯ ફીટ ચોરસ છે ઘુમ્મટ વિશાળ છે અને જે દિવાલોપર તે ટેકવેલા છે તે દિવાલોપર ઉત્તમ પ્રકારનું નકશીકામ કરેલું છે આખા દેવળની ચારે બાજુએ દિવાલો, સ્થંભો, કમાનો અને બીજા તમામ ભાગપર સુંદર કોતરકામ કરેલું છે, અને તેમાં મહાદેવજી, પાર્વતી, કાલીકા વગેરેના પ્રસંગો કોતરેલા નજરે પડે છે હિંદના પ્રવાસ કરનાર વિદ્વાનો કહે છે કે આવું સુંદર કોતરકામ હિંદના બીજા દેવળોમાંના થોડાક જ દેવળોમાં હોય છે અંગ્રેજી મુસાફરો પણ આ સુંદર હિંદી સ્થાપત્ય કળાના નમુનાથી ખુબ ખુશ થાય છે

તે કાળની ઉચ્ચ ભાવના

આ ઉપરથી આપણને પણ શીખવાનું મળે એમ છે પ્રાચીન વખતમાં આપણા દેશના લોકોની ધર્મને નામે દેવાલયો અને સાર્વજનિક ઉપયોગના સ્થાનો બંધાવી અનંત કાળને માટે પોતાનું હિત સાધવાની ઉચ્ચ ભાવના કેટલી ખીલેલી હતી તે આપણે જોઇ શકીએ છીએ અફસોસ ! આજ તો તમાંનું કાંઈ જ નથી આ વીસમી સદીના જડ યંત્રવત યુગમાં તો પૈસો એ જ

મંદિર અને દ્રવ્યપ્રાપ્તિ એ જ ધર્મભાવના એવો વખત આવ્યો છે અત્યારના મકાનો અને આરામગૃહોની પાછળ એ ઉંડી ધર્મભાવના પણ નથી અને મકાનોની જૂની સ્થાપત્ય કળા પણ નથી. આજના મકાનોમા કલાનું ખુન છે, સ્થાપત્યની મશ્કરી છે અને ટકવામા તે મોટે ભાગે ખડખડ પાચમ જેવા જ છે

અંબરનાથ મહાદેવમા અમારી સાથેના એક બ્રાહ્મણ ગૃહસ્થે પત્ર, પુષ્પ, ફળ ને જળથી શિવલિંગની પૂજા કરી; એ રમ્ય અને એકાંત સ્થળે સંસ્કૃત શ્લોકો હેંજતથી લલકાર્યા અને પછી અમે તમામે સાથે આણેલું ભોજન આરોગી લીધુ આવા રમ્ય નિર્જન સ્થાને ભૂખ પણ વધારે લાગે અને મુસાફરીના શ્રમને લઇને ખાવાનુ પણ ઝટ પચી જાય છે

અંબરનાથથી નેરળ

અંબરનાથથી હવે આપણે પાછા ફરવાનુ છે જુઓ હવે કલ્યાણથી આપણી ગાડી સપાટાબંધ ઉપડી અને એ જ અંબરનાથનુ રેલ્વે સ્ટેશન વગાવી સપાટાબંધ બાદલાપુર અને વાનગાની સ્ટેશનો પણ છોડયા અને આપણે નેરળ જંક્શન આગળ આવી પહોંચ્યા. નેરળ સ્ટેશન મુંબઇથી ૫૪ માઇલ દૂર છે અહીં સુધીનો પ્રદેશ જરાક ડુંગરાળ ને ખાડાખબચાવાળો, પણ મોટેભાગે સપાટ છે જમીન પથરાળ ને કઠણ છે એટલે અત્રે ચોખાનો પાક જ અહુ સારો થાય છે આપણા ગુજરાતની રસાળ ભૂમિ જેવું જાત જાતનું અનાજ અહીં થતુ નથી

નેરળથી બે અગત્યને ઠેકાણે જવાય છે; એક માથેરાન અને બીજુ ભીમાશંકર. આપણે પહેલા ભીમાશંકરની મુસાફરી કરી આવીશુ ને પછી માથેરાન બાજુએ જઇશુ

સ્વર્ગસ્થ

પ્રો. ગજ્જર

લખનાર શ્રી અંબાલાલ સકરાભાઈ દેસાઈ

પ્રોફેસર ગજ્જરનુ આખુ નામ ત્રિભોવનદાસ કલ્યાણદાસ ગજ્જર હતું એઓ જ્ઞાતિએ વૈશ્ય સુતાર હતા અને સુરતના વતની હતા.

એમનો જન્મ ઇ. સ ૧૮૬૩ના ઑગસ્ટ માસમા થયો હતો. તેઓ ભણવામા ઘણા હોશિયાર હોવાથી અને નાનપણથી જ રસાયણ વિદ્યાનો તેમને શોખ હોવાથી બી. એ. થવાનું બધ રાખીને રસાયણ શાસ્ત્રના તેઓ પ્રોફેસર થયા.

નાયબ સુબા ન થયા

વડોદરા રાજ્યના તે વખતના દિવાને એમને નાયબસુબાની નોકરી આપવા માંડેલી ત્યારે એમણે એવું કહેલું કે " નાયબ સુબા તો ઘણાયે થશે. પણ કળા અને શાસ્ત્રને ઉત્તેજન મળવું જોઇએ." ત્યાર પછી તેઓએ વડોદરામા જ પોતાના વિષયની નોકરી લીધી ત્યા એમણે એક નાની પ્રયોગશાળા કાઢી અને જર્મનીના રગનાં કારખાના જોડે સબધ બાધ્યો. પોતાની પ્રયોગશાળામા તે રગરેજ ભાવસાર વિગેરેને તેઓના ધધાનું ભણાવતા. પછી પોતાને ઘેર એક નાનું સરખુ કારખાનું કાઢયું અને તેમા ખુરશી, ટેબલ, વિગેરે બનાવવા માડયું ત્યારપછી વડોદરાના ના. મહારાજાએ તેમને કલા ભવન કાઢવાનો હુકમ આપ્યો.

વડોદરામાં કલાભવનની સ્થાપના

કલાભવનને સારૂ પ્રો૦ ગજ્જરે રાતદિવસ બહુ મહેનત કરી. કેટલાયે ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને તેઓ પોતાને ઘેર જમાડતા. કેટલાકને પોતાની ગાંઠથી પૈસાની મદદ કરતા. કલાભવનમાં પ્રો. ગજ્જરે વિદ્યાર્થીઓમે એવું સરસ શિક્ષણ આપ્યું કે કલાભવનના વિદ્યાર્થીઓની માગણી આખા હિંદુસ્થાનમા થવા લાગી અને વિદ્યાર્થીઓને સારો પગાર મળવા લાગ્યો. ઇ સ. ૧૮૯૬મા પ્રો. ગજ્જરે કલાભવન સાથેનો સબધ છોડયો. કલાભવન માટે એમણે પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કર્યું હતું એમનો એવો સ્વભાવ હતો કે જે કામ હાથે લે તે પુષ્કળ મહેનતનું હોય તો પણ ધાર્યા પ્રમાણે તેઓ પાર પાડતા ત્યારે જ ઠરીને બેસતા. અને તે કામમાં પોતાનું સર્વસ્વ જતું રહે તેની જરા પણ ચિંતા કરતા નહિ

પ્લેગની નવી દવા

કલાભવનનો સબંધ છોડી તેઓ વડોદરેથી મુબાઇ આવ્યા. તે વખતે મુંબાઇમા પ્લેગ ચાલતો હોવાથી પ્લેગને માટે તેમણે નવીન દવા બનાવી.

રાણીના પૂતળાને સાફ કર્યું

સન ૧૮૯૮મા મુંબાઇમા એસ્પ્લેનેડરોડપર ગોઠવેલું મહારાણી વિકટોરિઆનુ આરસનું પૂતળુ કોઇ કાળુ કરી ગયું તેના ડાઘા કાઢવા માટે મોટા મોટા અગ્રેજ રસાયણશાસ્ત્રીઓએ મહેનત કરી પણ તેને તેઓ સાફ બનાવી શક્યા નહીં તે પૂતળાનો ડાઘ પ્રો. ગજ્જરે રસાયણના પ્રયોગથી સાફ કરી આપ્યો. જે કામ અગ્રેજો ન કરી શક્યા તે આપણા હિન્દુસ્થાનના સ્વદેશી પ્રો. ગજ્જરે કર્યું પૂતળાનો ડાઘ કાઢવાથી આખા હિદુસ્થાનમા એમની કીર્તિ વધી ગઇ

રસાયણ શાસ્ત્રની પ્રયોગશાળા

તેઓ જે પૈસા કમાતા તે રસાયણના કામમા જ વાપરતા. મુબાઇમા તેમણે એક રસાયણની નાની પ્રયોગશાળા કાઢી. તે વખતે પ્રો૦ ગજ્જર પાસે પુરતા સાધનો નહોતા તો પણ પોતાના કામપર તેમને વિશ્વાસ હોવાથી અને પોતાની શક્તિ ઉપર શ્રધ્ધા હોવાથી તેમણે એ કામ શરૂ કર્યું મુબાઇમા રસાયણ શીખવાની શાળા ન હોવાથી પ્રો૦ ગજ્જરની પ્રયોગશાળામાં ઘણા વિદ્યાર્થીઓ રસાયણશાસ્ત્ર શીખવા આવતા. ત્યા શીખી તે વિદ્યાર્થીઓ ધધો કરતા ત્યારે સારા પૈસા કમાતા. એ બધો પ્રો૦ ગજ્જરના શિક્ષણનો પ્રતાપ હતો.

મોતી સુધારવાનો પ્રયોગ

રાણીનુ પૂતળુ સાફ કર્યા પછી પોતે મોતી સુધારવાનો પ્રયોગ કરવા લાગ્યા. તેની પાછળ ઘણી મહેનત કરી અને પાણ

વર્ષની મહેનત પછી એ પ્રયોગમા તેઓ સફળ થયા. દુનિયામા કોઇ પણ રસાયણ શાસ્ત્રીએ મોતી સુધારવાનો પ્રયોગ કર્યો નહોતો તે આપણા પ્રો૦ ગજ્જરે કર્યો અને તેમા ફત્તેહમંદ પણ થયા.

પોતે નવી નવી દવાઓ બનાવતા તે ઘણે ખરે ભાગે ગરીબોને મફત જ આપતા.

ગરિબના બેલી ગજ્જર

મોતી સુધારવામાથી ઘણા પૈસા તેમણે મેળવ્યા. જે પૈસા તેઓ મેળવતા તે પ્રયોગશાળા વધારવામા, વિદ્યાર્થીઓને મદદ કરવામા, નવા નવા હુન્નરો શોધવામા, અને રસાયણ ઉદ્યોગને મદદ કરવામા જ વપરાતો. સુરતમા એમણે એક સારા ડૉક્ટર મિ૦ વિજયકરને રાખી કેટલોક વખત ધર્માદા દવાખાનુ પણ ચલાવ્યુ હતુ

૧૯૧૭ મા જ્યારે મુબાઇમા ઇન્ફ્લ્યુએન્ઝા રોગ ચાલ્યો ત્યારે તે રોગને માટે પણ નવી દવાની શોધ કરી આખા મુબાઇમા અને બીજા બહારના ગામડાઓમા તે મફત વ્હેચી હતી.

૧૯૧૮ મા જ્યારે સુરતમા મુબાઇનો તે વખતનો ગવર્નર લૉર્ડ વિલિંગ્ડન આવ્યો હતો ત્યારે રસાયણનો એક પ્રયોગ ગવર્નર ને બતાવવા તેઓ કલેક્ટરને બગલે ગયા હતા. ત્યાથી આવતી વખતે આ લખનારસાથે તેમની છેલ્લી મુલાકાત થઇ હતી. પણ તે વખતે તેમના મગજની તેમ જ શરિરની સ્થિતિ કાઇક બગડી હતી તે બરાબર ન જ સુધરી એમનુ મરણ ૧૯ મી જુલાઇ ૧૯૨૦ને દિવસે એટલે એમની ૫૭ વર્ષની ઉમ્મરે થયુ

પ્રો૦ ગજ્જર મિત્રોને માટે પ્રાણ આપવા પણ પાછા હઠતા નહી દેશનુ ભલુ કરવાનુ તેમને બહુ મન હતુ તેઓ પરોપકારી, દયાળુ, મહેનતુ અને આત્માશક્તિવાળા હતા.

ઉપર સિવાયના બીજા ઘણા કામો એમણે કરેલા છે

આ ભ ડ છે ટ

હિંદુ ધર્મનું મુખ્ય ને અગત્યનું અંગ મૂર્તિપૂજા છે. આપણે પરમેશ્વરને માનીએ છીએ અને તેમને પામવા માટે, મોક્ષ મેળવવા માટે, અને આપણું કલ્યાણ થવા માટે આપણે તેમની પ્રતિમા બનાવી તેનું પૂજન અર્ચન કરીએ છીએ. આ પ્રતિમાઓ અને તેને જે સ્થાનમાં પધરાવી હોય છે તે મંદિરો આપણને આપણા પ્રાણથી પણ વધારે કિમ્મતી હોય છે. જગતની સૌથી પવિત્ર વસ્તુ તરીકે આપણે તેને ગણીએ છીએ.

આવા આપણાં પરમ પવિત્ર મંદિરોમાં માત્ર ઉચ્ચ વર્ણને જ પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર છે. હલકી વર્ણો, જેમ કે અંત્યજો અને પરધર્મીઓ તેમાં પેસી શકતાં નથી. અંત્યજો એ હિંદુ ધર્મનું જ એક અગત્યનું અંગ છે. આપણે તેમને દેવમંદિરોથી જુદા દૂર રાખ્યા એટલે તેનું પરિણામ એ આવ્યું કે તેઓ વધારે ને વધારે ધર્મભ્રષ્ટ થતા ગયા. પવિત્રતાની ભાવના તેમનામાં ઓછી થવા લાગી અને તેઓ મલિન કામમાં જ મશગુલ રહેવા લાગ્યા.

આપણે તેમને આપણા દેવમંદિરોમાં જવા ન દઈએ તો તેમને માટે આપણે જુદાં મંદિરો બંધાવી આપવાં જોઈએ. પણ આપણાથી તેમને માટે પાણીની, સ્વચ્છ વસ્ત્રોની, શિક્ષણની, કે એવી જ ગોઠવણ થઈ નથી શકતી ત્યાં મંદિરોની તો વાત જ શી કરવાની! તેમના તરફની આપણી સખ્ત બેદરકારીનું ફળ શું આવે છે? કે અમેરિકા, ઇંગ્લાન્ડ, જર્મની, અને બીજા દેશોના ખ્રીસ્તી ઉપદેશકો અહીં આવી તેમને પોતાના ધર્મમાં ખેંચી લે છે! મુસલમાનો તેમને પોતાના ધર્મમાં લે છે. ખોજાઓ પોતાના ભણી ખેંચે છે. આમ લાખો અંત્યજ પરધર્મી બને છે. ગયા વર્ષનું ખ્રીસ્તી ધર્મ પ્રચારકોનું નિવેદન વાંચતાં જણાય છે કે માત્ર એક જ વર્ષમાં તેઓ ૪૫ લાખ હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવી શક્યા છે. આમ હિંદુ સમાજનું એક અંગ નબળું થતું જાય છે. જ્યાં આપણી ધર્મની ભાવના એટલી બધી જડ અને અધમ બની ગઈ છે કે તેની આપણને કશી પણ અસર થતી નથી.

બાજુના પાનાપરના ચિત્રમાં એક મર્મભેદી દેખાવ રજુ થાય છે. એક મંદિરની નજીક એક અંત્યજ ભૂખ થી જીવ આપે છે. અરે! તો પણ નથી

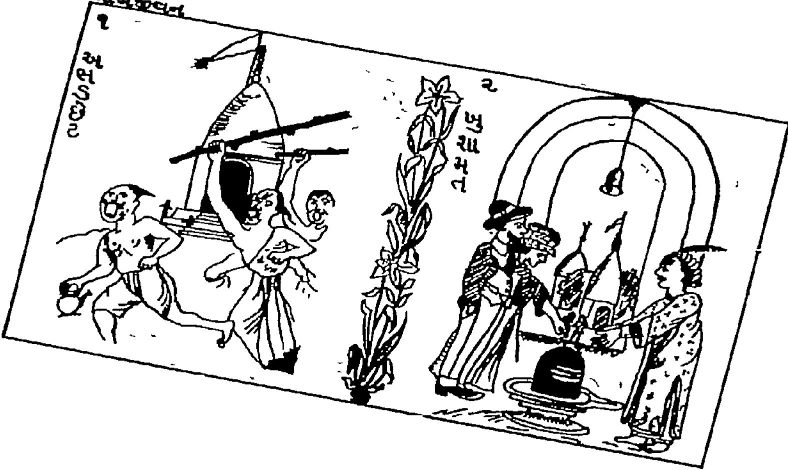
૧ અભડછટ
૨

જનાવરોનું બાલજીવન

૧

હરણ

૨

ઘોડો

૩

ભેંસ

૪

હાથી

૫

ગાય

૬

ઊંટ

છતાં મંદિરનો કર્મચારી દુર્વાસા ઋષિની માફક ક્રોધથી ફુફાડા મારતો દંડુકા વતી તે બિચારા અત્યજની વિના વાંકે ખબર લઈ નાખે છે

પણ એ જ પૂજારી, સાહેબ લોકો આગળ શું કરે છે તે જુઓ. કોઈક ગોરો સાહેબ પોતાની મડમને લઈને મંદિર જોવા આવેલો છે તેને ઝટ બૂટ સાથે અંદર તે આવવા દે છે ઠેઠ મંદિરની પ્રતિમાને તે હાથ કે પગની આંગળી સીધી શકે છે ' પ્રતિમાને અડકી પણ શકે છે ! છતાં પૂજારી તેની આગળ હાથ જોડીને ઉભો રહે છે ! ગોરો સાહેબ પરધર્મી છે ગાયનું માંસ ને દારૂ તેને ખપે છે તેણે અપવિત્ર જોડા પહેર્યા છે, છતાં તે મંદિરમાં બેધડક આવી શકે છે ! કારણ તમે જાણો છો ! પૈસાના લોભી એ પૂજારીને સાહેબ પાસેથી બક્ષિસ મળવાની આશા છે પેલો બિચારો અંત્યજ તેને શું આપી શકે એમ છે ? કલદાર રૂપિયાના રણકારે પૂજારીનું ભાન ચરવા ગયું છે તે ધર્મભ્રષ્ટ ને કર્મભ્રષ્ટ બન્યો છે

આપણા ગુજરાતમાં આટલી હદે મંદિરોમાં હાલ બનાવો નથી બનતા પરંતુ બને તેમ નથી. ઉપરના ચિત્રમાં જણાય છે તેવા બનાવો નથી બનતા એમ રખે માનતા. હમણાં જ છેલ્લા બે માસ ઉપર છાપાંમાં સમાચાર પ્રગટ થયા હતા કે હિંદુઓના પરમ પવિત્ર તીર્થક્ષેત્ર શ્રી જગન્નાથપુરીના મહંતે તે ગામનો ગોરો કમીશનર તે ગામમાં આવ્યો ત્યારે તેને માટે મંદિરને પૈસે ગાયનું માંસ અને દારૂ તેને, મંગાવી નૈવેદ્ય ધર્યું હતું ! મહંતના આ દુષ્ટ કૃત્ય સામે ગામમાં હડતાલ પણ પડી હતી !

જેમ જેમ આપણે રૂઢીરૂપી રાક્ષસીની સખત ગુલામગીરીમાંથી છુટા થતા જઈશું તેમ તેમ આપણે આવા અત્યાચારો અટકાવી શકીશું જો હજુ પણ આપણે નહિ સમજીએ અને દેશ કાળનો વિચાર ન કરતાં આપણા અંત્યજ ભાઈઓનો તિરસ્કાર કરવાનું ચાલુ જ રાખીશું તો પરિણામ વિપરીત છે એ નક્કી વાત છે

—: જાનવરોનું બાલજીવન :—

પાછળના પાના ઉપર ' જાનવરોનું બાલજીવન ' ને લગતાં ૬ ચિત્રો આપેલાં છે એ ૭ જે ચિત્રો ઉપરથી નવાં ચિત્રો ટ્રેસ પાડીને ચીતરી તેમાં રંગ પુરીને મોકલવાનાં છે તમને ફાવે તો એના એ કાગળને ફાડી લઈ તેને એક જાડા કાગળ પર ચોંટાડી રંગો પુરીને મોકલશો તો પણ વાંધો નથી. ત્વમેવ હરીફાઈ માટે ઇનામ માળા જુઓ.

ઊંટવૈદું

લખનાર શ્રી હરિલાલ મણિલાલ છાયા, બી. એ. એલ એલ બી

" વાટ્યું ઓસડ અને મુંડયો જોગી. "

" આકસ બાકસ કણુજી મૂળ, અચ્છેર છાલા ને પાશેર ધુળ !
કાક કરણાની કરવી ગોળી, દર્દીને મર્દીને દેવા રોળી ! "

" વૈદોનો વૈદ ધન્વન્તર વૈદ ! "

" સાજાને માંદો કરે; માંદાને મસાણે પહોંચાડે !! "

" એક આપે ગોળી તે ન દેખે દિવાળી કે હોળી !!! "

" ઉત્તમ ખેતી, મધ્યમ વેપાર, કનિષ્ટ ચાકરી, આખર ભીખ; અને એ પણ ન આવડે તો વૈદું શીખ !!! "

" वैद्यराज नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।
यमः संहरते प्राणान् वैद्यो प्राण धनानि च ॥

ભાવાર્થ—હે યમરાજના સહોદર—સગા ભાઇ વૈદ્યરાજ, તમને નમસ્કાર હો ! કેમકે યમ તો માત્ર પ્રાણ હરે છે, જ્યારે વૈદ્ય પ્રાણની સાથે ધનનું પણ હરણ કરી જાય છે !

કોઇ એક ફકીરનો ઉંટ હંમેશા વગડામાં ઝાડ પાન વેલ વગેરેનો ચારો કરતો હતો. તે એક વેળા કોઠના પાંદડા ખાવતા આખું કોઠું ગળી ગયો. કમભાગ્યે કોઠું પેટમાં ઉતરી જવાને બદલે ગળામાં જ ફસાઇ રહેવાથી ખાવા પીવાનું અટકી પડયું ત્રે દહાડામાં તો ગળું સુજીને ટેટા જેવું થઇ ગયું, અને ઉંટ મરવા પડયો.

નાની નાની વાતો

ભેંસ અને ઉંદર

એક વખતે એક ભેંસ ચાલતા ચાલતા રસ્તા ઉપર બેઠેલા એક ઉંદરની પુંછડી ઉપર ભૂલથી પગ દઇ દીધો. આથી ઉંદરને ઘણોજ ગુસ્સો આવ્યો, ને તે ભેંસના પગ આગળ જઇ ભેંસના પગની ખરી ઉપર બચકા ઉપર બચકા ભરવા લાગ્યો. જ્યારે આખરે ઉંદર કરડીને થાક્યો ત્યારે ભેંસના કાન આગળ જઇ તેણે કહ્યું, કેમ ? કેવા બચકા ભર્યા છે ! મારી પુંછડી પર પગ મુકતા શરમ ન આવી ? ભેંસને તો કંઇ ખબર જ ન હતી એટલે ઠંડે કલેજે જવાબ આપ્યો, ઉંદર ભાઇ, મે તમારી પુંછડી પર પગ મુક્યો તેની પણ મને ખબર પડી નહિ અને આપ મારા પગે કરડી કરડી થાકી ગયા તેની પણ ખબર પડી નહિ ! આ સાંભળી ઉંદર છપાચ ગણી ગયો. બીજુ શું કરે બિચારો !

—ર. હ. શાહ, બી. એ.

બાપાનો ઘોડો

ગો. દિવસે એક શેઠ પોતાનો ઘોડો, તબેલામાં લઇ ગયા. તે વખતે ગાડીવાન બહાર ગયો હતો પણ તેની નાની છોકરી ત્યા રમતી હતી. શેઠે તેને પૂછયું, તારા બાપા કયા ગયા છે, છોકરી ? છોકરીએ જવાબ આપ્યો, મારા બાપા બજારમા ગયા છે, હમણા આવશે, બેસો. શેઠે કહ્યુ, જો, તારા બાપા ઘેર આવે એટલે એને કહેજે કે મને મળી જાય, સમજી ! મને ઓળખે છે ને ? છોકરીએ બેધડક જવાબ આપ્યો, હા જ તો ! તમે મારા બાપની ગાડીમાં અને ઘોડા ઉપર રોજ બેસો છો, તે જ ને !

શુ લઇ ગયો ?

હિંદની પશ્ચિમે અફઘાનિસ્તાન નામનો એક નાનો દેશ છે નવસો વર્ષ પહેલા ત્યા મહમૂદ ગઝનવી નામનો એક પઠાણ રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે ઘણો બળવાન અને લાલચુ હતો. ધન એકઠું કરવાના ઉપાય તે શોધ્યા કરતો. તેને તે મળી પણ રહ્યુ

હિંદ ઉપર તેણે આક્રમણો શરૂ કર્યા હિંદ ત્યારે તો સંપત્તિવાન લેખાતુ અમેરિકા, ઈંગ્લેન્ડ અને જાપાનની આજ જે સ્થિતિ છે તેવી જ તેની હતી. તેને લુટી લુટીને મહમૂદે પોતાનો ખજાનો રેલછેલ કરી નાખ્યો.

કેટલાક વર્ષે મહમૂદ માંદો પડયો. મૃત્યુ તેને નજીક લાગ્યુ તેણે પોતાના મંત્રિને બોલાવ્યો. તે બકવા લાગ્યો, "ભાઇઓ, મારી લુટેલી સઘળી સંપત્તિ મારી સામે લાવો. તેને જોયા પછી હુ મરીશ." મંત્રિએ લુટેલા ધનનો ઢગ કરાવ્યો. મહમૂદ કેટલીક વાર તેની સામે ટીકી ટીકીને જોઇ રહ્યો. એકાએક તે બેઠો થયો. તે બોલ્યો. "ભાઇઓ, આ પૃથ્વી ઉપર મનુષ્ય જન્મ લઇ મે શુ કર્યું ? હજારો આત્માઓને મે રેંસી નાંખ્યા. નિરપરાધ પ્રીઓની મે હત્યા કરી. તે સઘળાનુ ધન લુટી એકઠુ કર્યું લાખો આત્માને મે દુભાવ્યા. પરતુ હાય ! આ ધન—આ લુટેલી સંપત્તિ આજ મારી સાથે આવવા તૈયાર નથી અરે ! આજ હુ એકલો જ જાઉં છુ લોકો ! મારા આ ચરિત્ર ઉપરથી ધડો લેજો મારૂ આચરણ અનુકરણીય નથી"

આ તેના છેલ્લા શબ્દો હતા. તેની આખ તે પછી મીંચાઇ ગઇ

પૃથ્વીના પડ ઉપર ઘણા રાજાઓ થઇ ગયા ને થશે પણ માલમિલ્કત કદી કોઇની સાથે ગઇ પણ નથી અને જવાની પણ નથી

—સૌ. લલિતા

લાલો અમથો લોટે કે?

સાંજના પહોર નિશાળેથી છુટીને છોકરાઓ ઘેર જતા હતાં રસ્તામા છોકરાઓના ટોળામાથી એક છોકરો ચોપડીઓ જમીન-પર ફેંકીને પોતાની હાથે જ એક ઉકરડો હતો ત્યા આળોટવા લાગ્યો. તેના દોસ્તદારોએ ઘણુંએ સમજાવ્યો કે મૂર્ખા ! આ શું કરે છે ? ચાલ ઉઠ ! પણ તેણે માન્યુ નહિ ને પડી જ રહ્યો.

બધા છોકરાઓ વ્હેલા વ્હેલા પેલા છોકરાની માતાને ત્યા દોડયા અને તેને સમાચાર આપ્યા કે તમારો લાલો (છોકરાનું નામ લાલચંદ હતુ) ઉકરડા પર આળોટે છે અને ઉઠાડીએ તો પણ નથી ઉઠતો. જાઓ જલદી ત્યા ! માએ છોકરાઓને ટાઢા પાડયા અને વિદાય કર્યા તે બબડવા લાગી કે મારો લાલો લાભ વગર લોટે નહિ જોઇએ શુ થાય છે

એટલામા જ ધૂળથી ખરડાયલો લાલો ઘેર આવ્યો અને અંદર જઇ માના હાથમા એક કિમતી હીરાની વીંટી મૂકી ઉકરડામા એ વીંટી પડી હતી જો બધા છોકરાના દેખતા વીંટી ઉપાડે તો દરેકને ભાગ આપવો પડે. આથી લાલો ત્યા લોટી પડયો અને યુક્તિથી બધા છોકરાને દૂર કરી વીંટી લઇ તે ઘેર આવ્યો હતો. લાલાની ચાલાકી જોઇને તેની માએ કહ્યું, સાબાશ દિકરા મે તો તે જ વખતે મનમા વિચાર કરેલો કે લાલો ગતમા જ લોટતો હોવો જોઇએ. લાલો લાભ લગર ન જ લોટે

કહો; લાલો કેવો હોશીયાર !

—છુમંતર !

અદેખાઇની આગ

એક જમીનદારને ત્યા એક ઘોડા અને કુતરો એમ બે પાળેલાં પ્રાણી હતા. જમીનદાર કુતરાને દરરોજ રમાડતો અને નાના પ્રકારના લાડ લડાવતો. ફરવા જતી વખતે પણ કુતરો સાથે, અને ઘરમા પણ કુતરો સાથે ને સાથે જ રહેતો. કુતરો પાછલા પગે ઉભો રહી આગલા પગો શેઠના પગે ટેકાવીને ગેલ કરતો. અને શેઠ પણ તેને

પપાળતો તથા રીઝવતો. કુતરાનુ સુખ પેલા અદેખા ઘોડાથી દેખી શકાયુ નહિ. તેણે વિચાર કર્યો કે જો હું પણ મારા શેઠની પાસે જઇ કુતરાની માફક ગેલ કરૂ તો મને પણ શેઠ લાડ કરે. કુતરાને દરરોજ રમાડે અને મને શા માટે નહિ ! આમ વિચાર કરી એક દિવસ જ્યારે શેઠ બહાર જવાની તૈયારી કરતા હતા ત્યારે ઘોડો તેની સામે આવી કુતરાની માફક આગલા પગ શેઠના પગ પર ટેકાવી પાછલા પગે ઊભો થયો. આનુ પરિણામ એ આવ્યુ કે ઘોડાના ધક્કાથી શેઠ ધૂળ ચાટતા થઇ ગયા. ઘોડાને આ બદલ પુષ્કળ ચાબુકનો માર ઇનામમા મળ્યો.

—ર હ. શાહ, બી. એ

મહેનતનો બદલો

એક ગામની ભાગોળ પાસે રસ્તાની વચ્ચોવચ એક મોટો પત્થર દટાઇને પડયો હતો. હજારો માણસો ત્યા થઇને જા આવ કરતા પણ કોઇ તે પત્થર ત્યાથી કાઢવા તસ્દી લેતુ નહિ. રાતના વખતે ઘણા માણસોને તેથી નુકશાન પણ થતુ હતુ ખુદ ગામના પટેલનુ ગાડુ એક દિવસ આ પત્થર સાથે અથડાવાથી ઉંધુ પડયુ હતુ એક વાણિયો પત્થરની અડફટમા આવવાથી ઘોડા પરથી પડી ગયો હતો. વળી એક બીજો માણસ માથે વજન ઉંચકી જતો હતો તે પણ આ પત્થરની ઠોકર વાગવાથી ઉંધા માથે પડી ગયો. આમ છતા કોઇને તે પત્થર ઉપડાવવા સુઝતુ ન હતુ છેવટે એક ગરીબ ખેડુત ત્યા થઇ જતો હતો તેણે આ પત્થર નુકશાનકર્તા છે એમ ધારી ખોદીને બહાર કાઢયો. પત્થરની નીચેની જમીનમા એક બધ પેટી માલમ પડી અને તે ખોલતા તેમાથી સોનુ નીકળ્યુ. પેટી ઉપર લખ્યુ હતુ કે પત્થર ખસેડનારને આ પેટી ઇનામ ! મહેનત કરે તેને બદલો પણ મળે.

—સુદર્શન

બાલયોગીઓની અલખ

અમે સત્કર્મતણા ભોગી, બન્યા સદ્કીર્તનથી યોગી. ધ્રુવ
સદ્કીર્તન, સત્કર્મ, અમારા જીવનનો છે મંત્ર;
સત્કર્મી સ્નેહી જનસાથે, ચલાવવો છે તંત્ર. અમે
વિભુતણી આ વિશ્વવાડીએ, વસે પરમ સૌગંધ;
ભ્રમર થઇ ભૂમિપર ભમશું, મહુવા એ મકરંદ. અમે
જગન્નાથ જ્યોતિમાં ભળવા, આદરશું કીર્તન;
જ્ઞાનઉડુપે બેસી સિંધુ, તરશું હે જગવંદ. અમે

મહીપતરામ હિંમતરામ જોશી

સાહિત્ય સત્કાર

ઇટલીનો રજપૂત—અનુવાદક મોહનલાલ. પ્રકાશક વર્ધમાન મિત્ર મંડળ, મુંબઈ નં. ૩. કિંમત [illegible] પાન ૨૬૪, મજબૂત સોનેરી અક્ષરવાળું પાકું બાઇન્ડીંગ, આર્ટ પેપર પર છાપેલા ૧૬ સુંદર ચિત્રો સહિત કિંમત રૂ. [illegible] વર્ધમાન સાહિત્ય પ્રચારમાળાનું આ બીજું પુસ્તક છે અને તેના ગ્રાહકોને ૨૫ ટકા ઓછી કિંમતે મળે છે. પ્રાચીન કાળમાં રોમ મહોન્નતિના ટોચે એવા શિખરે ચઢેલું હતું. વૈભવથી તે છકી ગયું. વિલાસને તેણે વધારી મૂક્યો અને પતનની તેણે પૂર્ણ કરી. પરિણામે રોમનું નામ ડૂબ્યું અને તે પરદેશી સત્તાઓ સુધી તે અનેકોની ગુલામી તળે રહ્યું. [illegible] પણ તેની સેવાએ તેટલી ખબર લીધી. આખરે તેનામાં સમર્થ વીર પુરુષો પાક્યા અને તેમણે ઇટલીની સ્વતંત્રતા પાછી મેળવી. એ ઇતિહાસ ઘણો જ રસિક છે. આ સ્વતંત્રતાના યુદ્ધનું રસમય વર્ણન આ પુસ્તકમાં છે. મહાન સત્યાગ્રહી મેઝીની, ગંભીર ગેરીબાલ્ડી જેવા વીર સેનાપતિ ગેરી[illegible] અને વિલાસી કુશળ રાજપુરુષ કાઉન્ટ કેવુર વિગેરેનાં વર્ણનો ઉત્તમ રીતે આ પુસ્તકમાં રજુ થાય છે. ગુજરાતના રાજદ્વારી સાહિત્યમાં આ પુસ્તક અમૂલ્ય વધારો કરે છે. આજના સંજોગોમાં આવું સાહિત્ય જેટલું વધારે ફેલાય તેટલું વધુ ઇચ્છવાજોગ છે.

બારાનું યુદ્ધ યાને કચ્છની વીરકથા.—મુંબઈના "સ્વદેશ" પત્રના ગ્રાહકોને આવું સાહિત્ય ભેટ તરીકે આપવાને આ પુસ્તક બહાર પડયું છે. હલ્દી ઘાટનું યુદ્ધ અને થર્મોપીલીના યુદ્ધની સરખામણી કરે એવું કચ્છના ઇતિહાસમાં અમર બનેલું, આ યુદ્ધ કોણ ભૂલી શકે છે? તેનું આ ચિત્તાકર્ષક રસમય વાર્તારૂપે વર્ણન શ્રી. શામજી હરીરામ વગેરેએ આકર્ષક રીતે લખ્યું છે. અને તેનો સુંદર કાગળ, આકર્ષક છપાઇ, પાકું બાઇન્ડીંગ, અને ઐતિહાસિક સુશોભિત ચિત્રો વિગેરે માટે પ્રકાશકોએ ઘણી ખાસ કાળજી રાખી છે.

જૈન મહિલાદર્શ—સંપાદક શ્રી પ[illegible], પ્રકાશક શ્રી મૂળચંદ કસનદાસ કાપડીઆ, સુરત. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૪-૦ હિન્દી ભણનારી જૈન બહેનો માટે આ માસિક ઘણું સારું છે. એમાંના લેખો ઉત્તમ શૈલીના છે. [illegible] ચિત્રો પણ અપાય છે.

સીતા. (પૂર્વાર્ધ)—લેખક શ્રી. છોટાભાઈ પુ. વ્યાસ, ગોધરા મૂલ્ય રૂા ૧ એન્ટિક કાગળ, ક્રાઉન ૧૬ પેજી કદના પૃષ્ઠ ૧૬૦ આ પુસ્તકમાં પરમ પવિત્ર સીતાદેવીનું જીવન ચરિત્ર આપ્યું છે. મૂળ ઈશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગરના હિંદી ભાષાંતરપરથી આ અનુવાદ છે. નાની મોટી તમામ બ્હેનોને માટે આ ઉપયોગી પુસ્તકની ભલામણ થઈ શકે. પુસ્તકનું ખાસ આકર્ષણ તેનાં સુંદર સાદાં ને રંગીન ચિત્રોમાં છે. એક બે ચિત્રોમાં પહેરવેશની ખામી છે. બીજા 'પૈસ બ્લૉક' ને બદલે સર્વે પૈસ હોત તો વધુ ઠીક થાત. એ શ્રી. છોટાભાઈ ભાષાપર પુરતો કાબુ ન ધરાવી શકતા હોય તો આવાં પુસ્તકો છપાવ્યાપ્હેલાં તેને કોઈ સારા વિદ્વાનપાસે સુધરાવીને પછી જ છપાવે એવી આ તકે સૂચના કરવાની અમે જરૂર લેખીએ છીએ.

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડી-વિદ્યાપીઠ વાચનમાળા, (ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પુસ્તક ૨૮ મું) પ્રકાશક ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ. કિંમત આના ૧૧ ક્રાઉન ૧૬ પેજી કદના પાન ૧૮૯ સ્વચ્છ સુઘડ છપાઈ, સરસરી કુમાર કળાના પ્રસંગોચિત સુંદર ચિત્રો સહિત. આ ચોપડીને અમે સહર્ષ આવકાર આપીએ છીએ. તેના વિદ્વાન સંપાદક શ્રી પુરાણીજીએ અગાઉનાં આ વાચનમાળાના પુસ્તકો કરતાં આ પુસ્તકમાં વિશેષ શ્રમ લીધેલો સ્પષ્ટ જણાય છે. અગાઉના કરતાં ચિત્રો પણ સુઘડ અને સારાં છે. પુસ્તકમાં એકંદર ૭૮ પાઠ છે. પસંદગી રોચક અને અસરકારક રીતે થઈ છે અને બાળકોને તે સારી રીતે રુચશે એમ નિઃશંક કહી શકાય. કિંમત આ વખત વધારે છે. જરાક (૧૧ આના જેટલી) કીમ્મત વધારે રાખીને જે ખરીદી શકે તેમને માટે કપડાની બાંધણીવાળી ચોપડીઓ તૈયાર કરી હોત તો પણ રૂડી વાત. કવિતાનાં બીબાં સર્વે પૈસ બ્લૉકમાં હોત તો વધારે સારી વાત.

સુબોધક નીતિકથા. લેખક સ્વ. ખા. બ. ફરામરોજ પ્રકાશક સ. સા. વ. કાર્યાલય, અમદાવાદ પાન ૧૬૪ કિંમત આના ૬ "ગુજરાતી" પત્રના વાચકોથી ભાગ્યેજ અજાણ્યું હશે! એ વિદ્વાન પારસી લેખકે બાળકો માટે સન ૧૯૦૧ ની સાલમાં પ્રસિદ્ધ કરેલી એક ચોપડીની આ ત્રીજી આવૃત્તિ છે તેમાં કુલ ૧૫૨ વાતો છે. બાળકો વિદ્યાર્થીઓ, ગુજરાતી શીખનાર એ તમામ હોંશે હોંશે વાંચી શકે એવી તે વાર્તાઓ છે. મોટા માણસને પણ તેમાંથી ઘણું જાણવાનું મળી શકે એમ છે.

અંતિમ નિબંધમાળા. અનુવાદક, જગજીવન કહીદાસ પાઠક, પ્રકાશક સ. સા. વ. કાર્યાલય, અમદાવાદ. પા ૫।૪૮ ના કદનાં પૃષ્ઠ ૫૬૨ મજબુત પાકું પૂઠું ત્યાં મળશે, કીં' ૧ ૧।। જ ગીર સાહિત્યના સાહેનશાહ અને હિંદની ત્રીસ કરોડની પ્રજાને પોતાના જ્ઞાનમાતરમના રાષ્ટ્રગીતવડે સદા માટે આનંદ આપ્યાર બાબુ બંકીમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયના ઉત્તમ પ્રકારના લેખો, નિબંધો, વિચારનોધિ સામાજીક વિષય પરના લેખો, ધાર્મિક લેખો, વિગેરે આ પુસ્તકમાં આપેલા હોવા ઉપરાંત, કમલાકાન્તની જુબાની એ નામનું હાસ્યરસથી ભરપુર નાનકડું નાટક પણ તેમાં છે. પાછલા પાનામાં ધર્મ તત્વ એ વિષય પરનો ૨૭ પ્રકરણનો અતિ શય વિદ્વત્તાપૂર્ણ લેખ આપવામાં આવેલો છે.

જેમ કે આવું નિડર, ઉત્સાહી, પ્રખર વિદ્વાન, પ્રતિભાશાળી, અને સમર્થ સાહિત્ય સેવક હતા અને તેમણે લખેલા નવલકથાના પ્રયોગો જેવા તો ઉત્તમ છે, કે હિંદની ઘણીખરી ભાષાઓમાં તેનાં ભાષાન્તરો થયાં છે. જેમ નવલકથામાં તેમ જ ધાર્મિક ગ્રંથોમાં જ કીમ ભાઈએ પોતાની ઉંચી છાપ પાડેલી છે અને તેથી ગુજરાતી પ્રજા આ પુસ્તકોને સારો આવકાર આપશે એમ ઇચ્છીએ.

વીણાવિહારી—ભાગ ૧ અને ભાગ ૨ લેખક સીતારામ જે શર્મા, પ્રકાશક છગનલાલ જમનાદાસ મહેતા, પીરમશા રસ્તો, અમદાવાદ. રોયલ ૧૬ પેજી કદનાં આ બે પુસ્તકો પૈકી ભાગ ૧ લો (પૃષ્ઠ ૨૭૦, કિંમત રૂા. ૨) "શ્રીબોધ" માસિકના ગયા વર્ષની ભેટ તરીકે આપવામાં આવ્યો હતો જ્યારે ભાગ ૨ જો (પૃષ્ઠ ૧૧૨ કીંમત રૂ ૧) ચાલુ વર્ષની ભેટ તરીકે આપવામાં આવ્યો છે. વાર્તા મૂળ મરાઠી જાણીતા લેખક નાથમાધવની એક આદર્શ કૃતિ ઉપરથી તેને આધારે લખાએલી છે. ભાષા સરળ, ભાવવાહી, અને રોચક છે. લેખકના સામાજિક વિચારો સામે કદાચ આપણને વાંધો હોઈ શકે છતાં પણ તેમણે પુસ્તક એવી આદર્શ રીતે લખ્યું છે કે તે રસ ભર્યું અને બોધ દાયક વાચન પૂરું પાડે છે. એમાં શક નથી. વાર્તાનું વસ્તુ નિર્દોષ હોવાથી કુટુંબના સર્વ જન તેને નિ સંકોચ વાંચી શકે એવું તે છે. "શ્રીબોધ" માસિકને વાચકોની જ જાણીતા લેખકોની સુંદર સચિત્ર વાર્તાઓ પોતાના ગ્રાહકોને ભેટ આપવા માટે શ્રી. છગનલાલ મહેતાને અભિનંદન ઘટે છે. ચિત્રો જરાક સારા કાગળ પર સંભાળથી સારી શાહીથી છાપ્યાં હોત તો પુસ્તકનો દેખાવ નભાવ્યો છે તે કરતાં ખીલી નીકળત.

સ્વર્ગનો ખજાનો—સ્વ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયારની રચેલી ચોપડીની આ ૩જી આવૃત્તિ સ. સા. વ. કાર્યાલય તરફથી બહાર પડી છે. રોયલ ૧૨ પેજી કદનાં ૩૦૪ પાનાંની પાકી બાંધણીની આ ચોપડીની કિંમત માત્ર રૂ ૧-૬-૦ રાખવામાં આવેલી છે, જે બહુ જ સસ્તી કહી શકાય. આ પુસ્તક ઉમદા વિચારો અને ઉત્તમ દૃષ્ટાંતોથી ભરપૂર છે. જ્હોન્સન આપ્યા હતા, સેંટ મેથ્યુ, માર્ટિન અને બીજા સમર્થ વિદ્વાનોના જે બોધાત્મક પુસ્તકો છે તેથી પણ વધારે ઉમદા વિચારો સ્વ પઢીયારનાં 'સ્વર્ગ' ના પુસ્તકોમાં છે. આવા પુસ્તકોનાં હંમેશના વાચન ને મનનથી ખરા જ માણસો સ્વર્ગને મેળવી શકે. ભાષા અતિશય સરળ અને મધુર હોઈ આ ચોપડી સ્ત્રીઓ, બાળકો, અને બીજું ભણેલામાં વધારે પણ પ્રેમથી વંચાશે. બીજાં પણ એવી જાતનાં છે.

સ્વર્ગની કુંચી—ઉપરના જ લેખકની લખેલી ને છપાવેલી — સરખામણીએ ઉપરની જ શૈલીએ છપાયેલી જ કિંમતે પ્રગટ કરેલી આ ચોપડી (આવૃત્તિ ૪ થી) ૩૫૦ પાનાની છે અને તે પણ તેની ઉપરની પેઠે જેટલી ઉપયોગી છે. કિં રૂ ૧ ૬-૦ છે.

સ્વર્ગનું વિમાન—ઉપર મુજબની જ આ પણ ચોપડી "સ્વર્ગ"ની ૨ ભાગની ચોપડી (આવૃત્તિ ૪ થી) છે. પૃષ્ઠ ૩૫૦ છે ને કિંમત પણ ઉપર જેટલી જ છે. ઉપરની ચોપડી મુજબ જ આ પણ અતિશય ઉપયોગી હોઈ આ ત્રણે ચોપડીઓ ગુજરાતી પ્રજામાં ઉમંગથી વંચાશે.

ઇનામ માળા

વ્યવસ્થાપક—શ્રી. રણછોડલાલ હરિવલ્લભ શાહ, બી. એ.

બાલજીવન કાર્યાલય, બાજવાડા, પાણીઘ, વડોદરા

મે અંકની હરિફાઈનું પરિણામ

મે અંકની હરિફાઈમાં લગભગ ૧૫૦ ઉપરાંત બાળકોએ ભાગ લીધો છે પરિણામ નીચે મુજબ છે.–

(૧) પુરોહિત કેશવલાલ ઉગરેશ્વર (ઉ. વ. ૧૨) મુ. મોઢેરા તા. ચાણસ્મા ને રૂ. ૨-૦-૦ નું ઇનામ મળે છે, જે ટુંક સમયમાં અમારા ખર્ચે મોકલી આપીશું (૨) બીપીનચંદ્ર જીવણચંદ ઝવેરી (૮) મુંબઈ (૩) મોતીચંદ જીવણચંદ ઝવેરી (૧૦) મુંબઈ (૪) ભટ્ટ કમળાશંકર કાળીદાસ (૧૨) સીસોદરા (૫) ચંદનગવરી ભાઈચંદ દોશી ઉ. વ. (૧૦) કલકત્તા (૬) ગજેન્દ્રરાય મગનલાલ મહેતા (૧૫) રાજકોટ (૭) શાહ મંગીલાલ નાથાલાલ (૧૪) અમદાવાદ (૧૦) સુશીલા ચીમનલાલ શેઠ (૮) મુંબઈ (૧૧) જેસીંગભાઈ કાળીદાસ (૧૫) અમદાવાદ (૧૨) લલીતા જીવણલાલ મોદી (૧૪) મુ. જુનાગઢ (૧૩) છગનલાલ શીવજી ઠક્કર (૧૫) મુંબઈ (૧૪) સુમતિ ધીરજલાલ ઠાકોર (૧૦) મુંબઈ (૧૫) કૃષ્ણરાવ વિનાયકરાવ મજમુંદાર (૧૪) વડોદરા (૧૬) મફત વ. દેસાઈ (૧૩) બીલીમોરા (૧૭) વીઠલદાસ ચકુલાલ પરીખ (૧૦) મલાડ (૧૮) ગાંધી ભીખાભાઈ ચુનીલાલ (૧૫) મોડાસા (૧૯) જમજીવન ભીમજી શાહ (૧૩) મુંબઈ (૨૦) હીરાલાલ કુબેરદાસ (૧૫) મુ. ધોળકા (૨૧) ચીનુભાઈ ગીરધરલાલ (૯) (૨૨) પ્રફુલચંદ ચીમનલાલ મપારા (૯) મુંબઈ (૨૩) પટેલ ચીરંજીલાલ પરભુદાસ (૧૨) શુક્લતીર્થ (૨૪) મણીભાઈ છોટાભાઈ પટેલ (૧૨) નાર (૨૫) રમણીકલાલ ચીમનલાલ (૧૧) પાટણ (૨૬) જયંતીલાલ માધવજી કોન્ટ્રાક્ટર (૧૧) ઉજ્જન (૨૭) જયેન્દ્ર મણીલાલ ઠાકોર (૧૦) મુંબઈ (૨૮) મ્હેન નિર્મળા પેશાભાઈ પ્રેમાનંદ (૧૦) ચીખલી (૨૯) ચંદ્રકુમાર ગોરધનદાસ ઝવેરી (૧૦) મુંબઈ (૩૦) વીરમતી જી ઝવેરી મુંબઈ (૩૧) નલીનીકાન્ત અમૃતલાલ મહેતા (૧૦) મુ. કઠોર (૩૨) જયંતીલાલ ચીમનલાલ (૧૦) મુ. મુંબઈ (૩૩)

શારદા કપરાકર વોરા (૧૦) અમદાવાદ (૮૫) ગીરધરલાલ મોતિલાલ મુનાવાળા (૧૦) મુંબઇ (૩૫) બાલજીભાઈ રમણલાલ છગનલાલ (૧૦) ભરૂચ (૩૬) કસુંબા પાનાચંદ (૯) મુ. જુનાગઢ.

ઉપરના પૈકી નં ૨ થી ૫ સુધીનાને ૦-૬-૦, નં ૬ થી ૧૦ સુધીનાને ૦-૪-૦, નં ૧૧ થી ૩૦ સુધીનાને ૦-૨-૦ નું અને બાકીનાને ૦-૧-૦ નું ઇનામ મળે છે જેઓને અમારા ખર્ચે તેમનું ઇનામ મોકલીશું. તમામ છોકરાઓએ અરધા આનાની ટીકીટ બીડી ઇનામો મંગાવી લેવા.

ગે અંકના પ્રશ્નોના જવાબ

(૧) પ્રથમ તે માણસ બકરીને સામી પાર લઇ જશે. પછી પાછો આવી પાનનો ટોપલો સામી બાજુ મુકી, બકરીને પાછી લઇ જશે. બકરીને મુકી વાઘને સામી પાર મુકી આવશે અને પાછો આવી ઉતરે વાઘને લઇ જશે.

(૨) સવાલ બીજાનો જવાબ લેખરૂપે આવતા અંકમા આવશે.

નવી ઇનામી હરિફાઈ

આ અંકના પૃષ્ટ ૩૮૭ની સામે "જાનવરોનું બાલજીવન" ને લગતાં ૬ ચિત્રો આપેલા છે એ ચિત્રાઉપરથી પાતળો કાગળ મુકી (ટ્રેસીંગ પેપર વતી) ટ્રેસ પાડી નવાં ચિત્રો તૈયાર કરી, તેમા તેને લાયકના રંગો પુરી તે ચિત્રો અમને મોકલી આપો.

એજ મુજબ આ અંકનાં પાન ૩૯૦ ની સામે ચિત્રોના ચમત્કારને લગતાં જે ચિત્રો આપ્યા છે તે ચિત્રા તમે બરાબર તપાસો. પહેલી નજરે તો તમને તે જાનવરનાં ચિત્રો જેવા જ દેખાશે પરંતુ જરાક બારીકાઇથી તેને ઉલટાવી ઉલટાવીને જુઓ. અને તમને કાંઇ નવિનતા દેખાય છે ? જે ભાગમા નવિનતા દેખાતી હોય તે ભાગની અંદર તમને ઠીક લાગે તેવા રંગો પુરી તે ચિત્રો અમને મોકલી આપો. ધ્યાનમા રાખજો કે જે ભાગમા તમને નવિનતા જણાય તેટલા જ ભાગમા રંગ પુરવાનો છે તે સિવાયના ભાગમાં રંગ પુરવાનો નથી. ઇનામ-પહેલું ઇનામ, મી. હરિલાલ પ્રભુલાલ ભટ્ટ, રાણાવાવ તરફથી રૂ. ૨-૦-૦ નું આપવામાં આવશે. બીજુ ઇનામ ૮ મેથી મુજબ બાલજીવન તરફનું રૂ. ૧-૦-૦ નું આપવામાં આવશે. ત્રીજુ, ચોથું, પાંચમું ને છઠું ઇનામ દરેક રૂ. ૦-૮-૦ નું આપવામાં આવશે.

જવાબો મોકલવાની મુદત તા. ૨૧ મી જુલાઇ સુધીમાં વડોદરાના શીરનામે મળી જવા જ જોઇએ.

બંગાળાના તાજવગરના રાજાનો સ્વર્ગવાસ

" હું મારા દેશને માટે જરૂર પડે તો ફાંસીને માંચડે ચડવા પણ તૈયાર છું. "

જન્મ ૧૮૭૦]   દેશબંધુ દાસ   [સ્વર્ગવાસ ૧૯૨૫

: : : નિવેદન : : :

બંગાળાના સીંહનો સ્વર્ગવાસ

તા. ૧૬મી જુનના રોજ બંગાળાના સીંહ દેશબંધુ દાસ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. અને મર્ત્યલોકમાં આવે ને જાય, પરંતુ પ્રજાના હૃદયના સ્વામી તો દેશબંધુ જ હતા. અસહકારની મહાન લડતમાં મહાત્માજીની સાથે ઉભા રહી તેમણે દેશની પારાવાર સેવા બજાવી છે. લાખો રૂપિયાની આવકવાળી ખાનગી વકીલાતને તેમણે લાત મારી ફગાવી દીધી હતી અને પોતાની સ્થાવર મિલકત બંગાળી પ્રજાને ઉંડલા થોડાક માસ અગાઉ આપી દઈ તેમણે પુરેપુરી ફકીરી લીધી હતી. બંગાળ પ્રજા ઉપર જો કોઈએ પણ પોતાનો અસાધારણ પ્રભાવ પાડયો હોય તો તે મરહુમ લોકમાન્ય તિલક, મહાત્મા ગાંધીજી, અને દાસ બાબુ હતા. બંગાળાના આ સીંહના આવા અકાળ સ્વર્ગવાસથી દેશપર જે ભયાનક આફત વરસી છે તેનો આંક નીકળે એમ નથી. એમના આત્માને પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા સ્વર્ગમાં અનંતકાળની શાંતિ આપે એજ પ્રાર્થના ! પ્રભુ હિંદનાં બાળકોમાં દેશબંધુ દાસ જેવો આદર્શ ત્યાગ ને સ્વદેશપ્રેમ જગે ! અસ્તુ !

સુધારો—ચાલુ અંકના પાન ૧૮૪ ના પેરા ત્રણની ત્રીજી લીટીમાં "માત્ર એક જ વર્ષમાં તેઓ ૪૫ લાખ હીંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવી શક્યા છે" તેમ લખ્યું છે તેને બદલે 'આજ સુધીમાં તેઓ ૪૫ લાખ હિંદુઓને ખ્રીસ્તી બનાવી શક્યા છે' તેમ વાંચવું.

આભાર—આ અંકથી જૈનજીવન વડોદરામાં છપાય છે. છેલ્લા લગભગ ૧ વર્ષથી જૈનજીવન મુંબઈમાં જૈન વિજય છાપખાનામાં છપાતું હતું. જૈનજીવનની અનેક મુશ્કેલીઓ ને અડચણો વચ્ચે, તે નિયમિત રહી શક્યું છે તેનો યશ મોટે ભાગે ઉપરના છાપખાનાને જ ઘટે છે. તેમની ખંત, ઉત્સાહ ને રીતે જૈનજીવન તે પ્રેમના માલિક શ્રી. મગનલાલભાઈ, તેમના મદદનીશ શ્રી. ...ચરલાલ, તથા છાપખાનાના નાના મોટા તમામ કામદારોનું અંતર આભારી બન્યું છે. અમુક મુશ્કેલીઓને લઈ "જૈનજીવન" ને તે છાપખાનું બદલવું પડ્યું છે, પરંતુ જૈન વિજયના માલિક આ કામ માટે તેનો આભાર માને છે

આ અંકનાં લખાણો

કવિતા

મોર	શાન્તિનાથ	૩૭૨
મેઘરાજાની મહેર	માધવરાવ ભાસ્કરરાવ કર્ણિક	૩૭૩
બાલયોગીઓની અલખ	મહિપતરામ હિંમતરામ જોષી	૩૯૯

હાસ્ય વિનોદ–રમત ગમત

વિનોદની વાતો		૩૯૦
જનાવરોનું બાળજીવન		૩૮૭
ચિત્રોના ચમત્કાર		૩૯૨

પ્રવાસ

અંબરનાથનું પુરાતન શિવમંદિર	રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૩૭૭

સાહિત્ય

મોતીની માળા	ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચંદ્રનાં વચનામૃતો	૩૬૯
સ્વ. પ્રો. મઢિર	શ્રી અંબેલાલ સ. દેસાઇ	૩૮૦
સાહિત્ય સત્કાર		૪૦૦

વાર્તા

સંતોષી નર સદા સુખી		૩૭૪
ઊંટ વૈદુ	શ્રી હરિલાલ પ્રભુલાલ છાયા	૩૮૮
પંખીની સ્વતંત્રતા		૩૯૨
ભેંસ અને ઉંદર	રણછોડજી હ. શાહ	૩૯૫
બાપાનો ઘોડો		૨૯૫
શું થઇ ગયો !	સૌ. બ્હેન લલિતા	૩૯૬
ચાલો આપણે ઘેરે ?	કુમતર	૩૯૭
ભઉભાઇની આગ	ર. હ. શાહ	૩૯૯
મહેનતનો મહિમો	સુદર્શન	૩૯૮

મહીણું

આભાશેટ		૩૮૪
ઇનામમાળા		૪૦૩
નિવેદન...		૪૦૫

આવતો અંક

આ માસ વારલીઆ —બાળકોને પસંદ પડે તેવું મીઠું ગીત.

દાયણના ફુલ —સચિત્ર સરળ કવિતા

ઇસ્લામી કૌમી ગીતઃ—બાળકોના માનીતા લેખક શ્રી. કરીમ મહમદ માસ્તરે તૈયાર કરેલ મુસ્લીમ બાળકોને માટેનું એક સરસ ગીત સુંદર રંગીન ચિત્રો સાથે.

ચરિત ઇન્દ્રસ્ય ક્ર વિદ્યાધામક—એ નામાંકિત પુરુષનો ફોટો બાલજીવનમાં આવી ગયો છે અને એનું જીવનચરિત્ર આપવા બાળકોને વચન આપેલું તે મહાપુરુષની જીવનકથા તમારી આગળ રજુ થાય છે.

શ્રીયુત અટાટાભાઈનું જીવનચરિત્ર—સચ્ચાન ચ ચિત્રોસાથે આપણા રોજના ખાવામાં વપરાતા આપણા માનીના પરાય સંબંધી જાણવા જેવી હકીકત

કલોરોફોર્મ —એ અજબ વસ્તુ કે જે સુંઘવાથી બેભાન માલૂમ થાય છે બાળકોને માટે અતિ અગત્યનો લેખ.

સોટી પરીક્ષા—બાળકોના માનીતા લેખક શ્રી ભાઈ આ અંકમાં એક સોટી પરીક્ષાની કથા રજુ કરે છે

બે મૂર્ખાઓની વાતો.—પેટ પકડીને હસાવે તેવી રમુજી વાર્તા.

મોવાળીઆની માનતા.—બાપ્તિસ્માની માનતાને જેવું માન મળ્યું તેવું જ માન આ વાર્તાને મળશે

મરઘીની એક દાન.—બનાવટની દોરીપાટી બતાવતી એક મીઠી ટુંકી વાર્તા.

વાઘ—વાઘ વિષે બાળકોને અતિ અગત્યની માહિતી આ લેખમાં આપવામાં આવી છે

તે ઉપરાંત વિનોદની વાતો, નાની નાની વાતો, ઇનામમાળા, નિવેદન અને બીજા ઉપયોગી લેખો અને ચિત્રો.

આ માસિક શા. માણેકલાલ અંબારામ ડૉક્ટરે રાવપુરા, વડોદરામાં, શ્રી સયાજીવિજય છાપખાનામાં છાપ્યું અને રમણલાલ નાનાલાલ શાહે, બાલજીવન કાર્યાલય, આનંદપુરા, પોળ, વડોદરામાંથી પ્રકટ કર્યું તા. ૧-૭-૧૯૨૫.

બાલ ફોટોગ્રાફર

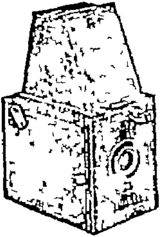

અમારા સુંદર

ઇહાગી રીફલેક્ષ કેમેરા

વતી એક બાળક પણ

સુંદર ફોટોગ્રાફ પાડી શકે છે.

બાલકોને બક્ષિસ

આપવા લાયક ચીજ છે !

ડેવલપીંગ, પ્રીન્ટીંગ,—
—એનલાર્જીંગ—
વિગેરે
સંતોષકારક રીતે
કરી આપીશું

કિંમત. રૂા ૧૯, ૨૩, ૩૨, ૩૭, ૪૨ અને ૫૮

-ઃસર્વ જાતનો ફોટોગ્રાફીને લગતો સામાન વેચનારઃ-

કોન્ટીનેન્ટલ ફોટો સ્ટોર્સ

૨૫૧, હૉર્નબી રોડ, મુંબાઇ

☞ પત્રવ્યવહાર ગુજરાતી ભાષામાં પણ થઇ શકશે. ☜

મુંબઈનાં પરાંનાં બે દેખાવો

ઓંધેરીની ગુફાનજીકનું એક સુંદર તળાવ

વસઇનો કિલ્લો

Photos \ / Pa+ ~ A \ Vak

બાલજીવન

સ્વ. ડૉ. ... સ્મરણાર્થે પ્રગટ થતું
(મુંબઈ અને કરાચીની મ્યુનીસીપાલીટીના તાબાની તમામ શાળાઓમાં મંજૂર, વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો તથા શાળાઓમાં ખરીદવાને મંજૂર થયેલું અને સર્વ શાળાઓમાં પુરસ્કાર ... સત્કાર પામેલું)

સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૫] ભાદરવો [પટેટી અંક] ૧૯૮૧ [વર્ષ ૫ અંક ૧૧

પારસી બાળકોને

વહાલા બાળકો,

અમારી મુબારક ચાલુ વર્ષનો આ અંક તમારા પટેટીના તહેવારપર તમને આનંદ આપવા પટેટી અંક તરીકે કાઢ્યો છે તમને ગમે તેવી જાતની વાતો, કવિતા ચિત્રો ને બીજા લેખો અંદર એકઠા કર્યા છે પારસીઓની અસલની જન્મભૂમિ ઇરાન દેશની એક સુંદર રસિક કથા—સોહરાબ ને રુસ્તમની વાર્તા—આ અંકમાં સચિત્ર આપી છે તે તરફ તમારું લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે

આ અંક તમને ગમે છે કે ? તમે તેમાંનાં ચિત્રો, વાતો, વિગેરેથી ખુશી થયાં છો કે ? તો તમે એક કામ કરશો ? તમને પણ દોસ્તો કે બ્હેનપણીઓ હશે. જે ગમ્મત તમે 'બાલજીવન' મારફત માત્ર મહિને ચાર આનામાં મેળવો છો તે તમારા દોસ્તો કે સહીયરો મેળવે એ તમને ગમે કે ? વળી એથી 'બાલજીવન' ને પણ લાભ થાય. તમારી મહેરબાની ને મદદની તો તેને હમેશની જરૂર છે જ તો તમારું બનતું કરી આજથી રૂડે દિને તેમને ગ્રાહક થવા આગ્રહ કરજો.

તમો વ્હાલાંઓનો આ તહેવાર ખુશી આનંદમાં પસાર થાય અને તમારું નવું વર્ષ આનંદી ને આબાદીભર્યું નિવડે એવી અંતઃકરણની દુવા છે

તંત્રી—બાલજીવન

નહી. કેમકે એ તો સારા લાકડાનો કટકો છે " પણ પેલી સ્ત્રી
ઘણા જ કાલાવાલાથી કહ્યું. "એટલો લાકડાનો કટકો જો તમો આપ
તો ગરીબ માણસોને બળતણના સ્થળે બાળવા ને તાપણ કર
કામ લાગશે ને તે તમને ઘણી દુઆ દેશે."

ડોનાલ્ડે તેણીના પ્રતિ કરડી દ્રષ્ટીથી જોયું અને મનમ
લેણુ ધાર્યું કે તેણીના હાથમાથી આ ટુકડો પણ લેઇ લે.
કટાળી જઇ બોલ્યો, " ચાલ વારૂ આ લઇને જલદી
" ડોનાલ્ડની જીંદગીમા આ પહેલી જ બક્ષિસ હતી ।

નાની સ્ત્રી તે લાકડાનો કકડો લઇ જતી રહી. પરંતુ
તો, ઘણોજ બ્હીન્યો. તેણે ગભરાયેલા ચહેરે બારણ
ગ મુક્યો તેમ જ અકળાયેલો પોતાના બીછાના ઉપર
કુલ અને તયબી આ હતી કે જ્યારે પણ તે પેલી સ્ત્રીને
ગામાનાસ્તો ત્યારે વારવાર બોલતો કે ખરેખર તે
જય ગાના બાનુ ઉદાર થવું એ ઘણી સારી વાત છે પણ
જય વતા નોની અહેખાઇ કરે તેમ મારી પણ કરે ।
જય જય નિશા એક મહીનો પસાર થઇ ગયો અને એક
કુલડા ની પાસેદ અવાજ તેના કાને સંભળાયો. અ
સમય ચરોલત સતાડી દીધી
જય જય બરી બારતા હું મુ જરા બારણ ઉઘાડીને મને
જય જય જાકડાનુ
જય જય વકળ રૂપીઆટ્યો, " વળી હુ શા માટે અહી
પીઆ ગ્રીબ ગરીબને આપી શકે ?"
કુલના સુથી બહાર કાઢ્યું તુરત પેલી સ્ત્રી અંદર દાખલ
જય જય વાદ તો રાતે જ્ય. મને આજે તમે શું આપશો ?"
જય જય વાદ, સામા તેણે પોતાની આસપાસ અને ઉપર નીચે
જય જય વાદ વા એક માસ ખુરશેલા દોરડાનો કટકો તે સ્ત્રીના હા
દેખત ઉપરડાનો કટકો પડ્યો જોયો. ને સાથે
રહુ છું " એક પણ શબ્દ વધુ બ
ની જા ।

તે પછી ડોનાલ્ડ ઉંઘી ગયો અને તેને સ્વપ્ન આવ્યું કે તેણે સારી સખાવત કરી હતી. કોઇ વેળા તે એકલો જ પોતાના સાથ બબડતો કે, "લોકો કહે છે તેમ હું કઇ એટલો બધો કંજુસ. કેમકે હું હમેશ ગરિબ માણસોને માટે દોરડા ને લાકડાનાં ઉધાર દિલથી આપી દઉં છું!"

એક દિવસે એવો બનાવ બન્યો કે કંજુસ ડોનાલ્ડ ઘ-જ માંદો પડયો અને બિછાના પરથી તેનાથી ઉઠી શકાયું નહિ. પાડોશીઓએ તેને વૈદને બોલાવવા કહેતાં પૈસા જતાં એ બીકથી તે વૈદને બોલાવવા અખાડા જ કરતો. હવે બન્યું કે એક સવારે જ્યારે તે ઉંઘમાથી જાગી ઉઠયો ત્યારે પેતી જ ને પોતાના બીછાના આગળ ઉભેલી જોઇ તેણીએ કહ્યું, "મને પણ મદદ કર"

ડોનાલ્ડે કહ્યું, "તુ જુએ છેની કે હુ બિમાર છુ તેથી વધારે ન થઇ ગયો છું પણ તુ કોઇ દિવસે મારા હાથે ખાલી નથી માટે જા. મારા આગલા બારણા આગળ કુચી પડેલી છે તે લઇ ણી સરસ છે અને તાળાં કુચીવાળો એના ચાર પેન્સ તને આપશે."

"ચાલ, ત્યારે હવે હું જાઉ છુ" એટલુ બોલી તેણી તેની ર આગળથી ગુમ થઇ ગઇ

રાત પડી અને તે ભર ઉંઘમા પડયો. ઉંઘમા તેણે નીચલુ પ્ન જોયું

એક કાળી પણ જોરથી વહેતી નદી નજીક ડોનાલ્ડે પોતાને લો જોયો, અને તેની નજીક તેણે એક સુંદર મકાન જોયું એક ફિરસ્તો ઉભેલો હતો. તેણે ડોનાલ્ડને કહ્યુ "આ મકાન છે એ તુ જાણે છે?"

ડોનાલ્ડે ધ્રુજતા ધ્રુજતા જવાબ આપ્યો, "નહિ"

પેલા ફિરસ્તાએ કહ્યું, "આ સ્વર્ગનો દરવાજો છે"

ડોનાલ્ડ બોલ્યો. "મને અંદર દાખલ કરશો?"

ફિરસ્તાએ ઉત્તર દીધો, "જો તું આ નદી પસાર કરી ઉચા ડ પર જઇ ત્યાંનો દરવાજો ઉઘાડે અને ત્યા ઉભેલો ફિરસ્તો તને દે તો જા!"

ડોનાલ્ડ, ત્યા શી રીતે જઇ શકે તેના વિચારમા હતો તેટલામા પેલી જ સ્ત્રી ત્યા જણાઇ તુરત તે, તેણીની આગળ દોડી ગયો. પેલી સ્ત્રી બોલી, "ડોનાલ્ડ, હુ તને તારી બક્ષિશ પાછી આપુ છુ તે મને જે લાકડાનો કટકો આપ્યો હતો તે હુ તને પુલ ના રૂપમા આપુ છુ "

સ્ત્રી બોલી રહી કે નદી પર એક પુલ થઇ ગયો. હ્યુસ તે ઉપર થઇ સામે કિનારે જતો રહ્યો. પણ હવે પહાડ પર તે કેમ ચડે? તેટલામા પેલી સ્ત્રીએ એક દોરડુ તે પહાડ પર ટા ગી આપ્યુ અને કહ્યુ, "લે આ તારૂ દોરડુ પાછુ લઇ લે." આ દોરડાની મદદથી ડોનાલ્ડ પેલા ભવ્ય મકાન આગળ આવી ઉભો. પણ તે મકાન તો બધ હતુ અને તેથી તે નિરાશ થઇ બોલ્યો, "ઓ પ્રભુ! આ દરવાજો તો બધ છે! હુ અદર શી રીતે પ્રવેશ થઇ શકુ?" તેવામા પેલી જ સ્ત્રી પાછી આવી અને કહ્યુ, "ડોનાલ્ડ! તુ ગભરાતો નહિ લે, આ તારી કુચી હુ તને પાછી આપી દઉ છુ" અને તે કુચીવતી તેણે તે ભવ્ય મકાન ઉઘાડ્યુ પરતુ ફિરસ્તાએ તેને અદર પેસવા દીધો નહીને કહ્યુ કે, "હજી તે તારી સખાવ તનો સારો ઉપયોગ કર્યો નથી. માટે તારાથી અદર અવાશે નહી."

ઉપલુ સ્વપ્ન જોયા પછી તેની આખો ઉઘડી ગઇ તેણે પ્રભુ ની પ્રાર્થના કરી કે, જો મારી આ માદગીમાથી આટલી વાર ઉઠુ તો મારી કરોડોની દોલતમાથી ગરીબોને મણુ દાન કરીશ. પ્રભુ ઇચ્છાથી થોડા દિવસ પછી તે સાજો થયો અને પોતાના વચન મુજબ ગ રીબ ગુરબાઓને પાળવા પોષવામા અને દુખીઓના દુખ નિવારણ કરવામા પોતાની દોલત વાપરવા લાગ્યો. થોડા દિવસ પછી તેને પેલુ જ સ્વપ્ન પાછુ આવ્યુ આ દરમ્યાન તેને પેલા દેવતાએ ભવ્ય મકાનમા પ્રવેશ કરવા દીધો ને તે ખુશ ખુશ થઇ ગયો.

આ રીતે જે બાળકો દાન કરશે તેઓ ડોનાલ્ડની પેઠે સ્વર્ગ મા જશે પ્રત્યેક બાળકે પોતાના બીજા બાળક બધુઓને તગીના સમયે ઉદાર દિલથી મદદ આપવી જોઇએ.

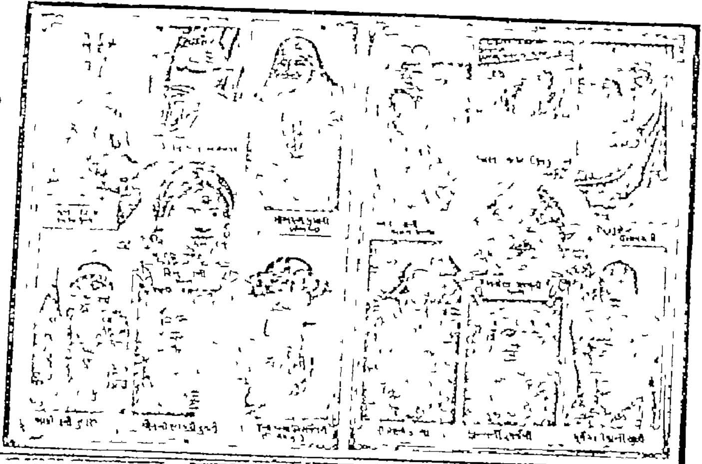

પાન]

સોરાબ અને રૂસ્તમનો મેદાને જંગમાં પહેલો ને છે[illegible]

સોરાબ અને રૂસ્તમ

પ્રાચીન ઇરાનની એક યાદગાર વાર્તા

લખનાર શ્રી હરિલાલ મ ખરા,
બી. એ., એલએલ. બી.

રૂસ્તમની સમગાનની શાહજાદી સાથે શાદી

શાહનામાનો 'રચનાર કવિ ફીર્દોશી જણાવે છે કે ઇ સ પૂર્વે આશરે ૬૦૦ વરસ પહેલા અરલ સરોવર અને ઇરાની અખાત વચ્ચે ઇરાન (પર્શીયા) અને તુરાન (તાર્તરી કે તુર્કસ્તાન) નામના બે મોટા રાજ્યો આવેલા હતા. તેઓની સરહદ જીહુન નદી (અમુદરીઆ) થી જુદી પડતી હતી. એ નદીનો વિશાળ પટ બન્ને રાજ્યોના અરસપરસ ઝગડા અળસાવવાને પુરતો ન હોતા

ઇરાનના રાજ્યમા રૂસ્તમ નામે એક વીર યોદ્ધો હતો. તેણે તુરાનના શહેનશાહ અફ્રાસિયાબ સામે ઘણી વાર જીત મેળવી હતી. છેવટની મોટી ફત્તેહથી બન્ને રાજ્યો વચ્ચે થોડા સમય થયા સમાધાની ચાલતી હતી. પરન્તુ ઇરાનનો શાહ કાઇકાઉસ નબળો અને મોળો હોવાથી ઝાઝી વાર સુલેહ ટકી રહે એવો રૂસ્તમને ભરોસો નહોતો. તન તોડ મહેનતનું પરિણામ કાયમ ટકશે નહી એવા ખ્યાલથી તેને અફસોસ થતો હતા.

ઉદાસી મટાડવા રૂસ્તમ એક વેળા હમેશ કરતા વધારે દૂર શિકાર પાછળ નીકળી પડયો, અને જીહુન નદીને પેલે પાર તુરાનના જ ગલો મા દાખલ થયો એકલો જ હોવાથી તેણે શિકારના તેમ જ બચાવ વખતના શસ્રો સજ્યા હતા. સાજ પડતા તે એક મોટા ઝાડ તળે આફ્રાસિયાબને તુરાનનો ઉતર્યો. પોતાના બળવાન ઘોડા "રક્ષ" ને, તેના જીન

રૂસ્તમનો કટ્ટો વેરી છે તેથી જો તારી વાત તેના જાણવામાં આવશે તો બાપના વેર બદલ તે દીકરાનો જીવ લેશે."

આવા વહેમોને હસી કાઢીને સોરાબે બાપનું નામ દીપાવવાનો ઇરાદો જણાવ્યો. તુર્ક લોકોની ફોજ એકઠી કરીને કાઇકાઉસને પદભ્રષ્ટ કરી પોતાના બાપને ઇરાનના તખ્ત ઉપર બેસાડી બન્ને મળીને અફ્રાસીયાબને જેર કરી પિતા પુત્રને ઇરાન તથા તુરાનનું રાજ્ય સંઘાડસ જથી ચલાવવાની ધારણા કહી સંભળાવી. થોડી મુદ્દતમાં જ સારૂ લશ્કર જમાવી તેની સરદારી સોરાબે લીધી. શોધ કરતા રક્ષના તોખમનો એક ઘોડા મળી ગયો. જ્યારે લશ્કરી પોશાક પહેરીને એના પર તે સ્વાર થતો ત્યારે સોરાબને લાગતું કે બસ, આવા ઘોડા પર પલાણ માંડ્યા પછી હું બેધડક દુશમનોને હરાવી શકીશ. કાઇકાઉસ હવે ઇરાનની ગાદીપર બેઠો વખત જ રહેશે"

જ ગે–ઇશાન

લોકોને સોરાબની તરફદારી કરતા જોઇને સમગાનના *શાહે તેની હિલચાલને ટેકો આપ્યો. સોરાબ રૂસ્તમનો બેટો થાય છે એ હકીકત ધીમે ધીમે અફ્રાસિયાબના કાન પર આવી હતી. રૂસ્તમ સાથે બાથ ભીડી શકે એવો કોઇપણ મર્દ હોય તો તે ફક્ત સોરાબ હતો અને દ્વંદ્વ યુદ્ધમાં તેને હાથે રૂસ્તમ માર્યો જાય તો રાજનો મોટો શત્રુ નાશ પામે એમ હતું આવી આશાથી અફ્રાસીયાબે 'માન અને બર્માનની સરદારી હેઠળ બાર હજાર ચુનંદા સીપાઇઓ સોરાબની મદદે મોકલ્યા, તેમ જ કીમતી ચીજો લાદેલા દશ ઉંટ, દશ ઘોડા, તથા જવાહીર મઢેલુ તખ્ત બક્ષીસ કર્યાં. પોતાનો મનસુબો પાર પાડવામાં સોરાબ અને રૂસ્તમ એક બીજાને ન ઓળખે એ જરૂરનું હોવાથી અફ્રાસીયાબે પેલા સરદારોને એ બાબતની તાકીદ આપી હતી.

સુંદરીના છટકામાં સોરાબ

હોઇના પુલવતી છઇહુન નદી ઉતરીને સોરાબ તમામ લશ્કર સાથે ઇરાનમાં પેઠો. માર્ગમાં પહેલો કિલ્લો આવ્યો તે સફેદ કિલ્લા તરીકે

* શાહ એટલે રાજા અને શહેનશાહ એટલે રાજાઓનો રાજા.

ઓળખાતો હતો. તેના મગરૂર સુબા હુજીરને સોરાબે દ્વંદ્વ યુદ્ધમાં હરાવીને તેના ઠાલાવાલા પરથી મારી ન નાખતા જીવતો કેદ પકડયો. હુજીર પકડાયા પછી ગુર્દઅફ્રીદ નામની એક શુરવીર છોકરીએ લશકરી પોશાકમા કિલ્લામાથી નીકળી આવીને સોરાબ સાથે દ્વંદ્વ યુદ્ધની માગણી કરી. ઝપાઝપીમાં સોરાબના શસ્ત્રથી માથાનો ટોપ ઉડી જતા તેના કાળા લાબા વાળ ખભાપર છવાઇ ગયા અને સ્ત્રી જાતિ ઓળખાઇ ગઇ. સોરાબે તેનુ કાંડુ પકડીને કહ્યુ, "પરીચહેર હવે તુ ક્યા જશે? મર્દોની સાથે તુ લડવા શા માટે આવી? હવે તો તારે કેદી તરીકે મારી છાવણીમા આવવુ પડશે." ગુર્દ બોલી, "એક ઓરતને હરાવીને શુ મલકાય છે? ખરો લાભ લેવો હોય તો ચાલ મારી સાથે કિલ્લામા. હુજીર પકડાયા પછી મારો બુઢો બાપ ગુસ્તહમ તેનો બચાવ કરે છે જો હુ સલામતી કરીશ તો તે આખો કિલ્લો તારે હવાલે કરી દેશે. ફતેહ મેળવનારને બીજુ શુ જોઇએ ?"

તેના હાવભાવ અને નખરાથી ભોળવાઇને સોરાબ તેની સાથે ગયો. ગુર્દઅફ્રીદે થોડો જરા આગળ કરીને કિલ્લામા જઈ દરવાજો બંધ કરાવી દીધો અને દિવાલની ટોચ પર ચડીને સોરાબની હાંસી કરી ! ઠગાઇ ને નાસીપાસીથી ગુસ્સે થઇને સોરાબે કિલ્લો સર કરવાના કસમ ખાધા. ગુર્દ અફ્રીદના પિતાએ શાહ કાઇકાઉસ ઉપર બનેલી બીનાનો સંદેશો મોકલ્યો અને પોતે રાતોરાત તમામ માણસો સાથે છુપે દરવાજેથી કિલ્લો ખાલી કરી ગયો. પ્હો ફાટતાં દરવાજા તોડાવી સોરાબ અંદર પુસ્યો તો કિલ્લો તદ્દન ઉજ્જડ હતો. ગુર્દનો પત્તો નહી મળવાથી તે ઘણો નાઉમેદ થઇ ગયો. અફ્રાસિયાબ વાળી ફોજનો સરદાર હુમાન તેની સ્થિતિ પામી જઇ બોલ્યો, કોઇપણ જવા મર્દ બે ઘડીની ગમ્મત સિવાય ઓરતોમાં લોભાતો નથી. નામીથી કારકીર્દિને બદલે શું તુ શરમાવનારા હવસને ચાહે છે? તુ અમારો આગેવાન થઇને આમ કરશે તો કેમ ચાલશે? જ્યારે ઇરાનનુ રાજ્ય તાબે થશે ત્યારે એવી તો મોજ મજા છબીલીઓ મળી આવશે.

આવા વચનોથી સોરાબનો જીવ ઠેકાણે આવ્યો.

રૂસ્તમની તૈયારી

સફેદ કિલ્લો પડયાના ખબર મળતા કાઇકાઉસે રૂસ્તમને તેના વતન ઝાબુલથી તેડાવ્યો. રૂસ્તમે હાજર થવામા ત્રણચાર રોજની ઢીલ કરી. તેથી શાહે ગુસ્સે થઈને તેને ગરદન મારવાનો હુકમ કર્યો! એ ફરમાન બજાવવાની કોઇની હિંમત ચાલી નહી. આજ સુધીમાં પોતે ઇરાનના રાજ્ય માટે જેહમત ઉઠાવી તેનું બ્યાન કરીને રૂસ્તમે કૈકાઉસને ધિક્કાર આપ્યો અને ચાલી જવા તૈયારી કરી. પણ એવામા ગુદર્ઝ નામના એક ... એ શાહ તથા રૂસ્તમને સમજાવીને ટાઢા પાડયા. તે રોજ ... ફૂત ઉઠી અને બીજે દિવસે તમામ ફોજ રૂસ્તમની સરદારી તળે ... ગામા આવી

હજી સુધી સોરાબે સરહદને ... ના છોડયો ન હતો, સાંજને વખતે હુમાનની સાથે બુરજ ઉ... ઇને સોરાબ ચોમેર જોતો હતો, એવામા ઇરાનીઓની ફોજ ... આવતી દેખાઈ પાયદળ સ્વાર અને હાથીની કોગળ દી જોઇને તમામ થડકી ગયા. પણ સોરાબ નિડર રહ્યો. કિલ્લામા ગોધાઇ રહેવાને બદલે તેણે બહાર નીકળી પડીને દિવાલની તળેટીમા પડાવ નાખ્યો. છાવણીના મધ્ય ભાગમા શહેનશાહી તંબુ ઠોકીને તેમા અકુાસિયાબવાળુ તખ્ત ગોઠવ્યુ જ્યારે પધ્ધતસર કામ કરવાનુ હોય ત્યારે સોરાબ એ તખ્ત ઉપર બેસીને રાજ્યપદ ધારણ કરતો હતો. ઇરાની ફોજે, ત્યાથી કેટલેક દૂર મુકામ કર્યો. આખી રાત બન્ને બાજુ લડાઇની તૈયારી કરવામા પસાર થઇ

બાપ–દિકરો મેદાને જંગમા

સવાર પડતા જ સોરાબે શાહ કાઉસના તંબુ તરફ પોતાનો ઘોડો ચલાવ્યો. તે દિવસે રૂસ્તમનો વિચાર લડાઇમા ઉતરવાનો ન હતો અને ત્યાર પછી પણ એ જમાનાની રસમ મુજબ છુપે નામે લડવાનો તેનો ઇરાદો હતો કે કદાચ હાર થાય તો પોતાના નામને બટ્ટો લાગે નહિ. સોરાબ દુશ્મનોને શેહ ખવડાવતો શાહના તંબુ સુધી પહોંચી ગયો અને પોકાર કરી કાઉસને હાથો હાથની લડાઇમા ઉતરવા બોલાવ્યો. જવાબ નહિ મળવાથી તેને નામર્દ ધિક્કારી

વગેરે કહીને તબુના દોરડા તરફ સોરાબે એવા જોરથી ભાલો ફેંક્યો કે કેટલીક મેખો ઉખડી જવાથી તબુનો કેટલોક ભાગ ઉઘાડો થઇ ગયો.

શાહે ગભરાઇને રૂસ્તમને તેડાવ્યો. શાહની નામર્દાઇ પર લ્યાનત વરસાવતો રૂસ્તમ ઝટપટ બખ્તર સજી રકુશ પર સ્વાર થઇ આવી પહોંચ્યો. સોરાબે ખાસ કારભારીને એક બાજુ આવવા ઇશારત કરી.

આજ પહેલી જ વાર [illegible] કરી. એકબીજાને ઓળખ્યા વિના સામસામા આવ્યા. રૂસ્તમે [illegible] સામાવાળા તરફ એકી ટસે જોઇ રહ્યા બાદ જણાવ્યું "ખુબ [illegible] જોન. તને મારી નાખવા મારૂં દિલ કહેતું નથી. તું હજુ બચ્ચું [illegible] રે હું લડી લડીને ઘરડો થઇ ચુક્યો છું આજ સુધીમા કોઇ મને [illegible] થી શક્યુ નથી. માટે મારૂં કહ્યું માનીને તું બીજી જગોએ તાર [illegible] બ અજમાવ."

આવા માયાળુ શબ્દોથી [illegible] રાબ ગળગળો થેઇ ગયો. તેણે કહ્યું, "મને એક જ સવાલ પૂછવા દે. મુલકમશહુર નીરમના વંશનો મહાન રૂસ્તમ શું તું જ છે?"

રૂસ્તમ બનાવટી નામથી લડવાનો હોવાથી બોલ્યો, "હું રૂસ્તમ નથી તેમ નીરમના વંશનો પણ નથી, મારે રાજ્ય નથી તેમ ઉંચું કુળ પણ નથી."

જે હેતુથી રૂસ્તમને બાજુએ બોલાવ્યો હતો તે ફેકટ જવાથી સોરાબની સઘળી આશાઓ નાશ પામી. જો તેણે પોતાને રૂસ્તમનો દિકરો જણાવીને સાબીતીમા પેલી મહોર દેખાડી હોત તો બાપ દિકરાનો મેળાપ કેવો ખુશકારક થાત! પણ રૂસ્તમનો ચોકખોચટ જવાબ સાંભળીને એણે વધારે પૂછવાનુ માંડી વાળ્યું. કીસ્મતની ગતિ ઉલટી હતી.

પછી બાપ-દિકરા વચ્ચે જબ્બર લડાઇ જામી. પ્રથમ ભાલાથી બન્ને વીરો લડ્યા. ભાલા ભાગી જવાથી તલવારો હાથ ધરી. આખરે ગદાઓ લીધી. લડાઇ એવી જોરસોર ચાલતી હતી કે તેઓના બખ્તરો ચુરાઇ ગયા; ઘોડાઓ થાકીને લોથ થઇ ગયા.

લોહી અને પરસેવાથી બન્ને વીરો લદબદ થઇ ગયા, અને જરા શ્વાસ ખાવા થોભ્યા.

જરા વાર રહીને બન્નેએ તીરકામઠાં લીધાં એક બીજાના ભા ચાલાકીથી ઢાલ પર ઝીલાતા હોઇને કોઇની હારજીત થઈ નહી. આખરે તેઓએ એક બીજાને કમરબંધ પકડીને ઘોડા ઉપરથી ઉથલાવી નાખવાનો દાવપેચ રમવા માંડયો. ફરીફાઇ એવી સખત ચાલી કે બન્ને જણુ ફરીને થાક ખાવા થોભ્યા. પછી સોરાબે પોતાની વજનદાર ગદા ઉંચકીને રૂસ્તમના માથા પર ઓચી તો એવો જોરથી ફટકો લગાવ્યો કે ઘણી વાર સુધી તેને કળ વળી નહી. રાત પડવા આવેલી હોવાથી બીજે દહાડે મલ્લકુસ્તી ખેલવાનું નક્કી થયું

ખુનખાર લડાઇનો બીજો દિવસ

રાતે ખાણુ ખાતી વેળા સોરાબે હુમાનને કહ્યુ, "જે યોધ્ધાની સાથે હુ આજે લડયો તેનાં બળ અને છટા રુસ્તમના જેવા જ લાગે છે કદાચ મારે હાથે માર્યો જાય પછી તે મારો બાપ ઠરે એવું ખુદા ન કરે!" હુમાન પોતાનો પાઠ અફ્રાસિયાબ પાસેથી ભણ્યો હતો. તેણે જણાવ્યુ, "મે રુસ્તમને ઘણી વાર દીઠેલો છે તેથી કહી શકુ છુ કે એ યોદ્ધો ભમે તેવો રુસ્તમને મળતો આવે તો પણ એ રુસ્તમ તો નથી જ"

બીજે દહાડે મેદાનમા ભેટો થતાં સોરાબનુ દિલ ફરીથી પીગળ્યુ તે બોલ્યો, "ગઇગુજરી ભુલી જઇને ચાલ આપણે લડવુ બંધ કરીએ. કોઇ છુપી સત્તા મને તારા પક્ષમા ખેંચે છે તારૂં નામ છુપાવ નહિ તારા જેવા બહાદુરનું નામ જગજાહેર હોવુ જ જોઇએ. મારે કહે, શુ રૂસ્તમ છે? યા ખુદા! હું તારો દોસ્ત થવા માગુ છુ"

ગઇ કાલના ઘાથી રૂસ્તમ હજુ સુધી મ્હો ચવચવાળતો હતો. તેથી તેણે પોતાનુ ખરૂં નામ બતાવ્યુ નહિ તેહમીનાએ ખોટી અવતર્યાના ખબર આપેલા હોવાથી એ પોતાનો બેટો હશે એવો તેને બિલકુલ ખ્યાલ આવ્યો નહિ.

બાપની ગર્દન કાપવા બેટાની તૈયારી !

મલ્લકુસ્તી શરૂ થઇ ઘણીવાર સુધી દાવપેચ ખેલાયા બાદ રૂસ્તમ જમીનપર ગબડયો. સોરાબે સિંહની માફક ગર્જના કરી તેની છાતીપર કુદીને તેનુ ગળુ કાપવા તલવાર ઉગામી.

રૂસ્તમ એકદમ બોલી ઉઠયો, "રહે રહે ! તારી તલવાર હઠાવ. તુ આ દેશનો કાયદો જાણતો નથી કે કુસ્તીમા બીજી વાર હરીફ નીચે પડે તો જ તેને મારી નાખવામા આવે છે " આવો નિયમ હતો જ નહિ તો પણ સોરાબે ભરોસો રાખીને રૂસ્તમને છુટો કર્યો. ત્રીજે દહાડે ફરી દાવ ખેલીને પરિણામ લાવવાનુ ઠર્યું

રાત્રે હુમાને સોરાબને કહ્યું કે કુસ્તીના કાયદાની બાબતમા તેના હરીફે તેને ઉંઠા ભણાવ્યા હતા

ત્રીજે દહાડે આખર નિકાલ માટે બન્ને યોદ્ધાઓ ભેગા થયા. સોરાબે જણાવ્યું, " તારી સચ્ચાઇ કેટલી છે તે હુ પામી ગયો છુ હજી પણ કાઇ પેચ રમવાની તારી ધારણા છે કે શુ ? યાદ રાખ, મે બે વખત તને જતો કર્યો. પણ આ ફેરે એમ થશે નહિ "

કસાયલા યોદ્ધાએ જવાબ દીધો, " જુવાન લોકો હરથી બદે મગરૂર અને સાહસિક હોય છે સાવધાન માણસ કદિ બડાઇ હાકતો નથી. કોણ જાણે છે કે મારે હાથ તારૂં ગુમાન ઉતારશે નહિ ? "

બાપબેટાની અરસપરસ પહેલી ને છેલ્લી પીછાન

અગાઉની માફક તેઓ બાથંબાથા આવ્યા, અને આ વખત રૂસ્તમની ફતેહ થઇ તેણે સોરાબને પટકી પાડયો, પણ કદાચ તે છટકીને પાછો ઉભો થઇ જશે એવી ધાસ્તીથી પોતાની કટાર તેના પાસળામા ભોંકી દીધી હવે થઇ ચુકયુ એમ જાણીને સોરાબ બોલી ઉઠયો, " અફસોસ ! હુ મારા બાપની શોધમાં અહીં આવ્યો પણ તેનો મેળાપ થવાને બદલે મારો જીવ ગુમાવુ છુ ! જો મારો બાપ જાણે તો આનો બદલો લીધા વિના રહે નહિ ! "

ઇરાનના યોદ્ધાએ પુછયુ, " તારા બાપનુ નામ શુ છે ? "

મોતને કિનારે પહોચેલો સોરાબ બોલ્યો, " મારો બાપ રૂસ્તમ છે, અને મારી મા સમગાનની શાહજાદી તેહમીના છે ! "

આ સાંભળતા જ રૂસ્તમનું લોહી ઉડી ગયું, "કમનસીબ જવાન! તારી પાસે એ વાતની કંઇ સાબિતી છે કે ખાલી મને પજવવા ખાતર એમ બોલે છે? જાણ કે હું પોતે જ રૂસ્તમ છુ!"

સોહરાબ બોલ્યો, "હાય! મારૂં દિલ પહેલેથી જ કહેતું હતું કે તુ મારો બાપ છે! મે ફરીફરીને તારી ઓળખાણ માગી તો પણ તને સામી લાગણી થઇ નહિ! હવે જો સાબિતી જોઇતી હોય તો મારૂં બખ્તર ખસેડીને મારે હાથે તારી મહોર આપેલી છે તે જો. મને અગાઉથી જ કેમ કહ્યું નહિ કે હું રૂસ્તમ છુ?"

બાપનો સંતાપ

નામવાળી વીંટી જોતા જ રૂસ્તમ દુઃખી થઇને પસ્તાવો કરવા લાગ્યો. હવે શું વળે! એવામાં તેને યાદ આવ્યુ કે કાઇકાઉસ પાસે ગમે એવો જખમ રૂઝાય એવો મલમ હતો. એ મલમ લાવવા તેણે હજુરીઆ ગુદર્ઝને મોકલ્યો. કાઉસ પોતાને થયેલું અપમાન ભુલી ગયો નહોતો. તેથી તેણે મલમ આપવાની ચોકખી ના પાડી. આ ઉપરથી રૂસ્તમ પોતે મલમ માગવા ચાલ્યો, પણ હજી થોડેક ગયો એટલામા સોહરાબ ગુજર્યાના ખબર ફરી વળ્યા.

તુરાનીઓનો સરદાર મરાયાથી લઢાઇ આપોઆપ બંધ પડી. સોહરાબની લાસ રૂસ્તમના રહેઠાણ ઝાબુલિસ્તાનમા માન સાથે દફનાવવામાં આવી જ્યારે આ ખબર સમગાન પહોંચ્યા ત્યારે શોકથી તેહમીનાનો પ્રાણ પરલોકમા ચાલ્યો ગયો.

---

૧ ઇરાનના આ મહારાજાનો અંત ઇ. સ. પૂર્વે ૩૩૩માં આવ્યો. મહાન સીકંદરે ઇરાનના શાહ દારાયસને હરાવી ઇરાન જીતી લીધું તેના પછી પાર્થીયન વંશના રાજાઓના અમલમા ઇરાન આવ્યુ હતુ પછી આરબોએ ઇરાન જીતી લીધુ અને ઇરાનમાં મુસલમાની ધર્મ ફેલાયો. કટ્ટર ધર્મચુસ્ત ઇરાનીઓ ધમાંધ મુસલમાનોના ત્રાસથી કટાળી પોતાનો પવિત્ર આતશ લઇ હિંદની ભૂમિમાં સંજાણ આગળ આવ્યા જ્યાં ઉદાર મનવાળા હિંદુઓએ તેમને આવકાર આપ્યો. હાલ પણ ઇરાન મુસલમાનોના હાથમાં છે ને તેમનો રાજા 'શાહ' કહેવાય છે ઇરાન આજે બીજા યુરોપમાં રાજ્યો કરતા પણ જ પછાત છે ઇરાનની વિશેષ હકીકત હવે પછી

તાજો રોજગાર

એક રાજા હતો તે એક વાર દરબારમા પોતાના દિવાનને કહેવા લાગ્યો કે આજ તો મે વેગણનુ શાક ખાધુ તેથી મારા પેટમાં સખત શૂળ ભોંકાય છે

તેનો પ્રધાન ખુશામતીયો ને ચાપલો હતો. તે બોલ્યો,–મહારાજ ! ખરી વાત છે એ નાપાક, કમબખ્ત, નાલાયક વેગણની જાત જ એવી છે ! જુઓને મહારાજ, બીજા કોઇ પણ શાકને એ શાક જેવા કાંટા કદી હોય છે કે ? વેગણના જ ડીંટાને કાંટા હોય છે

ઉપરની વાતને થોડા દિવસ વહી ગયા. એક દિવસ રાજા પ્રધાનને કહે,–પ્રધાનજી ! આજે મે વેગણનું શાક ખાધેલું એવુ સરસ બનેલુ અને તેમા એવો તો અમૃત જેવો સવાદ આવે કે, બસ, વાત નહિ કરવાની

પ્રધાન બોલ્યો,–બરાબર છે મહારાજ વેગણનુ શાક જ એવુ ખુબીદાર છે એના જેવુ સ્વાદિષ્ટ શાક બીજે છે જ ક્યા ? આપ પૃથ્વીપરના મહારાજ અને વેગણ શાકનો મહારાજ ! મહારાજ ! આપને માથે પણ તાજ છે અને વેંગણને માથે પણ ડીંટા રૂપી તાજ છે !

રાજા કહે—પણ દિવાનજી ! તે દિવસે મે વેગણને ખુબ વખોડયા ત્યારે તો તમે વેગણની બહુ વખોવણી કરી હતી. આજે આમ કેમ ?

નીચ અધમ પ્રધાને જવાબ આપ્યો—ખુદાવિંદ ! હુ આપનો નોકર છું કાંઇ વેગણનો નોકર છું ? મારે તો આપ કહો તેમ કરવાનુ ને આપની હામાં હા ભણવાની !

–છુમંતર

卐 જાદુગરના જાદુ 卐

એક જાદુગર હતો. તેને જાદુના ને છુમંતરના ખેલો બહુ સરસ આવડે. એક વાર તેણે દૂરથી એક હાથીને આવતો દીઠો. તે સમજ્યો કે આ હાથી પર મારો જાદુ ચલાવું ત્યારે જ મારૂં નામ જાદુગરા ને ત્યારે જ હું પ્રોફેસર આલ્વારો કે ઝીમનનો પીતરાઇ ગણાઉં (જુઓ ચિત્ર ૧)

તેણે તો જંતરમંતર કરવા માંડ્યા ને હાથીની આંખમાં ઘેન ભરાવા માંડ્યું (જુઓ ચિત્ર ૨) હાથી ઉંઘવાની સેતરણ કરવા લાગ્યો ને જાદુગર જોરથી મંતર મારવા લાગ્યો.

પણ બાપરે ! આ શું થયું ?/હાથીને ઉભાઉભા એવી ઉંઘ આવી કે અવળું પાસું ફેરવીને તે ધબ્બ દઇ ને જાદુગર ઉપર જ બેસી ગયો ! ગરિબ બિચારો જાદુગર ! હાથીના પગ તળે દબાઇ ગયો. તેને તો હાથના કર્યાં હૈયે વાગ્યા (જુઓ ચિત્ર ૩)

છુમંતર !

ખૂબ મઝન ચિત્રો,
મઝાનું વાચન, સુંદર વાતો,
કવિતાઓ ને બીજા લેખો સાથે

બાલજીવનનો દીવાળી અંક

નવેમ્બર ૧૯૨૫ અંક તરિકે દીવાળીના તહેવારો ઉપર બહાર પડશે. આગળના કોઇપણ અંકને વિસરાવે એવો તે આકર્ષક ને સુંદર બનવાનો છે

નવા અને જુના ગ્રાહકોને કિમતી ઇનામો મળશે

નવા ગ્રાહકોએ ઉતાવળ કરવી

છુટક રૂ ૦॥।–વાર્ષિક માત્ર રૂ ૩–પરદેશ રૂ. ૪)

બાલજીવન કાર્યાલય નાગરવાડા પોળીપુર વડોદરા

ઇરાની શાહજાદો

લખ ૧ શ્રી રમણીકલાલ ક. શાહ, બી એ

ઈરાન દેશમા નવરોજ નામનો તહેવાર બહુ ઠાઠથી ઉજવાય છે તે દિવસે દેશપરદેશથી કારીગર લોકો ત્યા આવી પોતાની કારીગીરીની ચીજોનુ એક મોટુ પ્રદર્શન ત્યા ભરી દે છે આવા એક તહેવારના દિવસે ઇરાનનો બાદશાહ શાપુર પોતાનો દરબાર ભરીને બેઠો હતો. તે કળા કૌશલ્યનો ઘણો જ શોખીન હતો અનેક કારીગર લોકોની કારીગીરી જોઇને તેમને ઇનામો અપાયા. તે પછી છેવટે ત્રણ બુદ્ધિશાળી કારીગરો ત્યા દાખલ થયા. પ્રથમ એક હિંદી કારીગરે આગળ આવી એક સુંદર હીરામાણેકથી જડેલુ સોનાનું પૂતળુ રાજાને નજર કર્યું આ પુતળાના હાથમા એક સોનાનું રણશીંગડું હતું તેણે રાજાને જણાવ્યુ કે મહારાજ, આ પૂતળામા એવો ગુણ છે કે જો તમે તે તમારા નગરના દરવાજે ઉભુ રાખો તો દુશ્મનોને આવતા અટકાવે, રણશીંગડુ વગાડી તમોને ખબર આપે અને શત્રુઓના પ્રાણ લે.

ચમત્કારી ઘોડો

પછી ગ્રીસ દેશના કારીગરે આગળ આવી ચાંદીની રકાબીમા જડેલો સોનાના ચોવીસ બાહલાવાળો એક મોર ભેટ ધર્યો. તેણે જણાવ્યું કે, આ મોરમા એવી ખૂબી છે કે દરેક કલાકે તેનો એક ચાંદલો વારાફરતી ખરશે; તેમાથી એક નાનો મોર નીકળી પાંખો ફફડાવશે અને કલાક થયો એમ દેખાડશે. વળી દરેક બાહરાતે આ મોર મ્હો ખોલશે એટલે તેના મ્હોમા બીજનો ચંદ્ર દેખાશે. ત્યાર પછી ત્રીજો ઇરાન દેશનો કારીગર આગળ આવ્યો અને એક સુંદર સાજવાળો બનાવટી ઘોડો રાજા આગળ ધર્યો.

શાહજાદો પસાર !

ઘોડાના ગુણુના વખાણુ કરતા તે બોલ્યો કે, આ ઘોડાપર સ્વારી કર્યાથી જ્યા જવુ હોય ત્યા જઇ શકાય છે અને શત્રુઓને હ ફાવી શકાય છે બાદશાહને ઘોડાની પરીક્ષા કરવાની ઇચ્છા થઇ તેણે કારીગરને ફરમાવ્યુ કે અહીંથી પાચ ગાઉ દૂર એક પર્વત છે ત્યા આ ઘોડા પર બેસીને જા અને નિશાની તરીકે ત્યા ઉગેલા તાડના ઝાડની એક ડાખળી લેતો આવજે આખ મીંચીને ઉઘાડતા પહેલા તો કારીગર ઘોડાપર સ્વાર થઇ તની ડોક આગળની એક કળ દબાવી ઉડયો. ફક્ત ૫ ક ૨ મીનીટમા બતાવેલા સ્થળે જઇ તે નિશાની સાથે પાછો ફર્યો. બાદશાહ અને સઘળા આશ્ચર્યમા ગરકાવ બની ગયા. કારીગરને ઘોડાનુ મૂલ્ય પુછતા તેણે જણાવ્યુ કે આ ઘોડો બનાવતાં મે મારી એકની એક દીકરીનો ભોગ આપ્યો છે તો તેના બદલામા આપ નામદાર આપની શાહજાદીનુ મારી સાથે લગ્ન કરો એટલે બસ! આ સાભળી સઘળાને ગુસ્સો આવ્યો. શાહજાદા કમર–અલ–અકમારનો ગુસ્સો સૌથી વધારે જણાતો હતો. બાદશાહે તેને શાત પાડી પ્રથમ ઘોડાનો જાતે અનુભવ કરી જોવા કહ્યુ રાજપુત્રે ઘોડો ચલાવવાની કળ જોઇ લીધી હતી એટલે તરત જ તે ઘોડાપર સ્વાર થયો અને કળ દબાવી આકાશ માર્ગે ઉડયો. કારીગર તેને કાઇ કહેવા જાય ત્યાર પહેલાં તો તે અદ્રશ્ય થઇ ગયો. હવે તે ઘોડો પાછો કેવી રીતે ફરશે તની સઘળાને ફીકર થવા લાગી. પણ કારીગરને આવો પ્રસગ લાવવા માટે કેદ કરવામા આવ્યો.

બગાળની શાહજાદીના જનાનખાનામાં

આ તરફ રાજપુત્ર આખો દિવસ ઘોડાપર ઉડતો રહ્યો. તેને ભૂખ અને તરશ લાગ્યા હતા પણ હવે કેવી રીતે પાછા જવું તે તેને સુઝયું નહિ. હિમત રાખી તપાસ કરતા ઘોડાના કાન પાછળ એક બીજી કળ તેને દેખાઇ તે દબાવતા જ ધીમે ધીમે ઘોડા નીચે ઉતરવા લાગ્યો. હવે આ ઘોડા કઇ જગાએ ઉતરશે તે નક્કી ન હોવાથી રાજપુત્ર નિરાશ બની ઘોડાપર પડી રહ્યો. રાત્રિ પડી ગઇ હતી. સર્વત્ર અધકાર ફેલાઇ ગયો હતો. તે વખતે રાજપુત્રના પગને જમીનનો સ્પર્શ થયો. તરત જ તે સાવચેત થયો

અને ઘોડાપરથી નીચે ઉતર્યો. તેને માલુમ પડ્યું કે તે એક રાજમહેલની અગાસીમા આવ્યો છે ધીમેથી તે દાદર ઉતરી નીચે આવ્યો. ત્યા કેટલાક પહેરેગીરો ઉંઘતા હતા. બહુ જ સાવચેતીથી તે એક બીજા ઓરડામા ગયો. ત્યાં કેટલીક દાસીઓ જમીનપર આમતેમ વેરતી પડી હતી અને એક સુંદર પલંગપર એક સ્વરૂપવાન રાજકુમારી સુતેલી હતી.

પરણવાનો કોલ

ગભરાયા વગર રાજપુત્ર પલંગ પાસે ગયો અને તે કુમારીને યુક્તિથી જગાડી તે જાગી એટલે અતિશય નમ્રતાથી અચાનક ત્યા આવી તેને તકલીફ આપી તે બદલ તેણે ક્ષમા માગી તથા પોતાને આશ્રય આપવા માટે તેની પ્રાર્થના કરી.રાજકુમારી આવા વખતે એક સ્વરૂપવાન રાજકુંવરને પોતાના સામે જોઇ આશ્ચર્ય સાથે આનંદમા મગ્ન થઇ તેણે રાજકુમારને આશ્વાસન આપ્યુ અને દાસીઓને જગાડી તેની યોગ્ય મહેમાનગીરી કરી.

બીજે દિવસે સવારે રાજકુંવરીએ તેનું બધું વૃત્તાંત જાણી લીધું અને બન્નેએ અરસપરસ પરણવાનું વચન આપ્યુ થોડાક દિવસ પછી રાજપુત્રને તેનો બાપ સાભર્યો એટલે તેણે ત્યાંથી જવાની રજા માગી.

તોપણ થોડા દિવસ તેને રાજકન્યાએ ત્યા રાખ્યો આટલા વખત દરમીયાન આ વાત રાજકુવરીના પિતા બગાળ દેશના રાજા કાને પહોચી. તે જાતે તપાસ કરવા કુવરીના મહેલમા આવ્યો અને કુવરા જને ત્યાં જોઇ તેણે તેનો ભારે તિરસ્કાર કર્યો. રાજકુવરે લડવાની ઇચ્છા જણાવતાં રાજાએ પોતાનુ લશ્કર તૈયાર કર્યું કુમારે પોતાના કરામતી ઘોડાપર સ્વાર થઇ બધાની આખમા ધૂળ નાખી ઇરાનની દિશા પકડી.

શાહજાદીનુ હરણ

ઘણા દિવસ પછી રાજપુત્ર પાછો આવવાથી ઇરાન દેશમા સર્વને આનદ થયો. રાજાએ ફરીથી આવું સાહસ ન કરવા તેને સખ્ત તાકીદ કરી થોડા દિવસ વીત્યા બાદ રાજકુમારને બગાળ દેશની કુમારીની યાદ આવી. કોઇને પણ ખબર ન પડે એમ પરોઢીયે ઉઠીને તે જ કરામતી ઘોડાપર સ્વાર થઇ રાજકુમાર બગાળ દેશ તરફ રવાના થયો. મધ્ય રાત્રિના સુમારે તે રાજકન્યાને મળ્યો અને તેને પોતાની સાથે આવવા સમજાવી. રાજકન્યા તો તેની વાટ જોઇને જ બેઠી હતી. બીજે દિવસે મળસકામા જ રાજપુત્ર તે રાજકન્યાને લઇને ઇરાન તરફ ચાલતો થયો શહેર બહારના બાગના મહેલમા રાજકન્યાને રાખી તેને થોડા વખતમા જ બોલાવી લેવાનુ વચન આપી કુમાર તેના પિતાને મળવા ગયો. ફરીથી કુવરને સહીસલામત આવેલો જોઇ રાજા અને સઘળા ખુશ થયા. રાજપુત્રે પોતાની સઘળી હકીકત રાજાના આગળ નિવેદન કરી અને રાજકન્યાને માન સાથે તેડી લાવવા વિનંતિ કરી

કારીગરની કપટકળા

હવે પેલો ઘોડાનો કારીગર જે અત્યાર સુધી કેદમા હતો તેને છુટો કરવામા આવ્યો. જ્યારે તેણે સાંભળ્યું કે રાજપુત્ર તેના ઘોડાની મદદથી એક સુદર રાજકન્યાને ઉપાડી લાવ્યો છે ત્યારે તે અદેખાઇથી બળી જવા લાગ્યો. તરત જ તે રાજકન્યાને ઉતારો આપ્યો હતો તે બાગમા ગયો અને અદર જવાની પરવાનગી મેળવી રાજકન્યાને જણાવ્યુ કે તમને તેડી લઇ જવા માટે રાજાએ મને મોકલ્યો છે તો કૃપા કરી પધારો. કોઇને પણ આની વાતમાં

શકી આવી નહિ અને તે દગલબાજ કારીગર તેના ઘોડાપર રાજ-કન્યાને બેસાડી આકાશ માર્ગે ચાલતો થયો. આ વાત જ્યારે રાજપુત્રે જાણી ત્યારે તે ઘણો દીલગીર થયો. તેણે તરત જ પ્રતિજ્ઞા કરી કે રાજકન્યાને શોધી લાવ્યા શીવાય આ નગરમા હુ કદી આ-વીશ નહિ. ત્યાર પછી તે ખાનગી રીતે એક ફકીરનો પોશાક મગાવી તે પહેરી રાજકન્યાની શોધમા નીકળી પડયો.

ઓલામાંથી ચુલામાં!

આ તરફ પેલા કારીગરે કેટલાક વખત પછી એક જ ગલમા ઘોડાને ઉતાર્યો કારીગરે તેને ખાવા પીવાની વ્યવસ્થા કરી આપી અને પછી તેને પોતાની સાથે લગ્ન કરવા માટે સમજાવવા લાગ્યો બરાબર આ જ સમયે યુનાન દેશનો રાજા શિકાર કરી ઘર તરફ રવાના થતો હતો તેણે આ બન્નેની રકઝક થતી જોઇ તે તેમની પાસે આવ્યો. ખરી હકીકત જાણી લીધા બાદ તે વિશ્વાસઘાતી કારીગરને ત્યા જ મારી નાખવામા આવ્યો. ત્યાર પછી યુનાનનો રાજા તે કન્યા તથા ઘોડાને સાથે લઇને પોતાના મહેલમા આવ્યો. રાજકન્યા અત્યારે એક સંકટમાથી છુટી હતી પણ બીજુ સંકટ તેને માટે તૈયાર જ હતુ રાજધાનીમા આવ્યા પછી બીજે જ દિવસે યુનાનના રાજાએ તે રાજકન્યાને પોતાની સાથે લગ્ન કરવા સમજાવવા માંડી પણ રાજકન્યાએ તો મનથી જ નિશ્ચય કર્યો હતો કે કા તો પોતાના ઇરાની શાહજાદાને કોઇપણ યુક્તિથી મળવુ અગર પ્રાણ આપવો તેણે ધૈર્ય રાખી ગાંડા હોવાનો ડોળ કરવા માંડયો. જ્યા ત્યા તે દોડવા લાગી. જે હાથમા આવે તે ફેંકી દેવા લાગી અને ગમે તેમ બકવા લાગી રાજાએ પોતાની ઉતાવળ માટે પસ્તાવો કરી કુશળ હકીમોને તેની સારવાર કરવા બોલાવ્યા. આથી સહુ કોઇ તેના ચાળાથી ડરવા લાગ્યા. કોઇપણ તેની પાસે જઇ શકતુ નહિ યુનાનનો રાજા પણ આખરે નિરાશ થયો.

શાહજાદીનો ફરીથી મેળાપ

આ તરફ રાજપુત્ર ફરતો ફરતો યુનાનના દેશમા આવી લાગ્યો. ત્યા તેણે યુનાનના રાજાનો તથા તેણે જ ગલમાથી છોડાવી આણેલી બંગાળ દેશની કન્યાનો હેવાલ સાંભળ્યો. વળી વ-

ધારામા તેણે સાભળ્યુ કે તે શાહજાદી પાગલ બની ગઇ છે અને તે મટાડનારને રાજા ભારે ઇનામ આપનાર છે હવે રાજપુત્રને ખાત્રિ થઇ કે તે રાજકન્યા પોતાની સ્ત્રી જ છે તેણે પોતાનો ફકીરનો વેશ ઉતારી હકીમનો વેશ ધારણ કર્યો. યોગ્ય પરવાનગી મેળવી તે રાજા પાસે હાજર થયો અને જણાવ્યુ કે મારા મત્રના પ્રયોગથી જરૂર હુ રાજકન્યાને આરામ કરી શકીશ રાજાને ભારી આનદ થયો. તરત જ તે તેને રાજકન્યા પાસે લઇ ગયો.પ્રથમ તો આ રાજકન્યા બનાવટી હકીમને જોઇને હમેશની માફક બુમો પાડવા માડી પણ રાજપુત્રે પાસે જઇ ધીમેથી પોતાની ઓળખાણ આપી એટલે તે શાત થઇ રાજા તો આ ચમત્કાર જોઇ હકીમના મનમા ને મન મા વખાણ કરવા લાગ્યો. બીજે દીવસે રાજપુત્રે તે રાજા પાસે ઘોડા સબધી વાત કઢાવી અને જણાવ્યું કે તે ઘોડાપર બેસીને રાજકન્યા જરા ફરશે અને હુ તેનાપર મારા મત્રનો પ્રયોગ કરીશ એટલે જરૂર તેને આરામ થઇ જશે. રાજાએ તેના કહેવા પ્રમાણે ઘોડો લાવી મેદાનમા ઉભો રાખ્યો. રાજકન્યાને પુષ્કળ શણગાર પ્હેરાવી શણગારી ઘોડાપર સ્વાર થઇ ફરવા કહ્યું રાજકન્યા તો હવે ડાહી બનીને બધુ કહ્યુ કરવા લાગી ઘણા માણસો આ હકીમની કુશળતા જેવા ત્યા એકઠા થયા હતા. તેણે પ્રથમ તો અગ્નિ સળગાવી અ દર સુવાસિત લોબાન નાખી ધુપ કરવા માડયો. જ્યારે ધુમાડો ચારે બાજુ ફેલાઇ ગયો ત્યારે રાજકુમાર લાગ જોઇ ઘોડા પર સ્વાર થઇ કળ દબાવી રાજકન્યા સાથે આકાશમા ઉડયો ! આ જોઇ સઘળા દિગ્મૂઢ બની ગયા અને રાજા પોતાના ભાગ્યને દોષ આપવા લાગ્યો.

હવે કહેવાનુ એટલુ જ રહે છે કે રાજપુત્ર ઇરાનમા પોતાના મહેલમા આવ્યો. ત્યા સઘળા તેમને સાથે આવેલા જોઇ આનદ આનદ પામ્યા. રાજકન્યાના બાપને માન સાથે ત્યા બોલાવવામાં આવ્યો અને આનદની રેલછેલ વચ્ચે તેમની લગ્નવિધિ પૂર્ણ કર વામાં આવી *

---

* આમિનન નાઇટ્સની એક વાર્તા ઉપરથી

શૂરવીર આર્થર

લખનાર ભાનુ

ઈંગ્લાન્ડમા વીર આર્થર નામે એક જબરો શૂરવીર પુરૂષ થઇ ગયો. એ કોણ હતો અને ક્યાથી આવ્યો તે વાત માટે મોટા મતભેદ છે તેનુ ખરૂ જીવનચરિત્ર કોઇ જગ્યાએથી મળી આવતું નથી. આપણે યુરોપના નકશા ભણી નજર કરીએ અને ફ્રાન્સના વાયવ્ય ખુણામા જોઇએ તો ત્યા બ્રીટની નામનુ એક સસ્થાન આવેલુ છે ત્યાના માછીઓ તે દેશની એટલે ફ્રાન્સની ભાષા સમજી શકતા નથી પણ વેલ્સના દરીઆકીનારે તેમ જ ઈંગ્લાન્ડના નૈરૂત્ય ખુણામાં વસતા માછીઓની ભાષા કાઇક સમજી શકે છે તે ઉપરથી તેઓ એક જ દેશના રહેવાસી હોવાનો ભાસ થાય છે આ લોકોનો રાજા એક વખત મરી ગયો. હવે નવો રાજા કોણ થાય તેનો મોટો સવાલ ઉભો થયો. એટલામા એક પત્થર જડી આવ્યો. તેની અંદર એક તલવાર ખોસેલી હતી. "જે માણસ આ પત્થર ખસેડી તલવાર કાઢી લે તે રાજા થાય." એમ તે ઉપર લખેલું હતું આ તલવાર ખેચવાને ઘણા જવામર્દો આવ્યા પણ કોઇથી તે કામ ન થઇ શક્યું છેવટે વીર આર્થર બહાર આવ્યો અને તેણે રમતમા તલવાર ખેચી કાઢી. તેનુ પરાક્રમ જોઇ લોકો ઘણા જ આશ્ચર્ય પામ્યા અને તરત જ ધામધૂમ સાથે તેનો રાજ્યાભિષેક કરવામા આવ્યો. આ તલવાર વડે તેણે ખૂબ જશ જમાવ્યો અને ભારેભારે લડાઇઓમાં જીત મેળવી નામ કાઢ્યુ.

વીર આર્થરના ઘડપણના દિવસો ઘણા દુ ખમા ગયા. તેના સૈનિકો માંહોમાહી લડી મરતા અને છેવટે તે લડાઇએ એવુ ભયકર સ્વરૂપ પકડ્યુ કે માત્ર આર્થર અને તેના એક જુવાન સરદાર સિવાય બધા કપાઇ મુવા. આર્થર ઘણો ઘવાયો હતો અને તેનુ મોત તેને પાસે દેખાતુ હતું

ફીટ ઉચુ છે નેરલથી માથેરાન ૧૩ માઇલ દૂર રેલ્વેને રસ્તે છે આજુ બાજુનો ભવ્ય અને મનોહર દેખાવ સૃષ્ટિદેવી જાણે તેના પુર બહારમા તાડવ નૃત્ય કરી રહી હોય એવા રમણીય લાગે છે. હવાપાણી પણ ગમે તેવા નબળાને તાજગી આપે એવા છે

માથેરાનમા જીમખાના, હોટલો, બંગલાઓ એ તમામ જાતજાતના ઝાડપાન અને બાગબગીચાની મધ્યમા આવેલા છે અને તેથી તે બહુજ રમણીય લાગે છે માથેરાન ગામ વાળો જમીનનો ટુકડો પહાડની ટોચે ૮ માઇલ જેટલો સપાટ છે એ સિવાય એ જ સ્થળની ચારે બાજુએ પહાડની ગંજાવર ખીણો કોઇ પ્રચંડ રાક્ષસ ડાચા ફાડીને ખડો હોય એવી લાગે છે માથેરાનની આજુ બાજુનો રસ્તો સાકડો બની ઉડી ઉડી ખીણોની તરફ લબાયલો હોય છે આવા રસ્તાને "પોઇન્ટ" (Points) કહે છે પનોરમા, લુઇસા, પોર્કયુપાઇન, હર્ટ, ચોક, ગાર્બટ વિગેરે એવા વખાણુમલા પોઇન્ટો છે તેવી જગ્યાએ માથેરાનના શોખીન સ્હેલાણીઓની હાસ્ની હાર ઉતરી પડે છે સારી આખવાળા માણસો દુર્બીનની મદદથી અહીંથી ૪૦ માઇલ દૂર આવેલા મુબઇના ગગનમા ગાજતા મકાનો, ટાવરો, મિનારાઓ વિગેરે સૂર્યના આથમતા પ્રકાશમા જ્યારે જુએ છે ત્યારે તે એવા તો રળીયામણુ લાગે છે કે જાણે બીજા બધા દેખાવો એની આગળ રદ છે !

માથેરાનથી ૧૩ માઇલ દૂર પ્રવાળ પોઇન્ટ આવેલુ છે રસ્તો પહાડી અને કઠણ છે આ ઠેકાણે વિશાળ કીલ્લો છે. લુઇસા પોઇન્ટ ઉપરથી સામાસામા ૧૦૦૦ ફીટ ઉચેથી પાણીનો ૧૦૦ ફીટ મોટો ધોધ પડે છે તે દેખાવ પણ બહુ જ જોવાલાયક થાય છે

માથેરાનની આજુ બાજુના પહાડોમા આર્યો હિંદમા આવ્યા તે અગાઉની જગલી જાતિઓ, જેવી કે ધાગરા, ઠાકરડા, કાથકરી વિગેરે રહે છે તેઓ માથેરાનપર વારવાર મજુરી કરવા આવે છે આપણે હવે માથેરાનની મુસાફરી પુરી કરી રહ્યા છીએ. લોનાવલા, લોહગઢ, કાર્લા વિગેરેની મુસાફરીને માટે તમે તૈયાર થઇ રહેજો.

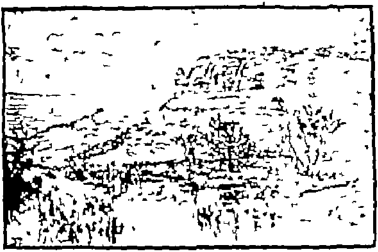

માથેરાન

લખનાર રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

હવે આપણે માથેરાન તરફ આપણી મુસાફરી લબાવવા ની છે નેરલ સ્ટેશનથી માથેરાન સ્ટીમ રેલ્વેમા બેસી માથેરાન જવાય છે રસ્તો વાંકોચુકો અને પહાડની કદણોમા થઈને જાય છે

માથેરાન એ મુબઇની પ્રજાનુ હવા ખાવાનુ માનીતુ મથક છે ઉન્હાળામા તથા ચોમાસા પછી ઓકટોબર નવેમ્બરમા જેની પાસે પૈસાની સારી જેવી સવડ હોય અથવા જેઓને તબીયત સુધારવાની ખાસ જરૂર પડી હોય તેવાઓ અહી આવી આરામ લે છે અહી વીજળી, સારા રસ્તા, ક્રિકેટ, હોકી, બેડમિન્ટન, બાગ બગીચા વિગેરે રમતગમત અને આરામગાહની બોલબાલા છે યૂરોપીઅન, યૂરેશીયન, દેશી ખ્રીસ્તી, પારસી, ભાટીઆ, બોહ્રા, હિંદુ વિગેરે તમામ પચરગી પ્રજાના અહીં દર્શન થાય છે મુબઈ વાળા જાણીતા શેઠ ગોવિંદજી વસનજીનુ અત્રે એક વિશાળ ભોજન-ગૃહ છે અને લક્ષ્મી નામનુ બીજુ પણ છે મોસમ (સીઝન) માં તેનો લોકો ખુબ લાભ લે છે તેનો ખર્ચ રોજનો પાંચ રૂપિયા છે માથેરાનમા પાણીની હાડમારી ભારે છે અને ઘણીક વાર તો ભીસ્તી ની પખાલનું પાણી પણ ખાવાપીવાના કામમા આપણે લેવું પડે છે

ઉંચા પહાડપર આવેલુ હોવાથી માથેરાન આરોગ્યભુવન (સેનેટેરિયમ) તરિકે ગણાય છે સમુદ્રની સપાટીથી ૮ ૨૪૬૦

ફીટ ઉંચુ છે નેરલથી માથેરાન ૧૩ માઇલ દૂર રેલ્વેને રસ્તે છે આજુ બાજુનો ભવ્ય અને મનોહર દેખાવ સૃષ્ટિદેવી જાણે તેના પુર બાહારમા તાડવ નૃત્ય કરી રહી હોય એવો રમણીય લાગે છે. હવાપાણી પણ ગમે તેવા નબળાને તાજગી આપે એવા છે

માથેરાનમા જીમખાના, હોટલો, બંગલાઓ એ તમામ જાતજાતના ઝાડપાન અને બાગબગીચાની મધ્યમા આવેલા છે અને તેથી તે બહુ જ રમણીય લાગે છે માથેરાન ગામ વાળો જમીનનો ટુકડો પ્હાડની ટોચે ૮ માઇલ જેટલો સપાટ છે એ સિવાય એ જ સ્થળની ચારે બાજુએ પ્હાડની ગજાવર ખીણો કોઇ પ્રચંડ રાક્ષસ ડાચા ફાડીને ખડો હોય એવી લાગે છે માથેરાનની આજુ બાજુનો રસ્તો સાકડો બની ઉંડી ઉંડી ખીણોની તરફ લંબાયલો હોય છે આવા રસ્તાને " પોઇન્ટ " (Points) કહે છે પનોરમા, લુઇસા, પોર્કયુપાઇન, હર્ટ, ચોક, ગાર્બટ વિગેરે એવા વખણાયલા પોઇન્ટો છે તેવી જગ્યાએ માથેરાનના શોખીન સ્હેલાણીઓની હારની હાર ઉતરી પડે છે સારી આંખવાળા માણસો દુર્બીનની મદદથી અહીંથી ૪૦ માઇલ દૂર આવેલા મુંબઇનાં ગગનમા ગાજતા મકાનો, ટાવરો, મિનારાઓ વિગેરે સૂર્યના આથમતા પ્રકાશમા જ્યારે જુએ છે ત્યારે તે એવા તો રળીયામણાં લાગે છે કે જાણે બીજા બધા દેખાવો એની આગળ રદ છે !

માથેરાનથી ૧૩ માઇલ દૂર પ્રવાળ પોઇન્ટ આવેલુ છે રસ્તો પહાડી અને કઠણ છે આ ઠેકાણે વિશાળ કીલ્લો છે. લુઇસા પોઇન્ટ ઉપરથી ચોમાસામા ૧૦૦૦ ફીટ ઉંચેથી પાણીનો ૧૦૦ ફીટ મોટો ધોધ પડે છે તે દેખાવ પણ બહુ જ જોવાલાયક થાય છે

માથેરાનની આજુ બાજુના પહાડોમાં આર્યો હિંદમા આવ્યા તે અગાઉની જંગલી જાતિઓ, જેવી કે ધાગરા, ઠાકરડા, કાથકરી વિગેરે રહે છે. તેઓ માથેરાનપર વારવાર મજુરી કરવા આવે છે આપણે હવે માથેરાનની મુસાફરી પુરી કરી રહ્યા છીએ. લોનાવલા, લોહગઢ, કાર્લા વિગેરેની મુસાફરીને માટે તમે તૈયાર થઇ રહેજો.

લખનાર ડૉ० મોહનલાલ જગન્નાથ પાઠક

પારસી ભાઈઓના પેગમ્બર સસ્થાપક જરથોસ્ત સાહેબની જન્મ તારીખ વિષે ઘણા મત ભેદો છે તોપણ ઇ. સ. પૂર્વે ૬૬૦ના સાલમા તેમનો જન્મ અને ૫૮૩મા મૃત્યુ માનવામા આવે છે જો આ વાત ખરી હોય તો આ સસ્થાપક એક મોટા મહા પર્વના કાળમાજ ઉત્પન્ન થયો હતો કારણ ઇ સ. પૂર્વે પાચમા કે છઠ્ઠા શતકમા હિંદુસ્તાનમા બુદ્ધ, ચિનમા કૉન્ફ્યૂશીયસ અને ગ્રીસમા સોક્રેટીસ વિગેરે મહાત્માઓએ પોતાની સત્તા જમાવી હતી.

ઇરાનમા અદરબાઇજાન નામના ગામમા જરથોસ્તનો જન્મ થયો અને બચપણુ ત્યા જ પુરૂ થયુ એમના બાપનુ નામ " પૌરૂષસ્પ. " તેમને 'સ્પિતમ' એટલે પવિત્રતમ્ ની પદવી મળેલી હતી.

જરથોસ્ત સાહેબની પત્નિ 'હવોબી' રાજા 'વિસ્તાસ્પ'ના દરબારીની છોકરી હતી આ દરબારી ગૃહસ્થના વંશમાના 'ફ્રશઓષ્ત' અને 'જામાસ્પ' એ નામના બે ભાઇઓ જરથોસ્તના ચેલા થયા હતા. તેમણે જરથોસ્તના ધર્મનો પ્રચાર કરવામાં ઘણી મહેનત

હતી. જરથોસ્ત સાહેબને ' ઇસ્તિવાસ્ત ' ' ઉર્વતાત્-નર ' 'ખ્હારે ચિથ્ર ' એ નામના ત્રણ પુત્ર અને ' ફ્રેની, ' ' થ્રિતિ ' અને 'પોરૂચિશતિ' નામની ત્રણ-પુત્રીઓ હતી.

જરથુસ્ત ધર્મનો પ્રચાર કરવા માટે જરથોસ્ત ઇરાનમાં ગયા. ત્યા અનેક વખત નિરાશા અને અડચણો વેઠી તેમણે ત્યાં ના ' વિસ્તાસ્પ ' નામના રાજાને પોતાના ધર્મની દિક્ષા આપી. ત્યાંર પછી તેમણે ધર્મનો પ્રચાર ઝપાટાબંધ કરવા માંડયો. આજે આખી પારસી કોમ જરથોસ્ત સાહેબના ધર્મને માને છે ખ્રિસ્તી ધર્મના ઇતિહાસમા રોમન સમ્રાટ 'કોન્સ્ટન્ટાઇન' ને જેટલુ ઉંચુ સ્થાન આપવામા આવે છે તેટલું જ ઉચુ સ્થાન પારસી ધર્મમા રાજા ' વિસ્તાસ્પ ને ઘટે છે

જરથોસ્ત સાહેબના મરણ પછી તેમના સબંધમા અનેક વાતો બ્હાર આવી છે પણ તે સર્વનો જગ્યાના અભાવને લીધે અત્રે ઉલ્લેખ થઇ શકે એમ નથી. કહેવાય છે કે જરથોસ્ત જન્મ્યા ત્યારે તેમના મુખપર રડવાના ચિન્હ જ નહોતાં, પણ હાસ્ય છવાયલુ હતુ

હવે જરથોસ્તના ધર્મ વિષે ટુંકમા કહી આ લેખ પુરો કરીશુ તેમના ધર્મમા " ઝદ અવસ્તા " એ મુખ્ય ધાર્મિક કિતાબ છે ઉત્તમ આત્માને 'અહુર મજદ' કહે છે 'અહુર મજદ' નો આખો અર્થ " અનત જીવનનો આપનાર " એવો થાય છે તેમની અને અહુરિમન, એટલે કે સેતાન (નીચ વાસના) વચ્ચેના યુદ્ધમા અતે અહુરમજદનો જય થાય છે

ખુબ ઉદ્યમ વેપાર કરો, બીજાને ફસાવશો નહિ અને ખોટુ બોલશો નહિ અને " અહુરમજદ " ના પેદા કરેલા જીવો ઉપર દયા કરો એ જરથોસ્ત સાહેબના ધર્મનો મુખ્ય સદેશ છે.

નિવેદન

ચિત્રોની ઓળખાણ—આ અંકના પૂઠાપર બે ખુબસુરત યુવતિઓની છબી આપી છે. અંદર મુખપૃષ્ઠપર મુંબાઇના પારસી બે રેખાચિત્રોની બે છબીઓ આપેલી છે. મુંબાઇના પારસીઓનું વર્ણન આ અંકમાં આગળ આપી ગયું છે. હાલ ચોમાસું આવે છે એટલે ત્યાં માટે ખાસ ... પસંદ કરાવેલી છે. મુંબાઇની ભીડ, ગરમ હવામાં સીનેમા કે નાટકો જોવાને બદલે બાગોમાં આવી જગાઓ જોવા જઇએ તો તેમના શરીરને ફાયદો મળવા ઉપરાંત ઘણું જાણવાનું ને જોવાનું મળશે. પાન ૪૯૯ ઉપર દેશ દેશની કન્યાઓની છબીઓ આપેલી છે. જુદા જુદા દેશની સ્ત્રીઓના પોશાક ને રહેણી કરણીનો તે ઉપરથી ઠીક ખ્યાલ આવી શકશે. તેની પાછળ સોરાબ અને રૂસ્તમનું ચિત્ર છે જેને લગતી ચિત્ર તેની સાથેની વાર્તામાં આપેલી છે.

ખરતા તારા—ગુજરાતી સાહિત્યના આકાશમાંથી એકી સાથે ત્રણ ચાર તારાઓ ચાલુ વખત ઉપર ગયા છે.

જમનજી નવરોજી કાબરાજી તેમાંના એક છે. "ગુજરાતી"ના ભીખાજીના મરણ પછી પારસી કોમમાં જો કોઇ સૌથી વિશેષ નામાંકિત લેખક ગુજર્યો હોય તો તે શેઠ કાબરાજી જ છે. તેમના મરહુમ ભાઇ શેઠ કેખુશરૂ કાબરાજી તથા શેઠ જમનજી બન્ને વિદ્વાન ને જાણીતા લખનારાઓ હતા. "સ્ત્રીબોધ"ની ઉન્નતિ મોટે ભાગે કેખુશરૂને આભારી હતી. શેઠ જમનજીના મરણથી તેમના જાણીતા માસિક "ફુરસદ"ના વાચનારાઓએ ખાસ કરીને અને એકંદરે આખી ગુજરાતી પ્રજાએ એક જાણીતા વાર્તા લખનાર ગુમાવેલ છે. શેઠ જમનજી એકલી પારસી જ નહિં પણ ગુજરાતી જનમાં પણ પોતાની વાર્તાઓથી ખાસ માનીતા થયેલા હતા.

નૃ૦ વિભાકર એ બીજા વિદ્વાન ગુજરી ગયા છે. તેઓ ગુજરાતી ભાષાના એક સમર્થ લેખક, વિદ્વાન, ભાષણ કરનાર, રાષ્ટ્રીય ચળવળમાં ભાગ લેનાર, નાટ્યકાર અને બેરિસ્ટર હતા. તેમના "મધુ બંસરી," "સ્નેહ-સરિતા," "સુધાચંદ્ર" વિગેરે નાટકોએ તેમની ખ્યાતિ સારી વધારી હતી. ૩૮ વર્ષની ઉમર

જુવાન વયે તે સ્વર્ગે સીધાવ્યા છે એ દિલગીરી ભરેલુ છે તેમની ભાષા મીઠી, મીઠાશ અને આપણને હૈયામાં ઉંડી અસર કરે એવી હતી ઇચ્છિત માસિક "રંગભૂમિ" એ કમનસીબે તેમનું નિષ્ફળ સાહસ નિવડ્યું "બાળજીવન" પ્રત્યે પણ તેમને ભારે પ્રેમ હતો

રા૦ રા૦ કમળાશંકર પ્રા૦ ત્રિવેદી—એમને તો કોણ નહિ ઓળખતુ હોય ? શાળોપયોગી ઘણી ચોપડીઓ તેમણે રચી છે "Teacher" "ગુજરાતી ભાષાનું મોટું વ્યાકરણ" ને બીજી તો અનેક ચોપડીઓ વડી આપણે એ વયોવૃદ્ધ સાક્ષરને ઓળખીએ છીએ. તેમની સૌથી મોટી સેવા તો તેમણે પોતાના વિદ્વાન પુત્ર સાથે મળીને 'ત્રિવેદી વાચન માળા" બહાર પાડી તે છે ટીકાખોર તથા નિંદા કરવાનો સ્વભાવવાળા ભલે ગમે તેટલો ગાંઉ વગાડે છતાં પણ તેમની એ સેવા અમર રહી જશે. જુની હોપ વાચનમાળા પછી અનેક ખામીઓથી ભરેલી સરકારી વાચનમાળા થઇ એ બન્ને આજે નિષ્પ્રાણ ને ખામીઓથી ભરપુર છે તેને બદલે "ત્રિવેદી વાચન માળા" ભારે હવે બહાર પાડી તેમણે ગુજરાતની કિંમતી સેવા કરી છે ખામી તો તેમા હશે છે ને હશે તે સુધારવી જોઇએ પણ તેથી કંઇ તેમનો એ ઉત્તમ પ્રયાસ નિંદવાલાયક નથી ઠરતો પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા અમારા એ ખરેખર વડીલોને સ્વર્ગમા સદાકાળની શાંતિ આપો અને અમારી હાલની પ્રજામાંથી એમના જેવા નવા સાહિત્યસેવકો પેદા કરો એ પ્રાર્થના છે

બંગાળના જુના બાપનુ અવસાન—બંગાળના સુપ્રસિદ્ધ નેતા દેશબંધુ દાસના સ્વર્ગવાસને લીધે ભારત માતાને પહોંચેલો ફટકો તો હજુ આપણે વિલાપ કરી રહ્યા છીએ એટલામાં બંગાળના એક વખતના પ્રખર દેશભક્ત, સર સુરેન્દ્રનાથ બેનરજીના સ્વર્ગવાસના સમાચાર ફરી વળ્યા છે મરહુમ એક મહાન્ બંગાળી હતા એટલુ જ નહિ પરંતુ ૧૯૦૮મા બંગાળના ભાગલાની વખતે ચળવળના મોખરે તેમણે કરેલી દેશસેવાથી સરકાર પણ કાબુમા આવવા પામી રહી હતી દેશને કમનસીબે અસહકારની મહાન્ લડત વખતે તે દેશને પડખે ન ઉભા એટલુ જ નહિ પણ તેમને સરકારે 'સર' નો ખીતાબ આપ્યો તે પણ તેમણે સ્વીકાર્યો ! તેઓ નરમદળના (મૉડરેટ પક્ષના) આગેવાન, મહાન્ મુત્સદ્દી અને પ્રજાના વિશ્વાસપાત્ર હતા તેમના સ્વર્ગવાસથી દેશને જબ્બર ખોટ થઇ છે તેમના જેવા પુણ્યશાળી આત્માઓ તો તેમની કરણીથી જ સ્વર્ગ સુખ ભોગવવાના આશરા જેવા તેમને માટે પ્રભુને શી પ્રાર્થના કરી શકવાના હતા ? પ્રભુ ભારતમાં આવા નરવીરો પેદા કરે એ પ્રાર્થના !

સુધારો.—ઓગસ્ટ ૧૯૨૫ ના અંકની "એરી પરેશ્નો" નામની વાર્તાના પાન ૪૩૧ ની લીટી ૪ થીમાં "આજે હરિસી મને આવતો જોઇ તેણે જણાવ્યું " એમ છે તેને બદલે "આજે તેને આવતો જોઇ હરિસીએ જણાવ્યું " એમ સુધારો કરીને વાંચવા કરી લેવી.

સાહિત્ય સત્કાર

સામાજીક ટુંકી વાર્તાઓ—ભાગ ૧ લો—ભાગ ૧–૨–૩–૪ રંગીન ૧૨ ચિત્રો, ૧૬, પાકું પુઠું, ૫૦૭ પૃષ્ઠ—કિંમત રૂા. ૨). સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયની વિવિધ ગ્રંથમાળા માટે ભાગ ટુંકી વાર્તાઓના જે ભાગો બહાર પડી ગયા હતા તેની આ બીજી આવૃત્તિ છે. એકંદર ૬૬ વાર્તાઓ આ ચોપડીમાં છે ને લગભગ તમામ આપણા હિંદુ સંસારના અનેક અટપટા પ્રશ્નો આપણી સમક્ષ રજુ કરે છે. એ પ્રશ્નોનો બોજ તો હવે આપણા નવયુવકોએ અત્યારના સમાજની સડી ગયેલી જડ રૂઢીઓ સામે બળવો પોકારીને જ ઉકેલવાનો છે. પરન્તુ દર્દના ઉપાય અગાઉ તેની ચિકિત્સાની ખાસ જરૂર છે એ ન્યાયે આ ઉપયોગી પુસ્તક પરથી હિંદુ સમાજને કેવું દર્દ લાગુ પડ્યું છે તે સહેલાઈથી સમજી શકાય છે અને તેથી તે ઘણું જ ઉપયોગી બન્યું છે. પુસ્તક અત્યંત નિર્દોષ હોઈ કુટુંબની સર્વ વ્યક્તિઓ તે નિઃસંકોચ વાંચી શકે એમ છે એટલે તે ગુજરાતી કુટુંબોમાં છુટથી સત્કારાશે એમ આશા છે.

હિંદુ અનાથાશ્રમ નડિઆદનો તા. ૧–૭–૨૩ થી ૩૧–૭–૨૪ સુધીનો વાર્ષિક રિપોર્ટ જોતાં જણાય છે કે આગળનાં વર્ષો કરતાં આ વર્ષે આ સંસ્થાએ વધારે સારી પ્રગતિ કરી છે. વર્ષ આખરે ૧૪૫ અનાથોને સંસ્થા પોષી રહી છે. તેની વર્ષ આખરની આવક રૂા. ૩૦૭૪૪–૧–૧૧ અને ખર્ચ રૂા. ૨૮૦૨૫–૪–૪ હતો. એટલે તેને ચાલુ વર્ષે કાયમી ભંડોળમાંથી રકમ મળી નથી શકી. પરંતુ કાયમ ભંડોળમાંથી આગળ ઉપાડેલી રૂા. ૮૧૦૦ ની તથા એક વર્ષના ખર્ચના આશરે રૂ. ૩૦૦૦૦ મળી આશરે રૂ. ૪૦૦૦૦ ની રકમ સંસ્થાને ચાલુ સાલે જોઈએ. જેવું જેવું આ સંસ્થા લેઈને છે તેવું તેની સુંદર વ્યવસ્થાના ને તેના ચાલકોના ખંત ને ઉત્સાહના વખાણ કર્યા છે. આવી બિનમુદ્દત લોકોપકારક સંસ્થાને ગુજરાતી ભાષા બોલનાર સ્ત્રી–પુરૂષોમાંથી રૂા. ૪૦૦૦૦ જરૂરમાં અવશ્ય મળી આપશે એમ આપણે આશા રાખીશું.

આભાની વાણી તથા મનહરપદ.—પ્રકાશક સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય. કિંમત રૂ. ૧–૮–૦ આ પુસ્તકમાં પાન ૧ થી ૪૨૨ સુધીમાં ગુજરાતી કવિ ભગાભાઈએ રચેલાં ભજનો પદો છપાયાં સંગ્રહ પાછો વિગેરે આપ્યા છે. પોતાના આત્માનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર દરેક ધર્મ જીજ્ઞાસુને માટે આ ગ્રંથ એક ઉત્તમ ભેટ ગુજરાતી ભાષામાં રચાયેલો આપ્યો જ માલમ પડશે. વાણી અને વિચાર સ્થાનની ઉંડી પ્રગટ

દેશના પ્રાચીનતર ભાષાઓની એક આજના મતિઓમાં છે જ નહીં એમ નહીં કહેવા યાથી શકે પાન ૩૨૩ થી ૪૪૧ સુધીમાં ભાષાના વિચારોને જ ભજવા મનહરદાસનાં રચેલાં મનહરપદ આપેલાં છે.

The Jhaua Mail (ઝરીયામેલ) એ નામના પ્રદેશમાં આવેલા ઝરીયાના ખાણમાં કોલસાની મોટી ખાણો છે અને ત્યાં કોલસાના વેપાર અર્થે ઘણા ગુજરાતીઓ વસ્યા છે. શ્રી [illegible] ગુજરાતી સાપ્તાહિક એક પ્રતિષ્ઠિત ઉમેદ છે ને તેમનાં તંત્રીપદ નીચે ઝરીયાથી આ સાપ્તાહિક પ્રકટ થાય છે. એ મેઈલ ને ગુજરાતી બન્ને ભાષામાં તે નીકળે છે. આપણે દૂરથી ગુજરાતી ભાષામાં એક વર્તમાનપત્ર બહાર પડે એ ગુજરાતને ગૌરવરૂપ છે. અમે પત્રને દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છીએ છીએ.

વૈષ્ણવ બાળશિક્ષા—ભાગ ૩ અને બાલિકા શિક્ષા ભાગ ૧ લેખક શ્રી. હિન્દિ[illegible]; પ્રકાશક શ્રી વસુરામ શાસ્ત્રી, અમદાવાદ. મૂલ્ય, (અનુક્રમે) ૫ આના અને દોઢ આનો. વૈષ્ણવધર્મના સિદ્ધાન્તો અને રહસ્યો છેક નાનાં બાળકો પણ સહેલાઈથી સમજી શકે એવી સાદી ને આકર્ષક ભાષામાં રચાયેલાં આ બે પુસ્તકો એ પંથનાં બાળક બાલિકાઓને ધર્મપરાયણ બનાવવામાં બહુ જ સારો ભાગ ભજવી શકે એમ છે. આજના સમયમાં ધાર્મિક બાળકોમાં પ્રચાર અર્થે ઘણો અગત્યનો ભાગ ભજવે છે અને તેનું રહસ્ય સમજી સ્વધર્મપર વૈષ્ણવ બાળકોની આસ્થા દૃઢ કરવાનો આ પ્રયાસ બહુ જ આવકારલાયક છે. ધનિક વૈષ્ણવો તેની નકલોનો બહોળો ફેલાવો મફત મૂકી યા બહુ જ નજીવી કિંમતે કરે એ ઈચ્છવાજોગ છે. જે પંથમાં પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ ને પતિવ્રતા ને સાચાઈ એ જ સર્વસ્વ છે, જે ધર્મમાં યજ્ઞયાગની, ખાણ ક્રની, અને રંધવાની પૂજ નથી, જે પુષ્ટિમાર્ગમાં ભ્રુણહત્યાનો ઘોર કાંઈ રહ્યુંનાદ નથી પણ પ્રભુ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રની જન્મોદિની ભક્તિનો વેણુનાદ એ જ સર્વસ્વ છે એવા ઉમદા પુષ્ટિમાર્ગીય સંપ્રદાયનો સદાય જય થાઓ એમ અમે ઇચ્છીએ છીએ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠનું નિવેદન (સં. ૧૯૮૦–૮૧)—કિં રૂ. ૦।। ગુજરાતમાં અસહકારની મહાન લડતને પરિણામે જે એક નમુનેદાર સંસ્થા સ્થપાઈ તે ગુજરાત વિદ્યાપીઠ. એનો પાયો [illegible] છે, નિત ને [illegible] જ છે. [illegible] છે એવા અભ્યાસીઓ [illegible] કરે પણ આ નિવેદન વાંચતાં એ સંસ્થાની અને ઉપમાક પ્રવૃત્તિઓની આપણને સારી માહિતિ મળે છે. ગુજરાત વિદ્યાપીઠની પ્રવૃત્તિ પર પરમાત્મા પોતાના આશીર્વાદ રેડો એવી અમારી આશા અને પ્રભુની પ્રાર્થના છે.

અનુભવ—(રચનાર [illegible]) [illegible] સાહિત્ય મંદિર, સુરત. કિં ૦–૧–૦ [illegible] ૧ વાતો આ ૫૨ પાનાંની ચોપડીમાં છે. [illegible] પૂઠાનો દેખાવ, તથા અક્ષરના [illegible] ઘણી સારી જાતના છે. પુસ્તક [illegible] De Luxe જાતના સારાં પુસ્તકોની યાદ આપે છે. તેમાં ચિત્રો નથી એ મોટી ખામી છે. આશા છે કે હવે પછીના ભાગોમાં આ ખામી દૂર થશે.

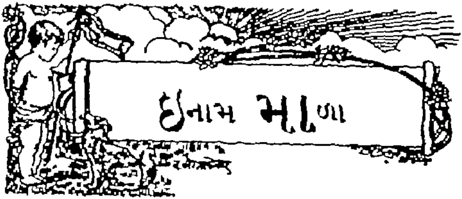

વ્યવસ્થાપક—શ્રી. રમણીકલાલ હરિવલ્લભ શાહ બી. એ.
બાળજીવન મંદિર, બાળવાડી, પીળાકુઈ, વડોદરા

જુલાઈ અંકની હરિફાઈનું પરિણામ.

જુલાઈ અંકની હરિફાઈમાં કુલ ૪ થોડાં બાળકોએ ભાગ લીધો છે તે પૈકી ઘણાં થોડાં બાળકોએ પોતાની ઉમર જણાવી નથી એટલે નિયમ મુજબ તેમને ઇનામ માટે હક ગુમાવે છે નીચેના ૧૫ નામો પૈકી પહેલાં દસ બાળકોને ઇનામ મળે છે તે નીચે મુજબ —

(૧) અમૃતલાલ રેવચંદ મજીઠિયા ઉ. વ. ૧૪, મુ. મોરબી, રૂ ૧-૦-૦
(૨) તરૂલીકા હીરાલાલ શાહ ઉ. વ. ૧૨, મુ. મુંબઈ, રૂ ૧-૦-૦

નં ૩ થી ૬ સુધીના દરેકને રૂ ૦-૪-૦ મળે છે

(૩) નરેન્દ્ર મયાશંકર લેથી ઉ. વ. ૧૪, મુ અમરેલી (૪) નવીનચન્દ્ર રૂપશંકર ઉ. વ. ૧૪, મુ મુંબઈ (૫) છત્રેન્દ્રસાર મુકુન્દરાઈ ઠીલોત, ઉ. વ. ૧૨, મુ પેટલાદ (૬) સુરેન્દ્ર ઠ. શાહ ઉ. વ. ૧૦, મુ વડોદરા

નં ૭ થી ૧૦ સુધીના દરેકને રૂ ૦-૩-૦ મળે છે

(૭) માધવદાસ લધાભાઈ ઉ. વ. ૧૨, મુ. રાંચી (૮) મહેશચન્દ્ર મણિલાલ, ઉ. વ. ૧૫, મુ વડોદરા (૯) નાનજી પ્રેમરામ મોદી, ઉ. વ. ૧૫, મુ અમરનાથ (૧૦) સુર્યકાન્તા રઘુનાથજી ઉ. વ. ૯, મુ અમદાવાદ (૧૧) ચંદુલાલ શામળદાસ મુ અમદાવાદ (૧૨) સુર્યકાન્તા બ્હેન મુ વિસનગર (૧૩) પ્રભુલાલ નેરામ જાની, મુ. જામનગર (૧૪) મણીલાલ કેશવલાલ, મુ વસાઈ (૧૫) મોહનદાસ મનજી, મુ. વઢવાણ.

નં. ૧-૨ ને અમારા તરફથી ઇનામ મોકલીશું બાકીનાને ૦-૦-૧ ની ટીકીટ જેટલું ઇનામ મોકલી દેશું

નવો સવાલ

તમે કઈ નિશાળમાં ભણો છો ? તમારી નિશાળનું નામ, ઠેકાણું, ગામ, તાલુકો અને જીલ્લો, સ્પષ્ટ સારા અક્ષરે લખી મોકલો. બસ, આટલો જ સવાલ ! તમામ બાળકો જવાબ લખશે એમ આશા છે

કવિતા

ફુલનો બાગ	સ્વ બીરબલ	૪૯૨

વાર્તા

ફ્લ્યુસની કરણી	બ્હેન પીલાં	૪૯૨
તાએ રોજગાર	છુમતર !	૫૧૧
જાદુગરના જાદુ	,,	૫૧૨
ઈરાની શાહજાદો	શ્રી ર. હ. શાહ. બી.એ	૫૧૫

ઈતિહાસ

સોરાબ અને રૂસ્તમ	શ્રી હ. પ્ર. ભાથા,	૪૯૯
ગુરવીર આર્થર	ભાઈ ભાનુ	૫૨૧

સાહિત્ય

જરથોસ્તનાં વચનામૃતો		૪૯૩
જરથોસ્ત	શ્રી મો. જ પાઠક	૫૨૭

પ્રવાસ

ઈરાન	રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૫૨૫

પ્રકીર્ણ

નિવેદન		૫૨૯
સાહિત્ય સત્કાર		૫૩૧

આ માસિક શા માણેકલાલ અંબારામ ડૉક્ટરે રાવપુરા, વડોદરામાં, શ્રી સયાજીવિજય છાપખાનામાં છાપ્યું અને રમણલાલ નાનાલાલ શાહે, બાલજીવન કાર્યાલય, બાજવાડા, પીઠીપુરા, વડોદરાથી પ્રસિદ્ધ કર્યું, તા ૧-૯-૧૯૨૫

આવતો અંક

આમી બહાદુર બકા—(શ્રી ચંદ્રકાન્ત ઓઝા) બાળકોને ગાવાલાયક એક સુંદર ગીત

શરદ પુનમની રાત—કન્યાઓને ગરબામાં ગાવાલાયક એક રૂપાળો રાસ

બાપુજી ધમ ધમ ધમ—મહાત્મા ગાંધીજીની જન્મતિથિ પર બાળકોને સરઘસમાં ગાવા જેવી એક સચિત્ર શૂરવીરતાભરી કવિતા.

આહા! ગુલેલને મારા પારખું રે લોલ!—(શ્રી. રમેશ ઠ. શાહ)-બહેનોને ગાવા જેવું એક નવું છતાં સરળ ને સહેલા રાગવાળું હાલરડું

આભ રડ્યું—શ્રી અમૃત રથીની એક મનોહર કવિતા.

વાર્તાઓ—ભીખાભાઈભીના અભરખા, રતીયાંજીની આપવડી, રૂપાની કુંચી, મોડું મોડું બહુ, નિમકહલાલ નોકર!, ખુદાયની મરમત, સંતોષી નર સદા સુખી, વિગેરે એકએકથી ચડે એવી તમે કદી ન સાંભળેલી નવી નવી વાતો તમારે માટે આ અંકમાં આપી છે.

[illegible] વાઘ!—ચમકશો નહિ! સરજનહારની સૃષ્ટિના આ એક અદ્ભુત ચમત્કારની સચિત્ર હકીકત આ અંકમાં જરૂર જોજો

મચ્છર—શ્રી નાનાલાલ મ. શાહ, બી. એસ સી. આ અતિશય ઉપયોગી લેખમાં માણસ જાતના આ દુષ્ટ શત્રુ સંબંધી રસભરી વિગતો રજુ કરી તેમનો નાશ કેમ થાય તેની ઉપયોગી સુચનાઓ કરે છે

મોગલ જમાનાના બાંધકામો—જગપ્રસિદ્ધ તાજમહાલ અને અમદાવાદની જાળી સીદીઓની મસીદની ઓળખ (સચિત્ર)

દાંત—સાધુ બાનુનો આ ઉપયોગી નાનકડો લેખ તમે જરૂર વાંચજો જ.

જાણ જીજ્ઞાસા—આપણે હવામાં કેમ નથી ઉડી શકતા? વાદળાં થાય ત્યારે બાફ કેમ થાય છે? વાદનાં મૂળીયાં વધે ને ચોખાં જમીનમાં કેમ ન ઉગે?-હાથ કેમ સુંઘાય?-માથે વાળ કેમ પડે છે? વિગેરે પ્રશ્નોના રસમય ખુલાસા અને એ ઉપરાંત "પાણી" "મોતીની માળા" અને બીજા ઉપયોગી લેખો ને વિગેરે.

હારમોનીયમ

શીખવા માટે ખાસ પુસ્તકો

૧ ભારત સંગીત બારાખડી—વાંચતા શીખતા પહેલા જેમ કક્કો બારાખડી કરવી પડે છે, તેમ હારમોનીયમની શરૂઆતમાં સા—રી—ગ—મ—પ—ધ—ની—બારાખડી કરવી પડે છે આ બારાખડી પાકી કરી કે હારમોનીયમ ધમધમાટ વાગવા માંડ્યુ જ સમજો કી. ૦—૮—૦ પોસ્ટેજ ૦—૪—૦ વધુ.

૨ ગાયક ભાગ ૧ લો—સાદા ને સરળ ગાયનોની નોટેશન આપી છે તેનાથી સાદાં ગાયનો પાંચ જ મીનીટમાં વગાડતા શીખી જશો. કી. ૧—૪—૦ પોસ્ટેજ ૦—૫—૦ વધુ

૩ ગાયક ભાગ ૨ જો—ગુજરાતી તથા ઉર્દુ નાટકોના ઉસ્તાદી ગાયનોની નોટેશન આપી છે કી. ૧—૮—૦, પોસ્ટેજ ૦—૫—૦ વધુ.

હાલમાં બ્હાર પડેલો નવો જ ભાગ

૪ ગાયક ભાગ ૩ જો—જેમાં પ્રખ્યાત નાટકોના લગભગ બધા જ રસીક અને મધુર ગાયનોની નોટેશન આવી જાય છે કી ૧—૧૨—૦ પોસ્ટેજ ૦—૫—૦ વધુ

કોઈની પણ મદદ લીધાવિના વગર માસ્તરે હારમોનીયમ શિખવાનું માગતા હો તો ઉપરનાં પુસ્તકો આજે જ મંગાવી બેશો. જોઈએ તો એક જ પુસ્તક મંગાવી ખાત્રી કરશો.

ફક્ત બારાખડી મંગાવનારે નવ આનાની ટીકીટ બીડવી વી. પી. નહિ થાય.

— ખાસ લાભ —

ઉપરના પુસ્તકોમાંથી એકી સાથે બે

પુસ્તકો ખરીદનારને પોસ્ટેજ માફ

અમારે ત્યાં દરેક જાતના રાષ્ટ્રીય, ધાર્મિક, વાર્તા, નોવેલ આદિ અનેક જાતના પુસ્તકો, માસિકો વિગેરે ઉપર દશ ટકાથી લઇને પચાસ ટકા સુધી કમીશન મળે છે પ્રાઇસ લિસ્ટ મંગાવો.

☞ વર્ધમાન એન્ડ સન્સ,

પાયધુની, ટ્રામ જંક્શન, મુંબાઇ નં. ૩

" ખાનદાન " હમેશાં વિશ્વાસ પાત્ર જ. ખ. મે છે

"સ્વર્ગ"નાં પુસ્તકના પ્રણેતા—સાક્ષરવર્ય
સ્વ. અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીઆર

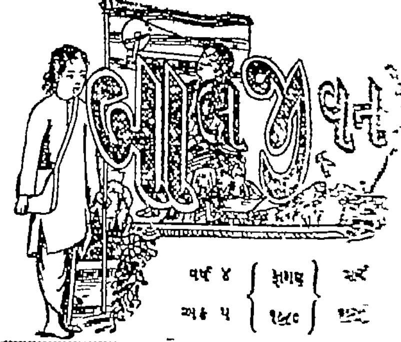

વર્ષ ૪ { ફાગણ } [illegible]

અંક ૫ { ૧૯૯૦ } [illegible]

ચોરવાડ

[દોહરા]

ચોરવાડ સમ ગામ નહિ, અમૃત[1] સમ નહિ [illegible]
સ્વર્ગ સમું પુસ્તક નહિ, નહિ [illegible]
પાન પપૈયા પાકતા, પવન ફરુ [illegible]
પંખીના કલ્લોલ જ્યાં, કુદરતી એ [illegible]
સાગર ઘુઘવે નિત્ય ત્યાં, [illegible]
બાળક ઝીલે પ્રેમથી, પ્રભુએ એ [illegible]
વડલો ઉભો ચોકમાં, [illegible]
હોયવડી ત્યાં ઝુલતી, [illegible]
સુમન બાગ ત્યાં શોભતો, [illegible]
લીલી લીલી વેલડી, [illegible]
આવો મિત્રો ખેલવા, [illegible]
રમત રમીશું કંઇક, [illegible]

[illegible]

[મોરબીવાળા]

૧ અમૃતલાલ પઢિયાર.

ઝાલાવડ

મેવાડ

ચંપાપુર

કાનપુર

પવનગ

માયેરા

હાથી અને ઉંદર

[ચોપાઈ]

પ્રાણી પ્હાડ સમો ગજરાજ, મદે ભર્યો નવ કરવું કાજ;
ઉંદર દીઠો જાતો એક, પકડ્યો ઝટ સુંઢી ત્રિવેક,
ઉંદર ચીંધી મારે ઘણા, પણ ગજ નવ વાગે તેવણા,
શું કરવું ! તેથી મુંઝાય, છુટતો નવ મૂકે ગજરાજ.
હાથી મનમાં બહુ હરખાય, ઉંદરનો પાકે જીવ જાય,
ગજ મનમાં નવ માપે અરે ! મદે ભરી વાણી ઉચ્ચરે,
પકડ્યો છે ! ક્યાં જાશો હવે, એથી હું મોટું ના વને.
જરા જેવડી ત્હારી કાય, ક્યાં ઉંદર ને ક્યાં ગજરાજ.
તોપણ તે દીધા પ્રયત્ન, વીરા તું ગજ જાતી રત્ન,
હવે મોત આવ્યો છે હાથ, જગીયા સાથે ભીડી જાય,
ગજમાં અવગુણની અરખી, તે દુનીયા જાણે છે નખી,
મોટા શું ત્હારા ગુણ ગાઉં, 'નમ્યા ગજને ખાઈ જાઉં'.
ઉંદરને યુક્તિ સમજાય, ચટ ચટકો દીધો ગજમાંય,
તીણા દાંત પડ્યા તે વડા હાથી મન અકળાયા ઘણા,
દુઃખ તણો નીકળ્યો અવાજ, મરી નાખ્યા ઓયરે બાપ.
અરર ! કોને ખરણી ઠર્યો, ગજનો મદ પલમાંહે ઠર્યો
ત્રુ હું હું ને ઓયરે બાપ, ઠીક ક્રોધ મનમાં કરતો જાય,
આ વગથી મુજને આ કામ, અરર ! બાપરે "આ શો ત્રાસ".
મદ કપટે તે ઉભો થયો, દુઃખમાં દુનીયા ભુલી ગયો;
વ્હાલા એ વિનતી મન ધરી, જય, જય બોલો જન ભોંકરી.
છરર ઘરને આવી છીંક, હાથીને મન લાગ્યું ઠીક;
ઉંદર છૂટો થઈ દૂર ગયો, દુઃખ થકી ગજ છૂટો થયો *

રામચંદ્ર ભકોરભાઈ

---

* ચાલુ વર્ષના દીવાળી અંકના પાન ૩૧-૩૨ ઉપર આ કવિતાનો ૬ ચિત્રો આપ્યા છે

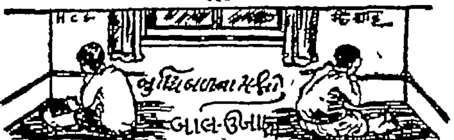

૧ કોલસામાં જોઇએ, ને ઝાડોમા મુખ્ય શું?
બે મળીને એક નામ, કહો પંડયાજી કયું ગામ? } કાળાવડ

૨ મહિનાઓમાં જોઇએ, ને ખેતરમાં સોહએ,
બે મળીને એક નામ, કહો પંડયાજી કયું ગામ? } મેવાડ

૩ પુષ્પોમાં જોઇએ, ને ખાવામાં સોહએ,
બે મળીને એક નામ, કહો પંડયાજી કયું ગામ? } ચંપાપુરી

૪ સાંભળવામા જોઇએ, ને નદીમાં સોહએ,
બે મળીને એક નામ, કહો પંડયાજી કયું ગામ? } કાનપુર

૫ આકાશમાં શુ વસે? કિલ્લાનુ શુ નામ?
બે મળીને એક નામ, કહો પંડયાજી કયું ગામ? } પવનગઢ

૬ કહો પાઘડી ક્યાં વસે? જગતનું શુ નામ?
બે મળીને એક નામ, કહો પંડયાજી કયું ગામ? } માથેરાન

સંપાદક—શાહ. રવીલાલ મુળચંદ [મોરબીવાળા].

શબ્દોની રમત

૧ રાજનગરના રમણીકલાલે રાધનપુરમા રસોઈઓ રાખ્યો. ૨ અંબાલાલે અહમદનગરમાં આંખોમા ઔષધ અંજ્યું. ૩ આરાવલીના અમથાલાલે એના આંબા અમદાવાદના આશારામને આપવાને અદાલતમા અરજી આપી. ૪ આઠના અમલે અમલનેરથી આવતી આગગાડીમાં અમીચંદ અહિંયાં આજે આવ્યો. ૫ ગાંધીએ ગુજરાતના ગોરવને ગજાવ્યુ ૬ ગોમતીપુરના ગાંડા લાલ ગાડામાંથી ગબડી ગયા ૭ મણીલાલે માનસીંહને મનાવવાને માટે મેવો મોકલ્યો. ૮ સોમનાથે સુમતીલાલને સ્વરાજ્યનો શ્લોક શીખવાડ્યો. ૯ કાભાઇએ કાળીદાસને કહ્યું કે કેશવલાલને કહો કે કમળાને કાલે કચુંબર કટોરામાં કહાડે ૧૦ જેતલપુરના જગજીવને જબલપુરના જીવણલાલને જયપુરની જલેબી જમાડી.

ગુલાબીદાસ ફકીરચંદ

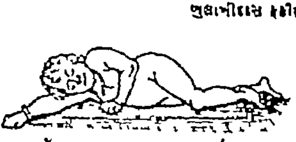

રાજા રાવણનું અભિમાન

[લખનાર —ભાઇ દુષ્યન્ત વિ. મજમુદાર ઉ. વ. ૧૧]

રાવણ એ લંકાનો રાજા હતો. એ મહાન શિવ ભક્ત હતો એણે ઘણા ઘણા રાજાઓને જીતી તાબે કર્યા હતા આથી તેને અભિમાન થયું કે હવે ત્રણે લોકમાં મારા જેટલુ કોઇ બળવાન નથી વળી મને બ્રહ્માનુ વરદાન છે કે "તુ મરીશ નહી." આથી તે જેને જોતો તેને ત્રાસ આપતો.

એક દીવસ એ કોઇ લડનાર શોધતો હતો. એટલામા નારદમુનિ ત્યાં આગળ થઇને જતા હતા રાવણે એમને કહ્યુ "મારી જોડે લડનારો કોઇ બળીઓ મને દેખાડો."

ત્યારે નારદે ઉત્તર આપ્યો કે "તું શ્વેત દ્વીપ ભણી જઇશ તો તને તારી જોડે લડનારો કોઇ બળીઓ મળી આવશે." રાવણે એકદમ પોતાનું પુષ્પક વિમાન તૈયાર કરાવ્યું તથા થોડાક પહેરેગીરો સાથે લીધા

એ લોકો હજી શ્વેતદ્વીપ સુધી આવી પહોંચ્યા નહોતા એટલામાં એમને એટલી બધી ટાઢ વાઇ કે એમનું પુષ્પક વિમાન ઉંચુ જ ચઢી શક્યુ નહીં

આથી રાવણે પહેરેગીરોને વિમાન સાથે પાછા ફરવાનો હુકમ આપ્યો અને પોતે એકલો પગે ચાલીને શ્વેતદ્વીપ આવી પહોંચ્યો

ત્યાં આગળ તે દ્વીપની સ્ત્રીઓ નદીએ પાણી ભરતી હતી. રાવણને દશ માથાવાળો ને વીશ હાથવાળો જોઇને બધી સ્ત્રીઓને અચંબો લાગ્યો ને એને જોઇ હસવા લાગી

રાવણે એમને કહ્યું, "હસો છો શું ? મારા જેટલો બળીયો ત્રણ લોકમા કોઇ નથી, તો તમારા જેવાની શા–"

એ આગળ બોલવા જતો હતો એટલામાં એક સ્ત્રીએ એને બગલમાંથી ઝાલીને ખુબ ફેર ફુદડી ખવડાવી. એટલામાં એના

હાથમાંથી ઝુંટાવી બીજી સ્ત્રીએ પારો ફેરકુદડી ફેરવ્યો આમ એક પછી એક દરેક સ્ત્રીએ કર્યું. રાવણ તો બિચારો શરમાઈ ગયો અને મનમાથી ખુબ ગુસ્સે થઇ ગયો પણ શુ કરે ? તે એક સ્ત્રીના હાથમાથી છુટી નાસવાનું કરતો હતો.

તેવામાં એક કોશી એનો ટાટીયો ઝાલી આકાશમાં ઉડી. રાવણે ઉચા થઇ એને બચકાં ભરી લીધા એટલે એણે એને બહુ ઉંચેથી સરોવરમાં નાંખી દીધો.

હવે રાવણનો ગર્વ ઉતરી ગયો હતો. પણ બ્રહ્માનું વરદાન યાદ આવવાથી પાછો અભિમાનનો અંશ આવી ગયો

સરોવરમાથી એ નાગલોકમાં ગયો ને નાગલોકને હરાવી જીતી લીધા. ત્યાથી પાતાળમા વિરોચનના પુત્ર બળીરાજાના રાજ્યમાં આવી પહોંચ્યો

બળીરાજાએ એનો સારો આદર સત્કાર કર્યો ને ત્યાં આવવાનુ કારણ પૂછ્યુ

રાવણે જવાબ આપ્યો કે, "મારે મારી જોડે લડનાર બળીઓ જોઈએ છીએ" ત્યારે બળીરાજાએ કહ્યું "જો તમે બધા રાજાઓને જીત્યા હોય તો ફક્ત વિષ્ણુજ જીતવાનો બાકી રહ્યો છે. પણ એ જીતવો બહુ મુશ્કેલ પડશે તથી મારા દાદા હિરણ્યકશીપુના કવચ અને કુડળ છે તે પહેરીને જાઓ એટલે તમને વિજય મળશે"

રાવણ હોંશે ગયો કવચ અને કુડળ લેવા ગયો પણ એનાથી એકકે વાતુ કેમે કયુ ઉચુ જ થઈ શક્યુ નહિ બળીરાજાએ કહ્યુ, "તમે આ જોર વિષ્ણુને હરાવવા ઇચ્છો છો કે ? વાહ શાબાશ કે હિરણ્યકશીપુ જેવા મહાન યોદ્ધાને પણ ધુળમાં રગદોળી નાખ્યા હતા તેને મન તમે શુ હીસાબમા ?"

રાવણ બિચારો ભખવાણો પડી ગયો અને પાછો લંકા તરફ ગયો. ત્યાં પાછા નારદ મુનિ મળ્યા એમણે પૂછ્યુ, "કેમ રાવણ તારી જોડે લડનારે તારે લાયક કોઈ યોદ્ધો મળ્યા કે નહિ ?"

રાવણ નીચું મોઢુ ઘાલી લંકા તરફ નિરાશ થઈને ચાલ્યો ગયો.

ચારિત્ર્ય

(લખનાર—ભાઈ નટવર ત્રિવેદી)

ચારિત્ર્ય એ જીંદગીનું અણુમોલું રત્ન છે. ચારિત્ર્ય વિનાનો મનુષ્ય કોડીનો ગણાય છે જેમ એકડા વગરના સો મીંડાં નકામા છે, તેમ ચારિત્ર્ય વગરનો માણસ, એક તરણખલા બરોબર નથી

સારૂ ચારિત્ર્ય એ એક સુખી જીંદગીની નીશાની છે માટે બાળકો! ચારિત્ર્યને સારૂં બનાવવામાજ વધો તનને મનને રોકો.

એક પૈસાદાર પણ ચારિત્ર્ય હીન માણસ સમાજમાં તિરસ્કારને પાત્ર થશે. ભલે તેના અમુક ખુશામતીઆ તેને બોલાવે. ને તેની હામા હા મેળવીને તેને ખુશ રાખે. પણ એક ખરા ચારિત્ર્ય વાળો ગૃહસ્થ તો તેની સાથે વાત પણ નહિ કરે, તો ખુશામતનું તો પૂછવું જ શું? સારૂ ચારિત્ર્ય એ એક માણસની મોટી સંપત્તિ છે વિપત્તિમાં ચારિત્ર્યજ માણસને સારા રસ્તા ઉપર લઈ જશે. ચારિત્ર્ય જીવનને સુખી બનાવશે, સંતોષી બનાવશે, ખોટી આશાઓનો નાશ કરીને માણસને ખોટા લોભો કે જેમા ચારિત્ર્ય બગડવાનો ભય છે, તેથી દૂર રાખશે.

ચારિત્ર્ય ઉપર માણસની ચડતી પડતી નો આધાર છે. કોઈ પણ જીંદગીના ક્ષેત્રમાં ચારિત્ર્ય તમને ઘણીજ મદદ કરશે. ગમે ત્યાં પણ સારા ચારિત્ર્ય વાળો માણસ પૂજાશે ને પંકાશે. ચારિત્ર્ય એ માણસની મોટામાં મોટી ને સારામાં સારી વગ કે સીફારસ છે. ચારિત્ર્યવાન ઉપર ઈશ્વર રાજી રહે છે.

માણસના સારા કે નરસા ચારિત્ર્યનો આધાર તેની નાનપણની કેળવણી ને તેના બાલ્યાવસ્થાના સંસ્કાર ઉપર મુખ્યત્વે આધાર રાખે છે, માટે બાળકો તમો ચેતો, ને સારૂં ચારિત્ર્ય બનાવવામાં જ તમો મંડયા રહો. પ્રભુ તમને જરૂર યશ આપશે. સારૂં ચારિત્ર્ય કરવા માટે તમો સદ્દગુણને રસ્તે ચાલો. સારા સારા ચારિત્ર્યવાળા માણસોનાં જીવન વૃત્તાંતો વાંચો ને તે ઉપરથી બોધ લો તેમના જેવા થવાનો સંકલ્પ કરો

સારૂં ચારિત્ર્ય એ સુખી જીંદગીની ચાવી છે. એમ માનતાં શીખો, સારા ચારિત્ર્યવાળોજ દેશસેવા, જનસેવા કે સમાજસેવા કરી શકશે. ચારિત્ર્ય હીન મનુષ્ય તેમાંનું કાંઈ નહિ કરી શકે; કારણકે સારા ચારિત્ર્યના અભાવે તેનામાં જનસમાજ વિશ્વાસ મુકશે નહિ

માટે હે બાળકો! તમારે સારા સમાજસેવક, દેશસેવક, થવું હોય, કુટુંબસેવા કરીને સંતોષ આપવો હોય તો સારૂં ચારિત્ર્ય ઘડવામાં અત્યારથીજ પ્રયત્ન કરો. પ્રભુ તમને જરૂર યશ આપશે.

અતીલોભ તે પાપનું મુળ

(સમયવર્ત રેશાઈ ફાયદો ધો. ૫ ૧૪)

હિંદુસ્થાનમાં એક ગામમાં એક પારસી હતો તેનું નામ નરેહુમજી હતો તેને મરઘાં પાળવાનો ઘણો શોખ હતો તેને ત્યાં ઘણાં મરઘાં હતાં તેમનું એક દરરોજ સોનાનું ઈંડું મુકતું હતું પછી તેને ઘણો લોભ થવા લાગ્યો એટલે તે છરી લઈને કાપવા બેઠો કાપ્યું એટલે એકજ ઈંડું નીકળે [illegible] નાખે [illegible] એટલામાં [illegible] આવ્યો ને કહેવા લાગ્યો કે [illegible] કરી [illegible] કે [illegible] એમ કે [illegible] જનાર [illegible] બન્નેજણને ઘણો [illegible] મારામારી થઈ તેમાં નરેહુ [illegible] ને નાખ્યું [illegible] ગયું. માટે અતિ લોભનું ફળ ખરાબ છે માટે વાંચનાર કોઈએ લોભ કરવો નહી.

રામપ્રસાદ ઠગારો

લખનાર—ભાઈ શાંતિલાલ સોમનલાલ

રામપ્રસાદ સુરતનો રહેવાશી હતો તેના બાપ ગુજરી જવાથી પોતાના માથાપર બધો ભાર આવી ગયો હતો. રામપ્રસાદે નાનપણથીજ ભણવાપર લક્ષ નહોતું આપ્યું તેથી તે બહુ પસ્તાતો હતો તે જેમ તેમ કરી ભરૂચ રહેવા ગયો. તેની પાડોશમાં ચંપકલાલ કરીને મોટા શેઠીયાનું કુટુંબ રહેતું હતું. ચંપકલાલ ગરીબોપર બહુ દયા બતાવતો તેથી તેણે રામપ્રસાદને સારી જગાએ નોકરી રખાવ્યો પણ રામપ્રસાદમાં ગુણ જ નહોતા તેથી એને તો જે કંઇપણ કામ સોંપવામાં આવે તેનું ઉંધુ કરતો હતો તેથી શેઠે તેને રજા આપી. રામપ્રસાદને નોકરીનું કામ ગમ્યું નહિ તેથી હવે તેણે ચોરી કરવાનો વિચાર કર્યો એક દિવસે રામપ્રસાદ કલ્યાણી નામની ગરીબ બાઇના ઘરમાં પેઠો અને કહ્યું "જુઓ બાઇ, આ કેવી સુંદર સુંદર સોનાની બંગડીઓ છે? એક વિધવા બાઇએ એને વેચવા કાઢી છે. મને એ બહુજ ગમવાથી હું તમારી પાસે લાવ્યો છું. જો તમને પસંદ પડે તો હું ફક્ત તમને પાંચજ રૂપીઆમાં અપાવીશ"

રામપ્રસાદની આ વાત સાંભળી કલ્યાણી બહુ ખુશી થઇ અને તરતજ તેને પાંચ રૂપીઆ ગણી આપ્યા અને કહ્યું કે હવે પછી કોઇ સારી અને સસ્તી ચીજ મળે તો જરૂર લઇ આવજો. એ પછી રામપ્રસાદ વારવાર ઘણી ચીજો લઇ આવતો અને કલ્યાણી ખરીદતી. એક દિવસ તેણે કલ્યાણીને સોનાની માળા

...ર ઉપર ...
બતાવીને કહ્યું કે જુઓ, કેવી સરસ સોનાની માળા આ...
તમારે લેવી હોય તો તમને હું માત્ર રૂપીઆ સોમાં ... ...
દીશ. પણ બીચારી કલ્યાણીએ કહ્યું કે સો રૂપીઆ તો આ...
પાસે નથી તમે કહેતા હો તો સાઠ રૂપીઆ અપુ ... ...
હાથમાં આપો તો જરૂર હું ખરીદી લઉં

રામપ્રસાદે કહ્યું "ફીકર નહિ, તમે મારી પાસેથી છો ખરીદો છો માટે લઇ લો. કલ્યાણી બોલી "તો તો બહુ ... લો આ સાઠ રૂપીઆ.

રામપ્રસાદે રૂપીઆ લઇ માળા આપી ચાલવા માંડ્યુ અને મનમાં બોલ્યો "ચાલો, ઉંદર જાળમાં ફસાયો બીજી બાજુ કલ્યાણી ઘણી ખુશી થઇ ગઇ અને સાચવી ને પેટીમાં મૂકી દીધી.

ઉપલી વાતને બે મહિના વીતી ગયા ત્યારે તેના પુત્ર શીવશંકરને બહારગામ જવાનો પ્રસંગ પડયો ઘરમાં પાઈ પણ ન હોવાથી ઉદાસ થઇ ગયો

અને તેની માતા કલ્યાણી પાસે પૈસા માગ્યા કલ્યાણીએ કહ્યું પૈસા તો નથી પણ ઘરેણું છે તે વેચીને પૈસા લઇ આવ આટલું કહી તેને માળા અને બંગડીઓ આપી અને કેવી રીતે મેળવ્યાં તેનું સઘળું વૃતાંત કહી સંભળાવ્યું શીવશંકર બજારમાં સોની ત્યાં ગયો તો સોનીએ કહ્યું કે આતો પિત્તળના છે! એની કિંમત તો બે આના પણ નથી. શીવશંકરે સરાફને બતાવ્યાં તો તેણે પણ તેજ કહ્યું.

શીવશંકર અને તેની માતા કલ્યાણીએ ઘણોજ શો... કર્યો પણ ચાલાક રામપ્રસાદનો તો પત્તોજ લાગ્યો નહિં

વાંચનાર ભાઇઓ અને બ્હેનો! હવે તો તમે સારી સમજ્યા હશો કે કેવી રીતે તે રામપ્રસાદ કલ્યાણીને ... માગ્યા લોકોથી હમેશાં ચેતતા ર...

... ન કરવો જોઇએ.

દક્ષિણ સફરની મુસાફરી

[લખનારઃ—ભાઈ જયરાજ ભીમજી]

અમે અમારી બનેમીની રજામા હવા ફેર કરવા મદ્રાસ આવેલું નાનુ ગામ તિરપુરમાં ગયા હતા ત્યાં મદ્રાસ થી જવાતુ હતુ, તેથી મદ્રાસ જોવાની મને તક મળી મુંબઈથી જી આઇ પી રેલ્વેમાં બેસવુ પડે છે જો આપણે મેલમાં બેસીએ તો પરબારા મદ્રાસ જવાય છે, અને જો પેસેન્જરમા બેસીએ તો રાયચુરમાં ગાડી બદલવી પડે છે, કારણ ત્યાંથી એમ એસ એમ. રેલ્વે શરૂ થાય છે

અમે બોરીબંદર સ્ટેસને લગભગ નવવાગે રાત્રે ગયા હતાં. ટ્રેન રાત્રે અગીઆર વાગે ઉપડવી હતી. અમે ઇન્ટરમા બેઠા હતા ટ્રેન ઉપડયા બાદ થોડા કલાકમા સહ્યાદ્રી (પશ્ચીમઘાટ) પર્વત આવે છે તે પર ગાડીને ચઢાવવા બે એન્જીન જોડવામાં આવે છે ગાડીને જવા માટે તે પર્વતમા સોળ કે સત્તર ગુફાઓ કોતરી કાઢવામા આવી છે, અને તેની અંદર કેટલીક મોટી છે. રાત્રે લગભગ બે વાગે પુના આવે છે ત્યાની હવા ઘણી સરસ છે, મુંબઈના પૈસાદાર લોકો ચોમાસામા ત્યા રહે છે બીજુ મોટુ સ્ટેશન સોલાપુર લગભગ સવારના દશવાગે આવે છે ત્યા ચાર મોટી મીલ છે, અને સુતર કાપડ અને રૂનો મોટો વેપાર છે. ત્યાંનો ચીવડો પ્રખ્યાત છે, અમે પણ લીધો હતો. ત્યાં ગાડી લગભગ પા કલાક રહે છે પછી મોટુ સ્ટેશન બારશી આવે છે ત્યાથી પંઢરપુરની બીજી ગાડી ઉપડે છે. પછી લગભગ બે વાગે બપોરના વાડી જંકશન આવે છે ત્યા ગાડી લગભગ અર્ધો કલાક રહે છે પછી સાંજના લગભગ ચાર વાગે રાયચુર જંકશન આવે છે. ત્યાંથી એમ. એસ એમ. રેલ્વે શરૂ થાય છે,

મેલમાં બેઠા હોવાથી અમને ગાડી બદલવી પડી

ગાડી ત્યાંથી ઉપડે છે. પછી સાંજના લગભગ છ વાગે આરોણી આવે છે ત્યાં અમારા ઓળખીતાને ત્યાંથી અમને પાપુરી આપ્યાં, તે અમે ખાધાં પછી ગુટકલ આવે છે અહીંયાં ગાડી કલાક ઉભે છે. પછી સવારના લગભગ નવ વાગે મદ્રાસ આવે છે (એ આખા નાના સ્ટેશનોનો હેવાલ આપ્યો નથી) મદ્રાસ હીંદુસ્તાનમાં ત્રીજા નંબરનુ શહેર છે ત્યાંની ભાષા તામિલ તથા તેલગુ છે ત્યા ટ્રામો ચાલે છે ત્યાં મુંબઇની માફક વિકટોરીયા નથી પણ ટાંગા ખટારા ને રીક્ષા છે. રીક્ષામા બે માણસો બેસે છે ને એક માણસ ખેચે છે ને લાંબી ચાર પાંચ સીટવાળી મોટરો (ઓમ્નીબસ) ચાલે છે તે અમુક સ્થળેથી અમુક સુધી જાય છે, એમ ઠરાવેલું હોય છે ને તેના ભાવ નક્કી કરેલા હોય છે મદ્રાસ ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીએ ઇ. સ. ૧૬૩૯મા ખરીદ્યુ હતું, ત્યારે તે નાનું મચ્છીમારનું ગામડુ હતુ, ત્યાં અંગ્રેજોએ બાંધેલો કીલ્લો સેંટજ્યોર્જફોર્ટ જોવા લાયક છે તેમ ત્યાંનુ મ્યુઝીઅમ તથા એક્વેરીઅમ એટલે જળચર પ્રાણીનો નમુનો જોવા લાયક છે એક્વેરીઅમમા લીલી પીળી વગેરે રંગની માછલીઓ તથા સરપો કાચના કબાટ જેવામા પુરી રાખવામા આવે છે ત્યા આપણા ગુજરાતી ભાઇઓ ઘણા વસે છે ને તેઓ વેપાર કરે છે તેઓ બધા મળી જે લત્તામા રહે છે તેને શાહુકાર પેઠ કહે છે. બીજું ગાડીનો વખત થઇ જવાથી અમે જોઇ શક્યા નહિ અમે સ્ટેશને લગભગ પાંચ વાગે ગયા હતા, ત્યાંથી સાઉથ ઇન્ડીઆ રેલ્વે શરૂ થાય છે અમે સવારના છ વાગે તિરપુર પહોંચી ગયા આ ગામ નાનુ છે તેમા લગભગ બે હજાર માણસની વસ્તી છે તેમા રૂનો મોટો વેપાર છે અમે અમારા મામાને ત્યાં ઉતર્યા હતા. આપણા ઘણા દેશીલોકો ત્યાં વેપાર કરે છે, રૂને કપાસથી જુદુ કરવુ, રૂની ગાસડી બાંધવી વીગેરેના વીસ બાવીસ વરાળયંત્રો ચાલે છે. ત્યાંની હવા ઘણી સારી છે. અમે ત્યાં થોડા દહાડા રહી કોચીન ઉપડી ગયા

અમે સવારના રવાના થયા. શોરનુરમાં અમારે ગાડી બદલવી પડી ત્યાંથી નાની ગાડી શરૂ થાય છે અમે સાંજના પહોંચી ગયા અને કોલમથી નાની બોટમાં બેસવુ પડે છે. કારણ કે ત્યાં ખાડી છે. અહીંઆ નાળીએર બહુ થાય છે, તેનું વશાળ યંત્રથી તેલ કાઢવામાં આવે છે તેની ઘણી ઘાણીઓ છે અમે પછી કોચીનની પાસે આવેલું નાનું ગામડું હલવઈ છે; ત્યાં ગયા હતા તેમાં એક નદી છે. તેમાં બધા લોકો નાંખો દહાડો નાહ્યા કરે છે તો પણ શરદી કે તાવ આવતો નથી. પણ ભૂખ બહુ લાગે છે. આ નદી થોડેક ઠેકાણે ઉંડી છે. ઉનાળામાં બહુ પાણી હોતુ નથી. તે કોચીનની ખાડીને મળે છે અહીંઆ અમે થોડા દહાડા રહ્યા પછી તીરપુર પાછા આવ્યા અને ત્યાં થોડા દાડા રહી અમે પાછા મુંબઈ આવ્યા ત્યા સુધીમાં અમારી વેકેશન પુરી થઈ હતી ને સ્કુલ પણ ચાલુ થઈ હતી.

નાનો પ્રવાસ

લખનાર—ભાઈ શાંતિલાલ છોટાલાલ શાહ.

અમે અઠ્ઠાવીસ છોકરાઓ બે ગુરૂજી સાથે વલસાડથી પુના જવા નીકળ્યા. સોમવારે રાત્રે (૨૯ ૧૦-૨૩) વલસાડથી બેસી સવારે ૭ વાગે દાદરસ્ટેશને ઉતર્યો અને ત્યાં દાતણપાણી કરી નાસ્તો લીધો લગભગ નવવાગે જી. આઇ. પી. ગાડીમાં બેસી ઉપડયા.

સવાર હોવાથી ઠંડી ઘણીજ લાગતી હતી, પણ કુદરતના દેખાવ જોવાથી રમુજ આવતી હતી ત્યાં જતાં ઘણો રસ્તો ડુંગરો કોરીને કર્યો છે, અને ઝાડ તથા પહાડ શિવાય બીજુ કાંઇ નજરે પડતુ નથી પુને જવા રસ્તામા આવીસ ચોવીસ બોંયરાં (ટનલ)મા થઇ ગાડી પસાર થાય છે ગાડીમા બેઠા બેઠાં કોઈકોઇ વાર ગાડીમા ફરતા હ઼ણો નજરે પડે છે પહાડમાંથી પડતા પાણીના ધોધ આંખને આનંદ આપે છે તથા મનને પ્રફુલ્લીત કરે છે આ પ્રમાણેનો કુદરતી દેખાવ જોતા જોતા હમે બપોરે ખડકી સ્ટેશને ઉતર્યા ત્યાથી બેચાર ગાઉ ચાલતા ગયા અને અમારા તંબુમા ગયા થોડીવાર વિશ્રામ લઇ નદીએ સ્નાન કરવા ગયા. ત્યાંથી પરવારી જમ્યા અને અમારા શિક્ષકના સુચના પ્રમાણે કામ કર્યો પછી વાળુ કરી સુઇ રહ્યા સવારે ઉઠી પર વારીને 'સ્કાઉટ ડ્રીલ"માં ગયા ત્યાથી બાર વાગે આવી, સ્નાન કરી ખાણું ત્રણ વાગ્યા પછી ગયા દિવસનોજ કાર્યક્રમ હતો. ત્રીજે દિવસે સાંજે દેશી તેમજ ઈંગ્લીશ રમતો રમાઈ હતી ચોથે દિવસે તો ચેન્નાઈ ગયા હતા

હમે ચોથે દિવસે પુના શહેર જોવા નીકળ્યા. પહેલા 'એગ્રીકલ્ચરલ કોલેજ' જોઈ અને નહિ જોવલાં હોય તેવાં

કુદરતી ફુલઝાડ જોયાં. ત્યાં અમે સ્નાન કરી જમ્યા અને પછી ત્યાંથી જઇ 'ફરગ્યુસન કોલેજ' જોઈ; ગામમાં ફર્યા અને સાંજે વિશ્રાંમાં જમી સ્ટેશન પર ગયા. ટ્રેનને થોડીક વાર હોવાથી વાતચીતમાં વખત પસાર કર્યો અને ગાડી આવી તેમાં બેસી સાતમે દિવસે એટલે તારિખ ૫-૧૧-૨૩ ને સોમવારે પાછા વલસાડ આવી પહોંચ્યા.

મથુરાં અને ગોકુળ

(લેખક—ભાઈ માધવજી ગોરધનદાસ)

અમે સાંજના ૬ વાગે મથુરા સ્ટેશન ઉપર પોહચ્યા. મથુરાંનું સ્ટેશન નાનું પણ સ્વચ્છ છે. ત્યાં સીગ્રામ તથા ગાડાંની મળવાની સગવડ છે. અમે સીગ્રામમાં બેસી એક જાણીતી ધર્મશાળામાં મુકામ કીધો. પછી સામાન મેલી અમે જમનાજીમાં સ્નાન કરવા ઉતર્યા. જમનાજી ઉપર ઘાટ બાંધ્યા છે જેમાં મુખ્ય ૫૮ વિશ્રામ ઘાટ છે. ત્યાં સવારના તથા સાંજના ૭ વાગે આરતી થાય છે. મથુરામાં મુખ્ય વસ્તી ચોબાઓની છે તે લોકો વાસ્તે વધારે એવું સાંભળ્યું છે કે ઘણે ભાગે એ લોકો પૈસે ટકે સુખી હોય છે; અને તેમની બેરીઓ રોજગાર ચલાવે છે. તે લોકો કોઈના હાથનું રાંધેલું ખાતા નથી. જમના પર બાંધેલો રેલ્વે પુલ ઘણોજ મનમોહક છે.

જમનાનું પાણી મીઠું તથા સ્વચ્છ છે. મથુરામાં ઘણાં મંદીરો છે તથા સામે કિનારે દુર્વાસા ઋષીનો આશ્રમ છે, ત્યાં હોડીમાં બેસી જવાય છે. મથુરામાં યાત્રાના વાંદરાઓ અને ગાય ઘણાજ પુષ્કળ છે અને પ્રસાદી તરીકે સાકરીઆ ચણા અને પેંડા ભઈ આપે છે. ગોકુળ ટાંગામાં બેસીને જવાય છે. ગોકુળમાં કૃષ્ણની બાળ લીલાની નીશાનીઓ તથા ઘણી અનેક મંદીર ઘણાં છે. ત્યાં ૮૪ થાંભલાના મહેલનું મંદીર છે. તેને નંદ રાજાનો મહેલ કહે છે ત્યાંથી દાઉજી (બળદેવજી) નું મંદીર એક માઇલ દૂર છે. ત્યાં ન્હાવાનું ક્ષીરસાગર નામનું તળાવ છે.

ફેશનનું પરિણામ

[લખનાર-ભાઈ ચન્દ્રકાન્ત મ. મહેતા]

એક જણ હિંદુ દેશપરદેશ ફરીને પોતાના ગામડામાં આવીને વસ્યો. પોતે જો કે અભણ જ હતો તોપણ દેશપરદેશ ફરવાથી બે ચાર જુદી જુદી ભાષાઓના શબ્દો તે જાણતો હતો, અને તેથી કરીને પોતે જાણે બહુ મોટો પંડીત હોય એવી રીતે પોતાના ગામના ગરીબ માણસ તરફ બહુ ઈતરાજીથી વર્તતો અને બોલવામાં બીજી ભાષાના બે ચાર શબ્દો બોલી સામા માણસને ગુંચવાવતો. ગામના માણસો બીચારા એના એટલા શકથી અંજાઈ જતા. અને એને બહુ વિદ્વાન સમજતા. એક વખત એવો બનાવ બન્યો કે તે માણસ માંદો પડ્યો. તે વખતે તેનાં સગાંવ્હાલાં સારવાર કરવા લાગ્યા, અને તે ભાઈસાહેબને કંઈ જોઈએ' હોય ને પુછે તો તે લોકને સમજણ ન પડે તેવી ભાષામાં જવાબ આપતો. એમ કરતાં કરતાં કરતાં માંદગી વધતી ગઈ અને ભાઈસાહેબનો મરણકાળ નજીક આવ્યો. તે વખતે તેનો પ્રાણ પાણીને માટે વ્યાકુળ થવા લાગ્યો. પાણી જો કે ખાટલા નીચે હતું પણ તેઓથી તો વોટર, વોટર, કરીને બુમ પાડવા લાગ્યા, અને મોઢું બતાવવા લાગ્યા. પેલાં બીચારાં અજ્ઞાન લોકો બહુ મુંઝવણમાં પડવા લાગ્યા અને તેમની એવી જ ગભરામણ વચ્ચે પેલાએ જીવ ક્હાડયો. તે માટે કહ્યું છે કે—

દેશ ગયો, વિદેશ ગયો,
શીખી લાવ્યો નવી વાણી.
વોટર કરતાં જીવ ગયો ને,
ખાટલા નીચે પાણી.

દરિયો શિયાળ અને વરૂ

[લખનાર—બ્હેન પોશાં ભ. મહતી]

એક શિયાળ, દરિયાની સામે રહેતું હતું. એક વેળા તેને વરૂ મળ્યું, જેણે દરિયો કદિ પણ જોયો નહોતો. એટલે તેણે શિયાળને સવાલ કર્યો કે દરિયો એટલે શું ? શિયાળે કહ્યું મારી નજીકમા તે એક પાણીનો મોટો ભાગ છે. ત્યારે વરૂ બોલ્યું તમે તેપર કાંઈ કાબુ મેળવ્યો છે ? શીયાળે કહ્યું, હા. ત્યારે વરૂ બોલ્યો, મહેરબાની કરી મને જરા તે બતાવશો ? મોટી ખુશીથી, શિયાળે જવાબ આપ્યો. આ પછી શિયાળ વરૂને દરિયા તરફ દોરવી લઇ ગયું. દરિયો આવ્યો કે શિયાળે પાણીના મોજાંને હુકમ આપ્યો કે અંદર જાવ અને તેઓ અંદર ગયા. હવે ઉપર આવો. અને પાણીના મોજાઓએ તેમ કર્યું. આ પછી વરૂએ કહ્યું. મોજાઓ આજે મારો મીત્ર વરૂ તમને જોવા આવ્યો છે, માટે હું તમને કહું તેટલો વખત દરમ્યાન તમે ચઢ ઉતર થયા કરજો. બિચારા વરૂએ પાણીના મોજાંને અંદર જાવ આવ થતાં આશ્ચર્યથી નિહાળ્યું. થોડે વખતે તેણે શીયાળને કહ્યું, હું દરિયામાં જાઉં ? શિયાળ બોલ્યો તમારી મરજી મફકફર જાઓ, જરાપણ ડરતા ના, કારણ દરિયાને હું જેમ કહીશ તેમ વર્તશે ને તમો તે અત્યાર આગમચ જોઈ ચૂક્યા છો ! વરૂએ શિયાળના વિશ્વાસ પર દરિયામાં ડુબકી મારી. પણ અફસોસ ! વરૂ બિચારૂં પાણીનાં મોજાં સાથે દરિયામાં ગરક થઇ ગયું. આ પછી શિયાળે વરૂનો ભક્ષ કર્યો. આ ઉપરથી નાના બાળકે એવો બોધ લેવાનો છે કે:—

વગર વિચાર્યું જે કરે, પાછળથી પસ્તાય,
દેખો આ દૃષ્ટાંતથી, જાન ઘણાંના જાય.

ચામડું

[લખનારઃ—મણીપત મગનલાલ પંડ્યા]

મહેતાજી—ચીમન, જોડા શેના બનતા હશે ?

ચીમન—ચામડાના.

મહેતાજી—કેવા ચામડાના બનતા હશે ?

ચીમન—જોડાનું ચામડું કમાવેલું હોય છે. કમાવ્યા વિનાનું ચામડું ભેજવાળું ને નરમ હોય છે. ચામડાને ન સુકવે તો કોહિ જાય અને વધુ સુકવે તો ખરબચડું થાય છે, વરડે છે અને વાળીએ ત્યારે તૂટી જાય છે. કમાવેલું ચામડું સુંવાળું અને નરમ થાય છે ને તે તૂટતું નથી. વળી વજનમા હલકું તેમજ ટકાઉ થાય છે. તેમાં પાણી પણ ઉતરી શકતું નથી.

મહેતાજી—ઘણું સારું પણ કાન્તિ, ચામડાને શી રીતે કમાવતા હશે ?

કાન્તિ—જાનવરો જ્યારે મરી જાય ત્યારે તેનું ચામડું ઉતારી લઈ ચુનાના પાણીમાં બારથી પંદર દીવસ સુધી પલાળી રાખે છે. તપી ઉપરના વાળ ખરી પડે છે; પછી એક વાસણમાં પાણી ભરી તેમાં બાવળની છાલ અને બેહડાનો ભૂકો નાખી એકરસ કરી ચામડા બોળી રાખે છે. પછી ચામડાને દશ પંદર દિવસ પછી કાઢે છે. તેના કોષળા કોથળી વીગેરે બનાવે છે. ફરી તેને ઉપલા રસમા સાતઆઠ દિવસ રાખે છે. ત્યાર પછી તેને ધોઈ તેલ ચોપડી સુકવે છે. સુકવ્યા પછી તેને ધાબળી સાફ કરે છે; એટલે ચામડું બરાબર સાફ થાય છે.

મહેતાજી—વારૂ, બચુ ચંદ્રકાન્ત, ચામડાની કયી કયી વસ્તુ બને ?

ચંદ્રકાન્ત—ઘોડાના જીન, જોડા, ચોપડીઓનાં પુઠાં, હાથના મોજાં, મોશ, પાણીની પખાલ, વરત, વિગેરે

મહેતાજી—પ્રતાપ, બધી વસ્તુઓમાં ચામડું એક જાતનું વપરાતું હશે ?

પ્રતાપ—ના, હાથના મોજાનું ચામડું કુમળું હોય છે; ને જીન તથા જોડાનું જાડું હોય છે.

મહેતાજી—મહેન્દ્ર, કુમળું કે સખત ચામડું શી રીતે કરતા હશે ?

મહેન્દ્ર—જુદાં જુદાં પ્રાણીઓનાં ચામડાં કમાવ્યા પછી વધારે ઓછાં કુમળાં થાય છે. ડુક્કરની ચામડીનાં જીન થાય છે તે સખત હોય છે; બકરાના ચામડાના પુઠાં થાય છે, બકરીના બચ્ચાના ચામડાનાં હાથના મોજાં થાય છે. ઢોર તથા જોડા બળદના ચામડાંના થાય છે. ભેંસ, પાડા અને ઉંટના ચામડાની પખાલો થાય છે.

મહેતાજી—(ઘડીઆળ સામું જોઈને) ચીમન, જા ઘંટ વગાડ, અને કાલે "શરીરની ચામડી" વીષે પાઠ કરી લાવજો.

થશે. થોડા દીવસ વીત્યાબાદ શહેરમાં એવી અફવા ફેલાઈ જે રાજાની કુવરીને રાક્ષસ ઉચકી ગયો છે, ને જે કોઈ તેણીને લાવી આપશે, તેને અરધુ રાજ મળશે તે ચારે ભાઈઓ તે ઇનામ જીતવાને તૈયાર થયા જોગી ભાઈએ જોઈને કહ્યું જે હું જોઈ શકુ છું કે તેણી દુરદરાઝ એક મથક પર બેઠી છે, ને એક રાક્ષસ તેણીની પાસેજ સુતો છે પછી તેઓ રાજા પાસે ગયા ને ત્યાં જવા સારૂ વહાણ માગયું. રાજાએ તે આપ્યું. તેઓ ત્યાં જઈ પુગ્યા શીકારી ભાઈએ કહ્યુ કે હુ તીર ફેંકીશ તો તેણીને લાગી જશે, ને તે મરી જશે, માટે તમો તમારી હીકમતથી કામ લો. પછી ચોટા ભાઈએ કુંવરીને રાક્ષસની પાસેથી લઈ આવ્યો, જેવા તેઓ વહાણમાં બેસવા ગયા કે તે રાક્ષસ જાગી ઉઠયો, ને તેઓની પાછળ દોડયો, શીકારી ભાઈએ જલદીથી તીર કમાન કાઢીને રાક્ષસ તરફ તાંકી. તરતજ એક ભયંકર ચીસ સાથે વહાણ પર તે પડયો તેના ભારથી વહાણ ઉંધુ વળી ગયુ. ને તેના બધા પાટીયા છુટી ગયા, ને ચારે ભાઈઓ અને કુંવરી દરિયામાં પડયાં. તરત જ દરજીભાઈએ થોડાક ટાંકાથી વહાણ સાંધ્યુ ને તેમાં બેસી સલામત શહેરમા આવી રાજાને તેની કુવરી સુપરત કીધી રાજાએ તે ચારે ભાઈઓને ઘણી માન ઇજ્જત સાથે ભર દરબારમા તેઓની હુશીયારી કહી સંભળાવી, ને તેમને પોતાનું અરધું રાજ સોંપ્યું. તે ચારે ભાઈઓ ત્યારબાદ પોતાના પિતા સાથે સુખેથી રહ્યા, ને પોતાના પીતાની આજ્ઞા માન્ય રાખવા માટે પોતાને ભાગ્યશાળી સમજવા લાગ્યા

બાલજીવન પુસ્તક ૩

૫૦૦ ઉપરાંત પાનાં-૪૦૦ ઉપરાંત ચિત્રો-બાલકોને વરસ વરસનાં વાચકો માટે આથી ઉપયોગી ગ્રંથ બીજો ભાગ્યેજ છે. (કિંમત રૂા ૫)

વ્યવસ્થાપક.—બાલજીવન, ગાયવાડી, મુંબઈ-૨

સોબતનું ફળ

(લખનાર—ભાઈ કાળીદાસ ભીકમજી ચાવડા)

એક ગામમાં એક બ્રાહ્મણ પાસે એક ગાય હતી. તેજ ગામમાં એક કુંભાર પાસે ગધેડું હતું તેની આદત એવી કે હરરોજ રાતના વાડામાંથી છટકીને ખાવા જાય. એક દીવસ ગાય ને ગધેડો એકઠા મળ્યા. ગધેડો બોલ્યો શું તું આખો દીવસ અહીંજ રહીશ? મારી સાથે ચાલ. હું ત્યાં ઘણુંજ સારૂં ખડ બતાવું. ગાયે ઘણી આનાકાની કરી પણ પછી સાથે ગઈ એમ થોડા દીવસ ચાલ્યું પછી ખેતરવાળા ધણીને વહેમ જવાથી ખેતરમાં સંતાઈ રહ્યો, ત્યારે પેલી જોડી ખેતરમાં આવી ત્યારે ખેડુત તો ડાંગ લઈ બન્ને પાછળ દોડ્યો. ગધેડાને તો ભાગવાની આદત હતી તે તો છટકી નાસી ગયું પણ ગાય તો બ્રાહ્મણની એટલે ખાવાના પણ જરૂર સાસાજ. પછી તે ખુબ માર મારીને સવારે ગાયને ખેડુતે પેલા બ્રાહ્મણને ઘેર લઈ જઈ તેને હવાલે કરી તેને ચેતાવ્યો અને ગાળો પણ ભાંડી. બ્રાહ્મણે વિચાર કર્યો કે ગાય કદી જાય એવી નથી પણ આમ શાથી પરિવર્તન થયું હશે? પછી તેને ખબર પડી કે ગધેડાની સોબતથીજ ગાય બગડી. હવે તે દિવસથી ગાયની ડોકે ઘંટડી તથા પીઠે ડાંભ્યો. પાછા ગાય અને ગધેડુ ભેગા થયા ત્યારે ગાયે કહ્યુ કે જો તારી સોબતનાં ફળ!

સાર—સોબત તેવી અસર જરૂર થાય છે.

ખર જેવાની સંગતે પડયો ગાયને માર,
બળે પીઠો, ઘંટી પડી ચતુર ચકોરને સાર.

અમૂલ્ય કુતરો

[લખનાર—પ્રસન્નકુમાર મણિલાલ દેસાઈ]

એક સદ્‌ગૃહસ્થ કોઈ એક શહેરથી સ્ટીમરમાં બેસીને પોતાને ઘેર પાછો આવતો હતો. સ્ટીમરમાં એક બાઈ સાથે તેને ઓળખાણ થઈ તેણી કોઈ એક પૈસાદાર ગૃહસ્થની ધણિઆણી હતી, અને પોતાના એકના એક વહાલા બાળકની સાથે પોતાના બાપને ત્યાં જતી હતી. થોડા કલાક પછી સ્ટીમર એક બંદર આગળ ઉભી રહી. પેલી બાઈની એક ચાકરડી, શહેર જોવાની ઇચ્છાથી, નાનાં બાળકને લઈને સ્ટીમરની ગેલેરી આગળ ઉભી હતી. તેવામા પેલુ બાળક ચાકરડીના હાથમાથી એકદમ ઉછળ્યુ અને પાણીમાં પડીને દરિયાના મોજામાં દટાઈ ગયુ, અને તેથી સ્ટીમરમાં ગડબડ થઈ રહી.

આ વખતે પેલો ગૃહસ્થ તુતક પર બેઠો બેઠો વાંચતો હતો, તે આ ગબડબડ સાંભળી ત્યા દોડી આવ્યો ગડબડનુ કારણ જાણીને તેણે તે બાળકના પહેરેલા કપડાનો એક ટુકડો માંગ્યો. બાળકની ચાકરડીએ તે તે ગૃહસ્થને આપ્યો એ ગૃહસ્થની પાસે એક મોટો કુતરો હતો, તેને તેણે પેલો ટુકડો અને જે જગ્યાએ બાળક ડુબી ગયુ હતુ તે જગ્યા બતાવી કુતરો બધી બાબત સમજી ગયો અને તરતજ સ્ટીમરમાથી દરિઆમાં કુદકો માર્યો, અને ડુબકી મારી અદ્રશ્ય થઈ ગયો. આખરે લાંબે વખતે પેલો કુતરો સ્ટીમરથી ઘણે દૂર બાળકને મોઢામાં રાખીને તરતો દેખાયો. તેણે બહુજ મહેનત કરીને બાળકને શોધી કહ્યુ હતુ, અને થાકીને લોથ પોથ થઈ ગયો હતો, અને તેનાથી તરી પણ શકાતુ નહોતું. છેવટે કુતરા અને બાળકને હોડો સ્ટીમરમા લઈ આવ્યા. આમ આ અમૂલ્ય કુતરાએ એક બાળકને અજબ રીતે બચાવ્યો.

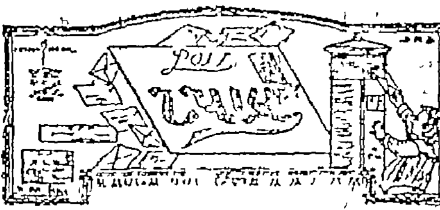

'બાલજીવન'નો દીવાળીનો અંક—'બાલજીવન'નો દીવાળીનો અંક ૧૦૦ પૃષ્ઠનો થયો છે. તેમાં નયનાભિરામ રંગીન તથા સાદાં ચિત્રો છે તેમજ બાળોપયોગી લેખો છે. બાળકોને આનંદ પડે તેવા લેખો તેમાં વિશેષ છે. છૂટક અંકનું મૂલ્ય ૧૨ આના છે.

"પ્રજાબંધુ".

બાલજીવનનો દિવાળી અંક—આ અંક સહેલી અને મધુરી ભાષાની બાળવાર્તાઓ, પ્રમુખ લેખકોના લેખો અને રાષ્ટ્રીય ભાવનાને પોષે એવી હકીકતોથી ભરપૂર છે. ચિત્રો પણ સારાં રંગીન તથા એવાં જ સુંદર છે. બાળકોને વિવિધ પ્રકારની વાર્તાઓ પીરસવા માટે બાલજીવન ચાલકોને અભિનંદન ઘટે છે.

માગશર, ૧૯૮૦] ["નવમશા"

"બાલજીવન" આ માસિકનો દિવાળીનો અંક તપાસ અર્થે મને મળ્યો છે, તે ખચીત સંઘરી રાખવા લાયક મને લાગ્યો છે. એ અંક બાળ અવસ્થાના બાળકો ... ને તેમને તે સંબંધી યોગ્ય તાલીમ આપવી જોઈએ છે. ... અરદેશર ફરામજી ખબરદારનું "પોઢે મારો કનૈયો" વાળું ગીત ખરેખર ગોખી રાખવા યોગ્ય છે, તથા એને લગતું ચિત્ર પણ ઘણુંજ એ ભાવનાસૂચક છે. વળી કેટલાં માસિકમાં બાળકોને ગમે એવી હળુ નાના નાની ... ને પાનાની વાર્તા આપી છે. એ ઉપરાંત તેમાં મહાત્મા ગાંધીજીનું રંગીન ચિત્ર આપ્યું છે × × × ×

ડિસેંબર ૧૯૨૩] નવરાષ્ટ્ર

બાળજીવન (દીપોત્સવી અંક) આ અંક જોતાં કોઇ પણ તટસ્થ વાચકને આશ્ચર્ય થશે કે બાળકને જ્ઞાન સાથે ગમ્મતનો લાભ આપનાર ફક્ત બાળજીવનજ બાળક માટે નિકળતાં માસિકોમાં પ્રથમ પંક્તિ ભોગવે છે. અંક સચિત્ર બનાવી વાંચન વિશેષ અત્યન્ત રસપૂર્ણ બનાવ્યો છે.

દેવદીવાળી—૧૯૮૦ "સમસ્ત હાડ મિત્ર"

બાલજીવન દીવાળી અંક બાળકોગતણી માટે સતત પ્રયત્ન કરવા આ માસિકનો દીવાળીનો અંક ખાસ ધ્યાન ખેંચનારો છે. પાને પાને તેમાં સુંદર અને ભાવવાહી ચિત્રો છે. દેવનાયકોનો ભક્તિ મહાત્માજીનું ચિત્ર અને શ્રી કૃષ્ણનું ચિત્ર આપને ઠારે છે. માટે વાચન પણ વિધવિધ પ્રકારનું, બાળકને ગમે તેવું, તેમને માનસિક પોષણ આપે એવું છે.

કાર્તિક ૧૯૮૦ મીઠ ચંદ્રોદય-પુર્ણિમા

બાલજીવન (દિવાળી અંક)—× × બીજા પત્રોની સરખામણીમાં બાળકોનું માસિક આનો સરસ આકર્ષક દિવાળી અંક આપે એ ધન્યવાદ કહેવાય. ગણ ઇચ્છા જેવા હવાનજમમાં આવો અંક આપવાનું ભાગ્ય ××× જ કાર્ય કરી શકે. લેખો અને ચિત્રોની પસંદગી પણ ઉત્તમ પ્રકારની છે.

પોષ.—૧૯૮૦ બાળક

બાલજીવનનો દીવાળી અંક શ્રી કૃષ્ણ અને રાધીકાની સુંદર રંગીન છબીઓવાળો સોએક પાનાનો દળદાર અંક લેખ અને ચિત્રોથી આનંદ આપે તેવો છે.

ડીસેમ્બર, ૧૯૮૦ બાલમિત્ર

બાળજીવનનો દિવાળીનો અંક પ્રસંગોચિત બહાર હતો. તે વખાણ લાયક છે અને સર્વે લેખો ઉપયોગી છે જ્યાં પણ અમારા નમ્ર મત પ્રમાણે આ વર્ષનો એજ અંક અધિક આકર્ષક અને સુંદર હતો.

જાન્યુઆરી ૧૯૨૪ "વિલાસ"

સાહિત્ય સત્કાર

નવરસ પુષ્પ—તંત્રી શ્રી. રાવજીભાઈ દેસાઈ—નડિઆદ. આ ઉપયોગી માસિકનું લવાજમ માત્ર રૂ. ૩) છે તેથી ગુજરાતી પ્રજા તેનો સારો સત્કાર કરી એમ આપણે ઇચ્છીએ.

નવપ્રભા—પ્રકાશક શ્રી. કસનજી મણિભાઈ દેસાઈ સુરત લવાજમ રૂ. અઢી. પૃષ્ઠ ૨૮ આ માસિકના તંત્રીના આ પ્રયાસને અમે ઉન્નતિ ઇચ્છીએ છીએ. લેખો વિગેરે સારા છે.

પાટીદાર—તંત્રી શ્રી. નરસિંહભાઈ ઈશ્વરભાઈ પટેલ—આણંદ, લવાજમ રૂ. ૨) અત્યારના પાટીદારો માટે આજ સુધી કોઈ પણ માસિક નીકળતું ન હતું એટલે આ પ્રયત્ન ખરેખર આવકારદાયક હોવાની સાથે પ્રથમ અંકમાં દળદાર શ્રી. ગોપાળદાસનો લેખ ઘણો જ મનનીય છે.

વાપોડીઆમાં ૧૯૯૯ની સાલમાં ઉજવાયલા વિદ્યાદાનનો અહેવાલ—શ્રી હાથીભાઈના વાપોડીઆમાં સામાજિક પ્રવૃત્તિ ઘણી સારી રીતે કરે છે અને સાથે શિવરાત્રી પર તે ગામના શિક્ષકો, આશ્રમના બાળકો વિગેરેએ ગામમાં ફરી દાન ઉઘરાવ્યું તેનો આમાં હેવાલ છે. આવી શુભ પ્રવૃત્તિઓ માટે અમારાં અંતઃકરણનાં અભિનંદન છે

પારકી પુણીમાંથી પાઘડી—કર્તા શ્રી ચંદુલાલ રાયપુરા—પ્રકાશક—પુસ્તકાલય સહાયક સ. સુરત. કિંમત એક આનો. ચાલતા જમાનાને ઉપયોગી થઈ પડે અને આપણી બ્હેનોને ભિન્ન કલ્પનાઓથી બચાવી વાર્તા દ્વારા રેંટીયામાં રસ લેતી કરી શકાય એ ઉદ્દેશથી ગુજરાતના આ સમર્થ લેખકે આ રસિક વાર્તા લખી છે અને તે ખાસ કરીને સ્ત્રીઓને વંચાવવા જેવી છે.

દિવ્ય જ્યોતિ—કર્તા શ્રી. ધનશંકર હીરાશંકર ત્રીપાઠી. કિંમત રૂ. દોઢ, અમદાવાદથી પ્રસિદ્ધ થતા આવાદીક પત્ર ગુજરાતી પંચની ૧૯૨૩

(૧)
ચાલો! આ કેળાંની છાલ હાથી ભાઈના બારણા આગળ મુકી આવીએ
(૨)
હવે જો જો હાથી ભાઈનીગમ્મત!
ધરરરરરરરર
ધુડુડુડુસ.
હાય! હાય!
(૩)
ઉં હુંહું!
તું મરેરે પાછ લીરાનના હાથી ભાઈ! બધા પ લાળી માર્યા!
ખરરરરરરર!

થાય તેવા થઈએ તો ગામ વચ્ચે રહીએ.

"કુમાર"—ઉગતી પ્રજાનું માસિક. ૧૪૪૮૦ રાયપુર, અમદાવાદ, ક્રાઉન ૮ પેજી પાન ૪૦ સચિત્ર. કારભારી શ્રી. રવિશંકર રાવળ ગુજરાતના એક સમર્થ ચિત્રકાર અને વિદ્વાન છે. બાલકોપર એમને અનહદ પ્રેમ અને મમતા છે. ૧૨ થી ૨૨ વર્ષની વયની પ્રજા માટે એમણે આ સચિત્ર માસિક કાઢ્યું છે ને તેનું વાર્ષિક લવાજમ રૂા. ૬) છે. આપણી ભાષામાં ઉપરની વયની પ્રજા માટે યોગ્ય સાહિત્ય છેજ નહિ એ માનવાની જો કે અમે ના પાડીએ છીએ (કારણ પચાસ માસિકો એવો પ્રયાસ થોડેઘણે અંશે કરે છે જ,) છતાં આ આકર્ષક બાળક માસિક સાહિત્યથી ગુજરાતની ઉગતી પ્રજાને અવશ્ય લાભ થશે એમ અમે માનીએ છીએ, અને ભાઈ શ્રી "કુમાર"ની દિન પ્રતિ દિન ઉન્નતિ ઇચ્છીએ છીએ.

સાંગાસણ સ્વદેશ સાર્વજનિક વાંચનાલય—સાંગાસણ (વડોદરા રાજ્ય) ગામમાં એક ઉત્સાહી ભાઈ મણીલાલ નાથજી શાહના ખંતીલા પ્રયાસથી સરકારી મદદ સિવાય ઉપરી [illegible] ૨૫ ચાલે છે તે સંબંધી અમને મળેલી હકીકત જોતાં એ સંસ્થાના ચાલકોને અને તેમના આવા પારમાર્થિક કામ માટે અંતઃકરણપૂર્વક અભિનંદન આપીએ છીએ.

સિન્દૂર પ્રકર—પ્રકાશક [illegible] શ્રી [illegible] શાહ, બાબુ પી. વી. જૈન [illegible], [illegible] ફુલસ્કેપ ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૬૪ મૂલ્ય રૂા. ૦-૧૦-૦ ત્રિકાળી [illegible] એક સમર્થ જૈન આચાર્ય શ્રી સોમપ્રભસૂરીના [illegible] ૧૦૦ શ્લોકોનો સરળ અર્થ સહિત આ પુસ્તકમાં સમાવેશ કર્યો છે ને ઉપલી શાળાના અભ્યાસ ૬ થા ૭ મા ધોરણમાં [illegible] વાપરવાનું ઠરાવ્યું છે. યોજકને આ કાર્ય માટે અભિનંદન આપીએ છીએ. તેમનો પ્રયાસ પ્રશંસનીય છે તેમના તરફથી વિશેષ [illegible] સેવાની આપણે આશા રાખી શકીએ.

ઈનામ શૃંખળા.

ડીસેમ્બર માસની હરિફાઇ.

આ હરિફાઇમાં એકંદરે ૬૨ બાળકોએ ભાગ લીધો હોઇ ઇનામો નીચે મુજબ જાહેર કરવામાં આવે છે—

૧ પ્રાણજીવન વનેચંદ ઠાકોર કેસરાગઢી મોરબી એમને રૂ. ૨)ના પુસ્તકો.

નીચેના દસ જણને ચાર આનાની કિંમતનાં પુસ્તકો મળે છે જે તેમણે બબ્બે આનાની ટીકીટ બીડી મંગાવી લેવાં.

૨ બાબુભાઇ મગનચંદ વોરા, ૩ શાંતિલાલ ચતુરલાલ નડિઆદ ૪ બાબરશંકર ઝવેરશંકર પાટણ, ૫ ભોગીલાલ ભુરાભાઇ, ૬ કાન્તાબેન જમનાદાસ વીસનગર, ૭ જસવંતી મહાસુખભાઇ વીસનગર, ૮ નરોતમ સુખચંદ વીસનગર, ૯ બુલાભાઇ ભીખાભાઇ ખાંભીઓરા, ૧૦ ધર્મરાજ નર્મદાશંકર નડિઆદ, ૧૧ મહેંદી અલારખા.

નવા સવાલો (૧) આ અંકમાં પાન ૨૪૮ ની સામે બે બાજુએ ચિત્રો આપ્યા છે બન્ને બાજુના ચિત્રો હાથીની વાર્તાને લગતાં છે. ચિત્રો પરથી ૨ વાર્તાઓ (દરેક પાનાની ૧) લખી મોકલો. દરેક વાર્તા વધારેમાં વધારે ૭૫ શબ્દોથી મોટી નજ હોવી જોઇએ.

(૨) સીમમાં જઇ મે ભરવાડને પૂછ્યું,—"ભા, તારી પાસે બધાં મળી કેટલાં ઘેટાં છે?" તે બોલ્યો કે, જો તેમની, બબ્બેની, ત્રણ ત્રણની, ચાર ચારની, પાંચ પાંચની કે છ છની હાર કરૂં તો હમેશા બરાબર હારો થતાં ૧ ઘેટું વધે છે, પણ જો બધાં ઘેટાંની સાત સાતની હારો કરૂં તો બરાબર થઇ રહે છે ને એકેય ઘેટું વધતું નથી.

બાળકો! તમે ગણીને મને કહેશો ભરવાડ પાસે ઘેટાં કેટલાં હશે?

ઇનામો—પહેલું રૂ. ૨)નું અને બીજાં નાનાં મોટાં હમેશ મુજબ

નગીનચંદ પરીખ

કૃષ્ણ કુટીર, સ્ટેશન રોડ, મલાડ

નિવેદન

"બાલજીવન" સંબંધી અગત્યનો ફેરફાર—ગ્રાહકો અને વાચકોને સુચના—એપ્રીલ ૧૯૨૪થી "બાલજીવન" માસિકનું કાર્યાલય લાલ જોકમ બિલ્ડીંગ, સાંકળી સ્ટ્રીટ, ભાયખલા, મુંબઇ નં ૮, એ ઠેકાણે છે ત્યાંથી ખસેડી નીચેને ઠેકાણે લઇ જવામાં આવશે, એટલે કે હવેથી લેખો મોકલવાનું, સમાલોચનાનાં પુસ્તકો વિગેરે મોકલવાનું તેમજ પત્ર વ્યવહાર કરવાનું સરનામું લાલ મુજબ નહિ કરતાં

બાલજીવન કાર્યાલય ઠે. કમલાકાન્તની કું
ગાયવાડી, મુંબઇ, નં ૨

એ મુજબનું શીરનામું કરવું તેમજ રૂબરૂ મળવાને માટે તથા લવાજમ વિગેરે રૂબરૂ ભરવાને માટે ઉપલે ઠેકાણે મળવું.

બાકીનો તમામ પત્રવ્યવહાર—જેમકે અંકો ન મળ્યાની ફરિયાદ, મ. ઓ. થી લવાજમ મોકલવું હોય તે તથા ઇનામમાળાને લગતો તમામ પત્રવ્યવહાર.

નગરદાસ ઇ પરેલ કૃષ્ણ કુટીર, કોસન રોડ,
મલાડ, મુંબઇ નજીક, બી. બી. સી. આઇ,

એ મુજબના શીરનામે કરવો જેથી તાબડતોબ ફરિયાદ વિગેરેનો નિકાલ થઇ શકશે.

"બાલજીવન"ના તમામ લેખક મિત્રોને.—અત્યંત નમ્રતા પૂર્વક નિવેદન કે જે માયા અને મ્હેરબાની અત્યાર સુધી જાળવી રાખી છે તેવીજ રીતે હવે પછી પણ જાળવી રાખે એમ પ્રાર્થના છે, અને હવેથી તમામ

ચિત્રોની ઓળખાણ—આ અંકના મુખપૃષ્ઠ પર જે ચિત્ર આપ્યું છે તે ભાવનગરની એક બ્હેનનું છે તેની વય માત્ર ૧૨ વર્ષની છે પરન્તુ અભ્યાસમાં તે એવી હોંશિયાર છે કે ભાવનગરની દરબારી કન્યાશાળા તરફથી ઇનામમાં તેને મોતીની બંગડીઓ મળી હતી ચિત્રમાં હાથે જે બંગડીઓ દેખાય છે તે બંગડીઓ જ તેને ઇનામમાં મળી હતી. એના હાથમાં "અભયકુમાર" નામનું જે પુસ્તક છે તે તેના પિતાશ્રીએ પ્રકટ કર્યું છે

આ અંકની શરૂઆતમાં ચોરવાડ નિવાસી જાણીતા લેખક અને વિદ્વાન સ્વ૰ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિઆરનું ચિત્ર આપ્યું છે જ્યારે પાન ૨૨૪ની સાથે આપેલું ચિત્ર [illegible] ૨ [illegible] અને તેની પાછળની બાજુએ ભારતભૂષણ પંડિત [illegible] જીવનચરિત્ર [illegible] હવે પછી આપવામાં આવનાર છે. એટલે તે સંબંધી અત્રે અમે વધારે વિવેચન કરવા નથી. પાછળની બાજુએ [illegible] રેખા ચિત્રો આપેલાં છે તેની પ્રમાણતી ચિત્રો સાથે જ છે

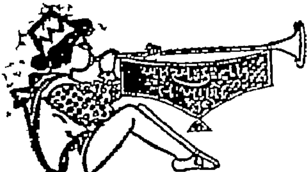

કવિતા

ચોરવાડ (ભાઇ રામચ...

દાદો અને ઉંદર

હાસ્ય—પ્રમતગ

બુદ્ધિબળના પ્રશ્નો (ભાઇ ...

કબૂતરોની રમત .. (ભાઇ મુરારિદાસ ...

અતિ લોભ પાપનું મૂળ (ભાઇ ...

દેશનું પરિણામ ... (ભાઇ ...

લોભનું ફળ (ભાઇ ...

વાર્તા

કુંવરની વાર્તા (ભાઇ ...

રામપ્રસાદ ઠાકોરે (ભાઇ શાંતિલાલ ...

મજુરા અને ચોકુશ (ભાઇ માધવલાલ ...) . ૨૪૧

મુર્ખાની જાદઘ (બ્હેન ...) ... ૨૩૧

શિયાળ અને વર (બ્હેન ...) .. ૨૩૯

ચોર ભાઇઓ ... (બ્હેન ...) ૨૪૮

અમુલ્ય કુંવરો (ભાઇ પ્રમદકુમાર મણીલાલ દેસાઇ . ૨૪૪

ઇતિહાસ—ચારિત્ર.

રાજરાજનું અભિમાન . (ભાઇ ...) ...

વિજ્ઞાન

ચારિત્ર (ભાઇ નટવર ત્રિપાઠી)

આમદ્ર .. (ભાઇ ...)

પ્રવાસ.

મારી દક્ષિણની મુસાફરી (ભાઇ જયરામ,

પુનાનો પ્રવાસ .. (ભાઇ શાનલાલ ... શાહ)

પ્રકીર્ણ

ટપાલ, સાહિત્ય સત્કાર

પ્રનાભમાળા . ... (ભાઇ નામદ...

નિવેદન ... ...

બાળ હાલરડું—શ્રી. આનંદીનાં લોકપ્રિય થએલાં હાલરડાં હારમાળામાંનું નવું ગીત.

શિયાળ અને દેડકું—(શ્રી. રમણીકાન્ત) કવિતામાં બાળવાર્તા

આંધી મા [illegible] ભાવનો પ્રેમ દર્શાવતું એક લલિત કાવ્ય.

[illegible] હાઇ છોકરીઓને માટે તેમને ગમે એવું

[illegible] રેણુ કરે છે.

પાઠની બાજુએ [illegible] (પ્રોફેસર, હેડમાસ્તર, ઇન્સ્પેક્ટર) બાળ-

વનમાં હવે [illegible] રમુજી વાતો.

વધારે વિવેચન કરતા નથી [illegible]—(શ્રી. [illegible] દેસાઇ) પુષ્કળ

ચિત્રો આપેલા છે તેથી [illegible] કસરત કરવાના સહેલા પ્રયોગો આ લેખમાં

[illegible] શું ? [illegible] કરે છે, ને

[illegible] ભરી જાય ત્યારે ખંધો રહે છે એ શું ?

[illegible] વધતી હશે ? વિગેરે રસમય સવાલોના

[illegible] પણ સરળ [illegible] ખુલાસા.

જુના જમાનાં ઘડીયાળો—પુષ્કળ ચિત્રો સહિતના આ લેખમાં આપણા વડવાઓ ઘડિયાળ વગર વખત કેમ જાણતા હતા ? તે રસમય રીતે સમજાવ્યું છે.

મીઠી ચીજ !—મીઠું !—લવણરસનો મહિમા દર્શાવતી એક રસભરી વાર્તા.

દરિયા કિનારે !—શ્રી ડૉ. મોહનલાલ જ. [illegible] દરિયા કિનારે આપણને મળી આવતાં જાતજાતનાં માછલાં ને જંતુઓની રસમય માહિતિ પુષ્કળ ચિત્રો સાથે આપે છે.

જુ—(સચિત્ર) તમારા માથામાં વગર ભાડે રહી ભમનચમન કરનાર જંતુઓની જાણવા જેવી હકીકત.

શેખ ફરીદની શિખામણ—શ્રી. [illegible] આ વાર્તામાં ભક્તિ [illegible] ધાર જેવી છે તે સાબિત કરે છે.

ઓટો ઇટોનીઆ સેન્ટનું

સુગંધી કાર્ડ મફત મળશે

શુભ દિવસોમાં જરૂર તમારા રૂમાલમાં ઓટો ઇટોનીઆ

સેન્ટના થોડાં ટીપાં છાંટી આનંદને પામશો

ઓટો ઇટાનીઆ સેન્ટ

ટકાઉ મીઠું ખુશબોદાર છે.

કીમત મોટી બાટલી રૂા ૧॥। નાની રૂા ૧)

વીરીયલ એજન્સી,

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ

સુગંધી કાર્ડ આજેજ મગાવી ખાત્રી કરો.

સમુદ્ર કાંઠે સ્મશાન વૈરાગ્ય

મહાન અંગ્રેજ કવિ ગ્રેના અમર કાવ્ય

ELEGY

નું ગુજરાતી કાવ્યરૂપે અનુવાદકાવ્ય ઉત્તમ છપાઇ, આકર્ષક દેખાવ સાફ પ્રતિ લખો

નાથુરામ પ્રેમજી પંડ્યા, બી એ

માધવબાગ, મુંબઇ, નં ૨

અથવા વ્યવસ્થાપક બાલજીવન

ભાયખલા, મુંબઇ, નં ૮

કિંમત માત્ર આના ૪

નિર્દોષ અને વિશ્વાસપાત્ર જાહેરખબરોને જ આલ્ટન સ્થાન આપે છે

વર્ષ ૪	ચૈત્ર	એપ્રીલ
અંક ૬	૧૯૮૦	૧૯૨૪

બાળ ઝુલરડું

રાસડો

મારૂં લાડીલું ફુલ,
મારૂં કોડીલું ગુલ,
મારૂં બાળ ઝુલઝુલ હું ઝુલાવું ઝુલે.-ટેક
બાળકના નયણામાં નવલખ નૂર છે,
નયણાની નીંદમાં નવાણું લાખ ફુલ.-મારૂં.
બાળહત કળીના હાસે ફુલામણાં,
મહામાનુ ઉઘમા અમીશ્રી અમુલ.-મારૂં.
મધુરા બોલ મને કોયલા વધામણાં.
ઉંઘમાં અવ્યક્તનાદ છેડા મંજુલ.-મારૂં.
ઘમરે છે અગરજ પુષ્પના પરાગ શી!
ઝુલે ઝુલાવતાં બહેકે બહુલ.-મારૂં.
જાગે બાળુડ વિશ્વ સર્વ મારૂં જાગતું
શય્યાના સોડ, સ્વર્ગ સમણાં પ્રફુલ.-મારૂં.

વિ ષ આત્મમસ્તી

મૂરલો !

સીતાની વાડીમાં ડમરો રે રસીયાં !
મૃગલો ચરી ચરી જાય રે–
મારી ખેલતી ડમરી ધસી રે રસીયાં—સીતાની૦

સોના રૂપાનુ મારૂ બેલડુ રે રસીયાં !
લાખ એકની મારી ઓઢણી રે–
મારી ખેલતી ડમરી ધસી રે રસીયા !—સીતાની૦

આપો સીતાજી ! મને બેડલુ રે રસીયા !
સરોવર પાણીડાં જાઉ રે–
મારી ખેલતી ડમરી ધસી રે રસીયાં—સીતાની૦

આપો મોતીની મારી ઇંઢણી રે રસીયાં !
બેડલુ મૂકીને લાવુ રે–
મારી ખેલતી ડમરી ધસી રે રસીયાં !—સીતાની૦

આપો સીતાજી ! મને લાકડી રે રસીયા !
મૃગલો વળાવવાને જાઉ રે–
મારી ખેલતી ડમરી ધસી રે રસીયાં !
સીતાની વાડીમા ડમરો રે રસીયા !
મૃગલો ચરી ચરી જાય રે–
મારી ખેલતી ડમરી ધસી રે રસીયાં !—સીતાની૦

સંપાદક—શે૦ સરલા દેસાઈ

"ચમત્કારી કૅલેન્ડર"

[લેખક—મ. ના. ભટ્ટ, ઠઠ્ઠોલીકર]

છોકરો—બાપા ! મનુના બાપે મુંબઈથી નવા વરસનું એક સુંદર રંગિત કૅલેન્ડર મોકલ્યુ, મારે માટે એવું એક કૅલેન્ડર નહિ મગાવો ? મને તે બહુ ગમે છે.

બાપ—ઠીક છે, પણ તારે કૅલેન્ડર બનાવતા શીખવું છે ? તને તેમાં બહુ મઝા પડશે

છોકરો—હા બાપા ! ઘણી ખુશીથી હું બનાવીશ, મને કહો.

બાપ—આ જાડા પુઠામાંથી ૯ ઈંચનો ચોરસ કાપી કમ્પાસવડે એકની પાછળ બીજુ એમ અરધા અરધા ઈંચને છેટે રહે એવાં ૯ વર્તુળ દોર અને બાર સરખા ભાગ થાય એવી રીતે એ વર્તુળોમા થઈને આરપાર જનારી છ લીટીઓ દોર

છોકરો—બાપા ! એ દરેક એકેક મહિનાના નામ આવશે નહિ વારૂ ? ?

બાપ—હા તારી ધારણા ખરી છે એથી બ્હારનાં વર્તુળના બાર ભાગોમા બાર અંગ્રેજી મહિનાના નામ લખી તે તે મહિનાની પ્હેલી તારીખે જે વાર આવતો હોય તે પંચાંગ-

માંથી શોધી તેની નીચેના એટલે બીજા વર્તુળનાં બાર ખાનાંઓમાં લખ કેમ બનશે કે?

છોકરો—(તે પ્રમાણે કરીને) હા બાપા. પણ હવે બાકી રહેલાં ખાનાંમાં શું લખવું?

બાપ—સાંભળ, આ જો. જાન્યુઆરી મહિના નીચે મંગળવાર લખ્યો છે, એટલે મંગળથી શરૂ કરીને અનુક્રમે અઠવાડીયાના વાર એની નીચેના ખાનાઓમાં લખ. એ પ્રમાણે બધાં પૂરાં કર

છોકરો—બસ. આ તો દરેક મહિનાના પહેલાં અઠવાડીયાના વાર આવ્યા, પણ બાકીના દિવસોનું કેમ કરીશું?

દીદી—(પાસે બેસી જોયાં કરતી હતી તે) અને તારીખો લખવાની તો જગાજ ન રહી તેનુ કેમ કરશો?

બાપ—(હસતા હસતા) દીદીબ્હેન! હવે તેજ કરીએ છીએ. આ લે પુઠાંમાથી બાર ઇંચ લાંબો ને ૨ ઇંચ પહોળો લંબચોરસ કાપી તેનો એક છુટો વર્તુળના મધ્યબિંદુપર રાખી ટાંકણી પોચ, અને અર્ધા અર્ધા ઇંચને છેટે લંબચોરસ ઉપર ૭ લીટી ઉભી, ને ૮ લીટી આડી એવીરીતે દોર કે દરેક વારના ખાનાની સીધી લીટીમાં એ ખાનાં આવે. એ ખાનામાં ઉભી અનુક્રમે તારીખો લખ.

દીદી—(આશ્ચર્ય સાથે) ઓહો! આ તો બધી તારીખો અને વાર આવી ગયાં!

છોકરો—(આશ્ચર્ય સાથે) અને તારીખવાળા પુઠાંને ફેરવીને બમે તે મહીના આગળ લઈ જવાથી દરેક મહીનાની તારીખ અને વાર જાણી શકાય! વાહ ઘણું સારૂં કેલેન્ડર! ઘડિઆળ જેવુ કેલેન્ડર! ઠીક મઝા પડી!

બસ હવે હું એવાં બીજાં કેલેન્ડર બનાવીશ અને એક નિશાળમાં લઈ જઈશ. માસ્તર સાહેબ બહુ રાજી થશે! અને મનુને બતાવીશ! બાપા મને હવે મુંબઈવાળું કેલેન્ડર નથી જોઈતું! મને આ બહુ ગમે છે! હવે હું આ કેલેન્ડરનેજ સુંદર ચિત્રવાળું શોભિતું બનાવીશ અને મારા બધા મિત્રોને બતાવીશ અને શીખવીશ! આજે તો બહુ મજા પડી!*

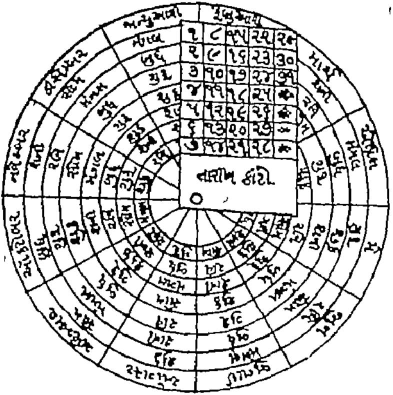

* વચમાં પૂઠાને ટાંકણીને બદલે પીત્તળની ખોલી (eyelet) દોરીવાળા જૂતાને આવે છે એવી ઠોકી બેસાડીને જોડી હોય તો આખું કેલેન્ડર મજબૂત બની શકે—તંત્રી બાલજીવન.

સીધીભાઈના છોકરાં

કાળા કાળા સીધી લોક (સીદી) તમે જોયા છે? વગડામાં તેમનાં છોકરાં એક નાના ઘરમા રહેતાં હતાં. એક દહાડો તેમની મા બહાર કામે ગઈ. સાંજ પડી એટલે છોકરાને બ્હાર રમવા જવાનુ મન થયું પણ વગડામા એક મોટો વાઘ રહેતો હતો અને તે બારણા આગળ જ આટા દઈ રહ્યો હતો, હવે તેઓ બ્હાર શી રીતે જાય? તેમણે એક યુક્તિ કરી ઘરમાંથી એક કુંડામાં થોડોક દૂધપાક ભર્યો ને એક છોકરાએ એક મજબુત દોરડાનો ગાળો કર્યો. દોરડું ઘરની ભીંતે એક મોટા ખુંટા પર તેણે ભેરવ્યું ને ગાળો લટકતો રાખ્યો પછી એક છોકરાએ દૂધપાકનું કુંડુ બારીએથી બ્હાર ધર્યું ને વાઘને કહ્યુ—"હો વાઘજીભાઈ! જમો ગરમ ગરમ દૂધપાક!" (જુઓ ચિત્ર ૧ લુ) વાઘજીભાઈ દૂધપાક ખાવા મંડ્યા એટલે પેલા છોકરાએ આસ્તે આસ્તે દોરડાનો ગાળો ખુબ ખુબીથી સાંકડો કરવા માંડ્યો (જુઓ ચિત્ર ૨) પણ દૂધપાક જમવાની લહેરમાં વાઘને કશી ખબર પડી નહિ પછી તો વાઘજીભાઈને પેલા છોકરાંઓએ નચાવતી એવો સખત ફાંસો નાખ્યો કે દૂધપાકનું કુંડુ જમીનપર પડીને ફુટી ગયુ અને વાઘજીભાઈ અદ્દર લટકી ગયા! છોકરાં વાઘજીભાઈને ચીડવતા ચીડવતા રમવાને ચાલ્યા ગયા (જુઓ ચિત્ર ૩) આમ સીધીભાઈના છોકરાએ જીવતો વાઘ પકડ્યો!

રોજ કરવાની કસરતો

લખનાર—શ્રી અંબાલાલ સવરામભાઈ દેસાઈ—અમદાવાદ.

માણસનાં શરીરમાં પેટ, આંતરડાં, જઠર વિગેરે જેજે અવયવો છે તે બધાનું કેન્દ્ર એક સૂર્યચક્ર હોય છે એ એની શક્તિ વધારવાથી શરીરમાંના સઘળા અવયવો પોતપોતાનું કામ કાંઈપણ અડચણવિના સારી રીતે કર્યા કરે છે, અને તેથી માણસ રોગવગરનો અને બળવાન બને છે. એ શક્તિ વધારવાને નીચે જણાવેલી કસરતો કરવી જોઈએ.

કસરત પહેલી—નમસ્કાર આસન

બન્ને પગોને એક બીજા સાથે જોડીને ટટાર ઉભા રહેવુ અને ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે હાથ જોડવા એમા ટટાર ઉભા રહેવુ એ મુખ્ય બાબત છે.

કસરત બીજી—હાથ પગનુ આસન

ઘુંટણમાંથી પગ વાંકા ન વાળતા ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે તેને સરખા અને સીધા રાખવા નાક, અથવા માથું પગના ઘુંટણે અડકાડવુ, અથવા બે ઘુંટણની વચ્ચે ઘાલવુ. એ કસરત અઘરી છે, વાત સહેલી નથી. તેથી પહેલાં ઘુંટણો સીધાં રાખતાં અને હાથ ઠેરવતા આવડે ત્યારે જમીન પર, પરંતુ પગની નજીક હાથ ઠેરવવાનો મહાવરો પાડવો. એક બે મહિનામાં ધીમે ધીમે એ આવડી જશે. હાથ જમીન ઉપર મૂકતી વખતે પેટને અંદર રાખવુ.

કસરત ત્રીજી—એક પગ લંબાવવાનું આસન

એની આગળની કસરત એટલે એક પગ જેટલો પાછળ લઈ જવાય તેટલો લઈ જઈને બીજો પગ જમીન ઉપર મૂકેલા હાથ પાસે એટલે પહેલાંના ઠેકાણે જ મૂકવો.

કસરત ચોથી—બે પગ લંબાવવાનું આસન

આ કસરત કરતી વખતે બંને પગો પાછળ સરખા રાખવા પડે છે. એમાં બને પગ પાસે પાસે અને બને હાથ આગળને ઠેકાણે જ ટટાર રાખવાના હોય છે.

કસરત પાંચમી—સાષ્ટાંગ નમસ્કાર—આસન

'સાષ્ટાંગ' એ શબ્દ ઉપરથીજ એમાં આઠ અંગો જમીનને અડકાડવાનાં હોય છે એવો અર્થ ખુલ્લો જ છે. એ આઠ અંગો એટલે બે પગ, બે ઘુટણો, બે હાથ, એક છાતી અને એક નાક એટલાં હોય છે, એજ આઠ અંગો ફક્ત જમીનને અડકાડવાં, પેટ અડકાડવું નહીં

કસરત છઠ્ઠી—સર્પ આસન

સાષ્ટાંગ નમસ્કાર થયા પછી ફક્ત પગનાં આંગળાનાં ટેરવાં અને હાથની ઉપર જ અંગને તોળી રાખી જે પ્રમાણે નાગ-સાપ ફેણ ઉંચી કરે છે તે પ્રમાણે ડોકું ઉંચું કરી તે જેટલું પાછળ લઈ જવાય-નમાવાય, તેટલું પાછળ લઈ જવું, અને છાતી જેટલી આગળ કઢાય તેટલી આગળ કાઢવી.

એ કસરત થયા પછી ફરીથી પહેલાંની પ્રમાણે એટલે ચોથી કસરત પ્રમાણે બન્ને પગ લાંબા કરવાનું આસન, ત્યાર પછી બીજી કસરત એટલે બન્ને હાથ પગનું આસન અને ઉભું પહેલું એટલે નમસ્કાર આસન એ પ્રમાણે અનુક્રમે બધી કસરતો કરવી પડેછે આર કસરતો દરેક બબ્બે વખત અને

પાંચમી અને છઠ્ઠી એ એક એક વખતે મળીને દરરોજ છયે કસરતો કરવી.

એ છયે કસરતો કરવાને ૭ (૬) સેકન્ડ બસ છે. એટલે મિનિટમાં દશ વખત એ છયે કસરતો કરી શકાય છે એ કસરતો જવાબદારીથી કરવાથી આપણાં શરીરને સારો ફાયદો થયા સિવાય રહેતો નથી

એ કસરતો કેટલી ઉમ્મરના માણસે કેટલી વખત કરવી તેનો કોઠો નીચે આપવામા આવે છે —

ઉમ્મર વરસ.	અશક્ત માણસ	સાધારણ માણસે.	બળવાન માણસ
૮	૧૨ વખત	૨૫ વખત	૫૦ વખત
૧૨	૨૫ „	૫૦ „	૧૦૦ „
૧૬	૫૦ „	૧૦૦ „	૫૦૦ „
૨૫	૧૦૦ „	૩૦૦ „	૧૨૦૦ „
૪૦	૧૦૦ „	૩૦૦ „	૧૦૦૦ „

એનાથી વધુ જેમ જેમ માણસની ઉમ્મર વધતી જાય છે તેમ તેમ તેની શક્તિ ઓછી થતી જાય છે; એટલે જેમ જેમ શક્તિ ઓછી થતી જાય તેમ તેમ કસરતની સંખ્યા માણસે ઓછી કરતા જવી.

આ કસરતો કરતી વખતે માણસે શ્વાસોશ્વાસની ગતિ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે સરખી રાખવી જોઇએ. શ્વાસ લેવાની અને મૂકવાની ક્રિયા હમ્મેશાં નાક વાટે જ કરવી જોઇએ; મોઢું તદ્દન બંધ રાખવું. અશક્ત માણસે જરૂર પડે ત્યાં શ્વાસ લેવો અને જરૂર પડે ત્યાં મૂકી દેવો

સાધારણ શક્તિનો માણસે શરૂઆતમાં નમસ્કાર આસનની કસરત કરતી વખતે શ્વાસ લેવો, અને સર્પ આસન વાળી કસ-

રત કરી રહ્યા પછી મૂકવો. ફરીથી શ્વાસ લેવા અને ઉઠયા પછી મૂકવો.

શ્વાસ લેવાની અને મૂકવાની રીત મહાવરાથી બરાબર આવડી જશે

આ કસરતોથી થતા ફાયદા

આ કસરતો કરવા માંડયા પછી ૩-૪ દિવસમાંજ ભૂખ વધવા માંડે છે ભૂખ વધવા માંડે ત્યારે જેને મળે તેણે ગાયનુ દૂધ અને બીજા પૌષ્ટિક ખોરાકો ખાવા. ગાયનું દૂધ ન જ મળી શકતુ હોય તો બકરીનું અથવા ભેંસનુ દૂધ પીવું આરોગ્ય અને બુદ્ધિ વધારવાને ગાયનુ તાજુ દૂધ ઘણુ ઉત્તમ છે જેને ન મળતુ હોય તેણે પોતપોતાની શક્તિ પ્રમાણે ખોરાકની સગવડ કરી લેવી

આ કસરતો કરવાથી શરીરમાંના અનેક રોગો બે ત્રણ મહિનાની અંદર જ જતા રહે એવાં ચિન્હો દેખાય છે. શરીર પુષ્ટ થાય છે, અને શરીરની કાંતિ વધે છે, એવો અનુભવ સેંકડો માણસોને થયો છે

આ કસરતો કરવાનો સારામાં સારો વખત સવારનો છે સૂર્ય ઉગ્યા પછી આઠ વાગ્યા સુધીમા ૧૨૦૦ કસરતો કરી શકાય છે.

આ કસરતો સ્ત્રી અને પુરૂષ, છોકરા અને છોકરી સર્વેને કરવા જેવી છે સારી ચોકખી, હવાવાળી, સૂર્યના કિરણો આવતા હોય, અને હવા આવતી હોય એવી જગ્યાએ આ કસરતો કરવી.

શક્તિ ઉપરાંત આ કસરતો કદી પણ કરવી નહી

"સાઠમારી' એટલે શું ?

બ્રીટીશ રાજ્યમાં તો નહિ પણ આપણા દેશી રાજ્યોમાં 'સાઠમારી' ના ખેલો થાય છે. જુદા જુદાં જનાવરોની વચ્ચે લડાઇ જગાવવી, તેમને એકબીજાંની સાથે સખતમા સખત રીતે લડાવવા એ નીચ, ઘાતકી, અધમ, હેવાનીયત ભરેલા, અને તદ્દન જંગલી તમાસાને 'સાઠમારી' નું નામ આપવામાં આવે છે દાખલા તરિકે બે કુકડાને ખુબ ઉશ્કેરી તેમને એવા તો સખત રીતે લડાવવામાં આવે છે કે તેઓ એકબીજાનો નિર્દય રીતે કચ્ચરઘાણ વાળે છે ઘેટા, પાડા, હાથી, ઘોડા, ચિત્તા, બકરા, કુકડા, વિગેરે જનાવરોમાં જે જંગલી અને હેવાનીયતભરેલો જુસ્સો હોય છે તેને પુરેપુરો ઉશ્કેરી એ બિચારા જનાવરોને એકબીજાની સામે ભયંકર ઘાતકી રીતે લડાવવામાં આવે છે આ નીચ તમાસો જોવાને હજારો લોકો ભેગા થાય છે ! ! એટલે સુધી કે આવા સાઠમારીના તમાશાની આગળની બેસવાની જગ્યાનો પોતાને હિંદુ કહેવડાવતા કન્ટ્રાકટરો ઇજારો લે છે અને નાટકથી પણ આકરી ફી લઇ જોનારાઓને તે જગ્યાએ બેસવા દે છે આમ છતા બેવકુફ લોકોની પડાપડી એટલી સખ્ત હોય છે કે બેસવાની જગ્યા ભારે કિમ્મતની ટીકીટ લેવા છતાં પણ મળતી નથી.. આટલાં બધાં આપણા દેશના લોકોનાં હૈયાં અધમ, નીચ ને નિર્દય થઇ ગયાં છે ! જે સમજુ બાલક આ

હેખ વાંધે એ કદી પણ આ જ ગણી હેવાની અતસરેલો તમાસો જોવા તો ન જ જઇ શકે પણ તેણે બની શકે તેટલા પ્રયત્ને બીજાઓને પણ સમજાવી આવા તમાસા જોવા જતાં અટકાવવા જોઇએ અક્ષબસ્ત છુવના લેખમે કામ કરતા દાગદાગીનો, જનાવરોના રખેવાળો વિગેરેની કારીગરીના આપણે વખાણ કર્યા વગર ન રહીએ પણ આવી નિર્દયતા જ્યાં જનાવરો પર થતી હોય ત્યાં એ હોશીયારીને ધિક્કાર પડજો! મલ્લકુસ્તીના અને મરદાનગીના ખેલો આપણે જોઇએ અને તેને ઉત્તેજન આપીએ એ વદન યોગ્ય છે ને તેવા મલ્લ લોકોના ખેલો સામે આપણને કાંઇ પણ વાંધો ન હોઇ શકે, પણ 'સાઠમારી'ને માટે તો સખતમાં સખ્ત તીરસ્કાર સિવાય બીજું કાંઇ પણ છુવદયાના હિમાયતીઓ તરફથી હોઇ ન જ શકે

કુકડો કુકડે કુક કરે છે અને મરઘડી કેમ નથી કરતી!

પશુઓ અને પખીઓની જાતમાં એક ખાસ નોંધવા જેવી બાબત એ છે કે દેખાવ, રૂપ, રગ અને અવાજમા નરજાતી માદા કરતા વધારે ચઢીયાતી હોય છે પંખીની જાતમાં માદા ના પીછાં અને તેનો રગ ઘણે ભાગે નરજાતી કરતાં ઓછો ખુબસુરત હોય છે મોર અને ઢેલ જુઓ મોરના પીછાં કેવા રૂપાળાં હોય છે! ઢેલને એવુ કશુ હોતુ નથી પશુઓની જાતમા પણ તેમ જ છે નરજાતીમા હાથીને જેવા સુદર હાથીદાંત હોય છે, અને તેનો જેવો ભવ્ય દેખાવ હોય છે તેવો હાથણીનો હોતો નથી સિહ અને સિહણ તરફ જોઇશુ તો જણાશે કે સિહને જેવી સરસ યાળ હોય છે અને તેનું મોં કેશવાળીથી જેવુ ભરાવદાર હોય છે તેવુ સિહણનુ હોતું નથી પોપટ અને સુડીમાં જોઇશુ તો પોપટ રગે રૂપાળો અને અવાજે પણ મુદ્દ હોય છે સુડી તેવી નથી હોતી. આપણા કવીઓએ કોયલોના બહુ વખાણ કર્યા છે પણ ખરી વાત એ છે કે કોયલની જાતમાં નર કોયલ જ અતીશય સુદર અને કાનને ગમે તેવો ટહુકાર કરી છે. આમ આપણે જોઇએ છીયે કે પશુઓ અને પખી મા નર જાત માદા કરતાં રૂપરગે અને અવાજે ચઢીઆતી હોય છે આનુ એક અગત્યનુ કારણ એ કે સ્વાર્થી માણસ જાત રૂઢીના બધનોથી, કાયદાની કલમના આધારથી કે પૈસાના જોરથી જેમ સ્રીઓ મેળવી શકે છે તેમ જનાવરોની

જાતમાં નથી હોતું એમના કાબરા, રૂડી કે થાપણ બધું નર-જાતના રૂપ, રંગ અને અવાજમાં આવેલું હોય છે માદાઓ પોતાને માટે વરની પસંદગી કરે છે અને તેવી પસંદગી વખતે પણ પક્ષીઓમાં નરજાતિને મળેલી આ ઇશ્વરદત્ત બક્ષીસો બહુ ઉપયોગી નીવડે છે. કુદરતના જ નિયમને આધારે મરઘાંની જાતમાં મરઘડી કરતાં કુકડો વધારે રૂપાળો હોય છે અને તે કુકડે કુક કરી શકે છે અલબત કુકડાનો અવાજ આપણને ગમે તેવો નથી હોતો પણ મરઘડીના મનથી તો તે અવાજ બહુ જ સારો જણાતો હોવો જોઇએ.

કોઈ મરી જાય છે ત્યારે બધાં રડે છે કેમ?—આ સવાલનો જવાબ આપતાં મુશ્કેલી નડે એમ છે કારણ જુદી જુદી કોમોમાં જુદો જુદો રિવાજ હોય છે એક વાત સ્પષ્ટ કહી શકાય, અને તે એ કે કોઇ મરી જાય ત્યારે તે હસવાનો વિષય નથી અને તેથી આપણે હસતા નથી મરણથી દિલગીરી થાય છે માટે આપણે રડીએ છીએ પરંતુ રડવામાં જે ઢોંગ અને દુઃખ દેખાવ થઈ ગયા છે તે જોઇને કોઇને પણ કચવાટ પેદા થયા વગર રહે નહિ. બૈરાંઓ શેરીને મોખરે બેવકુફની જેમ મોળ કુટણું વગી ઉંચા ઉંચા અવાજે રડે, મરશીયા ગાય અને પડઘમ વાગે તેમ છાતીપર ધબાધબ હાથ મારીને કુટે એનાથી વધારે લાજ વગરનો બીજો એક પણ રિવાજ નથી નવરા, ભુખ્યા, અને હલકા લોકો ઉભા ઉભા આ બેવકુફીનો—બૈરાઓની બેઇજ્જતીનો—તમાસો જુએ છે, અને આપસઆપસમા બૈરાઓની મશ્કરી કરે છે આ બેવકુફીભરેલો રિવાજ જેમ બને તેમ ઘટે એવાં પગલાં સમાજસુધારકો લે છે પુરૂષો જો કે રડે છે અને ત્યાં પણ ઢંગીપણું, ધીઆણું અને બેવકુફીનો પુરેપુરો અમલ હોય છે, પણ તેમાં બૈરાંઓ જેટલી બેશરમી નથી હોતી.

મરણ થવાથી દુઃખ થાય માટે મરનારના સગા વ્હાલાઓને શાંતિ ને દિલાસો દેવા આગળના વખતમા તેના કુટુંબીઓ, નાતીલા, અને પીછાણવાળા એકઠા મળતા, અને પુરૂવચ્ચં કહેનો

સ્ત્રીઓનું કલ્પવૃક્ષ.

સંતાનને માટે કપાળે હાથ ફેરવણ કે દોરા-ધાગા કરીને હેરાન શા માટે થવું જોઇએ ? જો જોઇએ તો મેળવવાની કળા શીખો—તમારો સંસાર એવો રચો કે જીંદગીભર સુખ, સંતોષ અને આબાદી જ ભોગવી શકાય. ત્યાં કુશળ-નિરોગી આ ચાત સુંદરી હોય, ત્યાં શું ખામી રહે ?

મનમાની પ્રજાને જન્મ આપીને તેને ઉછેરવા અને બાળ રત્નોની રક્ષા કરીને ભવિષ્યની આદર્શ પ્રજા તૈયાર કરવાને જરૂર દરેક પાઠો શીખવા હોય તો—

મહીલા-મહોદય.

(લેખક-મુનિ બાળવિજયજી)

જરૂર વાંચી જુઓ. દરેક ઘરમાં તે હાથોહાથ વાંચવું જોઇએ. આ ગ્રંથ એક સંસારની સુઘડતાનો કીમતી ખજાનો છે જે કલ્પવૃક્ષ તેમ કરે છે આ ગ્રંથની ઉપયોગીતા માટે એજ પ્રમાણપત્ર છે કે દાન ૧૫૦ આઇ સરકારના કેળવણી ખાતાએ તેમજ વડોદરા ... ખાતાએ ઇનામ તરીકે ... નકલો પણ ... ખરીદે ... તેમાં નીચેના વિષયો છે તે

પ્રથમ પરિચ્છેદ.

૧ બાળલગ્ન.
૨ પુખ્ત ગર્ભાશય.
૩ ઋતુવતીના ધર્મ
૪ ઋતુસ્નાન પછીનો વિધિ.
૫ શયન ચિકિત્સા.
૬ પુત્રિ કે પુત્ર પેદા કરવાની વિધિ.
૭ નક્ષત્ર વિચાર
૮ આહાર વિહાર
૯ સ્વચ્છતાની સંતતિ પર થતી અસર.
૦ માનસિક ભાવનાનો પ્રભાવ.
૧ ગર્ભ કેળવણી
૨ પુત્ર અને પુત્રિમાં સમાનતા
૩ ગર્ભ રહ્યો છે કે કેમ? તેની પરીક્ષા.
૧૪ ગર્ભમાં પુત્ર છે કે પુત્રિ તે જાણવાની રીત.
૧૫ ગર્ભિણીએ પાળવાના નિયમો
૧૬ સીમંત સંસ્કાર.
૧૭ ગર્ભાધાન સંસ્કાર વિધિ.
૧૮ પુંસવન સંસ્કાર વિધિ.
૧૯ પ્રસુતિને પાળવાના નિયમો
૨૦ ગર્ભવતીના રોગો અને તેના ઉપાયો.
૨૧ પ્રસવ સમય જાણવાના લક્ષણ.
૨૨ સુવાવડીના માટે કેવું મકાન જોઇએ?
૨૩ વૈદ્ય લાવવાના ઉપદેશ.
૨૪ પ્રસવ સમયની ...
૨૫ ઓર ન પડતી હોય તે તેના ઉપાય.
૨૬ જન્મ સંસ્કાર વિધિ.
૨૭ ગળથુથી.
૨૮ સુવાવડીનો ખોરાક
૨૯ પ્રસવ સુગનો ઉપાય.
૩૦ દાભ્યાદિક કવાથ.
૩૧ ચન્દ્ર દર્શન વિધિ.
૩૨ નહવણ વિધિ.
૩૩ શિરાસન સંસ્કાર વિધિ
૩૪ ષષ્ટી પૂજન સંસ્કાર.
... નામકરણ સંસ્કાર.
૩૫ નામાભિકરણ ...
૩૬ સુતપાક (કટલુ)
૩૭ બાળકને શી રીતે ઉછેરવા?

દ્વિતીય પરિચ્છેદ.

૩૮ સંતાન સંરક્ષણ.
૩૯-સબળ સંતતિ ઉત્પન્ન થવાનો સમય કણ
૪૦ ધાવણ પરિક્ષા.
૪૧ ભાડુતી ધાવ. સણ.
૪૨ ગાય કે બકરીના દુધનું સેવન
૪૩ વ્હેમ.
૪૪ સ્તનપાનનો સમય
૪૫ ધાવણ ધવરાવવાનો ઉપાય.
૪૬ અજીર્ણનો ઉપાય.
૪૭ બાળકને બલિષ્ટ કેમ બનાવવું ર.
૪૮ અન્નપ્રાશન સંસ્કાર વિધિ.
૪૯ ખોરાક શરૂ કરવાની આજ્ઞા.
૫૦ બાળકનો શરૂઆતનો ખોરાક

પડેલો. પહેલી આવૃત્તિ ખલાસ થઇ જવાથી બીજી આવૃત્તિ કાઢી હવી જે ખેત જોતામાં ઉપડી જવાથી ત્રીજી આવૃત્તિ છપાઇને બહાર પાડી છે માટે આ પુસ્તક ખરીદવામાં આળસ નહિ રાખવી જોઇએ. પાકુ કપડાનું પુઠું, ઉંચા કાગળ અને લગભગ બસો પાનાનો, જુદા જુદા પ્રસંગને લગતા ચિત્રોથી ભરપૂર થયા છે છતાં કીંમત રૂા. એક જ રાખી છે, ટપાલ ખર્ચ જુદો, તાકીદે મંગાવી લ્યો

'આનંદ' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ } શ્રી સુખ દર્પણ માસીકની ઓફીસ.
સ્ટેશન રોડ-ભાવનગર } ભાવનગર.

મહિલા મહોદય માટે જુદા જુદા ન્યુસપેપરોના મળેલા અનેક અભિપ્રાયોમાંથી જૂજ અભિપ્રાયોનું ટાંચન.

મહિલા મહોદય —લેખક મુનિશ્રી ભાવવિજયજી મહારાજ, પ્રકાશક —તંત્રી શ્રી સુખ દર્પણ ઠે૦—ભાવનગર. મુલ્ય એક રૂપીયા.

સ્ત્રી વર્ગને માટે ઘણીજ રીતે ઉપયોગી થઇ પડે તેવું પુસ્તક છે અને તે એક જૈન મુનિ મહારાજે એક દેશી વૈદની મદદ સાથે લખ્યું છે એટલે ભાષામાં સરળ હોવા ઉપરાંત ધર્મ અને નીતિની બાબતમાં જેટલું તે ઉપયોગી છે, તેટલું જ વૈદકીય સલાહ વીષે પણ છે કવચિત લખાણને વધુ આકર્ષક બનાવવા ચીત્રો પણ મુક્યા છે

આ પુસ્તક 'સાત પ્રકરણમાં વહેચાયું છે તેમાં સ્ત્રીઓને માટે લગ્ન સંસ્કારથી માંડીને પ્રસુતી સમય સુધી નીતિ અને વૈદકની દ્રષ્ટિથી કેમ વરતવુ તે બતાવ્યું છે બીજામાં બાલકો ને કેવી રીતે ઉછેરવા તે, ત્રીજામાં પુત્રીઓને ઉછેરવા માટે, ચોથામાં ૨૮ મહાસતીઓના જીવન, પાંચમામાં લગ્નમીમાંસા અને પત્નીના ધર્મ, છઠ્ઠામાં ૧૭ પતીવ્રતા સ્ત્રીઓનાં ચરીત્ર અને સાતમામાં સામાન્ય બોધનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જો કે ચોથા અને

છઠ્ઠા પ્રકરણમાં અપાયલાં ચરીત્રો એવડાયાં છે; છતા પદ્ધતિ એવી રાખી છે કે બન્ને સ્થળે એકજ સતીના ચીવની બે બાજુએ બતાવી છે, ટુંકામા આ પુસ્તક સ્ત્રીઓને માટે નીતિ અને વૈદકની દૃષ્ટિએ ઉપયોગી છે બાળકોને કેમ ઉછેરવા, તેમની તથા પોતાની તંદુરસ્તી જાળવવા શું કરવું તેમજ તેમનામા ધાર્મિક સસ્કાર કેમ પ્રેરવા તે આમાથી માતાઓ સારી રીતે સમજી શકે તેમ છે ગુજરાતમા સ્ત્રીઓને માટે નવલકથાઓ કરતા આવા પુસ્તકોની ઘણીજ જરૂર છે પરંતુ આવા ઉપયોગી પુસ્તકો વધારે સસ્ત વેચાય તે ઇચ્છવાજોગ છે

મુંબઇ સમાચાર.

તા. ૬ ઠી ઓગસ્ટ ૧૯૨૨ રવીવાર.

ઉપલા પુસ્તકની પહોચ અમે ઉપકાર સહ સ્વીકારીએ છીએ આ પુસ્તકના લેખક મુનિબાલવિજયજી મહારાજ છે, અને તેના પ્રકાશક–"સ્ત્રી સુખ દર્પણ" ના તંત્રી શેઠ દેવચંદ દામજી કુંડલાકર છે આ પુસ્તક સ્ત્રી જીવનના એક આધાર તરીકે અતી ઉપયોગી છે સ્ત્રીઓના ધર્મ, બાળકોને કેવી રીતે ઉછેરવા, પોતાના પતી પ્રત્યે સ્ત્રીઓએ કેવી રીતે વર્તવુ, ગૃહ સસાર કેવા પ્રકારે ચલાવવો, અને એકંદરે પ્રત્યેક સ્ત્રીએ પોતાનુ જીવન કેવીરીતે નીર્ગમન કરવુ, તેના સન્માર્ગસુચક આ પુસ્તકનુ ઉત્તમ રહસ્ય છે અમે ન્યાયથી કહીએ છીએ કે, હાલના વખતમા સન્નારી બનવાને આ પુસ્તક એક સુંદર સહાયક સમાન છે, અને તેથી દરેક કુટુંબની દરેકે દરેક સ્ત્રીઓએ આવા પુસ્તકનો નિરંતર અભ્યાસ કરવો ઉચિત છે કેળવણી ખાતાઓએ પણ આ પુસ્તકને ઇનામ તરીકે આપવાનુ પસંદ કર્યું છે સ્વદેશસેવા કરવા માટે પણ સ્ત્રીઓનો સજીવ ધર્મ આ પુસ્તકમા અસરકારક વર્ણનતા જણાવવામાં આવે છે કે "સ્ત્રીઓનેજ જો સ્વદેશોદયનો સાચો રંગ લાગે તો બેશક હિંદના બધા દુ:ખો ભાગે ને વિજયની નોબત વાગે!" આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓના સર્વ ધર્મ આ પુસ્તકમા ભરપૂર છે. વળી પુસ્તકમાં સુંદર ફોટા પણ પ્રસગાનુસાર મુકવામા આવ્યા છે ગ્લેજ કાગળ પર સુંદર છપાઇ સાથે

કપડાના પાકા પુઠાનુ આ પુસ્તક છતા તેની બે રૂપીઆ કીંમત રાખી છે તે કઈ વીશેષ તો નથીજ "દેશી મિત્ર" સુરત.
તા ૩–૮–૨૨

આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ ભાવનગર "શ્રી સુખ દર્પણ" ના તંત્રી શેઠ દેવચંદ દામજી કુંડલાકર તરફથી સુંદર રીતે છપાઈ બધાઈને બહાર પડી છે, જેની એક નકલ અમને મળી છે આ પુસ્તકમાં સ્ત્રીઓને માટે ઉત્તમ શિક્ષણ ભરેલુ છે, અને દરેક સ્ત્રીઓના હાથમા આ પુસ્તક મુકાવુ જોઈએ સ્ત્રીઓ વાચવા–લખવાનુ જાણુવા છતા આવા પુસ્તકો વાચે નહિ તો વાચવા લખવાનુ શીખવા પાછળ આપેલો વખત વ્યર્થ ગુમાવ્યો છે એમજ કહી શકાય. બાળપણમાથી સ્ત્રીત્વમા આવવાના સમયથી માડીને તે માતા થવાના, તથા બાળકોને ઉછેરવાના સમય સુધીમા સ્ત્રીઓએ જાણુવાની તમામ બાબતો વિષે નીતિ તથા વૈદકની દ્રષ્ટિથી ઉમદા શિક્ષણ આ પુસ્તકમા સમાવવામા આવ્યુ છે પતિવ્રતા સતિઓના ટુક જીવન, તથા સંસારને લગતો બીજી કેટલીક માહીતી નિબંધ રૂપે આપી છે તે પણ વાંચવા લાયક છે કીંમત રૂા ૨–૦–૦ મળવાનુ ઠેકાણુ ભાવનગર પ્રકાશક પાસેથી "હીતેચ્છુ" કરાંચી.
તા ૬–૮–૨૨.

મહીલા મહોદય—લેખક મુનિશ્રી બાલવિજયજી મહારાજ પ્રકાશક–રા. દેવચંદ દામજી કુંડલાકર–ભાવનગર. મૂલ્ય રૂા. ૨–૦–૦ સ્ત્રીઓને ઉપયોગી વિષયોથી ભરપુર આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના રા. છગનલાલ હરિલાલ પંડ્યાએ લખેલી છે પુસ્તકમાના વૈદકીય વિષયો ખાસ અગત્યના છે ઉપરત હાલમાં ચર્ચાતા સ્ત્રીઉપયોગી વિષયો ઉપર પણ તેમા વિદ્વત્તાભરેલા વિચારો દર્શાવેલા છે

"ગુજરાતી પંચ." અમદાવાદ
તા. ૧૭–૯–૨૨ રવીવાર.

બઘડમશા શેઠના ચિરંજીવી

[લેખક:—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ]

બઘડમશા શેઠ 'સહકુટુંબ સહપરિવાર પાલીતાણાં' જાત્રાએ જવા નીકળ્યા. શેઠે ત્રીજા વર્ગના ડબ્બાની બારી આગળ બેઠક લીધેલી હતી અને ખોળામાં તેમનો ચાર વર્ષનો ચિરંજીવી ગગો રમતો હતો. (શેઠ આગગાડીમાં ત્રીજા વર્ગમાં બેઠા તેનું સાચું અગત્યનું કારણ એ હતું કે આગગાડીવાળાઓએ હજુ ચોથો વર્ગ કાઢ્યો નથી!) શેઠના ગગાને ગાડીની બહારનો દેખાવ જોવાનો ભારે શોખ હતો એટલે તે વળી વળી બારીમાંથી બહાર જુએ. હવે તેને શેઠે કસબથી ભરેલી મખમલની રૂા. ૧૫–૨૦ ની ટોપી માથે પહેરાવેલી અને તે પડી જવાની શેઠને બહુ બીક લાગતી હતી. આથી શેઠ વારવાર ગગાને ધમકાવે પણ ગગો ન માને, એટલું જ નહિ પણ માથેથી ગગો ટોપી પણ ન લઈ લેવા દે આખરે બઘડમશાએ લાગ જોઈ છોકરાને માથેથી ટોપી ઉઠાવી લીધી અને પોતાની પાછળ સંતાડી દઈ બોલ્યા, જો આ તારી ટોપી બારીએથી પડી ગઈ! હવે આ લાડુ!

ગગાએ લાડુ તો ન ખાધા પણ જોરથી ભેંકડો મૂક્યો શરૂ કર્યો દર પળે તેમનું ગાયન (!) વધતું જ ચાલ્યું અને બઘડમશા બહુ કંટાળ્યા. 'બાઈ' તરફ આંખ ફેરવી ઇશારો કરી જોયો કે ગગાને છાનો રાખ, પણ ગગાની મા ગગાને છાનો રાખી શકે જ નહિ એવો ગગો હઠીલો હતો એ શેઠ જાણતા હતા એટલે તેમણે પેલી ટોપી આસ્તેથી ગગો ન જુએ તેમ બહાર કાઢી અને બોલ્યા, આ લે; આ વખત તો મેં તને ટોપી મંતર મારી આણી દીધી છે પણ હવે પછી આવું કરીશ

તો ટોપી આવી શકવાની નથી. ગગો બોલ્યો, બાપા! તમને મંતર મારતાં આવડે છે? શેઠે ડુબાઈને હા પાડી.

આ વાતને અરધો કલાક થઈ ગયો. ગગો બાપાના ખોળામાં જ રમતો હતો અને શેઠ જરાક ઊંઘતા હતા. એટલામાં વિજળીવેગે અજાની ધાર જેવી ગગાની બુદ્ધિ ખીલી નીકળી અને તેણે જોરથી બાપાના માથે બાંધેલો કિંમતી ફેંટો ઉપાડી ચાલતી આગગાડીની બહાર ફેંકી દીધો અને બોલ્યો, "બાપુ! હવે તમારો ફેંટો મંતર મારી પાછો આણો! ખુબ મઝા પડશે. હા! હા! હા! હા!"

પણ બબડમથા શેઠે તરત લઈને ૩ તમાચા ગગાના ગાલપર લગાવી દીધા. ગગો ખુબ રડ્યો અને શેઠે તેને થોડોક વધારે માર પણ માર્યો છતાં ગગાના પરાક્રમથી શેઠે પંદર વીસ રૂપિયાનો ફેંટો ગુમાવ્યો જ! શેઠે બે દહાડા સુધી ખાધું નહિ.

શબ્દોની રમત

પેટલાદના પીરા પટેલીએ પારસજીમાં પાણી પીધું ૧ નવસારીમાં નવાબભાઈએ નિરંજનાને નોતરી ૨ પાલણપુરથી પોપટ પટેલે પાંચ પાકા પપૈયા પાંચ પૈસે પામ્યા ૩ ફીરોજપુરના ફકીરે ફેનીતરફ ફગાવ ફેંક્યું. ૪ બરાનપુરના બાબુભાઈએ બાજવામાં બાજરાની ભાખરી બનાવી ૫ ભીમાણના ભગવાનજીની ભેંસને ભાવનગરનો ભોગીલાલ ભક્ષી ગયો. ૬ માંજીકલાલે મેનકે માંચડી મંદરના મારાની મેડીમાં માર માર્યો. ૭ રામજીમંદિરમાં રાધાને રામઠાકરે રાખી ૮ લાલનની લખોટીઓ લીલાએ લખતરમાં લઈ લીધી. ૯ વડોદરાનાં વાદરાઓ વડનગરની વાડકીઓમાં વઢ્યાં. ૧૦ શાહબાબુની શશી શણામાં શાકો શીખી. ૧૧ સરલાની સાડી સચાનપુરમાં સળગી ૧૨ હોશિયારપુરના હમાભાઈની હાલ હીરજીભાઈએ હાંકી (હારી)

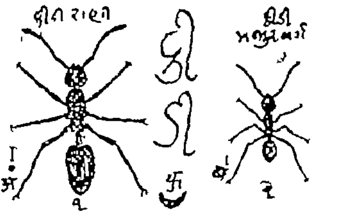

[ચિતરનાર:—શ્રી. નાનાલાલ મગનલાલ શાહ, બી એસ.સી]

કીડીઓ કેટલી નાની હોય છે ! છતાં પણ તે વધારે ઃ
ત્કારિક જન્તુ છે. દરેક ઘરમાં કીડીઓ હોય છે; અને ઉનાળ
વારવાર નજરે પડે છે શિયાળામાં ઘણું કરીને તે દેખ
નથી, કારણ કે શિયાળાની સખત ટાઢ કીડીથી સહન
શકતી નથી. ત્યારે ટાઢના દિવસોમાં કીડીઓ ક્યાં જતી હ
તેઓ આખો શિયાળો પોતાના દરમા જ વિતાડે છે. તે
દર જમીનમાં હોય છે તાપના દિવસોમાં અને ચોમાસ
તેઓ ખોરાક ભેગો કરે છે, અને દરમાં રાખે છે તે ખો
શિયાળામાં તેઓ નિરાંતે ખાય છે કીડીને ગળપણ વ
વસ્તુઓ વધારે ભાવે છે. ખાંડ, ગોળ, મધ વિગેરે વસ્તુએ
કીડી ચડેલી વારંવાર આપણે જોઈએ છીએ.

કોઈ ખાવાની વસ્તુ એક કીડીને જડી આવે ત્યારે
ખાવા મંડી પડે છે, અને ધરાઈ રહે કે તરત જ બીજી ક
એને બોલાવી લાવે છે, અને તે બધી આવીને ધરાઈ
એટલે વધારાનો ખોરાક દરમા લઈ જાય છે

કીડીઓમાં ઘણી ચંચળ છે કીડીઓ પોતાના દરમાં
વસાવે છે,-રસ્તાઓ બનાવે છે, મહેલ બાંધે છે, વિગેરે ચ
ત્કારિક કાર્યો કરે છે. તેઓને રાજા, રાણી, સૈનિકો, ગુલા

સમુદ્ર કિનારે ઉભા રહી તમે કોઇ વખત ભરતી આવતાં મોજાં જોયા છે કે? ભરતીના વખતે તમે જો સમુદ્ર કિનારે ઉભા રહી જોશો તો મોટી છોળો ઉરાડતાં મોજાંઓ તમારા તરફ ધસડાઇ આવતા તમે જોશો આ સમુદ્રમાં અનેક મહાં દ્વીપો ડુબી ગયા છે તેમજ અનેક નવા ટાપુઓ નીકળી આવ્યા છે ભરતીનાં પાણી એકદમ ધસી આવે છે. ભરતી વખતસર આવે છે અને ચાલી જાય છે. ભરતીના પાણીથી સમુદ્ર કિનારો હમેશ ધોવાઇને સ્વચ્છ રહે છે; અને તેથીજ સમુદ્ર કિનારાની હવા નીરોગી અને આરોગ્યકારક હોય છે જ્યારે સમુદ્રમાં તોફાન થાય છે, ત્યારે દેખાવ ઘણો જ ભયકર લાગે છે

સમુદ્ર કિનારે રેતીમા ફરવાનું ઘણુજ આનંદકારક લાગે છે. ત્યાંની મઝાની કલ્પના હમેશ જનારાઓને જ હોઇ શકે. ઇશ્વરની સૃષ્ટિમા પ્હેલી બનાવેલી વસ્તુ સમુદ્ર છે, છતાં તે હજી પોતાની જગ્યાએ કાયમજ છે. સમુદ્રમા ગણતરી ન થઇ શકે એટલી નાના પ્રકારની વસ્તુઓ છે. ભરતીના વખતે અનેક વસ્તુઓ

જરાસંધની હાર

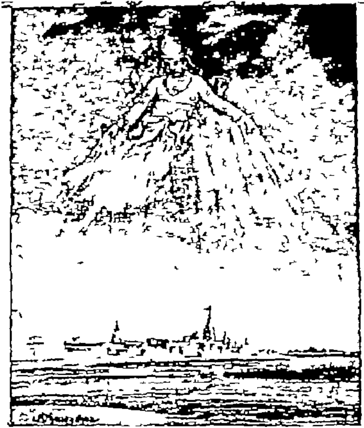

શ્રીકૃષ્ણ દ્વારકાનગરી સ્થાપે છે

શ્રી કૃષ્ણનું તરુણ જીવન

[લખનાર—શ્રી [illegible] હરિવલ્લભ શાહ, બી. એ.]

વાચકો, ગયા દિવાળી અંકમાં શ્રી કૃષ્ણના બાલજીવનનો કેટલોક અદ્ભુત ક્રમો આપણે જોયો હતો. પછી તો શ્રી કૃષ્ણ મોટા થયા. તેમણે પોતાના દુષ્ટ મામા કંસને મારીને સઘળે ઠેકાણે શાંતિ ફેલાવી; ત્યાર પછી શ્રી કૃષ્ણ અને બળદેવજી ભણવા સારૂ સાંદીપનિ નામના ગુરૂને ત્યાં ગયા. ગુરૂને ત્યાં તેમનો સુદામા નામે એક બ્રાહ્મણ મિત્ર પણ ભણતો હતો. આ ત્રણે જણ ગુરૂની ખરા ભાવથી સેવા કરતા અને વિદ્યા ભણતા. શ્રી કૃષ્ણ અને બળદેવ તો ઈશ્વર જ હતા એટલે તેમને ભણવાનું શું હોય? પરંતુ લોકોને બતાવવા માટે જ તેમણે પણ ભણવા માંડ્યું. થોડા જ વખતમાં તેઓ બધી જાતની વિદ્યા ભણી રહ્યા. જતી વખતે ગુરૂને દક્ષિણા બદલ તેમનો મરેલો પુત્ર પાછો લાવી આપી, ગુરૂનો આશિર્વાદ લઈ પાછા મથુરાં આવ્યા.

શ્રી કૃષ્ણ જ્યારથી ગોકુળમાંથી મથુરા પધાર્યા ત્યારથી ગોપીઓ, નંદ અને યશોદાને ભારે દુઃખ થવા લાગ્યું. કૃષ્ણ આ બધું જાણતાં હતા તેથી તેમને શાંતિ આપવા માટે ઉદ્ધવજીને પોતાના જેવું સુંદર રૂપ આપી ગોકુળમાં મોકલ્યા. ઉદ્ધવજી ને જોઈ ગોપીઓ તથા નંદ યશોદા, આનંદ પામ્યા. ઉદ્ધવજીએ શ્રી કૃષ્ણનો સંદેશો બધાંને જણાવ્યો. ગોપીઓને પ્રભુના સમાચાર આપ્યા અને તત્ત્વનો ઉપદેશ કર્યો. આ બધાંને આશ્વાસન અને સુખ આપી ઉદ્ધવજી કેટલેક દિવસે પાછા કૃષ્ણને આવીને મળ્યા અને ગોકુળના બધા સમાચાર જણાવ્યા

શ્રી કૃષ્ણ જ્યારે કંસને મારવા મથુરાં પધાર્યા ત્યારે પેલી કુબ્જાએ તેમને ચંદન વગેરે આપીને પૂજા કરી હતી અને શ્રી કૃષ્ણે તેને ઘેર જવાનું વચન આપ્યું હતું. અત્યારે શ્રીકૃષ્ણ અક્રૂરજીને સાથે લઈ તે કુબ્જાને મહેલે ગયા. તેનું રૂપ તો પ્રભુએ પહેલાં જ સુધારી દીધું હતું પણ હવે તો તેને વળી જ સમૃદ્ધિવાળી પણ બનાવી દીધી તેને ત્યાં કેટલાક દિવસ રહી શ્રીકૃષ્ણે કુબ્જાના મનનું સમાધાન કર્યું.

ત્યાર બાદ શ્રીકૃષ્ણને પોતાના વ્હાલા પાંડવો સાંભર્યા. તેમની તપાસ મેળવવા અક્રૂરને હસ્તિનાપુરમાં મોકલ્યા. અક્રૂર ત્યાં જઈ બધાંને મળ્યા,

ભેટ્યા અને સુખદુઃખના સમાચાર પુછ્યા. પાંડવોની માતા કુંતાજીએ પોતાની નિરાધાર સ્થિતિનું વર્ણન કર્યું અને શ્રીકૃષ્ણ બળદેવને પોતાના બાળકોની સંભાળ રાખવા ભલામણ કરી. ત્યાર પછી અક્રુરજી વિદુરજીને મળ્યા. તેમણે પણ પાંડવો માટે દાઝ બતાવી અને ધૃતરાષ્ટ્ર રાજાને મળી જરા શિખામણ આપવા કહ્યું. આ ઉપરથી અક્રુરજી કૌરવોના પિતા ધૃતરાષ્ટ્ર પાસે ગયા અને તેને જણાવ્યું કે તમારે પાંડવો ઉપર પ્રેમ રાખવો જોઇએ, તેમને દુઃખ દેવું એ વ્યાજબી નથી. ધૃતરાષ્ટ્ર રાજાએ પણ તેમની શિખામણ પ્રમાણે ચાલવા હા પાડી. આટલું થયા પછી અક્રુરજી પાછા મથુરા આવ્યા અને શ્રીકૃષ્ણને પાંડવોના સમાચાર કહ્યા.

* * * *

હવે આ બાજુ એવું બન્યું કે કંસના મરણથી તેની સ્ત્રીઓ તેમના પિયેર ગઇ. મગધદેશનો રાજા જરાસંધ તેમનો બાપ થતો હતો, તેની પાસે જઇ શ્રીકૃષ્ણ અને બળદેવે પોતાના ધણીને મારી નાખ્યો એ હકીકત જણાવી.

જરાસંધ મહાબળવાન રાજા હતો તેના લશ્કરનો પાર ન હતો. તેણે મથુરા પર ચઢાઇ કરી આ બાળકોને મારવાની તૈયારી કરી. એક મોટું લશ્કર લઇ તે મથુરા પર ચડી આવ્યો. શ્રીકૃષ્ણ અને બળદેવજી પણ પોતાના પર આવેલું આ સંકટ જોઇ વિચારમાં પડ્યા. તેમણે નિશ્ચય કર્યો કે આપણે આ પૃથ્વીનો ભાર ઉતારવા અવતાર લીધો છે માટે પ્રથમ તો જરાસંધ જેટલું લશ્કર લાવે તેનો જ સંહાર કરવો. જરાસંધને હાલમાં મારવાની જરૂર નથી, તે જીવતો હશે તો વારંવાર મોટાં લશ્કરો લઇને આવશે અને આપણે પૃથ્વીનો ભાર ઉતારીશું આમ વિચાર કરી તેઓ નગર બહાર આવ્યા. જરાસંધનું લશ્કર નગરને ઘેરી તૈયાર જ હતું. આકાશમાંથી શ્રીકૃષ્ણ અને બળદેવજી માટે બે રથ અને દિવ્ય હથીઆરો ઉતર્યાં. રથમાં બેસી તેઓ યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. શ્રીકૃષ્ણે પોતાના દિવ્ય શાર્ંગ ધનુષ્ય પર બાણો ચઢાવી છોડવા માંડ્યા અને જોત જોતામાં બન્ને ભાઇઓએ તેના મોટા લશ્કરનો નાશ કર્યો. શ્રીકૃષ્ણના કહેવાથી બળભદ્રે જરાસંધને જીવતો છોડી દીધો અને વિજય પામીને તથા અપાર દોલત લઇને પાછા મથુરામાં પધાર્યાં આ સમયે આકાશમાંથી પુષ્પની વૃષ્ટિ થઇ અને દેવનાં વાજીંત્રો વાગ્યાં તથા સઘળે આનંદ આનંદ થઇ રહ્યો.

જરાસંધ તો શરમનો માર્યો જંગલમાં જ ગયો હોત, પણ તેના

સંબંધીઓએ તેને દીલાસો આપી પાછો નગરમાં મોકલ્યો. અપમાનનો બદલો લેવાના ઇરાદાથી આ પ્રમાણે સત્તરવાર જરાસંધે મોટા લશ્કર સાથે મથુરાને ઘેરો ઘાલ્યો પણ બધીએ વખત તેને એકલાને જ પાછું નાસી જવું પડ્યું. આ રીતે તેનું અપાર લશ્કર નાશ પામ્યું.

અઢારમી વખત જરાસંધ આવવાની તૈયારી કરતોજ હતો, વચ્ચે તેવામાં કાળયવન નામે એક મ્લેચ્છ રાજા પોતાની ત્રણ કરોડની સેના સાથે મથુરાં તરફ આવી રહ્યો હતો. નારદજીએ તેને શ્રી કૃષ્ણની ઓળખાણ આપી તેમની સાથે લડવા તેને મોકલ્યો. આ સમાચાર સાંભળતા મથુરામાં ભારે ગભરાટ ફેલાયો અને શ્રી કૃષ્ણ અને બળદેવ પણ વિચારમાં પડ્યા. જરાસંધનો તો હમલો સંભાળવ જ છે અને તેવામાં આ સંકટ વધારાનું આવ્યું. છેવટે તેમણે નિશ્ચય કર્યો કે મથુરામાં વસ્તિ રાખવી નહિ. વિશ્વકર્માને બોલાવી તેને સમજાવી બાર અડતાલીસ ગાઉની એક નગરી બનાવવાનું કહ્યું. વિશ્વકર્માએ સ્વર્ગને પણ લજવે એવી સુંદર કારીગીરીવાળી દ્વારકા નગરી એક જ રાતમાં તૈયાર કરી અને પ્રભુએ હવે માયાને બોલાવી આમને આજ્ઞા કરી કે આ બધા મથુરાના લોકોને તેમના સરસામાન સાથે નવી નગરીના યોગ્ય મકાનોમાં મુકી દે. પ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે બધુ થઇ ગયુ. હવે શ્રી કૃષ્ણ અને બળદેવ નિશ્ચિંત થઇ લડવા ઉભા. કાળયવનને શ્રી કૃષ્ણને જોયા અને તેમની સામે ધસ્યો. શ્રી કૃષ્ણે કાંઇક વિચાર કરી દોડવા માંડ્યુ. કાળયવન તેમની પાછળ દોડ્યો દોડતા દોડતા તેઓ ઘણે દૂર જતા રહ્યા. છેવટે પ્રભુએ એક ગુફામાં પ્રવેશ કર્યો. આ ગુફામાં મુચકુંદ નામે એક રાજા બહુ થાકી ગયેલો હોવાથી દેવતાઓનું વરદાન લઇ ઉંઘતો હતો. તેના શરીર ઉપર શ્રી કૃષ્ણે પોતાનું ઓઢવાનું વસ્ત્ર ઢાંકી દીધું અને પોતે સંતાઇ ગયા. કાળયવન ક્રોધથી પાછળ દોડ્યો આવતો હતો. તેણે આ કૃષ્ણ જ ઢોંગ કરી સુઇ ગયા છે એમ ધારી તે રાજાને જોરથી લાત મારી રાજા જાગી ગયો અને તેની આંખમાંથી ક્રોધની જ્વાળા નીકળતાંજ કાળયવન બળીને ભસ્મ થઇ ગયો ! દેવોએ રાજાને એવું વરદાન આપ્યું હતું કે તેને ઉંઘમાંથી જે જગાડશે તે બળીને ભસ્મ થશે, તેથી આ પ્રમાણે થયુ ત્યાર પછી ભગવાને રાજાને દર્શન દીધાં અને રાજાએ તેમને પ્રભુ જાણી તેમની સ્તુતિ કરી પ્રભુએ તેનાપર અનુગ્રહ કર્યો અને તેને ભક્તિ કરવાનું જણાવી પોતે મથુરાં તરફ પાછા આવ્યા. અને મ્લેચ્છોની સેનાને મારી તેમનું ધન દ્વારકામાં મોકલ્યું.

હવે આ તરફ જરાસંધ અઢારમી વાર ભારે લશ્કર સાથે આવવા તૈયારી કરી રહ્યો હતો. તેણે બ્રાહ્મણો પાસેથી સારો દિવસ જોવડાવી નીકળવાનું રાખ્યું બ્રાહ્મણોને તેણે કેદ કર્યા અને જણાવ્યું કે તમારા બતાવેલા મુહૂર્તે હું જાઉં છું, જીતીને આવીશ તો તમને બધાને પુષ્કળ ધન આપીશ નહિ તો સખ્ત શિક્ષા કરીશ. બ્રાહ્મણોને આ દુષ્ટ દુઃખ આપશે એમ લાગવાથી આ વખતે તો શ્રી કૃષ્ણે જરાસંધને જીતાડવાનો જ નિશ્ચય કર્યો.

શ્રી કૃષ્ણ ને બળદેવજી ઉભા હતા ત્યાં જરાસંધ અઢારમી વાર લશ્કર લઇ આવી પહોંચ્યો. તેને જોતાં જ બન્ને ભાઇઓ નાસવા લાગ્યા. જરાસંધ લશ્કર સાથે તેમની પાછળ પડ્યો. બહુ દૂર ગયા પછી પ્રવર્ષણ પર્વતમાં બન્ને ભાઇઓ સંતાઇ ગયા. જરાસંધે પર્વતને ચારે તરફ લાકડાં સળગાવી બાળવા માંડ્યો. શ્રી કૃષ્ણ અને બળભદ્ર કોઇ ન જુવે તેમ તે પર્વતના શીખર પર ચડ્યા અને ત્યાંથી સમુદ્રમાં પડી સુખે દ્વારકામાં પહોંચી ગયા.

જરાસંધે જાણ્યું કે તે બન્ને જરૂર બળી ગયા હશે, આમ ધારી આનંદથી વિજયનાં અનેક વાજીંત્રો વગડાવતો તે પાછો ફર્યો. બ્રાહ્મણોને તેણે ખૂબ માન આપ્યું અને સંતોષ્યા. પ્રભુએ આ રીતે બ્રાહ્મણોનું માન રાખ્યું. ત્યાર પછી દ્વારકામાં જઇ શ્રી કૃષ્ણે લગ્ન કરી ગૃહસ્થાશ્રમ શરૂ કર્યો.

મેના ! મીઠા ત્હારા બોલ.

મેના ! મીઠા ત્હારા બોલ, મેના મ્હોંઘા ત્હારા બોલ.
તુજ વચનોમાં હાસ્ય ઝળકતું, અમૃત ઝરે અતોલ,
સર્વ સ્થળે શાન્તિ રેલાવી, કરતી છાગમ છોળ (૨) હેતુ.—મેના
મીઠાં વચનોથી જે રેલે, હર્ષ તણું ઉર પૂર,
સાંભળતાં હૈડાં ડોલે છે, ત્હારો મીઠો સૂર (૨) મેના !—મેના.
પક્ષિગણમાં તું પંડિત છે, પોપટની પટરાણી
વિષ વિશ્વનું સત્વર હરતી, તારી મીઠી વાણી (૨) શાણી !—મેના.

પ્રવાસી

જૂ

(લખનારા—ડૉ. મોહનલાલ જ પાઠક)

'જુ' ને તમે ઓળખો છો કે? અસ્વચ્છ બાળકો જુને સારી રીતે પીછાને છે. પણ જો તેવા બાળકો કાળજી કરે તો ટુંક સમયમા જ આ જુ અને તેની દીકરીઓ 'લીખો'નો નાશ થાય.

આપણામાંના કેટલાક એમ સમજે છે કે બાળક જો લાંબો સમય માંદુ રહે તો જુ આપોઆપ માથામાં પડે છે. આ સમજ ભૂલભરેલી છે. કોઇ પણ જીવજંતુ એની મેળે ઉત્પન્ન થતાં નથી. 'જુ' લીખમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે; અને લીખ એ જુના ઇંડા છે જુ કપડામાં અગર માથામાં બરાબર બારીક સફેદ ઇંડા (લીખ) મુકે છે. ઇંડામાંથી ૭ દિવસે જુ ઉત્પન્ન થાય છે અગાર દિવસ બાદ આ નવી જુ પણ ઇંડા મુકવાનો ધંધો શરૂ કરે છે. આ પ્રમાણે એક જુમાંથી અનેક જુ પેદા થાય છે. જુનું આયુષ્ય લગભગ ત્રણથી, ચાર અઠવાડીયાનું હોય છે

એટલું તો હવે તમારા ધ્યાનમાં ચોક્કસ આવ્યું હશે કે જેના શરીર પર અગર માથામાં જુ નથી તેવા બાળકના શરીર પર આપોઆપ જુ ઉત્પન્ન થતી નથી. છતા પણ જો ભૂલથી બીજાના શરીર પરથી જુ લાગી જાય તો તેનો નાશ કરવા માટે પુષ્કળ કાળજી રાખવી પડે છે

જો કોઇ સમયે અસ્વચ્છ બાળક-પાસે બેસવાથી જુ લાગવાનો સંભવ હોય તો બનતા સુધી એવા બાળકોથી દૂર રહેવું, અને તેવા બાળકોને જુ અને લીખનો નાશ કરવાની સમજણ આપવી. માથામા નાખવાના તેલમાં કપૂર મેળવીને તેલ વાપરવાથી જુનો નાશ થાય છે. ખાટા લીંબુનો રસ ચોળવાથી પણ જુ અને લીખનો નાશ થાય છે.

શેખ ફરીદની શિખામણ

(લખનારઃ—પ્રો. હરિલાલ મ ભાવ, બી. એ. એલએલ. બી.)

કોઈ એક ગામડીઆએ શેખ ફરીદ ને અરજ કરી, "સાંઇ બાબા! બિહિસ્તનું સુખ શી રીતે હાસીલ થાય?"

શેખ ફરીદે ઉત્તર દીધો, "દિલ કાયમ રાખીને પાક પરવરદિગારની બંદગી કરવાથી"

ગામડીઓ—કેટલો વખત એમ કરવું પડતું હશે?

શેખ ફરીદ—એકસો વરસ!

ગામડીઓ—અધધધ બાપલીઆ! એટલા બધાં વરસ લગી મારૂં દિલ તો કાયમ ન રહે!

શેખ ફરીદ—ત્યારે પચાસ વરસ દિલ કાયમ રહી શકે તો ચાલશે.

ગામડીઓ—કેમ ખાતરી આપી શકાય!

શેખ ફરીદ—પચીસ વરસ દિલ ચુસ્ત રહે તો બસ છે.

ગામડીઓ—એટલી મુદત પણ મને ઘણી લાગે છે.

શેખ ફરીદ—ત્યારે દશ વરસ?

ગામડીઓ—એ પણ થોડા નથી.

શેખ ફરીદ—એક વરસ સુધી દિલ કાયમ રહેશે?

ગામડીઓ—(વિચારમાં પડીને) કહી શકાય નહિ; રહે કે ન રહે!

શેખ ફરીદ—ત્યારે કેટલી મુદત સુધી તારૂં દિલ ચોક્કસ રહી શકે એમ તને લાગે છે?

ગામડીઓ—માંડ અરધી ઘડી!

શેખફરીદ—જરૂર?

ગામડીઓ—જરૂર, સાંઇ બાવા! દયા કરીને મને ખુદાની અપાવો.

શેખફરીદ—તને મારો ભરોસો છે?

ગામઠીઓ—હાજી.

શેખફરીદે તેને પોતાની પાછળ આવવા કહ્યું. બેઉ દૂર આવેલા એક જુનાં શહેરની ગઢની રાંગ ઉપર બન્ને જણ ચઢયા. શેખફરીદ પુરાની મહેરબાનીથી જમે તેમ ચમત્કારી રચના કરી શકતો હતો. તેણે ગામઠીઆને રાંગની પેલી તરફ શું છે તે જોવા કહ્યું.

ગામઠીઓ—સાંઇબાવા ત્યાં તો સો સો મણુ રૂની મશરુની તળાઇઓ છે!

શેખફરીદ—કુદકો મારીને આળોટવા લાગ જોઇએ?

તરતજ કુદકો મારીને ગામઠીઓ મશરુનાં ગાદલાંઓમાં ખુબ આળોટવા મંડયો. કેટલીક વારે શેખફરીદે તેને પાછો બોલાવી લીધો, અને જરાવાર પછી ફરીને રાંગની પેલી તરફ નજર કરવા કહ્યું.

ગામઠીઓ—(બ્હીકથી ધ્રુજતો ધ્રુજતો) ત્યાં તો એક ઉંડી ખાઇ છે; અને માંહે કીચડ, કાંટા, કરડા, ઝાંખરાં સર્પ, વીંછી મગરમચ્છો વગેરે છે!

શેખફરીદ—ઠીક છે; ફરીથી એકવાર કુદકો મારીને આળોટવા લાગ.

ગામઠીઓ—(ત્રાસ પામીને) નારે માબાપ! મરી જવું છે શું!

શેખફરીદ—તને હરકત નહિ થાય; મારું વચન છે!

ગામઠીઓ—માફ કરો સાંઇ બાવા! મારાં હાડકાંજ ખખડી જાય!

શેખફરીદ—ત્યારેથી વઠી પણ તારું દિલ કાયમ રહ્યું નહિ? તને બેહેસ્તનું સુખ નહિ મળે!

ગામઠીઓ—એવી રીતે મારે બેહેસ્તનું સુખ નથી જોઇતું! આપ જ મેળવો!!! હું રજા માગું છું!

"ભક્તિ ખાંડાની ધાર" કહેવાય છે તે આનું નામ.

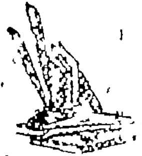

સાહિત્ય સત્કાર

રમુજી સો વાતો—ભાગ ૧. (આવૃત્તિ ૨૭, જૂની શ૦ ૧) ડબલ ક્રાઉન ૧૬ પેજી પાન ૧૮૦, કાર્ડનું મજબૂત પૂઠું, સારા કાગળ, સ્વચ્છ છપાઈ, પુષ્કળ ચિત્રો સહિત. સાહિત્ય કાર્યાલય, શીઆપોળ, વડોદરા.

ઉપરના પુસ્તકની ૨૭ આવૃત્તિ આટલી જલદી બહાર પડવા માટે અમે કર્તા રા. બ. કોઠાવાળાને અભિનંદન આપીએ છીએ. વડોદરાના ના૦ મહારાજા સાહેબે આ પુસ્તક વાંચ્યું અને તેથી એમને આનંદ થયો અને દિવાનને આજ્ઞા કરી, તે ઉપરથી દિવાને રૂ. ૧૦૦૦ જેટલી રકમ આ ચોપડીઓને સસ્તી અને આકર્ષક બનાવવા જુદી કરી અને રાજ્યની પ્રાથમિક શાળાઓ વિગેરેમાં ઈનામો વિગેરે માટે આ ચોપડીઓ ખુશીથી વપરાય એમ ગોઠવણ કરી. ઉપરના કારણોને અંગે આ ૧લા ભાગની ૨૭ આવૃત્તિમાં ચિત્રો મોટા પ્રમાણમાં દાખલ કર્યાં છે અને સાથે કિંમત પણ વધારી છે

ગુજરાતના સમર્થ વિદ્વાન શ્રી. રા બ. કઠાવાળા, હજુ બીજાં એવાં અનેક બાલોપયોગી પુસ્તકો બહાર પાડવા આયુષ્યમાન અને આરોગ્યવાન રહે એથી શ્રી પરમેશ્વરને અમારી અંતઃકરણની પ્રાર્થના છે

પાઠ સંચય ભાગ ૧લો—સંયોજક નરહરિ દ્વારકાદાસ પરીખ, પ્રકાશક ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ. ડબલ ક્રાઉન ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૨૦૪ જાડું કાર્ડનું પૂઠું, કિંમત ૧૨ આના. વિદ્યાપીઠના કુમાર મંદિરોના ૪થા અને ૫ મા ધોરણમાં અને વિનય મંદિરના ૧લા ધોરણમાં વિદ્યાર્થીઓને અનુકૂળ થાય એવા રાષ્ટ્રીય ભાવનાઓને પોષે એવા ગદ્ય લેખોનો વિવેકપૂર્વક સંગ્રહ આ પુસ્તકમાં કરવામાં આવેલો છે. જો કે બાળકોની શક્તિના પ્રમાણમાં કેટલાક પાઠો જરાક અઘરા પડે એમ છે, પણ હાલ આખી ચોપડી આખી છોકરાંઓને શીખવવામાં નથી આવતી, એટલે એવા પાઠો તજવા થાય એમ છે

સાહિત્ય પરિષદ

'ચાલુ' મહિનાના અંગ્રેજી કસ્ટરના વિદ્યાર્થીઓમાં કવિવિગ્રહમાં આવેલા ભાવનગર મુકામે આપણી ગુજરાતી 'સાહિત્ય પરિષદ'ની "સાતમી" બેઠક મળી. છેલ્લા ૨૦ વર્ષમાં આપણી આ પરિષદની એકંદરે ૭ બેઠકો મળાઇ એટલે કે આશરે ૩ વર્ષે એકવાર તેની બેઠક મળાય. 'આ' હિસાબે જોતાં અને આ 'પરિષદના મહત્વ તરફ જોતાં 'તેનું કામ મોકલાવવામાં' પણ વધારે ધીમું છે એ સ્પષ્ટ જોઇ શકાય છે. છેલ્લા ૨૦ વર્ષોમાં "તેણે" જો સંગીન પ્રગતિ કરી હોત તો જોઇએ તેવો મોટું આગળ જેવું 'મીલ આપણે મેળવવું જોઇએ.

આમ થવાનું કારણ? કારણ એજ કે આપણા વિદ્વાનો અને 'ધુરંધર લેખકો સાહિત્યનું 'પ્રદર્શન કરવામાં એટલા તો મશગૂલ બન્યા' બન્યા છે કે આજ 'અંદર સેંકડે ૧૦ ટકાથી વિશેષ ગુજરાતી પ્રજામાં 'સાહિત્ય પરિષદની હયાતીની કંઇજ અસર થઇ શકી નથી. આમ વર્ગને તો મહાત્મા ગાંધીજી, કિંતુ અખંડાનંદ અને એવા સમર્થ વિદ્વાનો જ જાગૃત કરી શકે એમ છે છતાં પણ આપણે ઇચ્છીશું કે સાહિત્ય પરિષદના જાણીતા અને અનુભવી સાક્ષરવર્ય રા. બ. કમળાશંકર પ્રાણશંકર ત્રિવેદીના અધ્યક્ષપણા નીચે ભરાનારી આ બેઠક કંઇક સંગીન કામ કરવાને શક્તિમાન થાય.

જે અભાગી દેશપર પરદેશી સરકારનું રાજ્ય હોય તે દેશની ભાષાપર રાજ કરનારી પ્રજાની ભાષાની છાયા પડે કે વખતે ભારે પ્રભાવ 'વગર નથી રહેતી પરિણામે ભાષામાં વિકૃતિ થતાં સંસ્કારોમાં પણ વિકૃતિ 'થાય છે અને ધીમે ધીમે અધોગતિ તરફ આપણે ઘસડાઇએ છીએ. એ કારણને લીધે આપણું મુખ્ય કર્તવ્ય ભાષામાં દાખલ થયેલી વર્ણસંકરતાને દૂર કરવી એ પણ હોવું જોઇએ અમને "સાહિત્ય પરિષદ" ના સંચાલકો તરફથી મળેલા એક પત્રપર શીરનામું છે તેમાં "સાહિત્ય પરિષદ ઓફીસ" માર્ફત લાયબ્રેરી,-ભાવનગર એમ લખેલું છે. શું સાહિત્ય પરિષદ કાર્યાલય એમ ન લખાય? માર્ફત પુસ્તકાલય લખીએ તો શું નામ આવી જવાની હતી? આવી બાબતો અલબત્ત ક્ષુલ્લક દેખાય છે તો નજીવી, પરંતુ તે ઉપર ધ્યાન આપ્યા વગર આપણને ચાલી શકે એમ નથી. હંગરી, આલ્સાસ, લોરેન, આયર્લેંડ વિગેરે પરાધીન પ્રજાની દુર્દશા તરફ હકુમતી પ્રજાઓની રાષ્ટ્ર ભાષા પર અને તેમના રાષ્ટ્રીય સંસ્કારો પર થયેલા અને પરદેશી સંસ્કારોની પકડી છોડી તેમણે સ્વતંત્રતા મેળવી કે તેજ

પણીએ તેમણે તે હઠાવી કાઢવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે એ આપણે જોઈએ છીએ. આપણે તેમ નહિ કરીએ? હાલ તો આપણે પરદેશી પ્રજાના વહેવારોમાં આજ કેટલા એકઠા મળી પરદેશી કપડાં પરદેશી ભાષા અને પરદેશી (મિજાજ અને પુરુષાર્થ સહ વર્તમાન) શૈલીથી આપણા સાહિત્યની ચર્ચા ચલાવીને વાણી વિલાસ કરીએ છીએ અને પાંડિત્યનું પ્રદર્શન કરીએ છીએ. આવા આજ કેટલાકના આગ્રહને પરિણામે ગુર્જર સાહિત્યની પીઠ અધૂરી ભાગે જ રહેવાની એ નવાઈની વાત નથી કે મહાત્મા ગાંધીજી પર પોતાની ભાષા હિંદીના સાહિત્ય સંમેલનના (આઠમી બેઠકના) પ્રમુખ તરીકે નિમાયા હતા, પરન્તુ આપણા વિદ્વાનો અને સાક્ષરોને આપણું પિછાણું પણ અજાણ્યું થયું છે કે આવા સમર્થ અને લાયક પુરુષને પ્રમુખ નીમવાનું સૂઝ્યું જ નથી!

આપણી ભાષામાં સારી જાતનો શબ્દકોષ નથી. ઇતિહાસના શિષ્ટ (Standard) ગ્રંથો નથી. વિજ્ઞાનને લગતો એક આદર્શ શબ્દકોષ પણ નથી. ડુંગર ઉદ્યોગની ખીલવણી (ખાસ એવાં સપ્રમાણ અનુભવી પુસ્તકોની પણ ખોટ છે મહારાષ્ટ્રીય જ્ઞાન કોષ માફક જેમ 'જ્ઞાન કોષ' નામનો મહાન ગ્રંથ પ્રકટ કરવા માંડ્યો છે તેવો કોષ (Encyclo Pœdia) આપણી ભાષામાં નથી. આપણ સાહિત્યનો ફેલાવો કરવાનું અને તે પ્રકટ કરવાનું કામ હમણા ગયા વર્ષથી જ થવા લાગ્યું છે અને તેમાં પરિપૂર્ણ ફળ પણ મળ્યું નથી. તમારા પ્રયત્નો બીજાઓએ કરેલા એ સાહિત્ય પરિષદ તો સમસ્ત ગુજરાત કાગળો કરવામાં જ સંતોષ માનેલો છે ... પહેલાં ... જ્યાં ... સારી ... આ ... જોયુંમાં ... ... નિમ જાહેર કરો સર્વ ... આના સાક્ષરો એકત્ર મળી નવીન કામ ... કે કમરી ત્યારે જ સાહિત્ય પરિષદ ઉપયોગી કાર્ય કરી શકશે ત્યાં સુધી તો એ તમારા પરિષદ (!) ની સ્થિતિ—

ઉપ્યૂત્કાંણો ગૃહે સામઃ રાસમ શાન્તિ પાઠકઃ ।
પરસ્પરં પ્રશંસન્તિ અહો રૂપમહો ધ્વનિ ॥

કંઈક પોતાના સંગમાં ... મળીને જ્યારે એક ... ના વખાણ કરીને જ તેઓ પુરા પડે—એવા જ
...

નિવેદન

'બાલજીવન' પરીક્ષાની ટેબલમાં!—દર મહિને બાલજીવન હજારો બાળકો તથા મોટી ઉમરનાં પણ ઘણા હોંશે ઉમંગથી વાંચે છે. રાજ્યના રાજમહેલોમાં અને ગરિબોના ઝુંપડાંઓમાં, સરકારી નિશાળોમાં કે રાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓમાં, સર્વ સ્થળે બાલજીવનનો ઉમંગભર્યો સત્કાર થાય છે. પણ અમારા વાચકો જાણીને ખૂબ ખુશી થશે કે જગતના આ જમાનાના એક સૌથી મહાન પુરુષના વાંચવામાં પણ બાલજીવન છેલ્લા ૧૧ વર્ષથી (ડિસેમ્બર ૧૯૨૨ થી) આવે છે. એ સુપ્રસિદ્ધ પુરુષ તે જગદ્વંદ્ય પ્રાતઃસ્મરણીય કર્મવીર મહાત્મા મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીજી! યરોડાની જેલમાં તેઓ કેદખાનામાં હતા તે દરમ્યાન સરકારે "વસંત" કે "સમાલોચક" જેવાં ગુજરાતી માસિકોને પણ ગાંધીજીને વાંચવા ન દીધેલાં. "બાલજીવન" ડિસેંબર ૧૯૨૨ થી મહાત્માજી છૂટ્યા ત્યાં સુધી નિયમિત મહાત્માજીને યરોડાની જેલના વડા અધિકારી મારફત મોકલવામાં આવતું હતું અને સરકાર તરફથી તેને પ્રતિબંધ નહોતો કરવામાં આવ્યો. ગાંધીજીની કેદખાનાની ઓરડીમાં સાથે રહેનાર જાણીતા મર્ચંટ શ્રીમંત દેશભક્ત શ્રી. શંકરલાલ બેંકર જ્યારે છૂટ્યા ત્યારે અમે તેમને પત્ર લખી ગાંધીજીને કેદખાનામાં બાલજીવન મળતું કે નહિ તે પૂછાવેલું અને તેમણે અમને મળતું હતું એમ જવાબ લખી જણાવેલું હતું.

હમણાં થોડાક દિવસ પર ગાંધીજીના મિત્ર શ્રી. દેવીદાસજીને પૂનાના સસૂન દવાખાનામાં આ સંબંધી પત્ર લખી પૂછાવ્યું. દેશભક્ત શ્રી. દેવીદાસે તરત જ આ સંબંધમાં બાપુ સાથે વાતચીત કરી અમને લખીને જણાવ્યું કે ગાંધીજીને યરોડાના કેદખાનામાં બાલજીવન નિયમિત મળતું હતું અને તેઓ તે આતુરતા પૂર્વક (?) તેને વાંચતા હતા. આમ "બાલજીવન" આ મહા પુરુષને પોતે પણે આશ

પણ માનસિક ખોરાક આપવા સફળ નીવડ્યું હોય તો તે ખરે જ ભાગ્ય-શાળી ગણાય. હાલ આ માસિક સંબંધી વિશેષ વાતચીત મહાત્માજી સાથે તેમના આરોગ્યને ખલેલ પહોંચે એ ભયથી થઈ શકી નથી, પણ વેરાવળમાં શ્રી દેવીદાસભાઈની સાથે ઓળખાણ કરી મહાત્માજી રજા આપે તો તેમને મળી ગુજરાતી બાળકોના બાલ સાહિત્ય માટેના તેમના વિચારો અમે કદાચ 'બાલજીવન' ના વાચકો સમક્ષ મૂકવા ભાગ્યશાળી થઈશું

ચિત્રોની ઓળખાણ—આ અંકના મુખપૃષ્ઠ પર જે ચિત્ર આપેલું છે તે મુંબઈની એક ગુજરાતી નાનકડી બાળકીનું છે ને તેનું નામ 'ગુણી' છે. અંદર શરૂઆતમાં ભગવાન ગૌતમ બુદ્ધનું જાણીતા ચિત્રકાર શ્રી. એંગ્રેસ્કર તૈયાર કરેલું ચિત્ર આપેલું છે. બુદ્ધનું પવિત્ર જીવન ચરિત્ર ડીસેમ્બર (૧૯૨૩) અંકમાં આપેલું છે. તે ઉપરાંત રેખા ચિત્રોને લગતી હકીકત ચિત્રો સાથે છે તથા 'જરાસંધ' ને લગતાં ચાર ખુબસુરત ચિત્રો "મા, ભૂખ્યાં તરણ જીવન" એ નામના લેખ સાથે આ પૃષ્ઠમાં આવેલાં છે.

રંગીન ચિત્રો—"બાલજીવન"માં ચાલુ વર્ષે ઉંચી જાતના ખુબસુરત રંગીન ચિત્રો ૮ પાનાં જેટલાં આપવાનો અમે ઠરાવ કરેલો હતો અને તે મુજબ અત્યાર અગાઉ "ગાંધીજી," "મુરલીધરકૃષ્ણ," "યશોધરા," ને "ગોવર્ધન" એ ખુબસુરત ચિત્રો આપી ચુક્યા છીએ. અમારા વાચકોને તે ઘણાં જ પસંદ પડ્યાં છે એવી અમને ખબર મળી છે. અમને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે બાકીના ૪ પાનાં જેટલાં ચિત્રો છાપવાનું કામ ચાલુ થઈ ગયું છે અને તે ચિત્રોની પસંદગી પણ આગળના જેટલી જ લોકપ્રિય નીવડશે એમ વાચકોને ખાત્રી આપીએ છીએ. આમ બાલજીવન જેમ જેમ પગભર થઈ જશે તેમ તેમ તે વધારે ને વધારે પ્રગતિ કરવા ઇચ્છા રાખે છે એ, અમારા વાચકો સ્પષ્ટ જોઈ શકશે

ઇનામ અખાડો

ફેબ્રુઆરી માસની હરિફાઈ

આ હરિફાઈમાં એકંદર ૧૪૦ બાળકોએ ભાગ—લીધો હોય નીચે મુજબ ઇનામો જાહેર કરવામાં આવે છે —

૧ રતિલાલ ભગવાનજી જોશી–જોડીઆ–કાઠીઆવાડ એમને રૂ. ૨) નાં પુસ્તકો.

નીચેના તેર જણને ચાર આનાની કિંમતના પુસ્તકો મળે છે ને તેમણે અર્ધા આનાની ટીકીટ બીડી મગાવી લેવાં. ઉપરાંત ત્રણ બાળાઓને કન્યાઓને ઉત્તેજન દાખલ ચાર આનાના ઇનામ આપવામાં આવ્યાં છે.

૨. મહેદી અબ્બાસભીમા–દારેસલામ ૩. પ્રાણજીવન વજેચંદ શાહ મોરબી ૪ રતિલાલ ફુલચંદ–મુંબઈ ૫ ધર્મરાય નર્મદાશંકર–નડિયાદ ૬ જગમોહન મો. પારેખ–મુંબઈ. ૭ ભાનુશંકર વિશ્વનાથ નડિયાદ ૮.(અરવિંદ ચીમનલાલ મખારા–મુંબઈ) ૯. નરસુદાસ ગોવિંદભાઈ–શુક્લતીર્થ ૧૦. હેમલતા ભાનુ સુખરામ મહેતા–વડોદરા ૧૧ વિરબાળા ગોવિંદભાઈ વડોદરા ૧૨ બાગભાઈ તેજુર–સુરત, ૧૩ માણેકબાઈ પારસી ૧૪ સ તાબાઈ દેસાઈ

નવા સવાલો

(૧) 'શ' એ અક્ષરથી આવતાં દેવતાં બાળકોનાં (છોકરા અને છોકરીઓના) શાં શાં નામો પૈકી તમને જેટલાં આવડે એટલાં લખી મોકલો.

(૨) હિંદના સર્વોત્તમ ચોપડીનાં નામો નીચલા અક્ષરોમાં ગોઠવેલ થઈ ગયાં છે તમે તે પૂરાં પાડી ચોખ્ખાં નામો બનાવી મોકલો.

ચ+ર+મ+રા+ગ+કુ+ત+આ+જુ+ન+ય+મા+લ+ગી+સ+હા+વ; વ+શી+મા+ર+વ+કુ+સા+મા+ર+ર+યુ+ત+છ

ઇનામ—પહેલું ઇનામ રૂ. ૨–૦–૦ નું અને બીજાં ૧૦ ઇનામો દરેક રૂ. ૦–૪–૦ ની કિંમતના મોકલતાં મુજબ આપવામાં આવશે.

કાવ્ય-બાલગીત.

બાલ હાલરડું	.. શ્રી વિ મ. આવસત્થી	... ૨૪૭
શિયાળ અને દેડકો	. શ્રી. કમલાકાન્ત	.. ૨૪૮
મોટો બા ! (સચિત્ર)	. શ્રી. કૃષ્ણદાસ બી. આસર	.. ૨૫૫
ઝુમખો	. સૌ. સરલા બ દેસાઈ	... ૨૬૦
પાણી પહેલી પાળ	... કવિ દલપતરામ	... ૨૮૪
મેના ! બોલ હારા બોલ !	શ્રી. પ્રવાસી	.. ૨૯૨

વાર્તા-હાસ્ય.

સોની બાપનો છોકરો	(સચિત્ર)	... ૨૬૪
અધકમરા રૈકના ચિરંજીવી	રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	.. ૨૭૩

ધર્મ-નીતિ

શ્રી કૃષ્ણનું તરુણ જીવન (સચિત્ર)	શ્રી રણછોડજી ક. શાહ, મ. એ	... ૨૮૫
શીખ કરાવતી શિખામણો	.. શ્રી. ઠ. મ. છાયા.	... ૨૯૪

રમત-ગમત.

ચમત્કારી કેલેન્ડર (સચિત્ર)	. શ્રી. મ. ના. ભટ્ટ કઠોળીકર	.. ૨૬૧
દડાઓની રમત	. શ્રી. છુમતર	... ૨૮૧
આંકડાની રમતો	શ્રી. છુમતર	... ૨૮૮

વિજ્ઞાન આરોગ્ય.

રોજ કરવાની કસરતો (સચિત્ર)	શ્રી. અંબેલાલ ધ. દેસાઈ	... ૨૬૫
બાલ ઉજાસ	.. રમણલાલ ના. શાહ	.. ૨૬૫
ચીચી (સચિત્ર)	. શ્રી. નાનાલાલ મ. શાહ	. ૨૮૩
દરિયા કિનારે ! (સચિત્ર)	ડૉ. મોહનલાલ જ. પાઠક	... ૨૮૧
ઘુ (સચિત્ર)	.. ડૉ. મોહનલાલ જ. પાઠક	.. ૨૯૩

પ્રાસંગિક.

સાહિત્ય પરિષદ ...	.. ૨૯૭
નિવેદન.. (૨૯૪) સાહિત્ય સમાચાર...(૨૯૩) ઇનામ માળા	... ૩૦૧

ચાંદો શો લાગે છે!—(શ્રી. મોહિનીચંદ્ર) બાળકોને ગાવા જેવું 'રસભર્યું' મધુર બાળગીત.

ભારતવર્ષ—બાળજગતના સુપ્રસિદ્ધ લેખક શ્રી. હરિહરની આ અતિશય ઉર્મીઓથી કવિતા સૌથી વિશેષ લોકપ્રિય થાય તો નવાઇ નહિ.

કોયલ—(સચિત્ર) "નવપ્રભા"ના તંત્રી શ્રી. કરસનજી ગણુભાઇ દેસાઇની એક સુંદર કવિતા.

૭ પત્તાંની રમત—બુદ્ધિ ચાતુર્યની ખીલવણી કરનાર એક ઉપયોગી લેખ (શ્રી કહોવીકર)

નજરબંધી!—આંખને ભ્રમમાં નાખે એવા રમુજી ચિત્રો ઉપયોગી વિવરણ સહિત.

ઘરમાંનો હીંચકો—બાળકોને પેટ પકડી હસાવે એવાં રમુજી રેખા ચિત્રો સહિતની રમુજી વાર્તા.

મહમદ ગીઝની અને ઉરશી—જાણીતા લેખક શ્રી. આરામતોની ચમત્કારી બાળવાર્તા આ સંવાદ કન્યાશાળાઓમાં ભજવાય એવો નિવડશે.

બાળપણ—શ્રી જયવિજયનું ભાવવાહી કાવ્ય.

સીંહ અને બકરો—(સચિત્ર) બ્હેન તારાકરી પીથાણે લખેલી બોધક બાળોપયોગી વાર્તા.

ફીરની કુંચીઓ—(સચિત્ર) શ્રી. હરિલાલ પ. છાયા, બી. એ. એલ. એલ. બી. ની લેખન કરેલી યાદગાર ઐતિહાસિક કથાકથા.

મહાત્મા લેનીન—તેના જીવનની ટુંકી રૂપરેખા

ગુલબ્બાસરસી—શ્રી. ગજેન્દ્રજી લ. શાહ બી. એ. ની લખેલી સચિત્ર સુંદર રસભરી વાર્તા. એ ઉપરાંત બીજા લખાણો ને ચિત્રો અનુકૂળતા મુજબ

બાળજીવન

તંત્રીઓ—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ અને ચુનીલાલ કુબેરદાસ શાહ

વ્યવસ્થાપક—નાગરદાસ ઇ. પટેલ—મલાડ

અગત્યના નિયમો—(૧) બાળજીવનનું લવાજમ વાર્ષિક રૂ. ૩) બે છુટક નકલ ૦-૬ આના, ને પરદેશ માટે વાર્ષિક રૂ. ૪) છે (ટ. ખર્ચ સાથે) (૨) બાળજીવન દર મહિને ૧૫ મી તારીખ સુધીમાં પ્રગટ થાય છે (૩) ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહાર વખત પોતાનો ગ્રાહક નંબર (નંબર) જરૂર લખવો જોઇએ લેખકોએ તેમ ગ્રાહકો સર્વેએ પત્ર વ્યવહાર કરતી વખતે જવાબ માટે ટપાલની ટીકીટ કે પત્ર (કાર્ડ) મોકલવું જોઇએ (૪) બાળજીવન માટે મોકલવામાં આવતા લેખો પૈકી જે લેખો નિરૂપયોગી જણાય છે અને જેની સાથે મોકલનારનું ઠેકાણું તથા લેખ પાછો મોકલવા પુરતી ટપાલની ટીકીટો નથી હોતી તેનો તરતજ નાશ કરવામાં આવે છે.

પત્ર વ્યવહારનું શીરનામું—લવાજમ મ. ઓ. થી મોકલવા માટે, નવા ગ્રાહક થવા માટે અગત્યના અંકો ન મળ્યાની ફરિયાદ વિગેરે કરવા માટે પત્ર વ્યવહાર બાળજીવન કાર્યાલય—મલાડ—શાખા વ્યવસ્થાપક. નાગરદાસ ઇ. પટેલ, સ્ટેશન રોડ મલાડ બી. બી. સી. આઇ. એ શીરનામે લખવું. ને બાકીનો તમામ પત્રવ્યવહાર વિગેરે—બાળજીવન કાર્યાલય, હાલઆઇદેવી, ગાયવાડી, મુંબઇ, નં. ૪, એ શીરનામે કરવો.

ઇનામ માળા—અગત્યના નિયમો—(૧) ઇનામમાળાનો ગ્રાહક પત્ર વ્યવહાર શ્રી નાગરદાસ ઇ. પટેલ, કૃષ્ણકુટીર, સ્ટેશન રસ્તો મલાડ, બી. બી. સી. આઇ. એ શીરનામે જ કરવો (૨) ૧૬ વર્ષની ઉમર સુધીના તમામ બાળકો (છોકરા કે છોકરીઓ) ગ્રાહક હોય વા નહિ, તો પણ ઇનામમાળાની હરિફાઇમાં ભાગ લઇ શકે છે અને એક જ પાકીટમાં એક ઘરના તમામ બાળકો પોતાના જવાબો મોકલી શકે. (૩) જ્યાં જ્યાં જવાબો ટપાલના કાર્ડપર લખાય ત્યાં પાકીટમાં ન લખવા.

બાળજીવનના એજન્ટો—મુંબઇમાં (૧) શ્રી વર્ધમાન અને સન્સ, નં. ૬, પાયધુની ટ્રામ જંકશન, (૨) શ્રી આર. વનમાળીદાસની કં., ગાયો ફિરી પુસ્તક બજાર, નં. ૧૮૩—૮૫, જુની હનુમાન ગલી સામે, કાલબાદેવી રોડ, (૩) શ્રી એન. એમ. ત્રિપાઠી અને સન્સ, પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ નં. ૨, અને ઠેકાણેઓમાં—કરાંચી બુક ડીપો, [illegible] રોડ, [illegible] એ ઠેકાણેથી છુટક નકલો મળી શકશે તેમ વાર્ષિક લવાજમ ભરી ગ્રાહક તરીકે નામ નોંધાવી શકાશે.

મેનેજીંગ ડિ. પ્રિન્ટ પ્રેસ માં છાપ્યા, સુરતમાં મુદ્રક ઠાકોરદાસ ઇચ્છાલાલ છાપ્યું અને ચુનીલાલ કુબેરદાસ શાહે, કાલબાદેવી ગાયવાડી મુંબઇ નં. ૨ માંથી પ્રગટ કર્યું

બાલજીવન

સ્વ. શેઠ ભગનલાલ દુર્લભદાસ ગાંધીના સ્મરણાર્થે પ્રગટ થતું

(મુંબઈ અને કરાચીની મ્યુનીસીપાલીટીના તાબાની તમામ શાળાઓમાં મંજુર થયેલું, વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો તથા શાળાઓમાં ખરીદવાને મંજુર થયેલું અને સરકારી શાળાઓમાં પુરસ્કારથી સ્વીકાર પામેલું)

છુટક નકલના આના ૬
વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩
પરદેશ માટે રૂ. ૪ (૮ આ. સાથે)

બાલજીવન કાર્યાલય
કાલબાદેવી, ગાયવાડી,
મુંબઈ, નં. ૨

મશહૂર ઉર્દૂ કવિ દેશભક્ત મૌલાના હસરત મોહાની

હિંદમાંથી દેશપાર થયેલા જાણીતા અંગ્રેજ મી. હોર્નિમાન

વર્ષ ૪ { વૈશાખ } મે
અંક ૭ { ૧૯૮૦ } ૧૯૨૪

ચાંદો શો ચળકે !

ચાંદો શો ચળકે ! ચાંદો શો ચળકે !
ઉગે આ આજે ચાંદો શો ચળકે ! (૧)

ચાંદીનો ગોળો અદ્ધર શો લટકે !
માતા ને બેનને આંખે શો ચળકે ! (૨)

તારાની માળા કંઠે શી ઝબકે !
ઉગે આ આજે-ચાંદો શો ચળકે ! (૩)

આંખોએ વિજળી-સુરજ શી ચળકે !
બાળક આ હરખે-ચાંદો શો ચળકે ! (૪)

"મોહિનીચન્દ્ર"

ભારત વર્ષ

—ઉપજાતિ—

હતો અહા! ભારત દેશ સારો, કહો થયો કેમ હવે નઠારો!
ગઇ બધી આજ પ્રભા લપાઇ; શું આ થયો ભાગ્ય પ્રકોપ ભાઇ!
ઉર બહુ પ્રેમ વિવેક આણી, ને દેશની ભાવી સ્થિતિ પિછાણી,
રચ્યો સ્મૃતિ સાર સુયોગ્ય, ભ્રાતા! 'મનુદેવ' તે આજ નથી જણાતા.
પિતા તણી ટેક ન લોપવાને, સંસારમાં સ્વર્ગ ઉતારવાને,
વસી વને કષ્ટ સહ્યા હજારો, તે આજ ક્યાં 'રામ' ગયા, વિચારો!!
ધન સમ્પત્તિ સર્વ મૂકી ધકેલી, નિજ કર્મમાં વૃત્તિ કરીજ ઘેલી,
રઘુ કુળના ધર્મ ગુરૂ ગણાતા; 'વસિષ્ઠ' તે આજ નથી જણાતા.
જન્મ્યા જહાં લોક અપાર પેલાં, વિશ્વે કીધાં કાવ્ય ગાથાથી ઘેલાં,
જે ઋષિઓ/મુનિ રહ્યા ગવાઇ; તે ક્યાં કવિ 'વાલ્મિકિ' આજ ભાઇ!
અસુર તણો જુલ્મ થયો વધારે, રહ્યો નહિ ધર્મ જરાય ત્યારે,
છતાં કહ્યું, 'ભક્તિ કરીશ ભાવે' 'પ્રહલાદ'નો સાદ હવે ન આવે.
દીઠા અહા! જગત બાળી ચડી; છતાં નહિ ટેક જરા ડગાડી,
કીધા હતાં ઉગ્ર તપો અતિશે, 'ધ્રુવ' આજ તે કેમ ન હોય! દીસે.
કૌરવ અને પાંડવ બધુ જેઓ, યુદ્ધે ચડયા ધર્મ પ્રમાણી તેઓ,
રહ્યા ઘુમી ત્યાં દિન યુદ્ધમાં જે; ગયો કહાં 'અર્જુન' એજ આજે?
ધરા તણો ધર્મ ડગ્યો જણાયો, અજ્ઞાનનો અંધ-તિમિર છાયો,
ત્યાં કર્મની બંસી મીઠી બજાવી, એ 'કૃષ્ણ' ક્યાં હોય! જવાબ, ભાવી!

પિતાજીને કાજ ન લગ્ન કીધાં, પણ આકરા ધર્મ પ્રમાણી લીધા,
એવી જડે જેની નહિજરાયે, તે 'ભિષ્મ'ની યાદ અપાર થાયે.
જેણે નહિ એ દુઃખ લગાર કીધું, અન્યાયનું નામ નહિજ લીધું,
એના થકી શત્રુ હતાશ થાતા; તે આજ ક્યા 'વિક્રમ' ન્યાયદાતા!
ચાબ કીને પ્રાણથી દૂર પાઠી, શત્રુ તણાં મૂળ દીધાં મટાડી,
નિતિ શાસ્ત્ર જે મસ્તકથી વહ્યું છે; 'ચાણક્ય'નું નામજ ક્યાં રહ્યું રે!
એ વાતને વર્ષ ઘણા ગયા છે, પણ તે પછી વીર વળી થયા છે,
વિદેશમાં જેની પ્રભા પ્રકાશી; તે આજ ક્યા 'પોરસ' હિન્દવાસી.
રાજા છતા સાધુ સમો રહ્યો છે, એવો ન કો વિશ્વ વિષે થયો છે.
દીપી હતી દેહજ ધર્મ દ્વારે; 'અશોક'નો શોકજ હાય! ભારે.
બોલ્યું મુખે તે ન જરા ઉથાપ્યું, ગુજરાતનું રાજ્ય સ્વતંત્ર સ્થાપ્યું,
બાળાપણે શત્રુ સમિપ ધાયો; વનરાજ' તે આજ કહા લપાયો?!
ગુજરાતને વિશ્વ વિષે ગજાવી, પ્રજા તણી ભક્તિ ઉરેજ આવી,
એવું જગે રત્ન અમૂલ્ય ક્યા છે; 'સિદ્ધરાજ' તે સિદ્ધ પુરૂષ ક્યાં છે?

નિજ ટેકને કાજ બધું ગુમાવ્યું, 'નમુ હું' એવું ન જરાય ભાખ્યું,
જે ધર્મને પાળી શકયોજ સાચો; તે આવ તું બાપુ 'પ્રતાપ' પાછો.
મહારાષ્ટ્રનું માન બધું વધારી, હૈયે રહ્યો ધર્મ સહાય ધારી,
નિજ બલથી રાજ્યપદે બિરાજી, આજે ગયો ક્યા વિર એ 'શિવાજી'
ભર્તૃહરિ વ્યાસ, પરાશરાદિ, ક્યા અંગિરા, ગૌતમ બ્રહ્મવાદી,
જમદગ્નિને નારદ ચોકધારી; છે આજ ક્યા ભાર્ગવ ભદ્રકારી.
ઓ બાહુક! હું શું કહું વધારે. પણ એજ કહેવું રહ્યુંજ મારે,
આકાશમા દેખ અપાર તારા; તેથી વધુ પૂર્વજ વીર તારા.
વિશ્વે ઘણા વીર જનો થયા છે, જે કાળના ગર્ભ વિષે ગયા છે,
તે સર્વથી શ્રેષ્ઠ વળી ઘણેરા, પાક્યા હતા પુન્ય હિન્દ દેશ.
છે હિન્દ ના બાળક! દેશ સારો, તેને તમે પ્રાણ દઇ ઉગારો,
'કવિન્દ્ર'ની એકજ એ પિપાસા, છો દેશની બાળક! આપ આશા!

માધવરાવ ભા. કવિન્દ્ર

કોયલ

[ગઝલ-[illegible]]

કાળી કુરૂપ કોયલ શા રાગ ગાઈ રહી છે,
પંચમનો સ્વર મનોહર સહુને સુણાવી રહી છે

એની રસીલી વાણી કોને કહો ના ગમતી,
કેવા મધુર સ્વરથી મનને લુભાવી રહી છે।

આ ડાળ પર કદી તો તે ડાળ પર કદી છે,
એ ઘુમી ઘુમી વનમાં મોજે ઉડાવી રહી છે

સહુ એની યાદ કરતા સહુ એને પ્યાર કરતા,
મીઠાં વચનથી સહુને સ્વજનો બનાવી રહી છે

છે શામ પણ હા! કાળો કોયલથી જે વધે છે,
પણ વાણી એની કા-કા દિલને દુઃખાવી રહી છે.

ગુણ પુજનીય જગમાં છે સર્વદા, ઓ ભાઈ!
કોયલથી એ સુશિક્ષા સહુને સુણાવી રહી છે.

કસનજી મણિભાઈ દેસાઈ

સ્ત્રી હઠ

[લખનાર—શ્રી [illegible] હરિશ્ચંદ્ર શાહ, બી. એ.]

એક હતો રાજા અને એક હતી રાણી. રાજા જનાવરની બધી બોલી સમજી શકતો હતો. તેને દરેક જાતની બોલી સમજવાનું વરદાન હતું પણ જો પોતે સાંભળેલી વાત બીજા કોઇને કહે તો તરતજ તેનું મરણ થાય તેમ હતું આ ઉપરથી દરરોજ રાજા જનાવરોની અનેક વાતો સાંભળતો, કોઇ વખત ખુશ થતો, તો કોઇવાર દીલગીર થતો; છતા તે બધું મનમાં રાખતો

એકવાર રાજા અને રાણી મહેલમા એકલાં બેઠા હતા. એવામાં બે કીડીઓ તેમની પાસે થઇને વાતો કરતી ચાલી જતી હતી એક કીડીએ બીજીને કહ્યુ, અલી કીડી, કાલે તો મે આ રાણીને બચ્ચી કરી હતી તને ખબર છે ? આ સાંભળી રાજાને તરતજ હસવુ આવ્યુ બહુ રોકી રાખવા છતા પણ હસવુ રાજા રોકી શકયો નહિ. પાસે બેઠેલી રાણીએ રાજાને એકાએક હસવા નુ કારણ પૂછયું, પણ રાજાએ કઇ નહિ એમ કહી વાત ઉડાવા માંડી. રાણીએ તો એકની એકજ વાત પૂછવી ચાલુ રાખી કે તમે કેમ હસ્યા રાજાએ અનેક બહાનાં બતાવ્યાં પણ રાણી શાંત ન થઈ છેવટે રાજાએ કહ્યુ કે આ તો એક કીડી બીજી કીડી સાથે વાત કરતી હતી તે સાંભળી મને હસવું આવ્યુ હવે રાણીએ કહ્યુ કે મને જરૂર તે વાત કહો. રાજાએ સમજાવ્યુ કે તે વાત સાંભળવા જેવી નથી, કારણકે વાત કરતાં મારૂ મરણ થાય તેમ છે હઠીલી રાણીએ વગર વિચારે જણાવ્યુ કે ગમે તેમ થાય પણ મને વાત તો કહેવીજ પડશે. રાજાએ બહુ બહુ રીતે સમજાવી પણ રાણી એકની બે ન થઇ. રાજાએ, છેવટે મરવાનો નિશ્ચય કરી દુષ્ટ રાણીની હઠ પુરી કરવા રાણી સાથે શહેર બહાર જગલમા ચાલવા માડયું આ જંગલમા

એક બકરો અને બકરી તેમની નજરે પડયાં. રાજાને તે નિર્દોષ જનાવરો બહુ પસંદ પડયા અને તેમની પાછળ પાછળ બને ચાલવા લાગ્યાં એક કુવા પાસે આવ્યા પછી પેલી બકરીએ બકરાને કહ્યું, મને આ કુવાના અંદરની લીલી ઘાસ લાવી આપશો? બકરાએ કહ્યુ, ના તે નહિ બને; કારણ કે અંદરથી ઘાસ લાવતાં મારાથી પડી જવાય અને હું મરી જાઉં બકરીએ પણ રાણીની માફકજ અમે તે ઉપાયે ઘાસ ખાવા વિચાર કર્યો. બકરાએ જોયું કે આ હઠીલી બકરી માને તેમ નથી; આમ વિચારી પોતાના શીંગડાથી બકરીબાઇની એવી તો પુજા કરી કે બાપરી ઘાસ ખાવાનું તો કયાંએ ભૂલી ગઇ અને બેં બે કરતી નાઠી બકરો અને બકરી જ્યારે કુવા પાસે વાતો કરતાં હતાં ત્યારે રાજા અને રાણી આશ્ચર્યથી તેમના તરફ જોઇ રહ્યાં હતાં. (જુઓ ચિત્ર ૧૯) રાજાએ ધીમેથી બકરાની બધી વાત સાંભળી અને તેણે શું કર્યું તે પણ જોયું રાજાને પોતાના પર તિરસ્કાર આવ્યો; કારણ કે આટલા બકરા જેટલી પણ સ્ત્રી વશ કરવાની યુક્તિ તેને ન જડી. બકરાપર રાજા ઘણોજ ખુશ થઇ ગયો. તે ઉપકારી બકરાના ગળામાં પોતાનો હાર કાઢીને પહેરાવ્યો.

રાણી આમાંનું કશું સમજી નહિ રાજાએ હવે જણાવ્યું

કે ચાલો આપણે પાછા મહેલમાં જઈએ, ત્યાં હું તને પેલી વાત કરીશ. બન્ને પાછાં આવ્યાં. એકાન્તમાં જઈ રાજાએ પણ બકરાની યુક્તિ અમલમાં મુકી રાણીને બરાબર સોટીમા રતનો સ્વાદ ચખાડયો કે રાણી તરતજ કહેવા લાગી કે માફ કરો, મારે વાત સાંભળવી નથી

ત્યારપછી કોઈ દિવસ રાણીએ હઠ કરી નહિ. રાજા રાણી આનંદથી પોતાના બાકીના દિવસો ગુજારવા લાગ્યા.

આ વાત પરથી સમજવાનું એ છે કે સ્ત્રીઓ પોતાની હઠ પુરી પાડવા જતાં ગમે તેવું નુકશાન સહન કરવા પણ તૈયાર થાય છે. વળી બકરા જેવા પશુ તરફથી પણ કોઈવાર શિખામણ મળી શકે છે

મારા મામા

મારા છે મામા ને મામા વે ભાઈ,
કોઈ દિન આવે છે લાવે મિઠાઈ,
ભાણો ને ભાણી કહી અમને બોલાવે,
એક એમાગી ખારેક ખવરાવે ૧

મામો તે આવે ને માને ને ભાવે,
'જો તારા મામા આવ્યા' કહી બોલાવે.
દોશ ડુબાવે ને દોશ ડુબાવે,
મામા આવે ત્યારે ગરબુ ભૂલાવે. ૨

મામાને વાલો હું મામા વહાલા મને,
મામા મામા કહી બાઝી પડું
આવે જો મામા સદાએ ગમે મને.
મામાનુ હેત તો સૌથી વડું ૩

દુર્લભજી ભવાનીશંકર જોષી

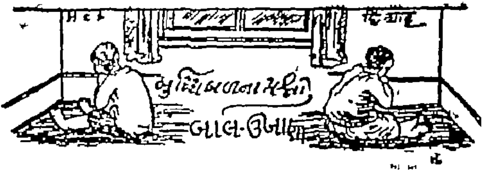

૧—આ સાથેના પાના પર ૨ ચિત્રો આપ્યાં છે ઉપરનું ચિત્ર જુઓ. હનુ અને મેના મેજપર પંખીનું પાંજરૂ હતું, તેમાં પંખીઓને ખાવાનું મૂકી બહાર રમવા ગયાં. એટલામાં મેનાને યાદ આવ્યું કે ભૂલથી પાંજરાનું બારણું ખુલ્લુ રહી ગયું હતું! બન્ને જલ્દી વ્હેલા વ્હેલા ઘરમાં આવ્યાં પાંજરામાં એક પણ પંખી ન મળે! પંખીઓ ક્યાં ગયાં? તમે ચિત્રમાં બરાબર જુઓ. બધા પંખીઓ તેજ ઓરડીમાં છે. તમે અને તમારા મિત્રો મળી તે શોધી કાઢો જોઈએ.

૨—નીચેનું ચિત્ર હવે જુઓ. વાત એમ બની કે પોતપોતાની ઢેલા ગાડીઓ લઈ બાગમા હનુ અને મેના દોડવા લાગ્યા. પણ એટલામા મેના બૂમ પાડી ઉઠી કે હાય વોય! મારી બે ઢીંગલીઓ ગાડીમાંથી કોણ જાણે ક્યાં પડી ગઈ! મેના તો રડવા લાગી પણ ખરી વાત પૂછો તો ઢીંગલીઓ એટલામાં જ પડી હતી. તમે તે તમારા મિત્રોની મદદ વડે શોધી કાઢો. બન્ને ઢીંગલીઓ એને એ જ ચિત્રમાં છે

(૨) પખીઓ ક્યા ગયાં ?

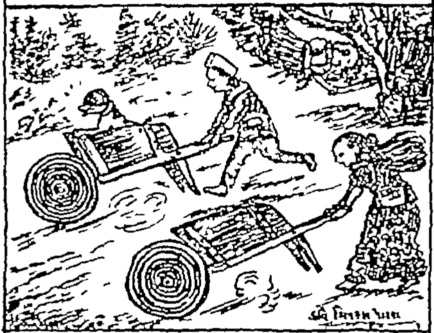

(૧) ગુમ થયેલી ટીંગળીઓ

મહમદ ગીઝની અને ડોશી

[લેખક—શ્રી. વિઠ્ઠલરાય ચ. આવસત્થી]

ડોશી—બાદશાહ, તમારા રાજ્યમાં અંધેર કેટલું છે ? તેની કાંઇ ખબર પડે છે ?

મહમદ—ડોશી મા, શું અંધેર છે ? કહો

ડોશી—ધોળે દહાડે લુટારા લુટી જાય છે

મહમદ—કેમ ! કયે ઠેકાણે ?

ડોશી—મારો દીકરો ઇરાનમાં વેપાર કરવા જતો હતો, તેને કોઇ લુટારાએ મારી નાખ્યો.

મહમદ—અને માલ પણ લઇ ગયા. કે કાંઇ પાછો આવ્યો ?

ડોશી—દીકરા જેવા દીકરાનો જાન ગયા પછી વળી તમને શું માલની વાત સુઝે છે ?

મહમદ—મારી ફરવી ટુકડીઓ માલ તો પકડી શકી કે નહિ તે જાણવા પુછુ છુ

ડોશી—માલ મત્તાના લોભીને એ વાત પહેલીજ સૂઝે પણ માલ ન આવ્યો તેની કાંઇ દીલગીરી નથી. હુ તો મારા જુવાન જોધ દીકરો ગુમાવીને બધુ જગત ખોઇ બેઠા છુ.

મહમદ—અલ્લાહ મેર કરે પણ ડોશી મા, એ ભાગ [illegible] રાજ્યધાનીથી બહુ દૂર છે તેથી ત્યાં બરાબર બંદોબસ્ત [illegible] શકતો નથી.

ડોશી—તો જેટલો મુલક તમારાથી બરાબર સાચવી શકાય તેટલોજ રાખો. વધુ માટેનો લોભ એજ આ પાપનુ મૂળ છે.

ભારી મચાવી જાન માલની ખુવારી કરવા રાજા માગતો નહોતો, પણ તેના ફુરસી અને તરીના માર્ગ બંધ કરી ભૂખમરાથી શત્રુને તાબે કરવાની તેની ધારણા હતી. ભલે તેમ; થાય તો પણ રાજા ફિલિપ મદદે આવી લાગે ત્યાં સુધી મચક ન આપવાની તે પોતાની ફરજ સમજતો હતો. ખોરાકની તાણ હોવાથી શહેરના અશક્ત સ્ત્રી પુરુષો તથા મરીજ ગરજાઓને રજા આપવાની જરૂર પડી. રાજા એડવર્ડે તેઓને ખોરાક તથા આરામ આપી છાવણીમાંથી સહીસલામત જવા દીધા.

રાજા એડવર્ડ પોતાના વડા પુત્ર સાથે કૅલેને ઘેરો ઘાલીને પડ્યો હતો એ તકનો લાભ લઈને સ્કૉટલૅન્ડનો રાજા ડેવિડ બીજો ઈંગ્લંડ ઉપર ચડી આવ્યો. ન્હાના કુમાર લાયોનલના નામથી રાણી ફિલિપ્પા ઈંગ્લંડની સંભાળ રાખતી હતી તેણે સઘળું લશ્કર એકઠું કરી નેવિલ્સ ક્રોસ આગળ સ્કૉટલૅન્ડને સખત હાર ખવરાવી. જૉન કોપલૅન્ડ નામના એક સરદારે સ્કૉટલૅન્ડના રાજાને કેદ પકડીને રાજા એડવર્ડ તરફથી નાઈટનો ખિતાબ તથા પાંચસો પાઉન્ડનું વર્ષાસન મેળવ્યાં. થોડી મુદતમાં એક મોટો સુશો-ભિત કાફલો ખાડી ઓળંગતો ડોવરના સફેદ ખડકો પરથી દેખાયો. ભરો-વદાર અમલદારો રાણી ફિલિપ્પા પોતાની ચાકરડીઓ સાથે સ્વામીને મળવા આવી પહોંચી હતી. રાજ આસપાસો સાથે ડેક સુધી સભા ભરાઈ. છાવણીમાં નાચરંગ મિજબાનીઓ ઉડવા લાગ્યાં.

શિયાળો એમને એમ પસાર થયો. ફ્લૅન્ડરના સત્યે એડવર્ડની કુંવરી ઈસાબેલાનું ફ્લૅન્ડર્સના કાઉન્ટ સાથે સગપણ કરવામાં આવ્યું આ સંબંધ જુવાન વરરાજાને જરાએ ગમતો નહોતો, તોપણ પોતાના દેશનો ઉનનો વેપાર ઇંગ્લાંડ ઉપર નભતો હોવાને તેના સિરજોર ખડીઆઓના આગ્રહથી તેણે પરાણે હા પાડી હતી. પરિણામ એ આવ્યું કે લગ્ન આડા આઠેક દિવસ બાકી રહ્યા એવામાં વિહારને બ્હાને કાઉન્ટ નાસી ગયો અને પેરીસમાં રાજા ફિલિપને જઈ મળ્યો. આથી એડવર્ડને ઘણો કાળ ચડ્યો અને કૅલે જીતવાનો તેનો નિશ્ચય વધારે સખત થયો. દરિયા કિનારા તરફ લાકડાનો કોટ બાંધી એવો જાપતો રાખ્યો કે ભૂખ શી ચીજ છે તેનું કૅલેવાસીઓને હવે ભાન થયું તોપણ ફ્રાન્સનો રાજા કદાચ મદદે આવશે એવી આશાથી તેઓ બચાવ કરી રહ્યા હતા.

અને ફિલિપ પોતાનું સઘળું લશ્કર ભેગું કરીને એક રાત્રે અંગ્રેજ છાવણીની પાછળ સેંગેટની ટેકરી પાસે આવી પહોંચ્યો. કિલ્લામાં ખોરાક પહોંચાડવાના કેટલાક નિષ્ફળ પ્રયત્નો કર્યાં બાદ તેણે રાજા એડવર્ડને મેદાનમાં આવવા કહેણ મોકલ્યું.

એકવર્ડે જવાબ વાળ્યો કે "હું આશરે એક વર્ષ થયા મારો ખર્ચ ભોગવી, હૈદરને પૈસા ધાલી ને તેનો હજમમ માલિક બન્યો છું. મારી માત્ર મારા સમોવડીઓને સહેલ આપવા ખાતરજ લડાઈના મેદાનમાં હું ઉતરવા માગતો નથી."

ઘણું લાંબા સુધી સવાલ જવાબ કર્યો બાદ, હૈદરખાનાં બહાદુર અને સર્જનશીલ મનુષ્યોની ઉદ્ધાર કરવાની લેશ પણ તજવીજ કર્યા વિના, પોતાના માણસો સાથે ફિલિપ માર્યો ગયો.

ઓગસ્ટ મહિનો જ્યારે આવી લાગ્યો, અને કિલ્લાનાં લોકોએ જે રાજાને માટે આખું વરસ રુદન કર્યું તેણે અલીને વખતે તેઓને તુચ્છ દીધાં. તેઓમાંના કેટલાક એક પણ ભૂખમરાથી ભોગવી રહ્યા હતા. ગવર્નરે કિલ્લાના બુરજપર ચઢીને વાતચિત કરવા માટે અરજી તરફ નિશાની કરી રાજાએ બેઈ બેસેઠ તથા સર વૉલ્ટર મૉન્ટીને શરતો નક્કી કરવા મોકલ્યા. ગવર્નરે કહ્યું કે "અમો એવી હાલમાં પહોંચ્યા છીએ કે રાજાએ શહેર અને કિલ્લો મળવાથી સંતોષ પકડી અમોને નિરાંતે ચાલ્યા જવા દેવા જોઈએ."

સર વૉલ્ટર મૉન્ટી જવાબ વાળ્યો કે રાજા ઘણુ ક્રોધમાં છે અને કહે છે કે "હું બિન શરતે કબજો લેવા માગું છું. ત્યારે પછી તો કિલ્લાના સુબેદ-વાનો ઝોખમ અમે તેને મારી નાખવાની, દંડ કરવાની કે કેદ પકડવાની મુન-સફી મારી રહેશે."

ગવર્નરે હિમ્મત ભર્યો જવાબ વાળ્યો, "આ શરતો ઘણી આકરી છે. નાઈટ અને રહાવલરો રણીન અમારી સંખ્યા બહુ થોડી છે જેવી રીતે તમે તમારા અધિપતિ માટે વફાદારીથી લડો છો તેમ અમે પણ અમારા રાજાને માટે કરેલું છે અમારા હું એક જણ પણ અમારા સૈન્યના કરતાં વધારે દુઃખ પામે એ અમે કબૂલ કરી શકીએ નહિ માટે કૃપા કરી રાજાને ફરી તસ્દી આપો અને તે એવા દિલદાર છે કે પોતાનો વિચાર ફેરવ્યા વિના રહેશે નહિ."

પછીથી રાજા એઓનો બે ચતો નરેનો મહા મુશ્કેલીથી સર વૉલ્ટર મૉન્ટી તથા ઉમરાવમંડળ એટલું કરી શક્યુ કે "શહેરના છ સારા આગેવાનોએ ઉઘાડુ પગે અને માથે, ગળામાં દોરડા વીંટીને, કિલ્લાની કુંચીઓ સાથે રાજા પાસે હાજર થશે અને તેમની ઢીઠાઈ માટે શિક્ષા કરવાની મુખત્યારી આપશે, તો બાકીનાઓને માફી આપવામાં આવશે."

આ શરત સાંભળીને સર જૉન ડિવિએને લોકોનો મત મેળવવા સુધી થોભવા સર વૉલ્ટર મૉનીને અરજ કરી. ચૌટામાં જઈને તેણે મોટો ઘંટ વગાડાવવાનો હુકમ આપ્યો, તેનો અવાજ સાંભળતાં જ સઘળા ટાઉન-હૉલમાં ભેગા થયા. શરણ થવાની શરતો જાહેર કરતાં ગવર્નર રડી પડ્યો. ચોતરફ રડારોળ થઈ રહી.

એવામાં એક આગેવાનનો સાદ સંભળાયો. તે શહેરના ધનવાનોમાં ધનવાન શહેરી યુસ્ટાશ દ સાન પીઅરનો હતો. "તરવાર અને મરકી આદિથી બચી શકે ત્યાં સુધી આટલા બધા લોકોને ભૂખથી મરવા દેવા એ દયા જનક છે, અને એમ થતું અટકાવવું એ પુણ્યનું કામ છે. મારા શહેરીઓને બચાવતાં હું નાશ પામું તો પ્રભુની રહેમ નજર મળવાનો મને પાકો વિશ્વાસ છે તેથી છ જણમાં હું પહેલો દાખલ થાઉં છું."

શહેરી બોલતો બંધ થયો એટલે સઘળા રહેવાસીઓ મોટેથી રડવા લાગ્યા અને મહમાંહે કંઈ આભારની લાગણીથી ઘણાક તેને પગે પડ્યા. એક બીજો ધનાઢ્ય અને આબરૂદાર ગૃહસ્થ ઊભો થઈને બોલ્યો, "હું મારા મિત્ર યુસ્ટાશની સાથે બીજો જોડાઉં છું" એનું નામ જૉન ડૅઆર હતું. ત્યાર બાદ એક પછી એક આગળ આવતાં છ જણની પ્રતાપી મંડળી બની રહી.

સરજૉન દ વિએન ઘાયલ થયેલો હોઈને લંગડાતો હતો તેથી ટટુ ઉપર સ્વાર થઈને દરવાજા સુધી તેઓને વળાવવા ગયો. પાછળ સર્વે લોકો રડતા આવતા હતા તોપણ પોતાનાં તથા બાળબચ્ચાંઓનાં હિત માટે તેઓનો બોજ અટકાવવાની હિમ્મત ધરતા નહોતા. દરવાજે પહોંચીને ગવર્નર તથા છ મહા પુરુષો બહાર નીકળ્યા. શહેરીઓ પોતાની મેળે કેવી રીતે છુટા થયા હતા તે સર વૉલ્ટર મૉનીને જણાવીને તેઓને બચાવવાની કોશિશ કરવા ગવર્નરે ભલામણ કરી. સર વૉલ્ટર મૉનીએ બનતું કરવાની ખરા દિલથી કબુલાત આપી. દ વિએન ખિન્ન તથા દિલગીર મને પાછો ફર્યો. છ શહેરીઓને જ્યાં રાજા દરબાર ભરીને બેઠો હતો ત્યાં સર વૉલ્ટર મૉની તેડી ગયો. છએ જણ ઘૂંટણીએ પડ્યા અને મોખરે રહેલો આગેવાન બોલ્યો, 'મહા પ્રતાપી રાજા, કૅલેના છ રહેવાસીઓ જેઓ નામીચા વેપારીઓમાંના અગ્રેસર છે તેઓને કિલ્લાની તથા શહેરની ચાવીઓ સાથે આપ આપની સામે ઝુક્યા છે. દુઃખી અને કંગાલ બનેલી અમારી બાકીની વસ્તીના બચાવને માટે અમે આપ નામદારની ઇચ્છા અને ખુશમિજાજને બધી રીતે તાબે છીએ માટે આશા છે કે આપ મોટું મન રાખીને અમોને રહેમ નજરથી જોશો."

તેમના દેદાર જોઈને આસપાસના સઘળા અમીર ઉમરાવો કમકમી રહ્યા, પણ રાજા અક્કડ રહ્યો, અને બહાર લઈ જઈને તેઓનાં મસ્તક કાપી નાખવાનો હુકમ ફરમાવ્યો. આ વેળા સર વૉલ્ટર મૉની બની શકે જોરથી બાર ઘણી તેઓના વતી દલીલ કરવા લાગ્યો અને આજુ અમીર

મને રાજાની કીર્તિને ઝાંખ લગાડશે તથા છાવણીમાં અસંતોષ ફેલાવશે એમ પણ કહ્યું. સઘળા અમીરોએ કેદીઓને બચાવવા અરજ કરી જોઈ પણ ફોકટ. જલ્લાદોને બોલાવવા તેડું મોકલાયું, સુકાઈ, પણ એવામાં રાણી ફિલિપા આંસુ ભરી આંખે કેદીઓ વચ્ચે ઘૂંટણીએ પડીને કહેવા લાગી, "પરમ કૃપાળુ મહારાજા! ભય ભરેલો સમુદ્ર ઓળંગીને હું અહીંઆં આવી ત્યારથી આજ સુધીમાં મેં આપની પાસે એક પણ માગણી કરેલી નથી; હવે હું પરમેશ્વરની ખાતર, તથા આપણ વચ્ચે જે સ્નેહ છે તેની ખાતર, મારે માટે કૃપા ભરેલું વરદાન માગું છું કે આપ આ લોકોને ક્ષમા આપશો!"

કેટલીક વાર લગી રાજાએ તેના તરફ એક ટસે જોયા કર્યું, અને આખરે કહ્યું, "રાણી, રાણી, તમે અહીં ને બદલે બીજી કોઈ જગાએ હોત તો પણ સારું થાત. તમે એવી રીતે આજીજી કરી છે કે મારાથી ના પડાતી નથી, માટે તમારી ઇચ્છામાં આવે એમ કરવા આ માણસો હું તમને સોંપી દઉં છું."

ઉમદા રાણી ફિલિપા છ એ સ-કેદીઓને પોતાના આવાસમાં તેડી ગઈ, અને તેઓને જમાડી નવો પોશાક પહેરાવી રવાના કર્યા. સર વોલ્ટર મેનીએ શહેરમાં દાખલ થઈને કમનસીબ સભાને ઇર જીન દ વિએન તથા બીજા આબરૂદાર ગૃહસ્થોને છુટકારાનો દંડ ભરતાં સુધી રોકી રાખ્યા; અને ફ્રાન્સમાં પહેલું પગલું મજબૂત કરવા સારુ આખું શહેર અંગ્રેજોથી વસાવવાનું ઠરાવીને જૂના ફ્રેન્ચ રહેવાસીઓને રજા આપવામાં આવી.

ક્રૂર અને નામોશી ભરેલા મોતના મ્હોંમાં જવા માટે કેલેના છ વીરોએ જે તૈયારી બતાવી હતી તેઓની નામના કોઈ કાળે પણ ઘટવાની નથી. *

* અંગ્રેજી ઉપરથી.

લેનિન

લખનાર—અમ્બાલાલ સવશમભાઈ દેસાઈ

મહાત્મા ગાંધીજી અને લેનિન એ બે જગતના આ યુગના મહાન પુરુષો મનાય તેમાંથી એક લેનિન જગતમાંથી વિદાય થયો છે. રૂસિયા દેશના વ્હેંગસ્કો પ્રાન્તમાં એક ખેડુતને પેર ૧૮૭૦ ના એપ્રિલ માસની ૧૦ મી તારીખે લેનિનનો જન્મ થયો હતો.

લેનિનની બાલ્યાવસ્થાના સોળ વર્ષો વીતી ગયા ત્યાર પછી એના ભાઈ એલેક્ઝાંડરને રૂસિયાના ઝારે (રાજાએ) ફાંસીએ લટકાવ્યો હતો તે વખતે રૂસિયામાં પુષ્કળ અત્યાચારો રાજ તરફથી થતાં હતા. એવા અત્યાચારોને અટકાવવાને રૂસિયાના ઝારને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મૂકવાના કાવત્રામાં લેનિનનો ભાઈ એલેક્ઝાંડર સામેલ થયો હતો અને તેથીજ તેને ફાંસીની સજા કરવામાં આવી હતી. એલેક્ઝાંડરને ફાંસીએ લટકાવ્યો તે વખતે ત્યાં તેની માતા અને લેનિન બન્ને ગયા હતા. માતાએ એલેક્ઝાંડરને માફી માગી છૂટી જવાનું કહ્યું પણ તેમ કરવાની તેણે ચોખ્ખી ના પાડી અને પોતાના નાના ભાઈ લેનિન માટે તેણે ભવિષ્યવાણી કહી કે "માતા! મારો નાનો ભાઈ લેનિન તને શાન્તિ આપશે, અને એ દુનિયાનો મહાન નર થશે." અને તેજ પ્રમાણે પાંત્રીશ વર્ષ પછી લેનિન જગતનો મહાન પુરુષ થયો. જગતે તેને મહાન પુરુષ ગણ્યો.

પોતાના ભાઈને, ફાંસી પર મરતો જોયો ત્યારથીજ સત્તર વર્ષના લેનિને રૂસિયાની રાજ્યપદ્ધતિને મટાડવાના માર્ગો શોધવા માંડ્યા.

ત્યારપછી કેટલીક મુસાફરીઓ વચ્ચે તે પેટ્રોગ્રાડમાં* બેરિસ્ટર થયો. તો પણ વકીલાતમાં તેનું ચિત્ત ચોંટ્યું ન હોતું. તે તો હમેશાં રૂસિયાના

* રૂસિયાની રાજધાનીના શહેરનું નામ છે. લેખક.

ગરીબ મજૂરો માટેજ વિચાર કર્યો કરતો હતો. તેણે મજૂરોને માટે એક સંઘ સ્થાપ્યો અને તેઓને પોતાની સ્વતંત્રતાનું ભાન કરાવ્યું.

રૂશીઆની ઝારની સરકારે પુણ્યાત્મા લેનિનને રાજદ્રોહી ગણ્યો અને ૧૮૯૦ માં તેને દેશપાર કર્યો. સજા પૂરી થયા બાદ તેણે એક પત્ર કાઢ્યું. એ પત્ર ગરીબ મજૂરો પાસે એક એક પૈસો ઉઘરાવીને લેનિન ચલાવતો. ૧૯૦૫ની ગ્રીષ્મ ઋતુમાં બોલ્શેવિકોની મહાસભા ભરાઈ. રૂશિયામાં આજે જે સોવિયેટ સરકાર છે તેનો તે વખતે પાયો રોપાયો.

બાર વર્ષો એના સાથીઓ સાથે મત ભેદ પડવાથી તે રૂશિયા છોડી પરદેશ ચાલ્યો ગયો અને કેટલાંક વર્ષો તેણે પરદેશમાં ગાળ્યાં. ૧૯૧૪માં મહાન યુદ્ધ શરૂ થયું એટલે ૧૯૧૭માં લેનિન પાછો રૂશિયામાં આવ્યો. ૧૯૧૭ના માર્ચ માસમાં રૂશિયાના ઝારને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકી—સામ્રાજ્યનો નાશ કરી—મજુરોનું પ્રજા સત્તાક રાજ્ય લેનિને સ્થાપ્યું. રૂશિયાનો ઝાર અને તેનું કુટુંબ કુતરાને મોતે મર્યાં.

રૂશિયાની પ્રજાનો એ તાજ વગરનો રાજા હતો છતાં રાતદિવસના ૨૪ કલાકમાં ૨૦ કલાક તે કામ કરતો અને ગરીબ મજુરની માફક જીવન ગાળતો. સાદાં કપડાં પહેરતો, તે હૃદયનો અમીર હતો પણ અમીરના આપકાપી તદ્દન દુર રહેતો અને કહેતો કે "હું તો પ્રજાનો સેવક, અને મજુરોનો મિત્ર છું."

એક દિવસ એક ઉશ્કેરાયલું ટોળું લેનિનને મારવા તેની કચેરીમાં પેસી ગયું. લેનિન તે સમજી ગયો અને તે ટોળાના નાયક આગળ આવીને બોલ્યો "હું લેનિન આ રહ્યો. નાશી ગયો નથી." લેનિનનું કહેવું સાંભળીને તે ટોળું એકદમ સ્તબ્ધ થઈ ગયું, અને થોડીવારે તે બોલી ઉઠ્યું 'જય લેનિન, જય લેનિન'. આવીરીતે લેનિન શત્રુઓને વશ કરતો.

દુનિયામાં લેનિનના શત્રુઓ ઘણા હતા. તેઓએ ઘણી રીતે લેનિનને નાબુદ કરવાનો અને તેણે સ્થાપેલું રાજ્ય તોડી પાડવાનો ઘણો વિચારો પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેઓનું કંઈ વળ્યું નહીં. ૧૯૧૭ થી એટલે ત્યારથી રાજ્યની સ્થાપના કરી ત્યારથી અત્યાર સુધી અનેક શત્રુઓનો નાશ કરી લેનિને સમસ્ત જગતમાં રૂશિયાનું નામ કાઢ્યું છે. તેને પોતાના અંગત સ્વાર્થ વિના દેશનું કલ્યાણ કરેલું હોવાથી તેના શત્રુઓ તેઓ પણ એમેય જો: તેમજ લેનિનનું નામ સૃષ્ટિ ઉપર સદાને માટે કાયમ રહેશે.

એ મહાપુરૂષ ૨૨ મી જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૪ ને દિવસે પોતાના અસંખ્ય સ્નેહીને રડતાં મુકી મરણ પામ્યો છે રૂશિયાની રાજધાની પેટ્રોગ્રેડ હવેથી લેનિનગ્રેડ કહેવાશે, પણ લેનિન ગયો તે સદાને માટે!!

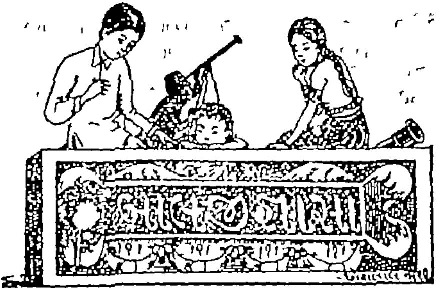

આપણે કદી બીજા ગ્રહપર પહોંચી શકીશું ?

આ સવાલનો જવાબ ચોખ્ખીરીતે ' ના ' માંજ આપી શકાય. એમ બનવું કદી શક્ય નથી. આપણી પૃથ્વીથી ચંદ્ર બે લાખ ચાલીસ હજાર માઇલ દૂર છે અને મંગળનો ગ્રહ તેથી પણ વધારે દૂર છે. ચંદ્ર પછી પૃથ્વીની નજીકમાંનો ગ્રહ મંગળનો છે પણ તે બેલાખ ચાલીસ હજાર માઇલથી પણ વધારે દૂર છે. ચંદ્ર તદ્દન ઠંડો પડી ગયેલો છે અને તેમાં કોઇપણ જાતના પ્રાણીની વસ્તી નથી પણ પાણી કે વસ્તી પણ ત્યાં નથી. આપણે ધારી લઇએ કે વીમાનની મદદથી આપણે ઉંચે જઇએ પરંતુ પૃથ્વીની આસપાસ હવાના જે પડ છે તેનાથી ઉંચે આપણે જઇએ કે તરતજ હવા વગર મરી જવાય. આપણે ઘડીભર ધારી લઇએ કે આપણી સાથે હવા ઉંચે લઇ જવાની ગોઠવણ આપણે કરીએ, તોપણ વિમાનને જે હવા જોઇએ તે હવા મળી શકે નહીં એટલે વીમાન કદી ઉડી શકેજ નહી. હવા વગરના સ્થળમાં (Vacuum) મચ્છર કે બાજ પક્ષી જેવું જોરાવર પક્ષી ઉડી શકે કે રહી શકે નહિ. કારણ રેતીમાં વહાણ ચાલી શકે, પણ હવા વગરની જગ્યામાં કોઇપણ ઉડી શકેજ નહી.

છતાં આપણે ધારી લઇએ કે આ મુશ્કેલી ન નડે તોપણ બીજી એક સૌથી વધારે ભયંકર મુશ્કેલી ઉભી રહે છે. પૃથ્વીની આજુબાજુ વિંટાયેલા હવાના પડ ઓળંગીને ઉંચે ચઢવાની સાધન જે પ્રાણવાયુ મદદ કરી હોય છે. એ કોઇમાં માણસ કોઇપણ સંજોગોમાં જીવતો રહી શકેજ નહી. અને થોડીક જ પળમાં તે કરીને મરીજાય. ઉપરના કાર-

ચુંને અત્રે આ વાત નહી છે કે અમે તેવા સાધનો અને એમનેવા યંત્રોની ભવીષ્યમાં શોધ થાય તોપણ કોઇપણ સંજોગોમાં બીજા કોઇપણ ગ્રહો-પર આપણે પહોંચી શકીએ નહી

શું આપણે બીજા કોઇપણ ગ્રહ સાથે વાતચીત કરી શકીશું?

આ સવાલ ઉપર આપેલા સવાલ કરતાં જુદી રીતનો છે અને એનો જવાબ આપણે 'હ કાર' માં આપી શકીએ. આ વાત અસંભવીત તો નથીજ. આગળ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ચંદ્રમાં કોઇ જાતની વસતી નથી એટલે તેની સાથે સંદેશા ચલાવવાની આશા ફોગટ છે. તે પછી પૃથ્વીથી નજીકમાંનો ગ્રહ તે મંગળનો ગ્રહ છે. ખગોળવેત્તાઓએ બહુ તપાસને અંતે એમ સિદ્ધ કર્યું છે કે મંગળનો ગ્રહ આપણી પૃથ્વી કરતાં પણ ઘણો જુનો છે અને તેથી તેમાં વસતાં પ્રાણીઓ આપણા કરતાં વધારે અનુભવી અને બુદ્ધીશાળી હોવા જોઇએ. જો આમ હોય તો ભવીષ્યમાં મંગળના ગ્રહ સાથે સંદેશા ચલાવવાનો સંભવ છે ખરો. અલબત તેઓ શું કહે છે તે સમજવું આપણને માટે *અતીશય મુશ્કેલ નીવડવાનું અને આપણે શું કહેવાનું છે તે તેઓને સમજાવવાનું કામ તેટલુંજ *મુશ્કેલ નીવડવાનું એમ છતાં પણ તે અશક્ય તેમજ અસંભવીત તો નથીજ. ફ્રાંસમાં એક મોટું ઇનામ જે સૌથી પહેલો પૃથ્વી પરથી બીજા ગ્રહપર સંદેશા ચલાવી શકે, તેને આપવાનું જાહેર થયું છે એ ઇનામ કયા ભાગ્યશાળી ઇસમને મળે છે? તે ભવિષ્યમાં જાણવું રસમય થઇ પડશે. દોરડાં વગરના (Wireless) તારના યંત્રોની શોધ થયા પછી ઘણી ઘણીવાર એમ જાહેર થયું છે. યંત્રની અંદર ઘણીવાર ન સમજી શકાય એવી ભેદી ભાષામાંના સંદેશા યંત્રપર જણાય છે, અને તે ક્યાંથી આવે છે? અને શા હેતુથી આવે છે? તે સમજી શકાતું નથી. કેટલાક વિદ્વાનો એમ અનુમાન કરે છે કે આ સંદેશાઓ મંગળના ગ્રહ-પરથી જ આવે છે ભવિષ્યમાં આ વાતનો જ્યારે નિકાલ થશે, ત્યારે ખગોળવિદ્યાપર ઘણું નવું જાણવાનું મળશે એમાં શક નથી. આ તાર વગરના યંત્રોની વાત બાજુપર રાખીએ, તોપણ મંગળના ગ્રહ વાળાઓની પાસે આપણી પાસે છે એના કરતાં સોગણી વધારે શક્તિવાળા દુરબીનો હોય તો સહરા કે સૈબીરીયાના સપાટ રણોમાં જોઇએ તેટલા મોટા અક્ષરથી આપણે જે કાંઇ લખીએ તે તેઓ જોઇ શકે ખરા. આમ એકવાર સંદેશા શરુ થઇ શકે તો પછી એક બીજાને સમજવાની મુશ્કેલીનો પણ કોઇ આવી શકે.

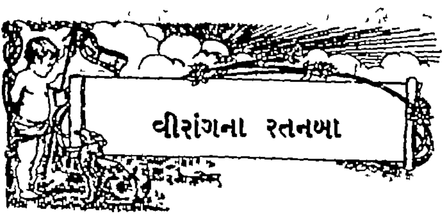

વીરાંગના રતનબા

[ઈ. સ. ૧૯૧૯ ના એપ્રીલ મહિનાની ૧૩ મી તારિખના રોજ બૈશાખી મેળાના દિવસે હિન્દના પંજાબ પ્રાંતના જાણીતા અમૃતસર નગરના જલીઆંવાલા બાગના મેદાનમાં અંગ્રેજ સેનાની ડાયરે જે ભયંકર રેળ ખેલ્યો અને જેથી જગત્ આખામાં અત્યાર સુધી કંપારી છૂટી રહી એ ભીષણ બનાવનું અવિચળ સ્મરણ ધ્યાન આ ગરબામાં શ્રી. અમૃતસરની એક વીર રમણી રતનબાએ મરદોને પણ બાજુએ બેસાડે એવી હિમ્મત વાપરી તે આપણી રાજપુત રમણીઓની વીરતાને જેમ આપે એવી છે. ગરબામાંથી કેટલોક ભાગ બાલકો માટે ખાસ જરૂરનો ન ધારી કાઢી નાખ્યો છે.

—તંત્રી બાલજીવન]

અંગ્રેજી રાજ તો આવ્યું, આવીને રોપ્યું—રતનબા!
યુક્તિથી મુલક જીત્યા, ને સૈકા વીત્યા—રતનબા!
મરદોના હથીયાર લીધાં, ને બાયલા કીધા—રતનબા!
પંજાબની પંચાત જાગી, ને કોરટો લાગી—રતનબા!
કોરટે કજીયા લાગ્યા, ને ઘરબાર વાગ્યાં—રતનબા!
બનાવી અંગ્રેજી દીધા, ને પોપટ કીધા—રતનબા!

* * * *

ત્યાં તો ગોરામાં લાગી, ને તોપું દાગી—રતનબા!
મહાભારત મંડાવ્યું, તે વસમાં ટાણું—રતનબા!
બાઈથી ભુવાનીબા લીધા, તે આડા કીધા—રતનબા!

જેમ તેમ કરવાં ઈચ્છ્યા, તે દિવસો વીત્યા—રતનબા !
પાછી બુદ્ધિ બદલાણી, ને ખોટી વાણી—રતનબા !
મોયલા કાળા કીધા, તે ઇનામ દીધાં—રતનબા !

*　　*　　*　　*

દેશ ખળભળવા લાગ્યો, ને રણકો વાગ્યો—રતનબા !
જુનો જોગી એક જાગ્યો, ને ડંકો વાગ્યો—રતનબા !
તપસ્વીએ વ્રત લીધાં, ને કોઈને દીધાં—રતનબા !
સરકારે મરજાદ તોડી, ને ગોળીયુ છોડી—રતનબા !

*　　*　　*　　*

અમૃતસરની બજારે, ને સાદ કોઇ મારે—રતનબા !
જલીયાંવાલા બાગે, સૌ આવજો સાંજે—રતનબા !
દેશના દુખની કહાણી—ની સુણવા વાણી—રતનબા !
સભા જાણી સૌ ચાલ્યાં, રહ્યાં નવ ઝાલ્યાં—રતનબા !
બાળ બુઢ્ઢાં સૌ સંગે, મળ્યાં ઉમંગે—રતનબા !
એવામાં ડાયર આવ્યો, ને ફોજ એક લાવ્યો—રતનબા !
બધ જગ્યામાં બેઠા, લોકોને દીઠા—રતનબા !
ચાલવાની સાંકડી શેરી—ને લીધી ઘેરી—રતનબા !
શાન્તિ જરાય નવ તૂટી, પણ ગોળીયુ છુટી—રતનબા !
સહુ ગભરાવા લાગ્યા, ને જેમ તેમ ભાગ્યા—રતનબા !
ભાગતા ગોળીયું વાગી, ને છાતી ત્યાગી—રતનબા !
હાથ હથીયાર વિણ ખાલી, ને ખુનરેજી ચાલી—રતનબા !
બાળ બુઢ્ઢા નવ મુક્યા, નિશાન નવ ચુક્યાં—રતનબા !
ડાયરે જે જે ચીંધ્યા, તે ગોળીએ વીંધ્યા—રતનબા !
લોહીના કીચડ જામ્યા, ને દેવ ત્રાસ પામ્યા—રતનબા !
બરફો ખુટી ખુટી, ને ગોળીયુ ખુટી—રતનબા !
ત્યારે એ ડાયર ખસ્યો, ને મનમાં હસ્યો—રતનબા !
અમૃત નગરી આખી-માં ફોજુ રાખી—રતનબા !
ઘૂંટણે પેટે રસ્તે જતાં, તે ગોળીયું ખાતાં—રતનબા !

સતિ પતિ નવ આણે, તો ધીર કેમ ધારે ?—રતનબા !
પતિને જોવા આવી, તું ઓઝને ઓઢી—રતનબા !
અંધારી આંખ સામી, શી એવડી લાગી—રતનબા !
સુનકાર કાંઇ નવ સુઝે, ખબર સો પૂછે—રતનબા !
હોજવાળો કોઇ આવે, તે ગોળીએ દેવે—રતનબા !
તે તો ભસ્મને છાંટ્યું, ને બાલવા માંડ્યું—રતનબા !
મોહ મેને પીનાવ્યા માટે, તે આવવા સાથે—રતનબા !
મારો એ મીવલ્યા આવી, તું એકલી થાતી—રતનબા !
જલીયાવાલે આવી, તું મસાણે ગાવી—રતનબા !
'પગમાં ચોટીના આર્સ, મેં 'મરણ' બોલ્યો—રતનબા !
તારું વર્ણવેલું દેખું, તે કેમ કરી પેખું ?—રતનબા !
ચાંપલની બૂમો આવે, તે તુંને બોલાવે—રતનબા !
ગઇ ત્યાં તું ભટ જેવી, દયાની દેવી—રતનબા !
કેટલાના હાથ પગ સીધ, કરી તેં દીધા—રતનબા !
કેને દિલાસા દીધા, ને સુખીયા કીધા—રતનબા !
કોઇના ઘા પર પાટા, તે બાંધ્યા આતા—રતનબા !
મડદાંઓ બહુ ઉથામી, પતિને પામી—રતનબા !
પતિએ જીવન ખોયું તેં નજરે જોયું—રતનબા !
દીલે દાવાનળ લાગ્યો, તે કરમો લાગ્યો—રતનબા !
દેવું કઠણ તેં કીધું, ને શબ તેં લીધું—રતનબા !
ખોળામાં માથું મૂકી, ને ઉપર ઝુકી—રતનબા !
આંખે આધાર આંસુનું ભર ઉભરાયું—રતનબા !
જેને આ નરાધમે ટાળ્યું ચીતી તે જાણે—રતનબા !
વેરણું રાત ત્યાં ગાળી, કરી રખવાળી—રતનબા !
બીજાં બધાંના સગાં, સવારે પુગ્યાં—રતનબા !
સાચી વીરાંગના સતી, થઇ તું છતી—રતનબા !
જુલમના વિરોધ જાગે, ને શાન્તિ થાશે—રતનબા !
સતીના ગુણ જે ગાશે, તે નિર્મળ થાશે—રતનબા !

નવજીવન તા. ૧૫-૪-૧૯] ત્રિભુવન પ્રે. વ્યાસ

મહાત્માજીની મુલાકાત

[બાળજીવન માટે ખાસ]

મહાત્માજીને સરકારે કેદમાંથી છોડી મુક્યા છે એમ પૂનાની સાસૂન હૉસ્પીટાલમાં જાહેર કરેલું હતું. તે પછી તેઓ ત્યાંથી જરાક શક્તિ આવતાં મુંબઈ નજીક અંધેરી (૧૫ માઈલ દૂર) સ્ટેશનથી આશરે ૩ માઈલ દૂર દરિયાકિનારે આવેલા જૂહૂ (જૂ-જુવેમ-જુહુ વિગેરે) ગામમાં શેઠ નરોત્તમ મોરારજીના સુંદર બંગલામાં હાલ રહેવા આવ્યા છે.

આ જગા બહુ જ જોવાલાયક છે. મુંબઈ અને પરાંઓ વસ્યાં તે અગાઉ ઘણા જૂના કાળનું આ ગામ છે. તેમાં દેશી ક્રીસ્તી તથા માછીમારોની સાધારણ રીતે વસતિ છે અને તે ઉપરાંત મુંબઈના ધનિક લોકોના બંગલા છે. સામેજ આરબી સમુદ્રનાં અનંત જળરાશિના મોજાં પ્રચંડ ઘુઘવાટ કરે છે રળિયામણા રેતીના કિનારા પર ફરવું એ એક અનુપમ મોજ છે કિનારે ઝાડોનાં ઝુંડ ઝુકી રહ્યાં છે. આ રળિયામણા સ્થળ પર દરિયાની બરાબર સામે, રેતીના કિનારાની સમીપમાં પશ્ચિમ દિશામાં 'ઇંગ્લિશ રેનેસાં' (English Renaissance) પદ્ધતિનો બાંધેલો એક સુંદર બંગલો છે હવા ખાવાવાળાના પુરાણ સાધનો વાળા આ સુંદર એક મજલી મકાનને પહેલે માળે મહાત્માજીનો મુકામ છે. ત્યાં બેઠાં બેઠાં સાગરની તંદુરસ્તી ભરેલા પવનની મીઠી લહેરીઓનો અનુભવ થઈ શકે છે ઉછળતા દરિયાના ધારવગરના મોજાં, અંદરના મછીમારોના નાવો અને કુદરતનું અપાર સૌંદર્ય મહાત્માજીના તનને અને મનને શાંતિ જરૂર આપે છે.

આ બંગલામાં નીચે જોતાં જ આપણને સ્વચ્છતા ને શાંતિનો ભાસ થાય છે રેતીમાં ૨-૩ બકરીઓ મોજથી રમ્યા કરે છે. મહાત્માજી બકરીનું દૂધ પીએ છે ને તે માટે આ બકરીઓ રાખેલી છે બંગલાના નીચેના ભાગમાં ગાંધીજીના પુત્ર શ્રી. દેવીદાસજી બીજા કેટલાક મિત્રો સાથે રહે છે ને તે ભાગ ઉપયોગી સરખો અત્યારે બની ગયો છે બંગલાના એક આગળના ભાગપર ટેબલો તથા ખુરશી મેજ વિગેરે પડ્યાં છે ને મુલાકાતે આવનારાઓને [illegible] બેસારવામાં આવે છે સત્યાગ્રહાશ્રમના ગાંધીજીના અંગત સ્નેહીઓ અને બીજા થોડાક માણસો બંગલામાં રહે છે. પણ

ઓથી ધ્યાન ખેંચનારી એક વ્યક્તિ મહાત્માજી સાથે રહે છે તે તો પેલા ચીની જેવી દાઢી અને ગંભીરતાવાળી આંખોવાળા આદર્શ અંગ્રેજ દીનબંધુ-ભારતભક્ત મી. એફ. એન્ડ્રૂઝ છે. મહાત્માજીની માંદગી વેળા જુહુમાં-તેમના વસવાટ દરમ્યાન રહેનાર છે એમ સાંભળ્યું છે. મુલાકાત વખતે ગાંધીજી બારડાની એક લાંબી આરામ ખુરસીપર એક ગાદી નાખીને બેઠા હોય છે. તે ખુરસી પહેલે મજલે બારીની નજીક છે. મહાત્માજી ફક્ત એક ટુંકા પંચીયાભેર જ રહે છે. બીજું કશું વસ્ત્ર તેમના અંગપર આવી દુબળી અવસ્થામાં પણ નથી.

મહાત્માજીને દૂર જવાસ અગાઉ જેમણે જોયા હશે તેઓનું કહેવું અત્યારે તેમની દુબળી દેહ જોઈને રોષ થાય છે. તે બૈરા અંગેની પ્રતિભા ને ભભક તો અત્યારે પણ છે તેવી જ છે, પરંતુ 'મજબૂત શરીર સાથે અસહકાર કર્યો છે, શરીરનાં હાડેહાડકાં નહીં' દેખાય આવે છે આખા શરીરની નસો પણ જોઈ શકાય છે, ૫૪-૫૫ વર્ષની વય છતાં અત્યારે તેઓ કોઈ ૬૬ અને સાઠી વયના પુરૂષ હોય એમ જોનારને ભાસ થાય છે પરંતુ તેમના મુખપર જોતાં જ બાળક સમો તેમનો નિર્દોષ હસતો ચ્હેરો આપણને અનહદ આનંદ આપે છે. મ્હોમાં આગળના દાંત પડી ગયા છે, ગાલમાં ખાડા છે ને આંખો ઉંડી ગઈ છે પણ તેમના મ્હોની મીઠાશ, વાણીની મધુરતા અને દિલને અનહદ આનંદ આપનાર હાસ્ય હજુ જેવાં ને તેવાં જ છે. ગાંધીજી પણ માણસ જડ મીઠીશું થઈ જાય છે. જરાક જરાકમાં સ્વભાવ ચીડીયો થઈ જાય છે પણ મહાત્માજી આગળ આ વાત ખોટી પડે છે પ્હાક જેવી ભારે માંદગી હમણાં વીતી ગઈ, બબ્બે વરસ દુરગમાં ૪૫ વેઠ્યાં ને અત્યારે શરીર આટલું બધું દુબળું છે ત્યાં હજુ પણ ચ્હેરાપર એજ ઓજસ અને વાતચીતમાં એજ જુનું માધુર્ય કાયમ છે.

અમે મળીને "બાલજીવન" મહાત્માજીને દરબાર જવામાં આવતી હતી તે અમે જાણતી ગયા હતા બાલજીવન માટે અને સાધારણ રીતે બાલ સાહિત્ય માટે મહાત્માજીનો શો અભિપ્રાય છે અને હવે આ દિશામાં આગળ વધવા માટે શું કરવું તે સંબંધી તેમની માર્ગદર્શક સૂચનાઓ હોય તે જાણવા કાજે અમે તેમની મુલાકાત લેવા કાળ કરેલો અને એ બાબતમાં મી. દેસાઈને પત્રથી પૂછાવતાં મહાત્માજીએ તા. ૧૭-૪-૨૪ના રોજ સાંજના મળી જવા રજા આપેલી તે મતલબનો પત્ર મળતાં તેમની

મુલાકાત માટે મારે જવાનું હતું અને તે દિવસે મુંબઈથી સાંજના અંધેરી જવું ત્યાંથી ટાંગામાં બેસી જવું હું ગયો. અંધેરી સ્ટેશનથી પશ્ચિમ દિશા તરફ વાંકા અને મોટા અંદર રેતવાળી સડક (ડામરમાર્ગ) જોડાયેલી લાંબી પણ જલદીથી પગે ચાલીને જઈ શકાય છે પારલાના સ્ટેશનથી ગાડી મેળવતાં મુશ્કેલી નડે છે વળી આપણો દસ્તૂર રેવાજ ને આડા અવળાંવાળો છે એટલે પગે ચાલીને ખૂબ જલદી જઈ શકાય છે અને ટાંગામાં ગાડીથી જતાં છતાં પગથી પણ વધુ મિનીટ લાગેલી હતી.

હું ગયો તે વખતે હમણાં જ ધારાસભામાં નોકરશાહીને જબરજસ્ત હાર ખવરાવનાર પ્રધાનના પંડિતજી અને ધારા સભામાંના સ્વરાજ પક્ષના સરદાર મોતીલાલ નેહરુજી સહકુટુંબ ગાંધીજીને મળવા આવેલા હતા. પંડિતજી પણ હાલ આખો દિવસનો અગત્યની વાતચીત મહાત્માજી સાથે કરવાની હોવાથી ત્યાંજ એક જુદા બંગલામાં રહેનાર છે એમ સાંભળ્યું હતું. નમ્રતા આમની રાષ્ટ્રીય શાળાનાં ૫૦ ઉપરાંત બાળકો ગાંધીજીના દર્શને આવ્યાં હતાં. તેઓને બેઠી થતાં બેઠ દર્શને જવા દેવામાં આવ્યાં અને પછી મારી વારી આવી, મહાદેવભાઈએ જણાવ્યું કે પંડિતજી સાથે વાત થઈને હું પછી બોલાવું છું, તમે થોડીવાર બેસો. મેં ખુશીથી હા પાડી અને નીચે જઈને બેઠો.

પંડિતજીની વાતચીત પૂરી થતાં તેઓ વિદાય થયા ત્યારે અંધારું થવા આવ્યું હતું. મેં ઉપર પુછાવ્યું એટલે મને બોલાવવામાં આવ્યો. પ્રણામ કરી હું તેમની પાસે બેઠો. જવાની સાથેજ તેમણે હસીને મને કહ્યું કે "તમે મને જેલમાં ઠીક મદદ કરાતી! બીજી કોઈ ગુજરાતી છાપાં આવતાં જ નહોતાં." વળી તેમણે જણાવ્યું કે ૧ અંકમાં કાંઈક લખાણ જોયા પછી સત્તાવાળાઓને લાગ્યું હશે એટલે તે અંક તેમને નહોતો આપ્યો અને જેલના નિયમ અંકમાં તેમની પોતાની છબી છાપેલી હતી એટલે તે પાછો મને અંક આપ્યો હશે તે સિવાય બાકી-ના તમામ અંકો તેમને નિયમિત મળ્યા હતા.

મારી સાથે મારી પત્ની હતી અને તેને પણ તેમણે પાસેથી નહીં જાણી બીજા સ્ત્રીઓ બેઠાં હતાં તેમની સાથે બેસવાનું કહ્યું. ગાયત્રીજન કેમ કેમ ચાલે છે, અને કેટલી નકલો નીકળે છે તે પૂછ્યું મેં. બાળકોના કેળવણી વિષે જણાવ્યું તેથી તેમને સંતોષ થયો હતો. આપનું કહેવું કે ધાર્મિક જેમ સ્નેહ ને મમતાથી બધું પૂછે તેમ હું શું કરતો હતો, ક્યાં

રહેવો હતો વિગેરે તેમણે પુછ્યું ને મેં જવાબ આપ્યા. તેમનો વખત થઇ ગયો હતો અને પંડિતજી સાથેની લાંબી વાતચીતથી તેઓ થાકી ગયેલા દીસતા હતા વળી અત્યારે પણ પુષ્કળ થઇ ગયું હતું, આથી જ્યારે મેં ખાદીઝરન માટે તેમનો અભિપ્રાય માગ્યો અને ખાદીસાહિત્ય સંબંધી સૂચના કરવા વિનંતિ કરી ત્યારે તેમણે કહ્યું કે તેમ કરવાની તેમની ઇચ્છા છે પરંતુ હાલ પંડિતજી સાથે તેમને દરરોજ સાંજના અમલની વાતચીત કરવાની હોવાથી નિરાંતે વાતચીત કરીશ આ મહિનાની આખર તારીખે તેમને આ સંબંધમાં ફરીથી મળવાનું થશે ત્યારે તેઓ શું કહે છે તે વાચકો સમક્ષ બનશે તો આવતા મહિને રજુ કરીશું.

વાતચીત ખતમ થયા બાદ મેં તેમને પ્રણામ કરી રજા માગી ત્યારે મહાત્માજીએ સામા હાથ જોડીને પ્રણામ કર્યા!! આવા દેવ જેવા સંત પુરૂષને સરકારે કેદખાનામાં બે વર્ષ રાખી મૂક્યા એ જોઇ ખરેજ પેલી અમર કવિતાની બે લીટીઓ યાદ આવે છે કે

"Stone walls do not a prison make"
"Nor iron bars a cage"

અર્થાત્ પત્થરની જડ દિવાલો આવા સંત પુરૂષને કેદખાના રૂપ નથી નિવડતી અને લોખંડના સળીયાના પાંજરા આવા મહાત્માને માટે નકામાં છે, કારણ તેમનો આત્મા તો સદાયે મુક્ત જ છે તે કદી કોઇપણ સત્તા બાંધી શકે એમ છેજ નહિ.

દરેક વાચક કંઇ મહાત્માજીને ન મળી શકે કે દર્શન ન કરી શકે. અમે એમના વાચકો માટે સંદેશો મેળવવા પ્રયત્ન કરીશું ને તે જાહેર કરીશું. પરંતુ તે દરમ્યાન આપણને દરેકને તેમનો એક સંદેશો તો યાદ છેજ કે—આપણે દરરોજ સુતર કાંતવું જોઇએ, બની શકે તો વણતાં શીખવું જોઇએ અને કોઇપણ સંજોગોમાં આપણાથી વિલાયતી કાપડ નજ પહેરાય. હાથે કંતેલી ને હાથે વણેલી ખાદીનાજ કપડાં જ આપણે પહેરી શકીએ તોજ આપણા મહાત્માજી રાજી થાય અને તોજ આપણે આપણું ને દેશનું યથાશક્તિ કલ્યાણ કરી શકીએ.

—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

સાહિત્ય સત્કાર

બાળવિહાર—(સચિત્ર) રચનાર. શ્રી ઇશ્વરલાલ વીમાવાળા, બાલ સાહિત્ય વાટિકા—ચોથું પુષ્પ સુરત—કિંમત ૧૨ આના, ક્રા. સોળ પેજી ૧૧ ફર્મા થી પાના ૧૪૮–વિજ્ઞાનને લગતી સવિસ્તર અને ઉપયોગી માહિતિ બાળકો સરળતાથી સમજે એવી ભાષામાં આ પુસ્તકમાં વાર્તા રૂપે આપવામાં આવી છે.

આ ઉપયોગી પુસ્તક આપણી ભાષાના અલ્પ બાલસાહિત્યની એક તદ્દન અનુપમ ઢબનું પ્રથમ પંક્તિનું પ્રથમ (pioneer) પુસ્તક ગણી શકાય અને તે માટે સાહસિક વીમાવાળા બન્ધુઓને અભિનંદન આપીએ છીએ છ અતિશય સુંદર પ્રાસંગિક ચિત્રો સહિતના આ પુસ્તકનું મૂલ્ય માત્ર ૧૨ આના છે તે તદ્દન વ્યાજબી છે

સ્ત્રી બોધનું ચાર વર્ષનું બાળક—શ્રી. જીવનલાલ અમરશી મહેતા, ગીરગામ રોડ, મુંબાઈ. મૂલ્ય રૂ. ૨) ડેમી ૮ પેજી ક્રા. ૨૩૭ કાગળ પૃષ્ઠ ૨૮૬.

સુપ્રસિદ્ધ સ્ત્રીઓના માસિક "સ્ત્રી બોધ"ના ઇ. સ ૧૯૨૭ના વર્ષના અંકો સાથે "બાળક" વિભાગ માં જે ૨૪ પાનાં દર માસે આપવામાં આવતાં હતાં તેનો આ વાર્ષિક સંગ્રહ છે. જેમ દરેકની ખાવેજ ભાવો દોષ છે તેમ આમાં આ દોષ તો ભાગ્યે જ હોવાનો જ એટલે આ માસિક સાથે "બાળક" વિભાગ ચલાવવાનું માન વધારવા લાયક છે અને તેના વિદ્વાન તંત્રીઓએ એ માટે ખાસ કાળજી રાખી છે. અમારા વાચકોને આ પુસ્તક માટે અમે મજબુત ભલામણ કરી શકીએ કારણ તેમણે લવાજમ પણ જ ઓછું રાખેલુ છે

પુષ્પહાર (સચિત્ર વાર્તા માસિક) તંત્રી. શ્રી. મગનલાલ ગી. ભરીવાળા, રેશન રસ્તો, સુરત વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩॥ આ સચિત્ર સુંદર માસિકને રૂપીઓ છપાતું થયેલું જોઇ અમને બહુ આનંદ થાય છે "પુષ્પહાર" માસિકે અમારું ઘણી પ્રતિષ્ઠા મેળવેલી છે અને આ વખતે

જ અંકમાં જે અનેક વિદ્વાન લેખકોની મદદથી માસિકના કલેવર અને સાહિત્ય તત્ત્વોને જમાવી છે તે પરથી અનુમાન થાય છે કે તેની પ્રતિષ્ઠા અવશ્ય વધશે. અમે માસિકને દીર્ઘાયુષ્ય અને યશ ઇચ્છીએ છીએ.

દિગમ્બર જૈન—સંપાદક—શ્રી મૂળચંદ કિસનદાસ કાપડીઆ સુરત. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨) આ માસિકનો ૧૭ મા વર્ષનો દળદાર ૧૨૮ પાનાનો ખાસ સચિત્ર અંક મળ્યો છે. જૈન કોમને આ મહત્ત્વનો ઉપયોગી છે જ પરંતુ જૈનેતર કોમને પણ એમાંના વિવિધ વિષયોમાંથી પણ જાણવાનું મળે એમ છે. ચિત્રો પણ મોટી સંખ્યામાં આપ્યાં છે. આ અંકમાં જૈન કોમના જે મહાન્ પુરુષોએ અસહકારની મહાન્ ચળવળમાં આત્મભોગ આપ્યા છે તેમના સચિત્ર પરિચય આપવાને આ કોમની ઉચ્ચ સ્વદેશ પ્રીતિનો ખ્યાલ આપે છે. માસિકની અમે ઉજ્જ્વલ ને યશસ્વી કારકીર્દિ ઇચ્છીએ છીએ.

ટોલ્સ્ટોયની ત્રણ વાર્તાઓ (ગાંડીવ બાલોદ્યાન માળા પુષ્પ ૧૪ મું ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર—૧૮૦, કેળાપીઠ, સુરત) મૂલ્ય માત્ર આના ૪. સ્વદેશી કાગળ, છપાઈ, સ્વચ્છ અને સુંદર મુદ્રણ એ વિશિષ્ટતા છે. મહર્ષિ ટોલ્સ્ટોયની ૩ રસીલી વાર્તાનો ગદ્યમાં ગાંધીજીએ કરેલો અનુવાદ—(૧) ચિરાગની શોધ, (૨) મીંયા પહોમનો લોભ અને (૩) ઇવાન ઠોઠો એ આ ચોપડીમાં આપેલ છે. ત્રણે વાર્તાઓ અત્યંત બોધક અને નાનાં મોટાં સર્વેએ વાંચવા લાયક છે. આવાં પુસ્તકોનાં પ્રકાશનોથી ગુજરાતી જનસમાજને નક્કી ફાયદો થાય છે એ હવે સિદ્ધ થઈ ચૂક્યું છે ને તેથી અમે આ પુસ્તકોને સહર્ષ આવકાર આપીએ એમાં શક નથી !

મહાત્મા ગાંધીને પુષ્પાંજલિ—ક્રાઉન સાઈઝ ૧૬ પેજી કદના ૫૮ પાનાના આ પુસ્તકની કિંમત ૮ આના છે. પ્રકાશક વર્ધમાન અને સન્સ પાલખુની ટ્રામ જંકશન, મુંબઈ નં. ૩. શ્રી અબ્દુલ લતીફ ઇબ્રાહીમ નામના ૧૭ વરસના એક ઉત્સાહી બાળકે 'અષ્ટપદી' શૈલીમાં મહાત્માજીના છુટકારાના પ્રથમ નિમિત્તે લખેલું લખાણ આ પુસ્તકમાં છે. તેમાં ભાવના પ્રાધાન્યપણે શોભે છે. પૂંઠા પર રેંટીઓ કાંતતા ગાંધીજીની છબી આપી છે.

જગતનો મહાન પુરુષ—સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, અમદાવાદની વિવિધ ગ્રંથમાળાના વર્ષ ૧૨ (સં. ૧૯૭૮)નું પુસ્તક ૧૪૨ થી ૧૪૪ ક્રાઉન સોળ પેજી પૃષ્ઠ સંખ્યા ૭૦૬, સ્વદેશી કાગળ, સ્વચ્છ છપાઈ, જાડું કાપડી પૂઠું મૂલ્ય રૂ. ૨.

ગુજરાતી સાહિત્યમાં નવયુગ ફેલાવો સાહિત્યમાં અભણને પણ રસ લેતા કરવા માટે મહાત્મા ગાંધીજી, કથાકાર સુંદરમ્ ગ્રામ અને ભિન્નભિન્ન રસ સાહિત્યનો જનસમુહને સ્વાદ ચખાડવા માટે સ્વ. હાજી મહમ્મદ અ. શિવજી, અને સસ્તામાં સસ્તી કિમ્મતે સેંકડો વિશેષ ઉપયોગી ગ્રંથો ગુજરાતી પ્રજાને ચરણે ધરવા માટે ઉપરની સંસ્થાવાળા સ્વામિ ભિક્ષુ અખંડાનંદજી એમના સ્થાન સર્વ શ્રેષ્ઠ છે એ નિર્વિવાદ વાત છે.

સ્વામીજીએ પોતાના વર્તનથી સિદ્ધ કર્યું છે કે સંસ્થાને સમૃદ્ધિવાન બનાવવાને બદલે ગુજરાતી સાહિત્યને સમૃદ્ધિશાળી બનાવવું એજ એમનો મુદ્રાલેખ છે. આ ગ્રંથમાળામાં આવી વધારે સારૂં પુસ્તક ભાગ્યેજ પ્રગટ થયું હશે. હિંદની ૩૦ ક્રોડ પ્રજાના હૃદયનાથ અને જગતભરના ઉદાર ચરિત્ર સજ્જનોના માનીતા મહાન્ નર મહાત્મા ગાંધીજી વિષેનું આ પુસ્તક છે. તેમાં દુનિયાના જુદા જુદા વિદ્વાનો મહાત્માજીને માટે શું ધારે છે તેનો સંગ્રહ કર્યો છે પ્રત્યેક ગુજરાતીના ઘરમાં આ પુસ્તક હોવું જ જોઇએ.

ટૂંકી વાર્તાઓ ભાગ ૭ મો—ઉપલી જ સંસ્થાની ઉપલી જ ગ્રંથમાળાનું વર્ષ ૧૩ (સં ૧૯૭૯) નું પુસ્તક ૧૪૫ થી ૧૪૭ તે ગ્રંથાંક વિગેરે ૫૨ મુજબ પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૭૪+૫૬ પાકું પૂઠું, કિમ્મત રૂ. ૧ા આ ચોપડીનાં પહેલા ૨૦૮ પાનામાં ૧૨૮ પાના "દયાળુ માતા અને સદ્દગુણી પુત્રી" નામની એ આખી વાર્તાઓ છે ને તે પછી બાકીના પાનામાં બીજી ટુંકી વાતો છે બાદ ૨૦૮ પછીના પાનામાં સુપ્રસિદ્ધ ફારસી કવિ શેખ સાદીના અમરતિય ગુલિસ્તાનનું ભાષાન્તર આપ્યું છે ને આ આખા પુસ્તકની કિમ્મત આ ભાષાન્તરથી વસુલ થઈ જાય છે.

સ્વામિ વિવેકાનંદ-તેમના સદુપદેશ ભાગ ૧૦માં રાજયોગ-ઉપલી જ ગ્રંથમાળાનું પુસ્તક ૧૪૪ થી ૧૪૬ ગ્રંથ ૧૧ પત્રી ૪૬, પૃષ્ઠ ૨૮૦ પાકું બાંધેલ પૂઠું. કિમ્મત રૂ ૧ા આ ૧૦મા ભાગમાં સ્વામિ વિવેકાનંદે અમેરીકામાં આપેલા ઉપદેશો વ્યાખ્યાનો, તથા પાતંજલ યોગ સૂત્ર સ્વામિજીની ટિકાસહિતનું આપવામાં આવેલ છે. સ્વામિ વિવેકાનંદ આ જમાનાના એક સમર્થ કર્મયોગી હતા અને તેમના સદુપદેશ મનન કરવા લાયક હોઇ સ. સા. વ. કાર્યાલયને આવા પુસ્તકોના પ્રકાશન માટે જેટલું અભિનંદન ઘટે તેટલું ઓછું જ મનાય.

લાકતપર આકત

શિયાખંડના ઈસ્લામી રાજકર્તાઓ

અફઘાનીસ્તાનના અમીર અમાનુલ્લાહખાન

ઈરાનના નામદાર શાહ

ચિત્રોની ઓળખાણ

ચાલુ અંકના મુખપૃષ્ઠ પર મુંબઈના વાલકેશ્વર પર રહેતી મિસ નાનકી તરેસ્ત ગુજરાતી બાલિકાનું નાનકડું ભાવચિત્ર આપેલું છે. શરૂઆતમાં પાન ૨૦૫ની સામે દેશભક્ત મૌલાના હસરત મોહાની તથા "બોમ્બે ક્રોનિકલ" છાપાના સુપ્રસિદ્ધ માજી અધિપતિ બેન્જામીન હોર્નિમાનનું ચિત્ર છે. હિન્દી વડી ધારાસભામાં તેમ જ મુંબઈ ઈલાકાની ધારાસભામાં મૌલાના હસરત મોહાની હાલ કેદમાં છે તેમને છોડી મૂકવાનો ઠરાવ પસાર કરેલો પણ સરકારે એ ઠરાવનો અમલ નથી કર્યો. અલબત્ત મુંબઈના ગવર્નરે થોડીક છુટછાટ મૂકી છે, પણ હજુ મૌલાના કેદમાં જ છે. ધારાસભાના ઠરાવની કેટલી કિમ્મત નોકરશાહી કરે છે તેનો ખ્યાલ આ પરથી આવી શકે છે. શ્રી. હોર્નિમાન જાતે એક અંગ્રેજ છે પણ તેમને હિંદીઓની બહુ જ દાઝ છે. તેમને હિંદુસ્તાનમાંથી મુંબઈ સરકારે આજે પાંચપાંચ વર્ષ થયાં દેશપાર કર્યા છે. પ્રજાના ઘોર વિરોધ છતાં હજુ આ ઠરાવ પાછો ખેંચી લેવાયો નથી. વડી ધારાસભાએ ઠરાવ કરી તેમને છૂટા મૂકવા ભલામણ કરેલી પણ મુંબઈ ઈલાકાની ધારાસભાએ ખૂબ અક્કલ ખરચી નાખી તે ઠરાવ પર પાણી ફેરવ્યું અને તેથી આ આદર્શ અને સાચા અંગ્રેજ ગણ્યાને કારણે હજુ વનવાસ જ ભોગવવાનો રહ્યો છે

પાન ૩૩૭ની સામે આ સાથે ખિલાફત પર આફતને લગતાં બે ચિત્રો આપ્યાં છે. ટર્કીના સુલતાન નામદાર અબદુલ મજીદખાનને ટર્કીના ભાગ્ય વિધાતા નામદાર કમાલપાશાએ પદભ્રષ્ટ કર્યા છે અને સુલતાન હાલ સ્વિટ્ઝર્લાન્ડમાં રહે છે તથા તેમના શાહજાદાઓ પણ યુરોપમાં રખડે છે ટર્કીની રાજસભાએ સુલતાનને નજીવું સાલીયાણું આપવાનું ઠરાવેલું તેપણ હવે બંધ કર્યું છે આ સુલતાનના પદભ્રષ્ટ થવા સાથે દુનિયાના એક મહાન્ રાજ્યવંશનો કરૂણાજનક અંત આવે છે હોહેન્ઝોલર્ન વંશનો છેલ્લો જર્મન કૈસર હોલાન્ડમાં દેશવટો ભોગવે છે રોમેનોફ વંશના હઠીલા ને બેવકૂફ રશિયન ઝાર નિકોલાસ બીજાને તેની પ્રજાએ કુંવરોના ભેગો મારી નાખ્યો હતો અને ઓસ્ટ્રિયન હેપ્સબર્ગ વંશનો છેલ્લો રાજા કાર્લ ફ્રાન્ઝ જોસફ પણ પૈસાને માટે ટળવળતો માર્યો ગયો. ગ્રીસના રાજાને પણ હાથ ઝાલીને પ્રજાએ કાઢી મૂક્યો છે ટર્કીના ઉસ્માન વંશના ખલીફાનો સૈકાઓનો અમલ આજે

પુરો થાય છે. ટર્કીના નામદાર પાદશાહ સુલતાન અને ટર્કીના પ્રજાસત્તાક રાજ્યના હાલના પ્રમુખ નામદાર કમાલપાશાના ફોટોચિત્રો અમે આપેલાં છે. તેની પાછળ અફગાનીસ્તાનના અમીર નામદાર અમાનુલ્લાહ ખાનની છબી છે. નામદાર અમીરના અમલ દરમ્યાન અફગાનીસ્તાને ઘણુંજ સરસ પ્રગતિ કરી છે અમીરના રાજ્યમાં હિંદુઓ પ્રત્યે સારૂ વર્તન રખાય છે. કાબુલમાં હિંદુઓ સારી આબાદી ભોગવે છે એટલું જ નહિ પણ કાબુલી સરકારમાં પણ ઉંચે હોદ્દે હિંદુઓ બીરાજે છે. ગૌવધની [illegible] અફઘાનીસ્તાનમાં સખ્ત મનાઇ છે અને સ્વદેશી ઉદ્યોગને અમીર ઘણું ઉત્તેજન આપે છે. અમાનુલ્લાહખાનનું જીવન ચરિત્ર હવે પછી અમે આપવાના છીએ.

તે ચિત્રની સાથે કરાંચીના હાલ જ બંધ થયેલા કસાઇ વાડાનું ચિત્ર છે વાડાને વિલાયત ઘણું ગમી ગયું છે વારંવાર તેનો ચરિસ થાય છે. તેથી કરાંચી પ્રજામાં ભારે ખળભળાટ થયો અને વાડાનું પોખઈ પકડી તેમને હાંકી મુકવા હાલ તેમના એક નાના બાળક વાડાભાઇને ભાડી આપેલી છે.

—પુણ્ય દિન આજ—

(કલ્યાણ)

પુણ્ય દિન આજ ઉગ્યા મંગલ પ્રભાત !
ઉદય કરવા રસીલા,
આજ શુભસાજ ખીલ્યા,
આજ ઉર રાજે રળિયાત ! પુણ્ય દિન.

અવસર આજનો અમોલ,
ઉભરાયે હાલો ફુલો,
વીતી વસમી પેલી રાત ! પુણ્ય દિન.

સુભગ સેવવા સમાજ,
પરમ પામવા સ્વરાજ,
મ્હાલો વિઘ્નરાજ ! અભિમાત ! પુણ્ય દિન.

ચંદ્રકાન્ત મંગળજી મોદી

નિવેદન

ઇનામમાળા—નવા સવાલો—આગલી તમામ લીપિ ઇનામમાળાની હરિફાઇનું પરિણામ આ અંકમાં આવી શક્યું નથી તે આવતા અંકમાં આવશે. નવા સવાલો નીચે મુજબ છે (૧) એક મેવાવાળાને મેં ૧૨ આના આપ્યા અને સંતરાં વેચાતાં લીધાં. પણ તે બહુ નાનાં હતાં એટલે મેં એને કહ્યું કે ૨ વધારે એ જ કિમ્મત (બાર આના) પેટે આપ. તેણે તે આપ્યાં એ સંતરાં અગાઉ મને જેટલી રકમે ડઝન (૧૨) લેખે પડતાં હતાં તે કરતાં હવે તે ૧ આના કમતી કિંમતે ડઝન (૧૨) લેખે પડયાં ત્યારે કહો કે બાર આનામાં મેં બધાં મળીને કેટલાં સંતરાં ખરીદ્યાં? જવાબો—પોસ્ટકાર્ડપર જ અને તે લખવા ઇનામ રૂ. ૨) અને બીજા હમેશ મુજબ. જવાબો મી. નાનાલાલ ઇ પટેલ, કિસનરોડ, ભરૂચ, બી. બી. સી. આઇ., એ ઠીરનામે મોકલવા.

સુધારો—ગયા મહિના (એપ્રિલ ૧૯૨૪) અંકમાં પાન ૨૭૩ થી પાન ૨૮૦ જેટલાં ફર્મા છપાવાનાં રહી ગયાં છે ને તેને બદલે ભૂલથી જાહેરખબરનાં ૮ પાનાં આવી ગયાં છે. એક ગંભીર ગેરસમજનું એ પરિણામ છે ને તેને માટે વાચકોની ક્ષમા માગીએ છીએ. અમે કદી આવી રીતે જાહેરખબરો સામગ્રીની અંદર લેતા નથી ને તેની પૃષ્ઠ સંખ્યા ગણતા નથી. હવે પછી તેમ ન થાય તેની કાળજી રાખવામાં આવશે.

ભૂલ સુધારો—ચાલુ અંકના પાન ૩૧૬ ઉપર જે ચૉક અને પંજરાનું ચિત્ર છે તે ભૂલથી આડું છપાયું છે તે ખરી રીતે ઉભું જોઇએ. આ ભૂલ માટે અમે ખરેખર દિલગીર છીએ. અમારા પ્રુફ વાંચનારના ભૂલથી આ અંકના પાન ૩૩૩ ઉપર ઉપરથી ગણતાં ચોથી લીટીમાં "કપ્યાં" શબ્દ છપાયો છે ત્યાં "કપાં" શબ્દ વાંચવો.

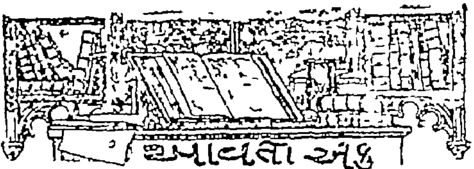

વ્હાલાઓ હો! સુંદરતા વરજો સદા—સ્વર્ગસ્થ નલિની મંજુનું એક અપ્રકટ કાવ્ય.

હાથીના ઉખાણા—(સચિત્ર)—શ્રી જયન્ત મોરબી નીતાસી, કેટલાક નવાં ઉખાણાં રજુ કરે છે

એક નિશ્ચય—સહબોધ આપનારી એક બહુજ સરસ રસભરી વાર્તા

રાજકુમાર અને વાઘ—છ ચિત્રો સાથેની બાળકો પુર હોંસથી વાંચે એવી સુંદર વાર્તા.

બાલ જીજ્ઞાસા—વરસાદનું પાણી પીવાથી આપણે માંદા કેમ પડીએ છીએ? આકાશમાં તારા કેટલા છે? વીજળી કરે ત્યારે શું કરવું? વિગેરે રસમય સવાલોના શાસ્ત્રીય સરળ અને રસભર્યા જવાબો

બેંગ—બે પગ શીંગડા વાળા આ વિચિત્ર જનાવર સંબંધી જાણવા જેગ હકીકત. (સચિત્ર)

"બેરનકી બાત કેં'દુ"—પેટ પકડીને હસાવે એવી નવાબ આદલ ખાનખાંની નવી વાર્તા.

આમાની મુસાફરી—દશ ચીત્રો સાથેની પ્રવાસની જાણવા જેવી હકીકત શ્રી. માધવજી ગોરધનદાસ રજુ કરે છે.

સાગરનો પડછાયો—નાના બાળકો માટે એક સુંદર સચિત્ર વાર્તા.

હિમેરો—રોમના આ જગપ્રસિદ્ધ મહાન વક્તાની જાણવા જેવી સચિત્ર વાર્તા શ્રી. જયન્ત વરસનિવાસી રજુ કરે છે

નેપોલીયન બોનાપાર્ટ—નેપોલીયનનું કવિતામાં જીવન રજુ કરતું એક નાનકડું સચિત્ર કાવ્ય, રચનાર શ્રી. વિ. ચ. આચાર્ય

સુનદા—પ્રાચીન પુરાણોની એક જાણવાજોગ બાલબોધક વાર્તા.

ભામે સૌ બાલ ભગવંતા—શ્રી. ચંદ્રકાન્ત ઓઝાનું ઉત્તમ ભાવનાઓથી ભરપુર એક આશીર્વચનોથી સચિત્ર કાવ્ય

એ ઉપરાંત બીજા કાવ્યો અને લેખો સગવડ મુજબ આપશું.

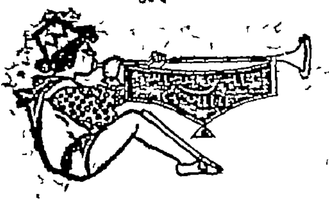

કાવ્ય.

અરિ શું મળે	શ્રી મોહિનીચંદ્ર	૩૦૫
ભારત વર્ષ	શ્રી માધવરાવ ભા. કર્ણિક	૩૦૬
દીવડા (સચિત્ર)	શ્રી કસનજી મ. દેસાઈ	૩૦૭
મારા મામા	શ્રી દુર્લભજી ભ. જોષી	૩૧૧
બાળપણ	શ્રી જય વિજય	૩૧૫
ભોળાં ભૂલકાં	શ્રી ચંદ્રકાન્ત મ. ઓઝા	૩૧૭
પીરાણાના રતનબા	શ્રી ત્રિભુવન ગૌ. વ્યાસ	૩૨૭
પુષ્પાંજલિ ભાવ	શ્રી ચંદ્રકાન્ત મ. ઓઝા	૩૩૮

વાર્તા–ઇતિહાસ–વિનોદ

સ્ત્રી હઠ (સચિત્ર)	શ્રી રણછોડજી ર. શાહ, બી. એ.	૩૦૮
અરબ્બાનો કીસ્સો (સચિત્ર)		૩૧૩
મહમદ ગીઝની અને ફેરી	શ્રી વિ. મ. આવસત્થી	૩૧૪
સીદ અને બારો	બ્હેન તારાબ્રી પીલાં (સચિત્ર)	૩૧૬
ઢેલની કુચીઓ	શ્રી હ. પ્ર. જયાબ, બી. એ. એલ એલ. બી. (સચિત્ર)	૩૧૮
બુદ્ધિ બળના પ્રશ્નો (સચિત્ર)		૩૧૨

વિજ્ઞાન

બાલ ઉજાસા	રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૩૨૫

ચારિત્ર્ય.

લેનિન	શ્રી અંબેલાલ મ. દેસાઈ	૩૨૫

પ્રાસંગિક

મહાત્માજીની મુલાકાત	રમણલાલ નાનાલાલ શાહ	૩૩૦
સાહિત્ય સત્કાર		૩૩૪
ચિત્રોની ઓળખાણ		૩૩૫
નિવેદન		૩૩૬

બાલજીવન

તંત્રીઓ—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ અને ચુનીલાલ કુબેરદાસ શાહ

વ્યવસ્થાપક—નાગરદાસ મ. પટેલ

અગત્યના નિયમો—(૧) બાલજીવનનું લવાજમ વાર્ષિક રૂ. ૩) છે છુટક નકલના ૬ આના, ને પરદેશ માટે વાર્ષિક રૂ ૪) છે (ટ. ખર્ચ સાથે) (૨) બાલજીવન દર માહને ૧૫ મી તારીખ સુધીમાં પ્રકટ થાય છે. (૩) ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહાર વખતે પોતાનો ગ્રાહક અંક (નંબર) જરૂર લખવો જોઇએ. લેખકોએ તેમ ગ્રાહકો સર્વેએ પત્ર વ્યવહાર કરતી વખત જવાબ માટે ટપાલની ટીકીટ કે પત્ર (કાર્ડ) મોકલવુ જ જોઇએ. (૪) બાલજીવન માટે મોકલવામાં આવતા લખો પૈકી જે લેખો નિરૂપયોગી જણાય છે અને જેની સાથે મોકલનારનુ શીરનામુ તથા લેખ પાછો મોકલવા પુરતી ટપાલની ટીકીટો નથી હોતી તેનો તરત જ નાશ કરવામાં આવે છે

પત્ર વ્યવહારનુ શીરનામુ—લવાજમ મ. ઓ. થી મોકલવા માટે નવા ગ્રાહક થવા માટે અથવા તો અંક ન મળ્યાની ફરીયાદ વિગેરે કરવા માટે પત્ર વ્યવહાર બાલજીવન કાર્યાલય-મલાડ-શાખા-વ્યવસ્થાપક નાગરદાસ મ. પટેલ, કિસનરોડ મલાડ, બી બી. સી. આઇ. એ શીરનામે કરવો તે સિવાયનો તમામ પત્રવ્યવહાર વિગેરે—બાલજીવન કાર્યાલય, કાલબાદેવી, ગાયવાડી મુંબઇ ન. ૨ એ શીરનામે કરવો.

ઇનામ માળા—અગત્યના નિયમો–(૧) ઇનામમાળાનો સર્વ પત્ર વ્યવહાર મી નાગરદાસ મ પટેલ, કૃષ્ણ કુટીર, કિસન રસ્તો, મલાડ, બી. બી. સી. આઇ એ શીરનામે જ કરવો (૨) ૧૬ વર્ષની ઉમર સુધીના તમામ બાળકો (છોકરા કે છોકરીઓ) ગ્રાહક હોય યા નહિ, તો પણ ઇનામમાળાની હરીફાઇમા ભાગ લઇ શકશે અને એક જ પાટીમા એક ઘરના તમામ બાળકો પોતાના જવાબો મોકલી શકશે. (૩) જ્યાં જ્યાં જવાબો ટપાલના કાર્ડપર લખાય ત્યાં પાટીમાં ન લખવા

બાલજીવનના એજન્ટો—મુંબઇમાં (૧) મી. વર્ધમાન અને સન્સ, ન. ૧, પાયધુની ક્રોસ જંક્શન, (૨) મી. આર. વનમાળીદાસની કં, ગાંધી હિંદી પુસ્તક ભંડાર, ન. ૧૮૩–૮૫, જુની હનુમાન ગલી મદનજન વાડી સામે, કાલબાદેવી રસ્તો, (૩) મી. એન. એમ. ત્રિપાઠી અને સન્સ, પ્રીન્સેસ રસ્તો મુંબઇ ન. ૨, અને કરાચીમાં—કરાચી બુક ડીપો નેપીઅર રોડ, ફ્રેરા નગર, છે. એ કોઇપણ ઠેકાણેથી છુટક નકલ મળી શકશે તેમજ, વાર્ષિક લવાજમ ભરી ગ્રાહક તરીકે નામ નોંધાવી શકાશે.

જૈન વિજય પ્રિ. પ્રેસ અપાટીઆ ચકલા, (સુરતમાં મુળચંદ કિસનદાસ કાપડીઆએ છાપ્યું, અને ચુનીલાલ કુબેરદાસ શાહે, કાલબાદેવી, ગાયવાડી મુંબઇ ન ૨માંથી પ્રસિદ્ધ કર્યું

જરમન હરીફાઇ

આજકાલ જર-મની જેમ સસ્તામાં સસ્તી ચીજો બના-વી આખી દુનીયા સાથે હરીફાઇ કરવા બહાર પડયુ છે તે પ્રમાણે અમે આરી ભરત કામ દોરી ઓને સસ્તુ અને સારૂ કેમ મળે તે માટે ઉપરાઉપરી પ્ર-યાસો કરતા હાથમા ઘણી શોધ કરી છે અને બાજો એકદમ ઘટાડી નાખ્યા છે

સોનેરી તોલા ૧ના રૂ. ૨—૪—૦
રૂપેરી તોલા ૧ના રૂ ૧-૧૪—૦

આરી ભરતના પાયોનીયર

પારી. નાનાલાલ ગોવરધનદાસ

કબુતરખાના પાસે, ભુલેશ્વર, મુંબઈ, ન. ૨

"નવજીવન" હમેશાં નિર્દોષ ને વિશ્વાસપાત્ર જા. ખ. સ્વીકારે છે

હિંદના બે મહાન પુરુષો

સર સી. શંકરન નાયર

વિજ્ઞાનશાસ્ત્ર વિશારદ શ્રી જગદીશ બસુ

વર્ષ ૪ | શ્રાવણ | ઑગસ્ટ
અંક ૧૦ | ૧૯૮૦ | ૧૯૨૪

પ્રભુની મુર્તિઓ

(ગઝલ)

ખરે ! વ્હાલાં પિતા માતા, ભગિનિ ને ગુણી ભ્રાતા,
અને મિત્રો હૃદય જ્ઞાતા, પ્રભુની મુર્તિઓ સૌ છો.–૧
હળીમળીને સદા રહીએ, કદી કટુ વેણ ના વદીએ,
સદા કલ્લોલ રે ! કરીએ, પ્રભુની મુર્તિઓ સૌ છો.–૨
ખરી વાતો સદા કરીએ, છુપુ મનમા ન કંઇ ધરીએ;
હૃદય ખુલ્લું સદા કરીએ, પ્રભુની મુર્તિઓ સૌ છો.–૩
સદા સુખ સંપથી રહીએ, મોટી વાતો અમે કરીએ,
સદા આનંદ રેલવીએ, પ્રભુની મુર્તિઓ સૌ છો.–૪
પી લો વ્હાલા ! તમે પી લો, અમારા પ્રેમનો પ્યાલો,
પ્રભુના બાળ ગોપાળો, ખરે ! વ્હાલા, તમે સૌ છો.–૫

ચંદ્રકાન્ત બી પરીખ, બી.એ.

મેહુલાને

(ભૈરવી)*

આવી જજે હોને ! મેહુલા !
આવી જજે હોને !

નિર્મળ તવ કંચન વૃષ્ટિ
વરસાવી જજે હોને;
અધિકાધિક ચળકન્ત ટીપાં
ટપકાવી જજે હોને.
મેહુલા ! આવી જજે હોને !

ગરમીથી ઉકળાટ વધ્યો,
નવરાવી જજે હોને,
નાનકડા ખોબા અમ કેક
ભરાવી જજે હોને
મેહુલા ! આવી જજે હોને !

નાગલડા ન્હાના શા સગ,
શોભાવી જજે હોને,
અંતર અમ ઉલ્લાસ અધિક
ઉભરાવી જજે હોને.
મેહુલા ! આવી જજે હોને !

વૃક્ષતણાં લીલાછમ પાન
બનાવી જજે હોને,
નાજુકડી વાડી ટહે
વિકસાવી જજે હોને
મેહુલા ! આવી જજે હોને !

પ્રભુદાસ મોતિચંદ ભાવસાર

---

* આવો ધનાશ્રીમાં ગાઈ શકો

પાલખડી

મારે બારણે સાગને સોય સાગરે,
સાગ રે વહેરાવું રે સોનબાઇ બેનના.
હું તો સાગને વહેરાવું રે સોનબાઇ બેનના.
ચાર બોલાવું ચાર સુથારીના બેટાને,
પાલખડી ઘડાવું રે સોનબાઇ બેનની;
હું તો પાલખડી ઘડાવું રે સોનબાઇ બેનની.
ચાર બોલાવું ચાર રંગારાના બેટાને,
પાલખડી રંગાવું રે સોનબાઈ બેનની;
હું તો પાલખડી રંગાવું રે સોનબાઈ બેનની.
ચાર બોલાવુ ચાર ચીતારાના બેટાને,
પાલખડી ચીતરાવુ રે સોનબાઇ બેનની;
હું તો પાલખડી ચીતરાવુ રે સોનબાઇ બેનની,
ચાર બોલાવું ચાર ભોઇ કેરા બેટાને,
પાલખડી ઉંચકાવું રે સોનબાઈ બેનની;
હું તો પાલખડી ઉંચકાવું રે સોનબાઇ બેનની.
ચાર બોલાવું ચાર ગીતારીની બેટીને,
ગીતલડાં ગવડાવું રે સોનબાઇ બેનનાં;
હું તો ગીતલડાં ગવડાવું રે સોનબાઇ બેનનાં.

સંપાદક—શ્રી૦ સરલા દેસાઈ

માતા

માતા મ્હારી જન્મદાતા
શું હું વિસરૂં કે!
ભીના કોરાં કરી ઉછેર્યો
શું હું વિસરૂં કે!
આંખો દુઃખતાં સ્હેજ રોતાં
શું હું વિસરૂં કે!
હાલરડાં હા' મીઠાં ગાતાં
શું હું વિસરૂં કે!
બહાર જાઉં તો વાટ જ જોતાં
શું હું વિસરૂં કે!
મોડા થાતાં શોક જ કરતાં
શું હું વિસરૂં કે!
માની વસ્તુ લાવી દેતાં
શું હું વિસરૂં કે!

મુજ હાથે તે દુઃખી થાતા શું હું વિસરૂં કે!
કડું વદું પણ તે હરખાતાં શું હું વિસરૂં કે!
મુજ આનંદે આનંદ લેતા શું હું વિસરૂં કે!
ઉત્કર્ષતામાં આનંદ લેતાં શું હું વિસરૂં કે!
ઋણો ત્હારા ન ગણાય માતા શું હું વિસરૂં કે!
અથાગ દેવા જાશો તેને શું હું વિસરૂં કે!
નિષ્કામ કર્મ યોગીણી તું શું હું વિસરૂં કે!
ખરેખર દેવી તું માતા શું હું વિસરૂં કે!

બાપાલાલ પરષોત્તમદાસ શાહ

હાથીના પગે દોરા બાંધી આપો—
હાથી રૂમઝુમ ચાલે, પાતાળ પાણી કાઢે,
પાતાળ પાણી પીળા, હાથીના પગે દોરા.
હાથીને ખીચુ જમાડી આપો—
હાથી રૂમઝુમ ચાલે, પાતાળ પાણી કાઢે,
પાતાળ પાણી સીંચુ, તો હાથી જમે ખીચુ.
હાથીને સાટા જમાડી આપો—
હાથી રૂમઝુમ ચાલે, પાતાળ પાણી કાઢે;
પાતાળ પાણી રાંતા, હાથી જમશે સાટા.
હાથીને લાડુ જમાડી આપો—
હું મરચાં ખાંઉં, ને હાથી જમે લાડુ

જયન્ત

ચંદ્રમાં સસલું કેમ દેખાય છે?

સસલાના સ્વાત્માર્પણની એક વાર્તા

[લખનાર.—રમણલાલ નાનાલાલ શાહ]

પ્રાચીન કાળમાં એક સસલું, શિયાળ, વાંદરો અને બગલો એ ચાર પ્રાણીઓ એક જગ્યાએ રહેતાં હતાં. તેઓ બહુ જ સદ્ગુણી અને પવિત્ર જીવન ગુજારતાં હતાં અને તેમની આ ઉંચી જીંદગીની વાત ચોતરફ ફેલાઇ રહેલી હતી. કાશીનગરીમાં પવિત્ર ગંગા નદીને કિનારે એક આશ્રમ બાંધી તેઓ ત્યાં રહેતા હતા, અને ઋષિઓને દાન દેતા, સાધુસંતોને સદ્ભાવથી સંતોષતાં તથા પોતે પણ ઉપવાસ વિગેરે ધર્મ ક્રિયા કરી કરી ઉત્તમ જીવન જીવતા હતાં.

એક દિવસે સાંજને સમે કોઇ ગરિબ ભિખારી અતિથિ તરિકે ત્યાં આવી ચઢયો, અને તેણે શિયાળની પાસે જઇ ભિક્ષાની માગણી કરી. શિયાળે કહ્યું,-પધારો મહારાજ! મને આજે મારો શિકાર મળેલો છે અને આપને હું હમણાંજ આ માંસ ચોહીને આપું છું. અતિથિએ કહ્યું,—હું માંસ ખાતો નથી, અને એમ કહીને એ ત્યાંથી ચાલતો થયો

આગળ જતા બગલો ધ્યાન ધરીને બેઠો હતો ત્યાં અતિથિ ગયો અને ભક્ષની માગણી કરી બગલાએ માછલા આપવા જણાવ્યું પણ અતિથિએ કહ્યું,-મારે માછલા જોઇતાં નથી. એમ કહી તે ત્યાંથી પણ ચાલતો થઇ ગયો.

આગળ જતાં વાંદરાની પાસે અતિથિ ગયો. વાંદરાએ તેને ફળ આપવા માગણી કરી. પણ અતિથિએ કહ્યું—મને ફળ જોઇતા નથી. એમ કહી તે ત્યાંથી પણ ચાલી ગયો અને જ્યાં

સસલું બેઠું હતું ત્યાં તે આવી પહોંચ્યો અને તેની પાસે ભોજનની માગણી કરી.

સસલાએ કહ્યું—તમે અગ્નિ પ્રકટાવો. હું હમણા તમને ભોજનની જોગવાઇ કરી દઉં છું

અતિથિએ અગ્નિ પ્રકટાવ્યો. અંદર એક મોટો પત્થર હતો અને દેવતાના તાપથી તે લાલચોળ થઇ ગયો એટલે સસલું ઠેકડો મારીને તે પત્થર પર પડયું અને બોલ્યું,-તમે હવે મને ખાઇ જાઓ, હું હમણાં જ શેકાઇ જઇશ અને મારૂં કૂણું માંસ તમને જરૂર જ સ્વાદિષ્ટ લાગ્યા વગર નહિ રહે

પણ અગ્નિમા શેકાઇ જવાને બદલે જાણે ગુલાબના અત્તરની ઠંડક અનુભવતુ હોય એમ સસલાને મઝાની ટાઢક વળવા લાગી અને નવાઇ પામીને તેણે પૂછ્યુ—આમ કેમ થાય છે ? અગ્નિ જોરથી પ્રકટાવો.

બરાબર વારમાં અતિથિની જગ્યાએ એક મહાન્ પવિત્ર તેજસ્વી પુરૂષ દેખાયો અને તે બીજા કોઇ જ નહિ પણ સાક્ષાત્ ઇન્દ્રદેવ હતા તેમણે સસલાને આશીર્વાદ આપી બહાર કાઢયું અને કહ્યુ,-હે ઉત્તમ પ્રાણી! તારા અનુપમ સ્વાત્માર્પણથી હું બહુ જ રાજી થયો છુ. તારો જન્મમરણનો ફેરો આજથી ટળી જશે અને તું સદાકાળને માટે ચંદ્રલોકમાં વાસો કરીશ. એમ કહી ઇદ્રદેવે સસલાને ચદ્રલોકમાં વિદાય કર્યું અને આજપણ ચંદ્રમા રાતના તમને જે સસલાનો આકાર દેખાય છે તે આ *સ્વાત્માર્પણ કરનાર સસલાંનો જ છે એમ નકકી માનવુ

પોતાની વ્હાલામાં વ્હાલી ચીજને જતી કરનાર વીરલાઓને માટે સદાકાળ સ્વર્ગ સુખ નિર્માણ થઇ ચુકેલુ જ છે અને આપણે બધાએ બને એટલો સ્વાર્થ ત્યાગ કરવો એ જ ખરૂ સુખ મેળવવાની ચાવી છે.

---

*સ્વાત્માર્પણ=પોતાની જાતનો ભોગ આપવો તે.

તોફાની બકરો

શકરો ! નામે એક એક બકરો હતો તે બહુ તોફાની હતો. જેને તેને શીંગડાં મારે અને નાનાં છોકરાંને તો વળી બહુ જ પજવે. ગામની પાદરે નિશાળ હતી અને તેના વાડામાં એક હીંચકો બાંધેલો હતો. મનુ એક દિવસ હીંચકા ખાતો હતો અને કનુ તેને હીંચકા નાખતો હતો, એટલામાં પેલો શકરો બકરો ત્યાં આવી લાગ્યો. (જુઓ ચિત્ર ૧). મનુ અને કનુ તો બહુ જ ગભરાયા. એટલામાં તો બકરાએ આવીને પોતાના શીંગડા વતી હીંચકાના પાટીયાને એવી ટક્કર મારી કે કનુ અને મનુ બન્ને દૂર જઇને પડયા. (જુઓ ચિત્ર ૨)

પણ હવે એક ગમત થઇ એ હીંચકાના પાટીયામાં વચ્ચે બે ગોળ બાકોરા હતાં અને બકરા ભાઇએ જોરથી જ્યારે પાટીયાને ટક્કર મારી ત્યારે પેલાં બે બાકોરામાં તેમનાં બે શીંગડાં ભરાઇ ગયાં. (જુઓ ચિત્ર ૩) મનુ અને કનુને હવે તો ખુબ ગમત પડી બાજુના ખેતરમાં તેઓ દોડયા ખેતરમાં આ બકરો વારંવાર તેનો પાક ખાઇ જઇ નુકશાન કરતો હતો એટલે ખેતરના માલિક રામા પટેલને મનુ કનુએ બકરાની વાત કરી કે તરતજ મોટું ડંગોરૂ લઇને તે હીંચકા આગળ આવ્યો અને બકરાને મેથીપાક જમાડયો. (જુઓ ચિત્ર ૪) સારી રીતે તેની ખાત્રી કર્યા પછી ખેડુતે તેને કાઢી મૂકયો અને બકરો પણ ફરીથી તે જગ્યાએ આવવાની ખોડ ભૂલી ગયો

સુંદરાની સેવા

કાર્લેકરના સરકસનો એક વાંદરો હતો. તેણે એક વખત સરકસના ખેલમાં બહુ સારૂં કામ કર્યું એટલે તેના રખવાળે ખુશ થઇ તેને માટે સેવો અને ઘીની મોજમાની તૈયાર કરી. પણ રખવાળ ઉતાવળમાં થાળી અધવચ મૂકીને જતો રહ્યો. એટલે સરકસનો એક કુતરો અને કાકાકૌવો તે થાળી આગળ જમવા બેસી ગયાં! (જુઓ ચિત્ર ૧)

પણ સેવો ગરમ ગરમ હતી એટલે થોડીક વાર રહીને ખાઇશું એમ વિચારી કુતરો અને કાકાકૌવો વાતો કરવા બેઠા. વાંદરાભાઈ તો હનુમાનજીના વચના! તેમની ચાલાકી કાંઇ ઓછી હોય? ધીમે રહીને પોતાની પુંછડી લાંબી કરી તેની આંટી ભેરવી સેવોની થાળી તેણે પોતાના તરફ ખેંચી લીધી, (જુઓ ચિત્ર ૨) અને પછી પેલા કુતરા અને કાકાકૌવા તરફ દાંતીયા કરતા કરતાં તેણે લ્હેરથી ચમચાવતી બધી સેવો ખાઇ નાખી! (જુઓ ચિત્ર ૩.) આમ વાંદરાભાઇ પોતાની ચાલાકીથી સેવો જમી ગયા ને કુતરો ને કાકાકૌવો રહી ગયા!

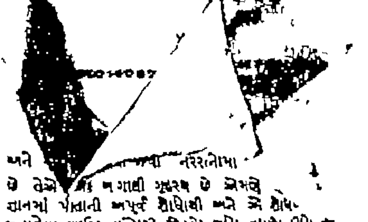

અને ... નરરત્નોમાં
છે તેઓ ... જગતથી ગુપ્ત છે એમણે
જ્ઞાનમાં પોતાની અપૂર્વ શોધોથી અને એ શોધ-
બનાવેલાં યાંત્રિક યંત્રોથી શિરમોર બની વધારો કીધો છે
એક બધા જગતના શાસ્ત્રજ્ઞ પુરુષો ચકિત થઈ ગયા છે.

ડીસ સાહેબને માન પર માન આપવા માંડ્યા છે. વાયરલેસ
અને રેડીઓથી માર્કોની રેડીઓ સંદેશો પહોંચાડવાની શોધને નોંધ
તે પહેલાં જગદીશ બાબુએ તે શોધી કાઢ્યું હતું. અને ઈ. સ. ...
કલકત્તામાં એક જાહેર વ્યાખ્યાન વખતે તેમણે તે શોધનો ઉપયોગ કરી
બતાવ્યો હતો. પણ તેઓ દ્રવ્યના લોભી નહોતા તેથી તેમણે પોતાની એ
શોધ આગળ પ્રસિદ્ધ ન કીધી. માર્કોનીએ એ શોધનો જલદીથી પ્રચાર
કીધો અને તે અમર નામના મેળવી ગયો. જગદીશ બાબુએ એ સિવાય
ઘણી નાની મોટી શોધો કીધી છે એક જડ પદાર્થ એક સ્થિતિમાં કાચ
જેવો પારદર્શક થાય અને તેજ અમુક સ્થિતિમાં મૂકતાં પથ્થર જેવો
અપારદર્શક થાય છે એ શોધ જ્યારે એમણે જર્મનીના વિદ્વાનો આગળ
મૂકી ત્યારે તેઓના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો. વિજ્ઞાનના વર્ગમાં એમની
શોધની માહિતી પ્રો. મિલિકન જેવા વિદ્વાન જર્મન શાસ્ત્રજ્ઞોએ આપી.
થોડા વખતમાં એમણે એક મહાન શોધ કીધી અને આખી દુનિયામાં
અમર નામ મેળવ્યું. માણસોની જેમ વનસ્પતિને પણ સુખ દુઃખનું જ્ઞાન
હોય છે. અને ગરમી, ઠંડી અને વિજાતીય દ્રવ્યોથી માણસના શરીરની જેમ
વનસ્પતિને પણ અસર થાય છે. માણસને જેમ થાક લાગે છે તેમ પથ્થર,
ધાતુનાં વાસણ વગેરે જેને આપણે નિર્જીવ માનીએ છીએ તે વસ્તુઓને
પણ થાક લાગે છે. જડ હો કે નિર્જીવ ગણી જ વસ્તુઓમાં ચેતન છે.
એમ જરૂર જોતાં વિશ્વમાં કંઈ નિર્જીવ નથી. આ પ્રમાણે એમણે એ-
મનો સાબિત કરી બતાવ્યું !! અને આ નવીન શોધથી એમણે સુધારા
જગતને દેખાડી આપ્યું કે હજારો વર્ષ પહેલાં પૂર્વજ ઋષિઓએ જે કહ્યું
છે તેને આપણે અજ્ઞાનથી હસતા હતા, હવે એનું બધું ખરું ઠરે છે! એક
... વનસ્પતિ કેટલી વધે છે એ દેખાડવા એમણે એક સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર
તૈયાર કર્યું છે. આ યંત્રથી ખેતીવાડીને ઘણો લાભ થાય એમ છે. પ્રો
જાતના ખાતરથી કેટલો ફાયદો થશે એ આ યંત્રથી તરત લક્ષમાં આવી જાય છે!
જગદીશ બાબુએ પોતાનું બધું આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ શોધખોળ પાછળ ગાળવા
નિશ્ચય કર્યો છે. એ જ્ઞાનનો પ્રચાર કરશે એ પણ એમનો સંકલ્પ છે

નવિન શોધ કરી 'આવિષ્કાર' થવાની કલ્પના પણ તેમણે કરી લીધી નથી. ઉલટું સરકારી નોકરી કરી કમાવેલા લાખ દોઢ લાખ રૂપિયા ખર્ચી તેમણે કલકત્તામાં એક વિજ્ઞાનશાળા બંધાવી છે જેમાં તેઓ શાસ્ત્રીય શોધખોળનું વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપે છે

જગદીશની પ્રૌઢપણાની અને વિદ્વત્તાની વાતો કરતા તેમના બાળપણાની વાતો બાળકોને ગમે તે સ્વાભાવિક છે. એવી એક બે વાતો અત્રે લખવી યોગ્ય છે

જગદીશની અવલોકન શક્તિ બાળપણમાં ઘણી તીવ્ર હતી. કંઇ ચીજ જુએ તો તે કોણે બનાવી—શા માટે બનાવી—કેમ બનાવી—ક્યાં બનાવી વગેરે પ્રશ્નો પૂછી તે પિતાને ગુંચવી નાંખતા. આગીઆ કીડાના શરીરમાં રાત્રે પ્રકાશ આપવાની જે શક્તિ પ્રભુએ આપી છે તે વિષે તેમણે પિતાને પુછ્યું ત્યારે તેઓ સંતોષકારક ઉત્તર દઇ ન શક્યા. બાળ જગદીશ બોલ્યા 'આ શક્તિ આ જીવડાંને પ્રભુએ કેમ આપી એ જો કે આપણે ન કહી શકીએ તો પણ તેમાં સૌન્દર્ય જોઇ આપણને આનંદ થાય છે એ કંઇ થોડું નથી!" સૃષ્ટિ સૌન્દર્યને બારીકાઇથી જોઇ તેની મોટાઇ સમજવાનો તેમનો સ્વભાવ આ પરથી જણાય છે.

જગદીશ બાળપણમાં બહુ સાહસિક હતા. ઘોડા પર બેસવાનું એમને બહુ ગમતું. રિકાબીમાં પગ ભેરવ્યા વગર તેઓ ઘોડાને ઘણીવાર મારી મેલતા. ઘોડાની શરતોમાં પણ તેમણે ઘણીવાર ઘોડો દોડાવ્યો હતો.

બચપણમાં બાળકો ઘણા અટકચાળા તો હોય જ છે। જગદીશ પણ તેવા જ હતા. એમના દાદીમા રોજ પાર્થિવ પૂજા કરતાં. આ પૂજામાં માટીના મહાદેવ બનાવી હથેલીમાં રાખવા તથા તેમની પૂજા કરી પછી તે મૂર્તિ નીચે મૂકવી એમ ક્રમ હતો. એક દહાડો પૂજા ચાલુ હતી અને દાદીમા હથેલીમાં મૂર્તિ રાખી આંખો મીંચી ધ્યાન ધરતા હતા. બાળ જગદીશે એ મુર્તિ ઝાપટથી લઇ લીધી અને પલાયન કરી ગયા. આથી કેટલીક બેઅદબીથી ચીડાઇ તેમની મા તેમને વઢી. આથી તેમને માઠું લાગ્યું અને તે શેરડીના ખેતરમાં પેઠા. આ ખેતરમાં થોડા દિવસ પર એક વાઘે ત્યાંના રખવાળને મારી નાખ્યો હતો. એ જગદીશ જાણતા હતા તો પણ વધારે ગભરાયા વગર તે ખેતરના મધ્ય ભાગમાં ગયા. પણ ત્યાં વાઘનું ઘુરકવું સાંભળી તે ગભરાયા અને પાછા ફર્યા. તેમની માએ તેમના આવતાં સુધી અનાજ ખાધું નહોતું અને દીકરાને પાસે આવેલ જોઇ માતાનો હરખ માયો નહી, અને જગદીશ તે દિવસથી માતાનો પ્રેમ સમજ્યા.

આવો અનાડી છોકરો, આગળ જતાં મહાન્ શાસ્ત્રવેત્તા થશે અને આખા જગમાં પોતાનું તથા પોતાના દેશનું નામ કાઢશે એમ કોણે ધાર્યું હશે? પરંતુ પ્રભુની લીલા અગાધ છે!

હોલ્ડરમાં આપણે નવી ટાંક—નીબ—મોંમાં ખોસતાં પહેલાં તેને પાણીમાં કેમ બોળીએ છીએ?—ઘણા લોકો હોલ્ડરમાં નવી ટાંક નાખતાં પહેલાં તેને મોંમાં નાખે છે અથવા પાણીમાં થોડીક વાર બોળી રાખે છે આમ કરવું કેટલીક રીતે જરૂરનું છે. નવી ટાંક તમે હાથમાં લઈને જોશો તો જણાશે કે તે બગડી ન જાય માટે તે પર સખત પોલીશ કરેલું છે. એ પોલીશ મીણનું તેલીનું હોય છે હવે આપણે જાણીએ છીએ કે તેલ અને પાણીને જાતે મોટું વેર છે. શાહી દમેલાં પાણીમાં નાખીને બનાવેલી હોય છે એટલે ટાંકની ધાતુપરનું મીણનું પોલિશ જતું રહે અને શાહી બરાબર ટાંકમાં આવે માટે આપણે ટાંકને પાણીમાં પલાળીએ છીએ અથવા મોંમાં રાખીએ છીએ આપણે ઉપર મુજબ ન કરીએ તો પણ ટાંકથી લખાશે તો ખરું જ પણ તે બરાબર નહિ લખાય. શાહીના પાણીથી થોડીક વારમાં પોલીશની ચીકાશ સાફ થશે ત્યારે જ બરાબર લખાશે.

આકાશના ગ્રહો આપણાથી કેટલા દૂર છે?—ખુલ્લાં મેદાનમાં કે ઘરની મેડી અગર અગાસી ઉપર ઉભા રહીને આકાશમાં આપણે નજર ફેંકીશું તો જણાશે કે ગ્રહ, સૂર્ય, તારાઓ વિગેરે આપણને બહુ દૂર નથી જણાતા અને જાણે ખીચ કરતાં કે આપણે તેમને પાડી શકીએ એટલા નજીક તે લાગે છે. પરન્તુ ખરી વાત એ છે કે

અનંત આકાશમાં આ મહાન્ ગ્રહો એવા તો મોટા છે કે આપણી આખી પૃથ્વી તો તેની આગળ મુધરે રમતનું બન્યું ગણાય. આપણી પૃથ્વીથી આવડા મોટા કદના એ ગ્રહો હોવા છતાં આપણને તે નાનકડી ટીપકી કે ચાંદી જેવા જ માત્ર લાગે છે તેનું કારણ એ છે કે એ ગ્રહો કલ્પ-નામાં પણ ન આવી શકે એટલા દૂર છે. તમે કદાચ પૂછશો કે તે કેટલા માઇલ દૂર છે? તો તે સંબંધમાં પણ ચોક્કસ જવાબ ન આપી શકાય એટલા બધા તે દૂર છે એટલું જ અમે કહી શકીશું. નીચેના દાખલા પરથી તેઓ કેટલા દૂર છે તે તમે સમજી શકશો.—

અમોએ આગળ ઉપર જણાવ્યું છે કે પૃથ્વીપરથી બીજા ગ્રહપર જવાને માણસ જાત પાસે કાંઇ પણ સાધન નથી. છતાં આપણે ઘડી ભર ધારી લઇએ કે એક એવી મોટર તૈયાર થાય કે જે ૧ મીનીટમાં ૬ માઇલ અર્થાત્ કલાકના ૩૬૦ માઇલની ઝડપથી ચાલી શકે. તેમાં બેસીને આપણે આપણી પૃથ્વીપરથી આકાશના બીજા ગ્રહોમાં જવા નીકળીએ તો ઉપરની પ્રમાણે ઝડપે જવા છતાં આપણને જુદા જુદા ગ્રહોપર પહોં-ચતાં નીચે મુજબ વખત લાગે.—

પૃથ્વી પરથી	ચંદ્ર	ઉપર જતાં	૫૬ દિવસ લાગે.
,,	મંગળ	,, ,,	૭૬ વર્ષ ,,
,,	બુધ	,, ,,	૧૧૦ ,, ,,
,,	સુર્ય	,, ,,	૧૯૭ ,, ,,
,,	શુક્ર	,, ,,	૫૦ ,, ,,
,,	બૃહસ્પતિ	,, ,,	૪૭૦ ,, ,,
,,	શનિ	,, ,,	૭૪૦ ,, ,,
,,	યુરેનસ	,, ,,	૩૧૬૦ ,, ,,
,,	નેપ્ચ્યુન	,, ,,	૫૦૫૫ ,, ,,

પણ આ તો મુખ્ય ગ્રહોની વાત થઇ. આપણે આકાશમાં જે તારા જોઇએ છીએ તે પૈકી નજીકમાં નજીકનો તારો કેટલે દૂર છે તે તમે જાણો છો? તમે જાણીને નવાઇ પામશો કે આપણી પાસેથી નજીક દેખાતા તારા પૈકીનો નજીકમાં નજીક તારો ઉપલી ઝડપે જવા છતાં ૪૦,૦૦૦,૦૦૦ ચાર કરોડ વર્ષ લાગે એટલે બધે દૂર છે

રંગની પરીક્ષા

લખનાર—શ્રી અંબાલાલ સવજીભાઈ દેસાઈ

આપણે અનેક તરેહનાં રંગીન કપડાં વાપરીએ છીએ. કોઈ કાપડનો રંગ કાળો, કોઈનો લાલ, કોઈનો લીલો અને કોઈનો પીળો હોય છે. એ રંગ કપાસનું સૂતર બનાવીને તેના ઉપર ચડાવે છે, અથવા સુતરનું સફેદ કાપડ વણીને તેના ઉપર પણ રંગ ચડાવવામાં આવે છે. એ રંગીન કાપડ વાપરવા માંડયા પછી કેટલેક દિવસે કેટલાક રંગો જતા રહે છે. જે રંગ કાપડ ઉપરથી જતો રહે છે તેને કાચો રંગ કહે છે, અને જે રંગ ટકે છે તેને પાકો રંગ કહે છે. કેટલીક વેળાએ પાકો રંગ જાણીને કાપડ આપણે વેચાતું લઈએ છીએ, પરંતુ વાપર્યા પછી તેનો રંગ જતો રહે છે અને મનમાં પણ ખરાબ લાગે છે. એવી સ્થિતિમાં કાપડ વેચાતું લેવા પહેલાં જ તેનો રંગ પાકો છે કે કાચો છે તેની આપણે પોતે ખાત્રી કરવી એ જરૂરની વાત છે. એ ઉપરાંત એ રંગની પરીક્ષા કરવાની રીત પણ સહેલી છે.

પાંચ તોલા વૉશિંગ સોડા (શુદ્ધ કરેલો પાપડ ખાર) એક લોઢાની કડાઈમાં નાખવો. તેમાં ૧૦—૧૧ ઘણું પાણી રેડવું. તેને લોખંડની કડછી વતી હલાવી એક બાજુએ મૂકી દેવું. બીજી એક કડાઈમાં તાજો અઢી તોલા કળી ચૂનો વજન કરીને લેવો. તેમાં ૨૫ તોલા પાણી નાખી તેના પર ઢાંકણું ઢાંકવું.

ત્યાર બાદ વૉશિંગ સોડાવાળી કડાઈને ચૂલા ઉપર મૂકવી. તેમાં ઉકાળો આવવા માંડે એટલે ચૂનો પાણી સાથે સારી રીતે હલાવીને પેલી કડાઈમાં નાખી દેવો. કડાઈમાં ચૂનો વળગેલો રહે તો તેમાં થોડુંક પાણી

નાખી તેને ચીછાથી તે સર્વ તેમાં રેડી દેવું અને કડછીથી સારી રીતે હલાવવું. ચૂનો અંગ ઉપર ન ઊડે તેની ખાસ કાળજી રાખવી. ૪–૫ મિનિટ સારી રીતે ઉકાળ્યા બાદ કડાઇ નીચે ઉતારી પાડવી અને તેના ઉપર ઢાંકણું ઢાંકી દેવું. પુર્ણ સ્વચ્છ એટલે તેના ઉપર આવેલું નિર્મળ પાણી એક બાટલીમાં ભરી લઇ તેને બૂચ મારવો. તળે ઠરી ગયેલો ચૂનો એ દ્રવ સાથે બાટલીમાં આવવા દેવો નહીં. બાટલીનું મોઢું અંદર અને બહાર સારી રીતે લુછીને બાટલીને બૂચ મારવો. બાટલી પર "રંગની પરીક્ષા કરવાનો દાહક સિંધુનો દ્રવ" એમ તારીખ સહ લખીને ચિઠ્ઠી મારવી. ત્યાર પછી રંગેલાં સુતરની અને કાપડની નીચે પ્રમાણે પરીક્ષા કરવી

લોખંડની કડછી સારી રીતે ઘસીને ધોવી. આ કામને માટે એક જુદીજ કડછી રાખી મૂકવી. કડછી અંદર અને બહાર સારી રીતે ઘસીને ચોકખી બનાવવી.

એક કડછીમાં પરીક્ષા કરવાના કપડાનો ટુકડો અથવા દોરા પાણીમાં સારી રીતે ભીંજવીને પડીકો કરીને મૂકવો. એ ટુકડો કિંવા સુતર ડૂબી જાય એટલા દાહક સિંધુના દ્રવથી બેવડો દ્રવ તેમાં રેડવો. એથી વધુ પડે તો હરકત નહીં. ત્યારબાદ તેને એક મિનિટ સુધી ઉકાળવો. ત્યારબાદ કડછીમાંથી નમૂનો પડી ન જાય એવી રીતે સર્વ દ્રવ બહાર ઢોળી દેવો. નમૂના પર પીવાનું મીઠું પાણી રેડી તેને ફરી ઉકાળવો. ઉકાળ્યા બાદ તે પાણી ઢોળી દેવું. એક બે વાર એમ કર્યા બાદ હાથમાં લઇ પાણી વડે સ્વચ્છ ધોઇ નાખવો અને તડકામાં સુકાવો મૂકી દેવો. સુકાયા પછી રંગ કાયમ રહે તો તે પાકો સમજવો. નમૂનો તડકામાં ઘણો વખત રહેવા દેવો. રંગ કાચો હશે તો દાહક સિંધુના દ્રવમાં ઉકાળ્યા પછી ઉતરી જશે, અથવા તડકામાં ઊડી જશે. રંગ પાકો હશે તો દાહક સિંધુના દ્રવમાં ઉતરશે નહીં. તે દ્રવ સ્વચ્છ પાણી જેવોજ દેખાશે અને નમૂનાનો રંગ તડકામાં ઊડી જશે નહીં.

દાહક સિંધુનો દ્રવ એક વાર તૈયાર કર્યો એટલે રંગની પરીક્ષા કરવી બહુ સહેલી છે. તેજ પ્રમાણે એક વખત દ્રવ તૈયાર કર્યા પછી બાટલીમાં બૂચ બરાબર બેસાડવાની કાળજી રાખી તો પુષ્કળ દિવસ તેનાથી ચાલે ત્યારે રંગની પરીક્ષા કરી શકાશે

પ્રતિહાર ! લઈ જાઓ એમને.
(પ્રતિહાર લઈ જાય છે.)

હિરણ્યાકશ્યપઃ—(પ્રહ્લાદને) પ્રહ્લાદ ! તું મારો પુત્ર થઈને મારી આજ્ઞાને ઉથાપે છે અને મારા શત્રુને આદર આપે છે. તારી આવી વર્તણુકથી મારી પ્રભુતા કમી થાય છે અને પ્રજા મારી સામે ઉશ્કેરાય છે કુમાર ! આવી રીતભાતથી શું તું પણ તારા અન્ય મિત્રો પ્રમાણે શિક્ષાને પાત્ર નથી ?

પ્રહ્લાદ—પિતાજી !

આ સૃષ્ટિના સઘળા જીવો સત્કર્મ કરવા અવતર્યા,
છે ધન્ય તેના જીવનને કિરતારને કાજે મર્યા,
જેના વડે આ વિશ્વનો વ્યવહાર ચાલ્યો જાય છે,
એ દેવને સંભારવા તેમાં ગુન્હો શું થાય છે ?

હિરણ્ય—બળવાન એવો કોણ છે આખા જગતને પાળશે ?
મારા વિના સંસારને નહિ કોઈ પણ સંભાળશે.
હું પૃથ્વીપાલક ભૂપ છું, શું કાં સ્મરે કિરતારને,
પ્રભુ શબ્દ ખાલી દંભ છે, દુનિયા પુજે છે જો મને
આજે હજી પણ દેવનો પ્રહ્લાદ જ્યાં જ્યાં થાય છે,
સત્તા પ્રભુની ભેદવા ત્યાં સૈન્ય મારૂં જાય છે;
હું જોઉં છું તુજને પછી કિરતારથી શું થાય છે,
બ્રહ્માંડમાં મારી હવે વીર હાક જો વરતાય છે

પ્રહ્લાદ—બાપુ ! તમે અભિમાનથી અન્યાય જેજે આદરો,
નિર્દોષના રૈયત પરે દુષ્કૃત્યની અવધિ કરો,
કંઈ પૂર્વના સત્કર્મથી એ પાપ ઢાંક્યું જાય છે,
તમ ધર્મનો તપતો રવિ અન્યાયથી ઢંકાય છે.
સત્કર્મ તમ પુરાં થતાં શિક્ષા પ્રભુજી આપશે,
ત્યારે કરેલાં કર્મનો સંતાપ દિલમાં વ્યાપશે,
કિરતાર સઘળા પાપના રાખે હિસાબો ચોપટે,
દુષ્કર્મી પાપી જીવના નિશ્ચે નરકમાં જઈ પડે,
અન્યાય દુનિયામાં બને પ્રભુ તે કદી સાંખે નહિ,
સાચી અદાલત ન્યાયની એ કોઈનું રાખે નહિ.

માટે પિતાજી ! આપ પણ આ ગર્વ છોડો સર્વથા,
પ્રભુતા પ્રભુની લોપવા યત્નો કરો છો તે વૃથા,
માગો ક્ષમા કિરતારની દુષ્કર્મ કરવા પરહરો,
દિન ચારની કાયા પિતાજી ! પાપથી શાને ભરો !

હિરણ્ય—નાદાન પ્રહ્‌લાદ !

બેડી જડાવીશ, હાથમા નાખીશ હું કારાગૃહે,
ઓ મુર્ખ ! એ દુખ આકરા કાં વેઠવાન તુ ચહે ?
તુ પુત્ર થઇ મારો પછી મમ શત્રુને સ્મરતો ક્રૂર,
હું જોઉં છુ શી રીતથી તારી પ્રભુ રક્ષા કરે ?

પ્રહ્‌લાદ—બેડી જડાવો હાથમા ચાપો ભલે મરતીમહિ
કિરતારવિણ ખાલી જગ્યા સસારમા જડશે નહિ;
આપો હળાહળ તો ભલે પણ ટેક હુ તોડુ નહિ,
પ્યારૂં ભજન કિરતારનું ક્ષણુ એક પણ છોડુ નહિ !

હિરણ્ય—ઓ દુષ્ટ પ્રહ્‌લાદ ! આ તારી હઠનુ અને મારી આજ્ઞાનો દ્રોહ કર્યાનું પરિણામ તારો દેહાત છે આ ન્યાયમંદિર તને પણ એ જ શિક્ષા આપે છે

પ્રહ્‌લાદ—ભલે પિતાજી, આપ આજે ક્રોધ અને અભિમાનને વશ થઇ મને દેહાંત દંડ આપો છો, પરંતુ પ્રભુના ન્યાય મંદિરમા મારો તમારો અને જગતનો, ન્યાય થવાનો છે પ્રભુના ભક્તનો સાચો ઇન્સાફ તો ત્યાં જ થાય છે. ધન્ય ભાગ્ય મારાં કે મૃત્યુથી નહિ પણ ધર્મને અર્થે મારા આયુષ્યનો અંત આવશે.

હિરણ્ય—પ્રહ્‌લાદ ! એજ તારો નિશ્ચય ?

પ્રહ્‌લાદ—હા પિતાજી ! એજ મારો અંતિમ નિશ્ચય છે

હિરણ્ય—અરે દુષ્ટ ! ભોગવ ત્યારે તારાં કર્મનાં ફળ. પ્રતિહાર ! પ્રહ્‌લાદને પણ અત્યારે કારાગૃહમાં પુરી રાખો અને મહાસતીને આજ્ઞા કરો કે તે હળાહળ વિષ આપી પ્રહ્‌લાદનો વિનાશ કરે પ્રતિહાર ! સભા વિસર્જન કરો.

પ્રતિહાર—(મોટેથી) સભા વિસર્જન. (બધા જાય છે.)

(આ નાટકનો બાકીનો ભાગ ઑક્ટોબર અકમાં આવશે.)

પોરબંદરથી દારેસલામ

દારેસલામ (આફ્રિકામાં) મારે મારા પિતા સાથે આવવાનું થવાથી પોરબંદરથી અહીંઆ સુધી જે મેં જોયું, તેનું વર્ણન હું મારા નાના મિત્રોને આપું છું.

અમો કાઠીઆવાડના રહેવાસી હોવાથી મુંબઈ કરતાં પોરબંદરથી આફ્રિકામાં આવવાનું સહેલ થાય, તે માટે અમો પોરબંદરથી સ્ટીમરમાં આવ્યા હતા.

પોરબંદર શહેર કાઠિયાવાડ બંદરનું એક પ્રથમ નંબરનું બંદર ગણાય છે અહિંના રાજાને રાણા કહેવાય છે પોરબંદર શહેર બંદર અને રેલ્વે સ્ટેશન હોવાથી વેપાર તથા ઉદ્યમમાં આબાદ છે.

પોરબંદરમાં ટિકીટ લેવાને માટે તથા પાસપોર્ટ માટે ઝાઝી અડચણ પડતી નથી. પરન્તુ સેકંડની ટીકીટ મેળવવા ઘણી જ મુસકેલી નડે છે અને તે પણ થોડા જ પેસેન્જરોને મળે છે બાકીનાં માણસોને વહાણમાં બેસવું પડે છે. પોરબંદરનું બારૂં સારૂં ન હોવાથી, એટલે કે તોફાની હોવાથી સ્ટીમર ઘણી છેટે ઉભી રહે છે વહાણમાં બેઠા, ત્યારે તોફાન ઘણું ન હતું, વહાણમાં થોડા પેસેન્જરોને ઉલટી ઘણી જ થતી હતી, સ્ટીમર "કરોઆ" હતી, જે ૭૦૦૦ ટનની ગણાય છે બંદરથી સ્ટીમર બીલકુલ દેખાતી ન હતી, પરન્તુ બારામાંથી નીકળ્યા બાદ સ્ટીમરનો ઝાંખો આકાર દેખાતો હતો. સ્ટીમર આગળ પહોંચ્યા ત્યારે તોફાન ઘણું જ હતું. મોજાંને લીધે સીડી અને મછવા એકદમ વાર જેટલા ઉછળતા આવા વખતની અંદર જો કોઈ પણ માણસ ગરદન કરે તો ખચ્ચીત તેને ઇજા થવા વગર રહે નહિ.

સ્ટીમર ઉપર ચડયા ત્યારે પોરબંદરના બંગલાઓનો ઘણો જ ઝાંખો ભાગ દૂર દેખાતો હતો.

મુંબઈથી ઘણા પેસેન્જરો થોડા હોવાથી, પોરબંદરથી થોડા પેસેન્જરોને ઘણી સંપૂર્ણ રીતે જગ્યા મળી ન હતી. સ્ટીમર મુંબઈથી તા૦ ૧૯-૪-૨૩ ના બપોરના આવી, અને સાંજના ઉપડી, તે વખતે દરીઆ શાંત હતો. આ સ્ટીમર બ્રીટીશ ઇંડીઆ સ્ટીમ નેવીગેશન કંપનીની માલીકીની છે તેઓની લગભગ આવા ૭ સ્ટીમરો આ તરફ આવજા કરે

છે તેમાં કેબીનો, ભંડારો, કારખાના, ને કલાસોના મુખ્યત્વે ઘણી સારી છે સ્ટીમરનો ખ્યાલ ઉપર જઈને જોયા સિવાય આવે તેમ નથી. પરન્તુ તેમાં સામાન્ય રીતે રેલ્વે કરતાં ઘણી સારી સગવડ હોય છે પણ પેસેન્જરો ઘણા જ હોવાથી ને મગજરો છતાં અગવડો દેખાય છે સેકન્ડ અને ફર્સ્ટ કલાસને સરસ સગવડ મળે છે, ઈન્ટર કલાસ વાળાને પણ સગવડ ઠીક હોય છે, ખાસી થર્ડ (ડેક) વાળાની જેમ હિન્દુસ્તાનમાં રેલ્વેમાં દર-સગ નથી, તેમ જ સ્ટીમરમાં પણ હજી જ વસમું ખાવી દરેક સ્ટીમર ૭૦૦ થી ૯૦૦ પેસેન્જરો લઇ જાય છે. ડેક ઉપર હમેશ ઘણી જ મહેરી ભરાથી હમેશાં દરીઆના ખારા પાણીથી ને ભાગે ધોવામાં આવતા હતા, પરન્તુ જો કદાચ ડેક ઉપરના પાટીઆને ધોવામાં ન આવે તો રસ્તામાં જ કોલેરા, હીલી, કે પ્લેગનો ભોગ થઇ પડાય અંદરના ભાગમાં મોટા દિવાનખાના જેવા મોટા હોલ હોય છે. તેમાં માણસો જાણે મીજલસમાં બેઠા હોય, તેમ ભીંસોભીંસ બેસે છે નીચેનો ભાગ કે જેને શાહેરા કરે છે, તેમાં તો પવનની આવજાના પુરતાં સાધનો નહિ હોવાથી જાડાથી નીચે ઉતરીએ કે, તરત જ ગરમ હવાનો ભભકો આપણા મોઢા ઉપર અથડાય છે. તે ગરમ હવાની અસર બેસનારાને તો નહી જણાતી હોય પણ ઉપરથી તાજી હવામાંથી આવનારને ઘણી જ કંટાળારૂપ લાગે છે એ બાજુના ડેકના વચ્ચેના ભાગ ઉપર સેકન્ડ અને ફર્સ્ટના કેબીનો આવેલા હોય છે. તેઓને દરીઆની ઉપમ હવાનો પુરો લાભ મળે છે ત્યાં જ કેપ્તનની ઓરડી હોય છે, અને વાયરલેસની ઓફીસ પણ ત્યાં જ હોય છે. સ્ટીમરમાં મીઠા પાણીની પુરતી સગવડ હોય છે. તે ટાંકીની વિશાળતાનો ખ્યાલ આપણને ભાગ્યે જ આવે છે, પણ હજાર (૧૦૦૦) માણસોને નવ દિવસ મોમ્બાસા સુધી પહોંચે ત્યાં સુધી કઇ પણ અટકાવ વગર જોઇએ તેટલું મીઠું પાણી વાપરવાની છુટ હોય છે તે સિવાય જાજરૂ વિગેરેને માટે પણ સ્ત્રી, પુરૂષોને માટે જુદી જુદી સગવડ હોય છે

આ સિવાય માંસ ભક્ષણ કરનારા હિંદુ મુસલમાન ફર્સ્ટ અને સેકન્ડના પેસેન્જરો તથા ખલાસીઓને માટે ત્રણ ચાર કાન પેટી, જાનવરો પણ ડેક ઉપર જીવતાં રાખવામાં આવે છે તેઓને પુરતો ખોરાક ભાગ્યે જ આપવામાં આવે છે. તેઓને ખુલ્લી રીતે મારતા હોવાથી ઘણા હિંદુ મુસાફરોનાં મન દુઃખાય છે આ માટે તેઓ કંઇ પણ બીજી સગવડ કરતા હોય તો વધારે સારૂં.

માણસો કહેતા હતા કે, સેકોત્રા (સોકોટ્રા) આવશે ત્યારે તોફાન પણ જ થશે, પરન્તુ મોમ્બાસા સુધી કંઇપણ તોફાન હતું જ નહિ. દરિઆ

વિનોદની વાતો

(૧) ભોળો બિચારો !

એક માણસ સ્ટેશનના પ્લેટફોર્મ ઉપર પહોંચ્યો કે ગાડી ઉપડી તેમાં બેસી જવા માટે તેણે દોટ તો મૂકી પણ પાસે બે મોટાં પોટલાંનો ભાર હોવાથી ગાડીમાં ઉપર ચઢી શક્યો નહિ, તેથી ગાડી સામું ધ્રુસકાનો પાએડું વરસ્યો. પાસે ઉભેલા સ્ટેશન માસ્તરે કહ્યું, “જી ભગવાન દેવ! ચડવા જતાં યમધામ જાત!” પેલા માણસે જવાબ દીધો, “અરે નારે સાહેબ, એ તો મારો એક મિત્ર આ પોતાનો સામાન આજ બે વરસ થયાં મારે ઘેર મૂકી ગયો છે, પણ હવે તે તેના દેશ તરફ જાય છે, તેથી મારે તેને આ તેનો સામાન આપી દેવો હતો, સાહેબ”

+ + + +

(૨) દેડકું

એક શિક્ષકે નાના વિદ્યાર્થીઓને દેડકા વિષે નિબંધ લખી લાવવા કહ્યું એક છોકરે પોતાનો નિબંધ નીચે પ્રમાણે લખ્યો હતો—

દેડકો એ કેવું નવાઈ જેવું પક્ષી છે! જ્યારે તે ઉભો હોય ત્યારે બેઠો હોય એવો દેખાય જ્યારે તે કુદે ત્યારે ઉડે એવો દેખાય લગભગ તેનામાં અક્કલ તો જરાય નહિ. ભાગ્યેજ કાંઈ નહિ જ્યારે તે બેસે ત્યારે કોણ જાણે કેના જેવું લાગે!

આ નિબંધ વાંચી શિક્ષક પણ મુંઝવાણા કે હવે આ સુધારવો કેમ?

+ + + +

(૩) ડાહી દિકરી

મા—(પોતાની આઠ વરસની દીકરીને) બ્હેન આ શાહીને તે શું કર્યું છે?

દીકરી—મા, એ તો મેં સ્ટેજ પાણી નાખ્યું છે

મા—બ્હેન, બીજી શાહી નાખવી હતી પણ આમ પાણી નાખી શાહી બગાડવી નહિ

દીકરી—એ તો હું જાણું છું મા. પણ મારે તો મારા બાપુજીને થોડા શબ્દો ધીમેથી કહેવાના હતા. શાહી જાડી હોય તો કાગળમાં છાની-માની વાત કેમ કહેવાય? તેથીજ મેં પાણી નાખ્યું

કમલાકાન્ત—બોડીઆવાળા

સ્વ૦ મહર્ષી લોકમાન્ય બાલગંગાધર તિલક

ભારતનાં રત્નો

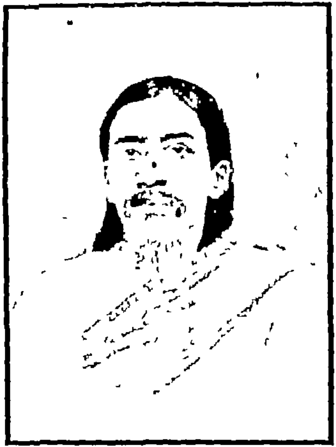

જગપ્રસિદ્ધ તત્વજ્ઞાની પોન્ડીચેરી નિવાસી અરવિંદ ઘોષ